

N. H. BACHE

BRANDFORSIKRINGS- RETEN

I. DEL

UDGIVET MED BIDRAG AF DET FINNESKE LEGAT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN 1905 KRISTIANIA

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
§ 1. Indledende Bemærkninger	I—13
Brandforsikringsrettens Kilder — 1. Dens abstrakt-juridiske Tilblivelsesmaade med uhjemlet Analogiseringen fra Søforsikringslovreglerne — 2. Konstruering af Forholdets Natur ad dogmatisk Vej — 3, i Stedet for ud fra Brandforsikringsteknikkens Krav — 4. Denne Udviklings Uundgaaelighed — 5, navnlig paa Grund af Selskabernes manglende Medarbejde, deres Hemmelighedskræmmeri og deres Mangel paa Forstaaelse af Teoriens Betydning — 6. Den spirende tekniske Behandling af Brandforsikringsretten — 8. Trangen til en systematisk Fremstilling — 9. Brandforsikringsrettens Internationalitet — 10 og Berettigelsen af delvis Generalisering fra anden Forsikringsret — 11. Benyttede Kilder — 12.	
Afsnit I. Begrebet Brandskade.	
§ 2. <i>Indledning</i>	14—16
Karaktermærket for Brandforsikring er Brandskaden — 14. Undersøgelsens Plan — 15.	
§ 3. <i>Hvornaar foreligger en Brand</i>	16—21
Ordet «Brand» forudsætter en Flammedannelse — 16 og adskiller sig derved fra «Ild» — 17. Dansk Sprogbrugs Bestemthed — 17. Kun ved Fordringen om	

II

Side

Flammedannelse opnaas et brugbart Kendemærke — 18.
Tobakrygningsskader og Elektricitetsskader er derfor ikke
Brandskader — 19.

§ 4. Fortsættelse 21—27

Brand forudsætter en løssluppen Ild — 21. Nytteilds
skadevoldende Virkninger er derfor ikke Brandskade — 22
selv om Indvirkningen er pludselig — 23 eller Ilden
har brændt uregelmæssig — 23. Tørrings- og Bræn-
dingsskader er derfor ikke Brandskader — 24.

§ 5. Tekniske Udvidelser af Begrebet 27—44

a. En Del Forsikringsbetingelser har Ordene «Skade
ved Ild» — 27. b. *Smaaskadespørgsmaalet*. Hvad der
forstaas ved Smaaskader — 29. Deres fælles Karakter-
mærke — 29. Deres retlige Uensartethed og deres
økonomiske Ensartethed gør Løsningen vanskelig — 31.
De bør ikke godtgøres — 31. Tekniske Grunde til
Spørgsmaalets Fremkomst — 32. Historiske Grunde til
dets store Betydning i Danmark — 34. Forslag til
Spørgsmaalets Løsning — 36. Smaaskadespørgsmaalet
har ingen direkte retlig Betydning for Bestemmelsen af
Begrebet Brandskade — 42. c. Koldt Lynild med-
indbefattet — 43.

§ 6. Alle direkte Følger af en Brand er Brand- skade 44—46

Derfor Brandskade al ved Brandheden — 44, Soden,
Kulosen og Røgen forårsaget Skade — 45. Særlig om
Røgskader — 45.

§ 7. Er Eksplosionsskader Brandskade 47—59

Det almindelige Svar benægtende — 47. Praxis ind-
befatter dem til Dels — 47. Den almindelige Opfat-
telses Urigtighed belyst gennem Beskrivelse af Melstøv-
eksplosioners Karakter — 48. Eksplosionsskader er dels

III

Side

klare Brandskader — 49, dels ikke Brandskader — 51. Forsikringsbetingelsernes Bestemmelser her gennemgaaende ufyldstgørende — 52. Eksplosion ved Sprængstoffer bør udelukkes — 55, ligeledes ved Gasværker — 57. Særlig om Gaseksplosioner — 57 og om Dampkedel-eksplosioner — 58.

§ 8. *Sluknings- og Redningsskader* 59—66

Disse Skader betragtes overalt som Brandskader — 59. Eksempler paa saadanne — 60. Den paagældende Handling maa dog være rimelig — 62. a. Skade ved Øvrighedshandlinger under Branden er altid indbefattet — 62. b. Ligeledes Skade ved Forskrifter fra Selskabets Repræsentant — 63. c. Den farefulde Situation maa tages i Betragtning — 64. Særlig om Udflytningsskader — 65. Udlæg til Redningsforanstaltninger — 66.

§ 9. *Tab ved at Genstande bortkommer under Branden* 66—71

Saadanne Tab kan ikke uden videre betragtes som Brandskade — 67. Praksis har dog i vidt Omfang anerkendt saadanne Tab som medindbefattede — 67. Der maa dog kræves en nøje Aarsagsforbindelse med Branden — 69. Nærmere Bestemmelse heraf — 70.

§ 10. *Indirekte Skade* 71—92

Brandforsikring omfatter kun den direkte ved Branden forårsagede Skade — 71. Begrundelsen for denne Regel ikke logisk-dogmatisk, men praktisk-teknisk — 72. Federspiels Lære — 73. Begrundelsen for denne Lære og Kritik af Begrundelsen — 74. Lærens Uforenelighed med praktisk Forsikringsdrift — 77. Forslaget i Entw. V. V. G. § 82 — 84. Slukningsøjeblikket det normalt afgørende — 87. Vurderingsøjeblikket — 87. Eksempler paa indirekte Skade — 88. Tvivlsomme Grænsetilfælde — 90. Forsikringsbetingelsernes Regler — 91.

IV

	Side
§ 11. <i>Objektive Begrænsninger af Forsikringskravet</i>	92—95
Krigsskader — 93. Skader ved Jordskælv, Oprør, Opløb — 93. Selvandtændelse — 94. Orkaner m. m. — 94. Bevisbyrderegel — 95.	
§ 12. <i>Begrænsninger i Forsikringskravet paa Grund af det subjektive Foraarsagelsesforhold</i> . . .	95—119
A. Skaden skal i Forhold til den forsikrede være tilfældig; den sædvanlige, dogmatiske Bestemmelse heraf ud fra den almindelige Erstatningslære — 95. Det tekniske Synspunkt — 97. Skade, foraarsaget af den forsikrede med Forsæt eller ved grov Uagtsomhed, udelukket — 99. Bestemmelse af grov Uagtsomhed — 100. Foreligger ikke, blot fordi Uagtsomheden er strafbar — 101, eller indeholder en Overtrædelse af særlige Brandpolitiforskrifter — 103.	
B. I visse Tilfælde kan ogsaa Tredjemands Handling præjudicere Forsikringskravet — 105. a. Meddelagtighed — 105. b. Barn eller Taabe — 105. c. Selskabsorganer — 106. d. Værger — 108. e. Tekniske Ledere og Filialbestyrere — 108. f. Ægtefæller — 109. g. Ansvarligt Interessentskab — 110. h. Andre Fuldmagts- og Tjenesteforhold — 113. i. Den reelt interesserede — 117.	
§ 13. <i>Resumé</i>	119

Afsnit II. Forsikrings-Begæringen.

§ 14. <i>Indledende Bemærkninger</i>	120—121
Tilbuddet om Forsikring kan udgaa saavel fra den forsikrede som fra Selskabet — 120. Teknisk Sprogbrug — 121.	

§ 15. *Forsikringsbegæringens Betydning* . . . 122—139

Begæringen er kun under visse primitive Forhold det egentlige Forsikringsdokument — 122. Ellers det skriftlige Bevis for den forsikredes Ønske — 123 samt Middel til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse — 123. Historisk Udvikling i sidstnævnte Henseende — 123. Reglen om den forsikredes selvstændige Pligt til at oplyse Risikoforholdene var oprindelig nødvendig — 124, hævdes teoretisk endnu, men er praktisk bortfalden — 125. Selskabet forelægger Risikospørgsmaal til Besvarelse — 126 og den forsikrede har ingen Pligt til at supplere disse — 126. Den gamle Regels Umulighed efter moderne Teknik — 128. Begæringernes svindende Betydning — 130. Selskabernes selvstændige Indsamling af Tariferingsmaterialet gennem Agentrapporter og Inspektionsberetninger m. m. — 131. Dansk Tarifforenings Virksomhed — 132. De tyske Selskabs Stilling og Kritik af denne — 135. De alm. Forsikringsbetingelsers herhen hørende Regler — 136.

§ 16. *Virkingen af urigtige Risikooplysninger* 139—163

Den almindelige Lære og dens Begrundelse — 140. Uforenelighed med moderne Teknik — 142. Forsøg paa at lempe Læren ved Opstilling af irrationelle Undtagelser: Verschuldungsteorien — 143 og Kausalitetsteorien — 145. Den modificerede Forudsætningslære — 146 og dens Anvendelighed i Forsikringsretten — 148. Den moderne Lære: Forsikringskravets delvise Opretholdelse — 149. Den hertil sig knyttende Bevisbyrdefordeling — 152. Indvendingerne mod den moderne Lære og Imødegaaelse af disse — 153. Tilløb til Anerkendelse af den moderne Lære — 160. Særlig om Agentens Nedskrivning af de urigtige Oplysninger — 161.

§ 17. *Udgør Begæringen et bindende Tilbud* 163—173

Teoriens Uklarhed — 163. Spørgsmaal om Præmie-

beregningens Betydning — 164. Svaret maa være bekræftende — 166. Normale Præmievilkaar underforstaas — 166. Begæringernes Forpligtelsesformular — 168. Retspraksis — 169. Hvor hurtigt skal Selskabets Accept falde — 170. Policen maa for at være Accept være overensstemmende med Tilbuddet — 172.

§ 18. *Begæringen i Forhold til Policen* . . . 173—177

Læren om, at Begæringen maa foretrækkes — 173. Det gensidige Forsikringsselskab «Danmark»s Praktisering af denne Lære — 174. Betænelighederne herved — 175. Lærens Urigtighed — 176.

Afsnit III. Policen.

§ 19. *Indledende Bemærkninger* 178—179

Policen er ikke Bærer af Fordringen eller Legitimationsdokument — 178. Den er et Bevismiddel — 178.

§ 20. *De almindelige Forsikringsbetingelsers Betydning* 180—234

A. Den herskende faktiske Uklarhed — 180.

B. Historiske Bemærkninger om Forsikringsbetingelsernes Udvikling — 181. De tyske Verbandsbetingelser — 184. Betingelserne i de andre Lande — 185.

C. Principiel Undersøgelse. De nugældende Forsikringsbetingelser er antikverede — 186. Grundene hertil — 186. Brandassurandørernes stærke Konservatisme her — 187. Misforholdet mellem de trykte Regler og Selskabernes Praksis — 187. Betingelserne er altfor strenge og af altfor heterogent Indhold — 188. En Mængde af Reglerne er blot instruktorske — 188; de bør udgaa — 189. Andre er udvidende — 191. Forsikringsbetingelser i teknisk Forstand er kun de indskrænkende Regler — 192. Forsikringsbetingelser for hver af de 4 Underformer af Brandforsikring bør

vedtages — 192. Særlig om de engelske Selskabers danske Betingelser — 193.

D. Ehrenbergs Kritik. Referat heraf — 196. Nærmere Belysning af denne gennem Selskabernes Kritik samt Modkritik af sidstnævnte — 198. Særlig om «Kulance» — 202.

E. Retlig Hovedbetragtning. Forsikringsbetingelserne har samme fuldstændige Gyldighed som andre Kontraktsvilkaar — 204. Ehrenbergs Lære ikke rigtig — 204. Begrundelsen af Betingelsernes Retsvirkning — 205. Men denne svækkes faktisk ved Misforholdet til det levende Forsikringslivs Praksis og Krav — 206.

F. Regler for Fortolkning af de almindelige Forsikringsbetingelser.

1. De bør ikke fortolkes rigoristisk, men efter Kontrahenternes sande Mening — 207. Kritik heraf — 208. Berettigelsen til en indskrænkende Fortolkning overensstemmende med Selskabets objektive Formaal — 211.

2. De maa i Tvivlstilfælde fortolkes mod Selskabet — 213. Begrundelsen heraf — 213.

3. Den tyske Rets Verschuldungstheorie — 215. Kritik af denne — 216. Den tyske Rigsrets Lempler af Teorien — 218.

G. Betingelserne kan være fravegne ved modstaaende Aftale.

Denne kan være baade udtrykkelig og stiltiende — 219. Former for saadan Aftale — 220. I Tvivlstilfælde gaar det skrevne Indhold forud for det trykte — 220. Reglen om, at Policen skal være eneafgørende belyst og kritiseret — 221. Hvem er kompetent til paa Selskabets Vegne at træffe saadan Aftale — 225. Kritik af Roelli: Entw. § 33, 3° — 226.

H. Betingelser, stridende mod Ærbarhed. Vil kun sjældent foreligge — 229. Eksempler — 229. Verbandsbetingelsernes § 11 — 230. Reglerne om Fareforøgelse — 232.

Resumé af Undersøgelsen — 233.

VIII

	Side
§ 21. <i>Policeteksten</i>	234—256
<i>A. Risikobeskrivelsen.</i>	
a. Forsikringens Subjekt — 235. b. Forsikringens Objekt — 235. Policepositioner og Retspraksis om deres Forstaaelse — 235. c. Forsikringsstedet — 237. Flytning — 237. d. Den egentlige Risikobeskrivelse — 238. Roellis Lære om Selskabets Pligt til at præ- cisere i Teksten Kontraktens Omfang og Begræns- ning — 238. Vejledende Regler. Naboskab, Mur og Tag — 240. Belysning — 241. Forsikringer for Butiks- handel — 241. Ved industrielle Bedrifter: Drivkraften — 242 og andre Tariferingsomstændigheder — 242. Stakke — 243. Gaardspladsen — 244.	
<i>B. Særlige Forsikringsbetingelser.</i>	
Eksempler — 244. Deres tekniske Betydning — 245. Deres retlige Betydning: Det almindelige Svar — 246. Dettes Urigtighed — 246. Under særlige Forsikrings- betingelser henføres irrationelt en hel Del Regler, der hører til Risikobeskrivelsen — 247. Disse Reglers Retskraft maa bedømmes overensstemmende hermed, normalt efter Reglerne for Fareforøgelse — 249. De egentlige, særlige Forsikringsbetingelser — 249. Kau- salitetsforholdet maa her være det afgørende — 250. Omfordeling af Bevisbyrden — 252. Undertiden be- grænset Retsvirkning — 253. Spørgsmaal om Ansvar for Arbejderes Forhold — 254. Retsafgørelser — 255.	
§ 22. <i>Policens Antagelse af den forsikrede</i>	256—263
Spørgsmaalets begrænsede Omfang — 256. Det rette Udgangspunkt — 258. Anfægtelsespaastandens Betyd- ning — 259. Retsvirkningerne af Antagelsen — 260. Naar foreligger en Antagelse — 261. Spørgsmaal om den udelukker Bevis for modstaaende Aftale — 262. Særlig om Forsikringstidens Længde — 263.	
Bilag 1—3	264—287
<i>Alfabetisk Sagregister</i>	288—292

BENYTTTEDE FORKORTELSER.

- Annalen = Annalen des gesamten Versicherungswesens. Leipzig.
Assurandøren = Assurandøren, skandinavisk Forsikrings-Tidende. København (siden 1896).
Brämer = H. & K. Brämer: Das Versicherungswesen. Leipzig 1894.
Bunyon = C. J. Bunyon: The Law of Fire Insurance. Fourth edition by F. E. Colenso. London 1893.
Ehrenberg = Victor Ehrenberg: Versicherungsrecht. Erster Band. Leipzig 1893.
Ehrenzweig = Assecuranz-Jahrbuch, herausgegeben von A. Ehrenzweig. Jahrgang XV—XXV. Wien 1894—1904.
Entw. V. V. G. = Entwurf eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag. Aufgestellt im Reichs-Justizamte. Amtliche Ausgabe. Berlin 1903.
Federspiel = Holger Federspiel: Begrebet Interesse i Læren om Forsikring. København 1901.
Fra Fverd. = Fra Forsikringsverdenen. Meddelelser, udgivne af Forsikringsforeningen i København (siden 1884).
Fransk Forslag = Projet de loi relatif au contrat d'assurance, undertegnet 12. Juli 1904, forelagt i Deputeretkamret i November s. A. *)
G. K. D. = Københavns Gældskommissions-Dom.
H. R. D. = Højesteretsdom.
J. U. = Juridisk Ugeskrift.
Lalande = H. de Lalande: Traité théorique et pratique du Contrat d'Assurance contre l'Incendie, avec la collaboration de Abel Couturier. Paris 1885.
Lassen = Jul. Lassen: Haandbog i Obligationsretten. I. Almindelig Del. København 1892. II. Speciel Del. København 1897.

*) Dette Forslag er kommet Forf. saa sent i Hænde, at der kun i Noterne har kunnet tages Hensyn dertil.

- Lewis = William Lewis: Lehrbuch des Versicherungsrechts. Stuttgart 1889.
- Oest. Revue = Oesterreichische Revue. Organ für Assekuranz und Volkswirtschaft. Wien.
- Prange: Krit. Betrachtungen = Otto Prange: Kritische Betrachtungen zu dem Entwurf eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, zugleich eine Darstellung der herrschenden Feuerversicherungspraxis. Leipzig 1904.
- Roelli: Entw. = H. Roelli: Entwurf zu einem schweizerischen Bundesgesetze über den Versicherungsvertrag. Im Auftrage des schweiz. Bundesrathes ausgearbeitet. Leipzig 1896.
- Tysk Dom Nr. — henviser til den paagældende Dom i Eugen Baumgartner: Die Gerichtspraxis in Versicherungssachen. Strassburg 1895.
- U. f. R. = Ugeskrift for Retsvæsen.
- Veröffentl. Dom Nr. — henviser til den paagældende Dom i Veröffentlichungen des Kaiserlichen Aufsichtsamts für Privatversicherung (hvori findes Samling af de tyske Domme i Forsikringssager, begyndende med 1903).
- Z. f. die ges. Vwiss. = Zeitschrift für die gesamte Versicherungs-Wissenschaft. Herausgegeben vom deutschen Verein für Versicherungs-Wissenschaft. Berlin (siden 1901).
- Z. f. Vr. & W. = Zeitschrift für Versicherungs-Recht und Wissenschaft. Herausgegeben von Eugen Baumgartner. Band I—V. Leipzig 1895—96 og Strassburg 1897—99.
- Z. f. Vwesen = Zeitschrift für Versicherungswesen. Berlin.
- Østrigsk Dom Nr. — henviser til den paagældende Dom i Alfred Pollaczek: Versicherungsrechtliche Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes in Wien. Wien 1892.
-

Indledende Bemærkninger.

§ 1. Brandforsikringsretten er ikke blot fra første Færd opbygget fra bar Bund, men venter endnu den Dag i Dag i Hovedparten af Europa — derunder ogsaa Danmark — paa at blive lovordnet. Trods denne Forsømmelse fra Lovgiverens Side eller maaske netop paa Grund deraf har Brandforsikringsretten i Tidernes Løb og navnlig da i de sidste halvhundrede Aar skudt rigelig Vækst og samtidig antaget en væsentlig international Karakter, baaren af den meget stærke og ganske internationale Udvikling, Brandforsikringsvirksomheden i det nævnte Tidsrum har gennemløbet. Brandforsikringsrettens Kilder har under denne frie Udvikling været mangeartede; dels har mer eller mindre berettiget Analogiseren fra de positive Søforsikrings-Lovregler spillet en Rolle, dels har «Forholdets Natur» maattet udfylde det manglende. Men bag Begrebet «Forholdets Natur» stod atter en hel Række forskelligartede retskabende Faktorer: først de almindelige Formueretsregler — i hvert Land med deres større eller mindre nationale Ejendommeligheder — som Baggrund, dernæst Selskabernes trykte almindelige Forsikringsbetingelser, endvidere tidligere afsagte Domme, yderligere ganske individuelle Dommerdeduktioner ud fra «Forsikringskontraktens Natur og Øjemed» eller — som de tyske Domstole ynder at udtrykke det — «das Princip von Treu und Glauben im

Versicherungsgeschäft», endelig den begyndende Forsikringsrets-Literatur.

Da nu navnlig den sidste Kilde hidtil er flydt saa sparsomt, at der endnu ikke foreligger blot en eneste systematisk Fremstilling af Brandforsikringsretten¹, og da samtidig Brandforsikringsvirksomheden netop i de sidste halvhundrede Aar har været i meget stærk Udvikling, vil det være forstaaeligt, at Brandforsikringsretten — i hvert Fald tilsyneladende — endnu bærer et ret usikkert og uafklaret Præg.

Dette bliver saa meget mere forklarligt, som den retskabende Udvikling paa det her foreliggende Omraade har taget og har maattet tage et rationelt set fejlagtigt, abstrakt-juridisk Udgangspunkt. Man kunde ikke begynde og tænkte heller ikke paa at begynde med en Undersøgelse af de underliggende Livsforhold. Man hjalp sig paa bedste Maade med de retlige Elementer, der laa lige for. Først og fremmest med Analogislutninger ud fra Søforsikrings-Lovreglerne. Det er betegnende for den udstrakte Brug, der saavel i Praksis som i Teori er gjort heraf, at det endnu læres, «at Sølovens Bestemmelser er analogisk anvendelige paa anden Forsikring, medmindre de kan paavises at være grundede i Søassurancens Ejendommelighed, eller den paagældende anden Art af Forsikring efter sin Natur kræver Afvigelser fra den almindelige Forsikringsret»². I Modsætning hertil maa det hævdes, at Søforsikringen og Landforsikringen, her særlig Brandforsikringen, paa Grund af Forretningsforholdenes

¹ Ikke blot herhjemme, men overhovedet, thi Bunyons og Lalandes Bøger er ikke systematiske Fremstillinger i den Betydning, germansk-nordisk Retsvidenskab forbinder med dette Begreb.

² Jfr. Lassen II S. 484. Naar dette delvis begrundes under Henvisning til Sølovens Motiver, da vilde dels en fejlagtig Forudsætning fra Lovconcipternes Side om Reglernes Rækkevidde ikke have nogen retlig Betydning, dels synes i hvert Fald de danske Motiver efter hele Sammenhængen i Virkeligheden ikke at udtale sig om andet end Assuranceretten for Søforsikringens Vedkommende. — Lewis S. 5 har samme Regel, til Dels dog med en ganske doktrinær Begrundelse. Ehrenberg S. 23 udtaler sig derimod forsigtigere.

Uensartethed har udviklet sig i saa forskellige Retninger, og at deres nuværende Teknik paa en hel Række vigtige Punkter er saa divergerende³, at en Analogiseren som den nævnte nu til Dags kun er berettiget, naar det først er paa-vist, at de for det omspurgte Punkt gældende Forretningsregler er ensartede. Gennem den omtalte uberettigede Generalisering af Søforsikringsregler er man paa Brandforsikringsrettens Omraade naaet til Opstilling af forskellige Regler, der har vist sig eller vil vise sig ikke at kunne staa for en nøjere Prøvelse⁴.

Valgte man for saa vidt en ren overfladisk dogmatisk Maade at uddanne Brandforsikringsretsreglerne paa, gælder det samme om den Retsdannelse, der maa sammenfattes under Betegnelsen «Forholdets Natur»⁵. Ad ren logisk Vej gennem Konstruktion ud fra nedarvede Retsbegreber, almindelige Formueretsregler, Erstatningslæren, Søretsfremstillinger, afsagte Præjudikater og en ydre Tilegnelse af Selskabernes trykte Forsikringsvilkaar dannede man sig Retsregler, hvoraf der saa gennem Domstolenes videre Anvendelser under Gnidningsmodstanden mod Forsikringsselskabernes Opfattelse af de enkelte Retstilfælde affødtes yderligere Regler⁶. Det saa-

³ En nærmere Paavisning af dette Forhold, som der kun hører et overfladisk Kendskab til det praktiske Forsikringsliv til at sande, maa nødvendigvis her udelades som førende alt for vidt, men skal efterhaanden blive givet under de Afsnit, hvor de paagældende enkelte Spørgsmaal hører hjemme.

⁴ Den tyske Rigsret har saaledes flere Gange maattet fastslaa, at de søretlige positive Regler om Dobbeltforsikring ikke lader sig overføre paa Brandforsikring.

⁵ Naar man overhovedet har villet benægte Berettigelsen til at nævne Forholdets Natur som Retskilde, da beror det til syvende og sidst paa en ren Smagssag, om man vil finde Betegnelser som «Lovenes Aand og Grund-sætninger» eller «skønsommæssig Analogiseren» mere sproglig rammende; nogen reel Forskel bliver der ikke, da den juridiske Deduktion (Induktion) og den retskabende Funktion bliver den samme. Det tilvante Udtryk «Forholdets Natur» synes dog at være det bedste, da det netop karakteriserer det centrale, de underliggende Livsforholds Krav.

⁶ Jfr. hermed Wiedemann i Ehrenzweig XV 2. S. 97—99.

ledes fremkomne Materiale har de Jurister, der beskæftigede sig teoretisk med Forsikringsretten, derefter atter underkastet forskellig Bearbejdelse paa Grundlag af den sædvanlige abstrakt retsvidenskabelige Arbejdsmetode. Herigennem er fremkommet adskillige Afhandlinger om brandforsikringsretlige Spørgsmaal, som i formel juridisk Henseende kan være fortræffelige, men som blot ikke har meget med den levende Brandforsikringsret at gøre⁷.

Hele denne Maade at opbygge Retsreglerne paa er rationelt set ganske bagvendt. Thi hvorledes man end vil definere den Retskilde, man plejer at benævne Forholdets Natur, bliver det centrale heri som i al den Retsdannelse, der ikke umiddelbart hviler paa positiv Lovordning, de paa-gældende menneskelige Livsforhold og de Krav, disse i Kraft af deres særlige Ejendommelighed stiller til Retsordenen. Og er det end givet, at disse Krav for at gaa over til at blive Retsregler maa finde sig i at underkastes de Modifikation, der er nødvendige, for at de kan indpasses i den vedkommende nationale Rets Ramme, saa bliver det principale dog Livets Krav, og det subsidære de retstekniske Modifikation. Rationelt set burde Udgangspunktet for Opbygningen af Brandforsikringsretten derfor være Brandforsikrings-teknikken 3: Kvintessensen af de enkelte Brandforsikrings-Livsforhold. Gennem en nøje Undersøgelse af denne Tekniks velforstaaede Krav, hvorved atter maatte forudsættes en tilstrækkelig Indsigt i, hvorledes Teknikken praktisk virker, burde de Normer være udfundne, som skulde være bestemmende for Brandforsikringsforholdene, og først derefter vilde det være at undersøge, om disse Normer af retstekniske Grunde maatte underkastes visse Modifikation og Tilføjelser for at indpasses i det positive Retssystem.

Denne Fordring om en bred empirisk Basis for Dan-

⁷ Wiedemann l. c. S. 99 bemærker, at der herudaf er kommet meget, «das man kaum anders bezeichnen kann, denn als einen willkürlichen Schluss aus selbstgemachten Prämissen.»

nelsen af Brandforsikringsretten er, som alt antydte, i og for sig ikke noget særegent for denne; tværtimod gælder det for hele Retssystemet stadig at holde sig for Øje, at Retsreglerne ikke som de matematiske Sætninger er abstrakte Normer, men Retfærdighedsregler til Ordning af menneskelige Livsforhold, og at kun Kendskab og helst et indgaaende Kendskab til disse giver den fornødne Basis for det rets-anvendende og retsskabende Arbejde. Men paa den speciel tekniske Forretningsrets Omraade faar disse Betragtninger en særlig Betydning. Thi medens en sædvanlig Almendannelse i Forening med den praktiske Erfaring, der naas gennem en vis Række Aars Leven og Virken i et Samfund, gennemsnitlig vil give den tilstrækkelige Indsigt i de Livsforhold, der ligger bag Familieretten, Arveretten, den almindelige Obligationsret, store Dele af Tingsretten m. m., gælder det samme paa ingen Maade med Hensyn til Sørensen⁸ eller Forsikringsretten. Den Jurist, der blot paa Grundlag af sin Almendannelse vil behandle forsikringsretlige Spørgsmaal, taler med om Ting, han kun har et rent overfladisk Kendskab til; han vil med andre Ord for saa vidt ikke kunne anerkendes som Fagmand, men kun som Dilettant. Og det lader sig ikke bestride, at der paa den tekniske Forretningsrets Omraade er præsteret en endog grumme stor Hoben Dilettantarbejde saavel fra Retsvidenskabens som fra Domstolens Side.

Men kan det saaledes end neppe bestrides, at den abstrakt-dogmatiske Maade, hvorpaa Brandforsikringsretten er bygget op udvendig fra, rationelt set er bagvendt, maa Forholdet historisk set bedømmes anderledes. Det praktiske Retsliv kan i al Almindelighed ikke og navnlig da ikke fra første Færd lade sig lede af saadanne rationelle Betragtninger; det maa indtil videre hjælpe sig, som det bedst

⁸ Jfr. med det foregaaende til Dels V. Bentzon: Dansk Sørensen S. 3, hvor der konkluderes: «de reale Grunde bliver bestemmende for Dannelsen af den subsidiære Ret.»

evner. Den Dommer, der fik et Brandforsikringsforhold til Afgørelse, kunde selvfølgelig ikke gaa hen og uddanne sig som Brandassurandør, forinden han fældede sin Dom. Han maatte nødvendigvis træffe sin Afgørelse straks efter bedste Skøn, og han havde da ingen anden Maade at gaa frem paa end den ovenbeskrevne dogmatiske. Og den Retslærer, der bl. a. skulde give en kort Fremstilling af Brandforsikringsretten til Brug for studerende, kunde lige saa lidt af den Grund ofre maaske et Par Aar paa at sætte sig ind i Brandforsikringsteknikken; han maatte samle sit Stof ind paa samme Maade.

Udgangspunktet for Dannelsen af Brandforsikringsretten kunde derfor fornuftigvis ikke have været et andet, end det nu engang har været. Men lige saa sikkert er det, at dette bør kun være saa til en Begyndelse; paa et vist Punkt i Udviklingen maa her som andet Steds det rationelle Synspunkt anlægges. Og Brandforsikringsvirksomheden kunde have haft fuld Ret til at beklage sig over, at der først nu i de allersidste Aar er begyndt et Arbejde i saa Henseende, saafremt det ikke netop for største Delen var Forsikringselskabernes egen Fejl. Det var dem, der nærmest havde Interesse i, at en forsikringsteknisk Maalestok anlagdes, og det var dem, der sad inde med Materialet i saa Henseende. Det havde derfor ogsaa været deres Sag at forsyne Juristerne med en nogenlunde let haandterlig Oversigt over det tekniske Materiale, ja de burde ligefrem selv have sørget for, at der fremkom systematiske Fremstillinger af Brandforsikringsretten ud fra et forsikringsteknisk Standpunkt.

Naar dette ikke skete, var det væsentligst af følgende to Grunde. For det første, fordi Brandforsikringsselskaberne — først hvert enkelt for sig og derefter de sammensluttede Selskaber — behandlede deres Teknik som en Forretningshemmelighed, der skulde bevares for alle uvedkommende. En af Tysklands største Brandassurandører, Direktør Knoblauch, Skaberen og den mangeaarige Leder af Magdeburger Feuerversicherungs-Gesellschaft, har ført en aarelang Kamp

mod dette «Geheimniskrämerei», som i det udstrakte Omfang⁹, hvori det praktiseredes, kun var til Selskabernes Skade; men først i 1903 er der fra de tyske Selskabers Side definitivt brudt med Princippet, idet det da vedtoges at offentliggøre hele det trykte fælles Tarifmateriale. Medens de efter tysk System arbejdende kontinentale Selskaber mer eller mindre har sluttet sig til denne Udvikling¹⁰, vogter de engelske Selskaber derimod vedblivende med en ret smaat-skaaren Petitesse over Hemmeligholdelsen af alle Tryksager.

Den anden Grund laa deri, at Brandassurandørerne op indtil den allersidste Tid har vist en ligefrem uforstaaelig Ringeagt for al Teori, al Videnskabelighed paa Forsikringsvæsenets Omraade. Det gik saa vidt, at tyske Selskaber ligefrem i Kontrakter med deres Embedsmænd forbød dem at behandle Brandforsikringsæmner offentlig uden deres forettes Samtykke, og endnu den Dag i Dag staar den ganske overvejende Del af de nordiske Brandassurandører ret uforstaaende overfor Teoriens Betydning. I Tyskland er der derimod i de allersidste Aar fremvokset en levende Forstaaelse af det ganske skæve og ensidige i dette Synspunkt og af, at det netop er i Selskabernes egen Interesse i videste Omfang at fremme Teori og Videnskab paa Forsikringsvæsenets Omraade¹¹.

Men maa det saaledes end siges for en væsentlig Del at være Forsikringsselskabernes egen Fejl, at Brandforsik-

⁹ Naturligvis vil der altid være ret væsentlige Dele af et Selskabs Forretningsteknik, som det forretningsmæssig set vilde være urimeligt ikke at hemmeligholde. Men nu til Dags at opretholde Kravet om, at tekniske Tryksager, der i hundredvis spredes rundt til Agenter, skal hemmeligholdes, er irrationelt, da Hemmeligholdelsen dog ikke lader sig gennemføre.

¹⁰ De danske, norske og svenske Tariffer betragtes dog endnu som Forretningshemmelighed, men praktisk tages dette ikke saa strengt. Hansa-tariffen har gennem mange Aar været at faa i Boghandelen.

¹¹ Jfr. hermed f. Eks. en Artikel af A. Kleeberg: «Zur Harmonie zwischen Theorie und Praxis im Versicherungswesen» i Z. f. die ges. Vwiss. IV S. 1—9 og en Artikel om samme Æmne af nærv. Forf. i Assurandøren 1902. S. 157.

ringsrettens Udvikling endnu ikke har taget eller kunnet tage det empirisk-tekniske Udgangspunkt, burde dog paa den anden Side det manglende Kendskab til Forsikrings-teknikken have manet Domstolene og Juristerne til at udvise en ret stor Forsigtighed ved Behandlingen af de brandforsikringsretlige Spørgsmaal, og navnlig burde skarpe Angreb paa gældende Forsikringspraksis være undgaaet fra Juristers Side, som maatte sige sig selv, at de ikke havde den fornødne Indsigt i de vedkommende Forretningsforholds Teknik til at kunne fælde nogen virkelig begrundet Dom derom. Og dernæst følger det af hele den beskrevne Udvikling, at de Sætninger, som nu i Almindelighed opstilles som gældende Brandforsikringsret, ikke kan gøre Krav paa den samme Autoritet som lignende Sætninger paa den ikke-tekniske Obligationsrets Omraade. Brandforsikringsretten trænger tværtimod helt igennem til en gennemgribende Bearbejdelse ud fra et forsikringsteknisk Standpunkt.

En saadan Bearbejdelse er først for en halv Snes Aar siden bleven paabegyndt, og endnu er Arbejdet i saa Henseende egentlig kun taget op i det Land, der har ydet langt det vigtigste Bidrag til den moderne Forsikringstekniks Udvikling, nemlig Tyskland (og det tyske Østrig og Schweiz). Nogen systematisk Fremstilling af Brandforsikringsretten foreligger som sagt endnu ikke, men et stort Materiale er efterhaanden skaffet til Veje gennem de forskellige Fagtidsskrifter og Fagtidender, Fagorganisationernes Tryksager, de udførlige Samlinger af Domme i Forsikringssager, lejlighedsvis Publikationer og den Literatur, der knytter sig til de to nyeste, officielle Forslag til Lov om Forsikringskontrakten, nemlig det schweiziske af 1896 og det tyske af 1903. Navnlig det sidste Forslag har givet Anledning til en særdeles værdifuld og instruktiv Række Publikationer¹². Dette i Gang værende Lovgivningsarbejde, der har været bebudet lige siden det tyske Riges Oprettelse, har sandsynligvis omvendt været en

¹² Se herom en Artikel af nærv. Forf. i *Assurandøren* 1904. S. 43—44.

væsentlig medvirkende Aarsag til, at en systematisk Fremstilling af Brandforsikringsretten endnu ikke er fremkommet i Tyskland, eftersom en saadan ved den nye Lovs Ikrafttræden i flere Retninger straks vilde blive forældet.

Thi Trangen til en systematisk Fremstilling er i alle Retninger stor, maaske mest i det daglige Forretningsliv paa Forsikringsselskabernes Kontorer, og trods det nysnævnte Materiale er endnu store Partier af Brandforsikringsretten, derunder særdeles vigtige Spørgsmaal, saa nogenlunde ubearbejdede. Dernæst trænger det nævnte Materiale, hvis Spredthed vanskeliggør den praktiske Anvendelighed, i høj Grad til en kritisk Sigtning, idet det for en stor Del er skrevet ud fra et ensidigt Synspunkt, enten de forsikredes eller Selskabernes.

Nærværende Forfatter har efter et 6aarigt Arbejde som Sekretær for Dansk Tarifforening fra dennes Stiftelse indtil dens fuldførte Organisation og som mangeaarig Forretningsfører for et Forsikringsselskab, der staar i meget intim Forretningsforbindelse med de herværende Brandassurandører, ment at have erhvervet sig et saa nogenlunde fyldigt, praktisk og teoretisk Kendskab til den moderne Brandforsikringsteknik, at han har turdet indlade sig paa Forsøget paa Udarbejdelsen af en tilpas udførlig Fremstilling af den moderne Brandforsikringsret. En fuldstændig Fremstilling af denne vilde dog være en altfor stor Opgave at tage op til samlet Løsning; men forhaabentlig skal det senere lykkes Forfatteren at fortsætte den her skete Begyndelse¹³.

¹³ Denne omfatter antagelig omtrent en Tredjedel af hele Stoffet. Til Vejledning om det resterendes Størrelse skal her nævnes de Rubra, hvorunder Forfatteren har samlet Kildeangivelser: Forsikringstiden (herunder Forsikringens Ikrafttræden — Forsikringstidens Længde — Fornyelse) — Forandringer under Forsikringstiden (herunder: Fareforøgelse — Forsikring andet Steds — Overdragelse — Flytning) — Skadens Indtræden (herunder: Redningspligt — Anmeldelse) — Skadens Regulering (de formelle Regler herfor — Vurderingsforretningen — dennes Betydning) — Opgørelsesreglerne (herunder: Forsikringsværdi — Dobbeltforsikring — Underforsikring — Genstandenes «sande Værdi» — Sammenstød med andre Brandpolicer og med

Naar Undersøgelsens Genstand er benævnet «Brandforsikringsretten» og ikke «den danske Brandforsikringsret», ligger Forklaringen deri, at det for Tiden — og forhaabentlig ogsaa i Fremtiden — vil være umuligt at give en fyldestgørende Fremstilling af den danske Brandforsikringsret uden i meget vidt Omfang at drage Udlandets og navnlig da Tysklands tilsvarende Ret ind under Undersøgelsen¹⁴. Forsikringsretten er som alt berørt i sin Helhed og saaledes da ogsaa Brandforsikringsretten en ganske international Skabning, hvilket atter staar i Forbindelse med, at Forsikringsvirksomheden drives under ganske internationale Former. Forsikringen er efter sit Grundprincip baseret paa Stordrift; jo mere udstrakt et Selskabs Forretning er, des større Sandsynlighed vil der være for, at Loven om de store Tal skal vise sig som nivellerende de tilfældige Svingninger i Skadesprocenten paa det enkelte Sted eller i det enkelte Land. Derfor har alle større Brandforsikringsselskaber en ustandselig Expansionsdrift, der driver dem ud over deres Hjemlands Grænser til Oprettelse af Agenturer i fremmede Lande og til Knytning af Forretningsforbindelser, navnlig gennem Genforsikringskontrakter, med udenlandske Selskaber. Deraf er resulteret den internationale Karakter af Brandforsikringsvirksomheden og Brandforsikringsretten til stor Gavn for begges Udvikling.

Ogsaa paa et andet Punkt maa Undersøgelsens Ramme udvides. Thi om end Behandlingen af Brandforsikringsretten stadig maa lægge de særlige Brandforsikringsforhold til Grund,

andre Forsikringsarter) — Skadens Udbetaling (herunder: det materielle Rettighedsforhold til Forsikringsrettigheden — Selskabets Regres mod Brandstifteren) — Forsikringsforholdets Ophør (herunder: Opsigelse — Ophævelse — Præskription).

¹⁴ Medens det er karakteristisk for den engelske og franske Retsvidenskabs — i den senere Tid dog noget svindende — Exklusivisme, at Bunyons og Lalandes Bøger holder sig strengt indenfor den nationale Ramme, vil man derimod iøvrigt overalt i den moderne Forsikringslitteratur finde en meget stærk Hensyntagen til Udlandets Ret, saaledes f. Eks. i Ehrenbergs og Lewis' Bøger.

vil det dog ved mange, mere almindelige Spørgsmaal være ikke blot muligt, men endog det ene naturlige at drage Nytte af retligt Materiale fra de andre Forsikringsarters Omraade, navnlig afsagte Domme, naar man blot stadig er paa Vagt mod en ikke tilstrækkelig begrundet Generaliseren fra den ene Branche til den anden. Den begyndende Forsikringsret og Forsikringsretsvidenskab vil ganske naturligt have en stærk generaliserende Tendens; Specialiseringen tilhører jo altid en mere fremskreden Udvikling. Et enkelt Udslag af denne Tendens er allerede omtalt ovenfor, nemlig den uberettigede Analogiseren fra Søforsikringsreglerne, og som et Udslag af samme Tendens maa det betragtes, at af det schweiziske Lovforslag Hovedparten og af det tyske Forslag Halvdelen af Bestemmelserne er almindelige, enten for alle Brancherne eller dog for hele Skadesforsikringen. Tysklands betydeligste Forsikringsjurist, Professor V. Ehrenberg fra Göttingen, der selv tidligere har været ret tilbøjelig til at generalisere for hele Forsikringsretten, advarer i sin Kritik saavel af det schweiziske¹⁵ som af det tyske¹⁶ Forslag mod denne stærke Generaliseren, ja anbefaler endog i sidstnævnte Kritik helt at stryge de almindelige Regler og derimod lovgive for hver enkelt Forsikringsart for sig. Samtlige Brancheorganisationer anbefaler i deres Denkschrifter vedrørende sidstnævnte Lovforslag meget stærkt det samme¹⁷. Dette indeholder dog utvivlsomt en lige saa stor Overdrivelse i modsat Retning; med en forsigtig Kritik vil en delvis Generaliseren vedblivende være gavnlig baade i teknisk og retlig Henseende¹⁸, og de enkelte Forsikringsarter vil fremdeles paa fremadbærende Maade kunne befrugte hverandres Udvikling. At indelukke sig bag den enkelte Branches Hegn vil blot være Tegn paa en lidet flatterende Begrænsethed, der bedrager sig selv for visse Udviklingsmuligheder.

¹⁵ Se Z. f. Vr. & W. III. S. 216.

¹⁶ Veröffentlichungen des deutschen Vereins für V.-Wissenschaft II. S. 14.

¹⁷ Jfr. ibidem S. 20—50.

¹⁸ Ibidem S. 91, 149—50.

Af Udviklingerne nedenfor under Afsnit II og III vil det formentlig bedst fremgaa, i hvilket Omfang der kan drages Nytte af en forsigtig Generaliseren fra de andre Forsikringsbranchers Omraade, hvorfor omvendt de der foretagne Undersøgelser ogsaa vil kunne faa Betydning for disse andre Brancher.

Af det foregaaende vil det indlyse, hvilke Rammer Undersøgelsen vil bevæge sig indenfor, og med hvilket Materiale den maa arbejde; særlig turde det staa klart, at det vil være nødvendigt helt igennem at underbygge Fremstillingen med Oplysninger om Brandforsikringsteknikken i et saadant Omfang, som maa anses nødvendigt til Forstaaelse af, hvad Forholdets Natur paa de enkelte Punkter kan siges at kræve af Retsordenen. Lige Undersøgelsen herved Skade i abstrakt juridisk Hensende, tør det forhaabes, at den til Gengæld vinder i praktisk Betydning.

Endnu skal bemærkes, at Arbejdet ingenlunde gør Forring paa at være udtømmende, idet Stoffet tværtimod overalt er valgt med særligt Hensyn til, hvad der har Betydning for det praktiske Forretningsliv.

Anm. Til Oplysning meddeles, at alt, hvad der af Literatur er citeret, findes i København, det meste i Forfatterens Eje, Resten i Forsikringsselskabers Biblioteker. En fuldstændig Gennemgang af den internationale Forsikringspresse 3: den Del deraf, der forefindes i København, har været uoverkommelig, men vilde ogsaa have været uden Betydning; Forfatteren har maattet nøjes med i de senere Aar at følge med følgende Fagorganer:

for Danmark: Assurandøren.

— Norge: Forsikringstidende.

— Sverrig: Gjallarhornet.

— Tyskland: Annalen des gesamten Versicherungswesens
og Zeitschrift für Versicherungswesen.

— Østrig: Oesterreichische Revue.

Gennem de heri saavel som i Z. f. Vr. & W. og Z. f. die ges. Vwiss. indeholdte Boganmeldelser samt ved Gen-

nemgang af flere Specialkataloger, deriblandt navnlig Kataloget over det største Forsikringsbibliotek, der findes, nemlig det over 4500 Bind stærke, der ejes af det hollandske Livsforsikringsselskab «Utrecht», er Forfatteren saa nogenlunde sikker paa at have faaet med det vigtigste af Betydning paa Literaturens Omraade. En egen Samling paa c. 1400 af de mest forskelligartede Forsikrings-Tryksager fra alle Lande er draget til Nytte.

AFSNIT I.

Begrebet Brandskade¹.

§ 2. Brandforsikringen er i Modsætning til f. Eks. Glasforsikring og Kreaturforsikring for saa vidt af generel Karakter, som den ikke indskrænker sig til kun at yde Dækning mod Skade paa visse Arter af Genstande; omvendt er den i Forhold til hine Forsikringsarter speciel i den Forstand, at dens Formaal kun er at yde Sikring mod en enkelt Art Skade, nemlig Brandskade. Begrebet Brandskade bliver derfor det karakteriserende for Brandforsikringen, og en nærmere Undersøgelse af, hvad der maa siges at indeholdes i dette Begreb, bør følgelig ogsaa danne Indledningen til en Fremstilling af Brandforsikringsretten. Og vel maa det i saa Henseende opstilles som Udgangspunkt, at denne Undersøgelse i det enkelte Tilfælde altid bliver individuel, idet det nærmere Omfang af Selskabets² Ansvar i det konkrete Tilfælde maa afgøres efter den foreliggende Kontrakts Bestemmelser herom. Men derfor bliver en almindelig Undersøgelse ikke overflødig. Thi af denne vil fremgaa, at de enkelte Kontrakters Bestemmelser om Omfanget af Sel-

¹ Jfr. med det følgende Lassen II S. 525, Lewis S. 226—34, Brämer S. 231—2, Lalande S. 55—85 og Bunyon S. 37—59. Nogen egentlig systematisk Fremstilling af Begrebet findes dog saa lidt her som andet Steds.

² Forsikringsgiveren vil stadig blive betegnet ved «Selskabet» og dets Medkontrahent ved «den forsikrede».

skabets Ansvar i bedste Fald er — og maa være — ufuldstændige, hyppigere tvivlsomme, ofte ligefrem vildledende, og undertiden mangler endog saa godt som enhver nærmere Forklaring i saa Henseende.

En almindelig Undersøgelse af Kendemærket for Brandforsikring — dette Kendemærke, som de enkelte Selskaber uden videre maa antages at lægge til Grund for Forstaaelsen af deres Forsikringsløfte, medmindre andet utvivlsomt fremgaar af dette — vil derfor være nødvendig. Denne Undersøgelse maa, da der ingen legal Definition³ er givet af Begrebet Brandskade, ske ud fra den konventionelle Opfattelse, saaledes som denne nærmere giver sig Udslag i korrekt Sprogbrug, Domstolenes Afgørelser og Selskabernes Forretningspraksis, hvormed Forsikringsteknikkens Krav saa maa jævnføres⁴.

En saadan Undersøgelse af Begrebet Brandskade skal da her foretages. Brandskade er Skade ved Brand. Det bliver da først at afgøre, hvad der nærmere ligger i Ordet «Brand» — se herom §§ 3, 4 og 5 — dernæst hvad der kan siges at kræves, for at Skaden kan karakteriseres som opstaaet «ved» Brand, med andre Ord, hvilket nærmere Aarsagsforhold der maa være mellem Branden og Skaden — se herom §§ 6, 7, 8, 9 og 10 — hvortil knytter sig Undersøgelsen af, om visse Brandskader paa Grund af det særlige objektive — se § 11 — eller subjektive Foraarsagelsesforhold — se

³ En Legaldefinition vilde det sikkert være meget uheldigt at give; ikke blot fordi Lovdefinitioner altid saa vidt muligt bør undgaas, men navnlig fordi det her omspurgte Begreb dels er saare vanskeligt at omgrænse, dels maaske paa visse Punkter vil ændre sig i en nær Fremtid. Der er da vistnok ej heller noget Steds gjort Forsøg paa en almindelig legal Definition af Begrebet Brandskade eller Brand i civilretlig Henseende. Noget andet er det, at det kan anbefale sig med fornøden Forsigtighed i visse enkelte Retninger at forklare, udvide eller indskrænke Begrebet, hvormed nærmere maa jævnføres de følgende Udviklinger. Jfr. hermed Veröffentlichungen des deutschen Vereins für Versicherungs-Wissenschaft II S. 386—90.

⁴ Paa alle disse Punkter kan der i Tidens Løb finde en Forskydning Sted.

§ 12 — maa betragtes som ikke indbefattede under Forsikringsløftet.

Det skal altsaa først undersøges, hvad der ligger i Ordet «Brand».

§ 3. Ordet «Brand»¹ er efter dansk Sprogbrug karakteristisk nok, idet der deri ligger to bestemte Fordringer til Fænomenets Karakter. Den ene skal behandles her, den anden vil blive belyst i næste §. Det Moment, der gør en Iltningsproces til en Brand, har en ganske særlig iøjenspringende Egenskab. Der kan vel i al Almindelighed siges, at Iltningsprocessen og den derved bevirkede Varmeforhøjelse skal være af en vis betydelig Styrke, men det er dog ikke Varmegraden, det kommer an paa. Selv om Iltningsprocessen har naaet en saadan Højde, at et vanskelig smeltende Metal er hvidglødende, selv om en Forbrænding finder Sted under utallige Varmegraders Udvikling, vil man dog ikke uden videre tale om en Brand. Det vil man først gøre i det Øjeblik, der indtræder det bestemte Synsfænomen, som kaldes Flammedannelse. En Brand kan efter korrekt dansk Sprogbrug kun siges at foreligge, naar den ophedede Genstand har fattet Flammer, Luer².

¹ Ordet maa efter nugældende Sprogbrug sikkert betragtes som synonymt med «Ildebrand» og «Ildsvaade», dog at der i det sidste maaske ligger en Forstærkelse. De herimod stridende Bemærkninger hos Lassen II S. 525 refererer sig i Virkeligheden til noget andet, nemlig den nedenfor i § 4 belyste Forskel mellem «Brand» og «Ild».

² Herimod kan ikke anføres Ordsproget: «Der gaar ingen Røg af en Brand, uden at der er Ild i den»; thi her har Ordet Brand en hel anden Betydning, nemlig: et Stykke brændt eller halvbrændt Træ. Det vil heller ikke tale mod det ovennævnte, om der kunde paavises en eller anden Sammensætning af «Brand», hvori Fordringen om Flammedannelse er frafaldet, thi i Sammensætninger bliver Ord ofte tagne i altfor generaliserende Betydning; men iøvrigt maa det netop hævdes, at den danske Sprogbrug har holdt sig ualmindelig skarp paa det omspurgte Punkt. De to eneste Eksempler paa for stærk Generalisering her er vistnok «Brandlugt» og «Brandsaar»; men det første anticiperer netop Branden, og ved det andet kan Assimilation fra Sygdomsbegrebet Brand have spillet en Rolle.

Der er for saa vidt en bestemt Forskel mellem Ordene «Brand» og «Ild», idet det sidste ikke nødvendigvis forudsætter en Flammedannelse, men ogsaa kan bruges til Betegnelse af en blot Glødningsproces; man kan saaledes sige, at der er Ild i Cigaren, Ild i Luntten, og benytte Ordet i forskellige andre Tilfælde, hvor der foreligger en med stærk Hede eller Glødning forbunden Iltningsproces, uagtet Flammedannelsen mangler³; i alle disse Tilfælde er det imidlertid umuligt at bruge Ordet «Brand». «Ild» er det mere omfattende Begreb, «Brand» det begrænsede, der kræver den levende, spillende — og som nedenfor skal blive paavist tillige den løsslupne — Flamme.

Det er i denne Forbindelse værd at lægge Mærke til, hvor bestemt dansk Sprogbrug har fastholdt den nævnte Forskel mellem «Brand» og «Ild» i Modsætning til den tyske, hvor Forskellen mellem de tilsvarende Udtryk er vigende; tidligere hed det korrekt «Brandversicherung», nu hedder det ufravigelig «Feuerversicherung»⁴. Ordet «Ildforsikring» er umuligt paa dansk⁵. Og det er ikke tilfældigt; thi det er ikke Ilden, man har villet forsikre sig imod, det er Ildebranden, det er Flammernes hærgende og frygtede Magt. Det er hine frygtelige Katastrofer fra

³ Jfr. hermed Udtryk som: «Ilden havde ulmet længe, forinden den brød ud i Flammer» og Brandpolitilovens Regel: «Enhver er forpligtet til med tilbørlig Forsigtighed at omgaas med Ild, Lys, Svovstikker og med alt, hvad der kan fremkalde eller befordre Ildebrand;» mærk her tillige det sproglige Aarsagsforhold mellem «Ild» og «Ildebrand».

⁴ Man er i Tyskland klar over denne Forskydning i Sprogbruget, og Selskaberne ved særdeles vel, at den kan komme til at influere paa Omfanget af deres Ansvar; men Ordet »Feuerversicherung» er efterhaanden blevet saa rodfæstet, at det vilde være umuligt at faa det ombyttet med det korrekte «Brandversicherung», saa meget mere som der nu findes en hel Række af Ord, hvor den tilsvarende Forskydning er foregaaet, saaledes: Feuerlöschen, Feuerschaden, Feuersgefahr, Feuerspritze, Feuerwache, Feuerwehr m. fl.; i alle de tilsvarende Ord holder dansk Sprogbrug fast ved Ordet «Brand».

⁵ Fransk har Forskellen mellem «incendie» og «feu»; Engelsk kender derimod kun «fire».

det 18de Aarhundrede, Ildsvaader i Ordets allerstærkeste Forstand, den Slags Løsslipning af Luerne, der lagde halve eller hele Byer i Aske, som gav Stødet til Brandforsikringen⁶. Og det er det overmægtige Flammehav, der endnu den Dag i Dag, hvor slige Katastrofer neppe behøver at befrygtes⁷, lyser bag Brandforsikringen. Kom Udviklingen en Gang saa vidt, at Faren for en virkelig Ildebrands Indtræden var bortfjernet, vilde Brandforsikringens Saga med det samme være udspillet; thi paa de mindre Tab, der i øvrigt kunde indtræffe ved skadevoldende Ild, vilde ingen levedygtig Forsikring kunne grundes.

Det hævdes følgelig, at en Brand kun foreligger, naar Iltningsprocessen har ført til Flammedannelse⁸. Og der er saa meget mere Grund til at holde fast ved denne utvivlsomme sproglige Betydning af Ordet, som ellers ethvert fast Karaktermærke for Begrebet Brandskade glider væk. Det vilde ligge nær at anse det tilstrækkeligt, at der havde været «Ild». For det første vil det imidlertid af de nedenfor i § 4 nævnte Grunde være saare uheldigt at bringe Udtrykket «Skade ved Ild» ind i Undersøgelsen; men dernæst lider Ordet «Ild» af en betydelig sproglig Vagthed. Man kan nemlig bruge Ordet om nogle Glødningsprocesser, men ikke om andre. Naar en Cigar gløder, er der Ild i den, men naar et Strygejern eller Pibejern gløder, er der ikke

⁶ Se om dansk Brandforsikrings Historie Assurandøren 1897 S. 83—4, 103 og Artikel «Brandforsikring» i Salomonsens Konversationsleksikon.

⁷ Begivenheder som den store Baltimore-Brand i Februar 1904 nøder dog til en vis Skepsis, og ved Træbyer er Katastrofe-Muligheden stadig overhængende.

⁸ Da Begrebet «Brand» normalt ikke findes defineret i Forsikringsbetingelserne, finder man heller ikke nævnte Karaktermærke udtrykkelig omtalt, jfr. dog den nedenfor i § 5 Note 16 citerede franske Betingelse; men indirekte kommer det dog frem, naar det hedder, at Selskabet forpligter sig til yderligere at erstatte Skade ved «Lyn, som ikke tænder». Thi i Ordet «tænder» ligger utvivlsomt Flammedannelsen, og Selskabet udtrykker derfor gennem Bestemmelsen, at det afgørende for dets Ansvar ellers vilde ligge paa dette Punkt.

Ild i det; maaske kan man sige, at der er Ild i en glødende Tændstik, men lader det sig sige, at der er Ild i den glødende Cigaretaske, der falder ned og svider noget Klæde? Ogsaa et Forlangende om, at der dog skulde have været en Glødning til Stede, vil vise sig ganske ubrugeligt; thi hvor er Grænsen mellem Glødning og Overophedning? Drejer det sig f. Eks. om et Strygejern, vil det blive umuligt at angive, hvornaar det fra at være glødende gaar over til blot at være for stærkt ophedet; og Svidningsskaden vil praktisk blive den samme i begge Tilfælde.

Saa saare man forlader det sproglige Kendetegn paa Brand, nemlig Flammedannelsen, kommer man ud paa gyngende Grund, og ved fine Gradationer naar man i saa Fald gennem Begreberne «Ild», «Glødning», «Svidning», «Gæring» o. s. v. ned til Grundbegrebet «Iltningsproces». Men den sunde Fornuft vilde dog gøre Oprør mod en saadan Udvikelse af Begrebet Brandskade, ligesom al Brandforsikring i saa Fald vilde blive umulig. — Naar forskellige, særlig engelske, Selskabers Forsikringsbetingelser udtrykkelig udelukker Skade ved Gæring, er dette en ganske overflødig Forsigtighed⁹, der kun viser, hvilke urimelige Krav der undertiden rejses mod Selskaberne.

Idet Fordringen: Flammedannelsen maa fastholdes, falder følgelig udenfor Brandskadernes Kreds de saakaldte Tobaksrygningsskader 3: Svidning af eller Brænden Hul paa Klædningsstykker, Paraplyer, Møbelbetræk, Billardklæder o. lgn., saavel som andre dermed analoge Skader, stammende fra en slukket, men glødende Tændstik eller et glødende Tændstikhoved; endvidere Skade ved, at Gløder eller Aske fra et Ildsted svider Huller paa et Gulvtæppe.

Endvidere falder af samme Grund de tekniske Elektricitetsskader udenfor Brandskadebegrebet. Ved Elektricitetsskader forstaas saadanne Skader, som tilstedeværende

⁹ Jfr. Lalande S. 57—8 og Dom, afsagt af Cour d'Appel d'Orléans (refereret i Z. f. Vr. & W. V. S. 725).

elektrisk Strøm ved Kortslutning, for høj Spænding o. lgn. foraarsager paa elektriske Maskiner, Dynamoer, Transformatorer, Ledninger, Belysningslegemer, Telefonapparater, Omstillingsborde m. m. Grunden til, at der overhovedet har været Tale om at henhøre saadanne Skader, der nærmest maa karakterises som Driftsuheld og ofte skyldes Mangler ved det elektriske Anlæg, under Brandskaderne, er den, at de normalt er ledsagede af dels en Gnistdannelse, dels en væsentlig Temperaturforhøjelse, der kan føre til en Gløden af Ledningerne. Intet af disse Fænomener kan dog med nogen Føje betegnes som en Brand, og selv om man kunde kalde den elektriske Gnist for en Flammedannelse, er det dog ikke Gnisten, men den overspringende Strøm, der foraarsager Skaden. — Foranlediger Elektricitetsskaden, hvad der vil være ret hyppig, en virkelig Ildebrand, idet de glødende Ledninger antænder de brændbare Isoleringsmaterialier, maatte Opgørelsen følgelig korrekt ske saaledes, at den ved selve det elektriske Fænomen bevirkede Skade — der i Elektricitetsværker og Telefoncentraler med de mange dyre og komplicerede Maskiner og Instrumenter let kan blive betydelig — fradrages i det samlede Skadesbeløb, idet nævnte Skade er sket, inden Branden opstod. Men dette vilde dog ved en mere betydelig Brand være en ret upraktisk Løsning, rent bortset fra, at det efter Branden ofte vilde være saa nogenlunde umuligt at afgøre, hvad der skyldtes Elektricitetsskaden og hvad den efterfølgende Brand. Overensstemmende hermed har den danske Generaltarif præciseret Løsningen i følgende særlige Forsikringsvilkaar for elektriske Centralstationer:

«Den paa arbejdende Dynamoer, Ledninger, Kontakter
«eller Apparater foraarsagede Skade, som er en Følge af
«Kortslutning eller andre rent elektriske Fænomener¹⁰, for

¹⁰ Herved er ogsaa tænkt paa det Tilfælde, at Lynet slaar ned i Ledningerne.

«hurtig Gang eller for høj Spænding, erstattes kun, for
«saa vidt Ildebrand opstaar»¹¹,
og for Telefonstationer:

«Skade paa de forsikrede Genstande, foraarsaget ved
«Kortslutning eller andre rent elektriske Fænomener»¹⁰,
«erstattes kun, for saa vidt Ildebrand opstaar».

Nogen fuld tilfredsstillende Løsning giver disse Klausuler dog ikke for det Tilfælde, at Branden indskrænker sig til et Minimum.

For at en Brand kan siges at foreligge, kræves altsaa for det første Tilstedeværelsen af en Ilttningsproces, der har givet sig Udslag i Flammedannelse.

§ 4. Men i Ordet «Brand» i Modsætning til «Ild» ligger endnu en bestemt Begrænsning, idet det kun kan bruges om den løsslupne Ild¹, derimod ikke om den Ild, der brænder paa sit dertil bestemte Sted². Det kan maaske forsvares at sammenfatte sidstnævnte under Begrebet Nytteild, hvorved altsaa forstaas Ilden i Kakkellovne og Komfurer, i Ovne og Esser til teknisk Brug, i Ildsteder under Kedler, i Kogeapparater, i Lamper og Belys-

¹¹ Den nye østrigske Generaltarif har formuleret Vilkaaret saaledes:

«Ausgeschlossen von der Ersatzpflicht sind solche Beschädigungen an der elektrischen Betriebseinrichtung, welche durch den eigenen Betriebsstrom mit oder ohne Verbrennungerscheinungen verursacht werden (sogenannte Betriebsschäden), es sei denn, dass hierbei ein Schadenfeuer entsteht.»

¹ Jfr. hermed Schillers Digt: Das Lied von der Glocke

Wohlthätig ist des Feuers Macht,
Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht,

— — — — —
Wehe, wenn sie losgelassen,
Wachsend ohne Widerstand,
Durch die volkbelebten Gassen
Wälzt den ungeheuren Brand.

² Jfr. H. R. D. 13 Maj 1862 (H. R. T. 1862 S. 165): «saadan Anvendelse af Ild, der var nødvendig til Værkets Drift, ikke kan henføres til Ildsvaade eller Ildebrand». Jfr. ogsaa Dom i U. f. R. 1873 S. 154.

ningsblus o. lgn. Selv om saadan Nytteild maaske i det enkelte Tilfælde brænder til ingen Nytte, brænder paa en forkert Maade eller har faaet altfor stærk Lue, vil det være umuligt at bruge Ordet Brand til Karakterisering deraf, saalænge Luerne ikke har forladt deres bestemte Sted, saalænge de ikke er løsslupne. Der er ingen «Brand» i Kakkellovn, og der foreligger derfor heller ingen Brandskade, fordi en Genstand tabes eller fejlagtig kastes ned i Ovn, og derved ødelægges eller beskadiges.³ Der vil for saa vidt ej heller være nogen Grund til at fravige de rigtige Konsekvenser af Begrebet, som saadan Skade næsten altid vil have sin Grund i en væsentlig Uagtsomhed eller Skødesløshed⁴.

Ligesom der ikke er Tale om nogen Brand, fordi der er Ild i Ovn, eller Lampen brænder, saaledes kan der ej heller være Tale om nogen Brandskade, fordi Ilden, blivende paa sin Plads, medfører skadelige Indvirkninger paa Omverdenen, uden at der dog derved opstaar en Brand. I de Tilfælde, hvor denne Indvirkning først viser sig lidt efter lidt, vil overhovedet vel intet fornuftigt Menneske falde paa at tale om Brandskade. Saaledes ikke, fordi Malingen efterhaanden springer af i Nærheden af en Kakkellovn, fordi Loftet over et Gasblus i Tidens Løb svæertes eller maaske forkuller, eller fordi en Dampkedel eller et Kogekar lidt efter lidt ødelægges af Flammernes Paavirkning; at det som Følge heraf en skønne Dag revner eller brister, kan natur-

³ Herimod uden nogen Begrundelse Lewis S. 227 og Lassen II S. 525; tvivlende Lalande S. 61. — Det franske Forslag af 1904 bemærker i Motiverne til art. 41: «Ainsi, il est certain que lorsqu'un objet tombe dans un foyer allumé . . . il y a destruction par le feu et personne ne saurait dire qu'il y a incendie.»

⁴ En af Forfatterens kvindelige Klienter fortalte lejlighedsvis, at hun «af en Fejltagelse» var kommen til at kaste nogle Diamantsmykker til en Værdi af 1500 Kr., der laa i noget Karduspapir, ind i en brændende Kakkellovn. Nogen Tid efter havnede hun paa en Sindssygeanstalt. Jfr. endvidere om et saadant Tilfælde Fra Fverd. 10 Aarg. S. 1239.

ligvis ikke forandre Sagen⁵. I alle disse Tilfælde foreligger der i Virkeligheden slet ikke nogen Skade i økonomisk Forstand, men kun en Forringelse ved Slid og Brug.

Men selv om der fra Nytteilden sker en virkelig skadevoldende Indvirkning paa Omverdenen indenfor et kort Tidsrum, kan der som nævnt ikke være Tale om nogen Brandskade. Saaledes ikke, fordi Madvarer under Tilberedning svides eller Stegen brænder paa, ej heller fordi Genstande, ophængte paa eller ved Ovne eller Tørreapparater svides af Heden eller af en udspringende Gnist.

Det kan som ligeledes nævnt ej heller i saa Henseende faa nogen Betydning, om Nytteilden har brændt regelmæssig, eller om Skaden er opstaaet ved, at Ilden har funktioneret uregelmæssig, ligesom det derfor ogsaa bliver uden Betydning, om Uregelmæssigheden har sin Grund i en mangelfuld Pasning eller en fejlagtig Konstruktion. Saalænge Ilden holder sig indenfor Apparatet — Ovnen, Lampen osv. — foreligger der ingen Brand, og Skade ved Røg og Sod fra Ovnen eller Os fra Lampen er følgelig heller ikke Brandskade, selv om Grunden til Skaden f. Eks. er, at der brænder noget over inde i Apparatet og lægger sig hindrende i Vejen for Lufttrækket, eller at Flammen slaar ned i Beholderen. Vilde man her — paa Trods af den klare Sprogbrug — forsøge paa at opstille Undtagelser, skulde disse Undtagelser ogsaa snart praktisk opsluge Hovedreglen.

Derfor kan en af den østrigske Højesteret under 26. April 1899 afsagt Dom⁶ ej heller billiges. Det drejede sig her om en Røgskade paa ca. 900 Kr., foraarsaget paa en Del Uldvarer gennem Osen fra en Gasolinlampe, hvis Flamme af en eller anden Grund var bleven saa stærk, at den naaede Loftet og sprængte Lampeglasset; den forsikrede kom da til og rev Lampen ned, hvorved den slukkedes. Under-

⁵ I de sidstnævnte Tilfælde bliver der alligevel ret ofte rejst Krav mod Selskaberne, jfr. Domme i H. R. T. 1862 S. 165 og U. f. R. 1873 S. 154.

⁶ Refereret i Ehrenzweig XXIII S. 25 og Assurandøren 1900 S. 37.

retten dømte Selskabet, idet den betragtede det som givet, «at en Brand virkelig havde fundet Sted, da den omtalte Lampe faktisk antændtes saaledes, at Flammerne fra samme naaede til Loftet, altsaa antog et Omfang, der strækker sig langt ud over Øjemedet med Belysningen, og at Brandens Omfang kun begrænsedes ved, at den forsikrede rev Lampen ned og fik slukket denne.» Overretten frifandt derimod med følgende Motivering: «Osen, hvorfra Varerne fandtes gennemtrængt, kan lige saa godt hidrøre fra, at Lampen har været utilstrækkelig tilskruet, eller være fremkaldt ved, at Lampen har brændt med for stærk en Flamme, som det kan være Følgen af en Eksplosion. Men Spor af en Brand eller Eksplosion er ikke konstateret. Som Sagen foreligger, kan der højst være Tale om en ikke formaalstjenlig Omgang med Lampen, men ikke en Brand, da kun Belysningsstoffet i selve Lampen har brændt, medens en Forplantning af Ilden til Genstande omkring Lampen ikke er konstateret. Heller ikke Vidneudsagnet om, at Flammen bevislig slog ud af Lampen, formaar at forandre Opfattelsen af Sagen.» Højesteret forkastede uden nogen selvstændig Motivering Overrettsdommen og stadfæstede Underrettens Afgørelse.

Af de ovennævnte Grunde falder de industrielle Tørringsskader og Brændingsskader udenfor Brandskadebegrebet. Der forstaas herved Skade, foraarsaget Indholdet af Tørreovne, Tørrestuer, Køller, Bagerovne, Brændingsovne, Lakerovne, Desinfektionsovne, Røgkamre o. lgn. derved, at der er fyret uensartet eller for stærkt, eller ved at Genstandene er stillede forkert inden i Ovnene, eller ved at Ovnen paa Grund af Konstruktionsfejl eller Ælde ikke virker, som den skulde. Der foreligger her ingen Brand og følgelig ej heller nogen Brandskade⁷. Hvad der her er Tale

⁷ Jfr. Bunyon S. 37 og den der citerede Sag: Austin v. Drewe. Noget Sukker var under Raffineringsprocessen blevet ødelagt ved, at Ilden i Ovnen paa Grund af skødesløs Regulering var bleven for stærk; Selskabet blev frifundet, da «nothing having taken fire, there could be no claim».

om, vil normalt kunne karakteriseres ved Ordet «Fabrikationsfejl». Det vil alle være enige om i det Tilfælde, at Brændingen af en Porcellænsovnns Indhold mislykkes, fordi Heden har været for ringe; hvorfor saa den blotte Omstændighed, at Heden har været for stor, skulde berettige til at se Sagen paa en hel anden Maade, indses ikke⁸. Og det vilde føre til højst betænkelige Konsekvenser her at fravige de rette Grænser for Brandskadebegrebet, idet den uduelige og upaapassende Fabrikant da paa dette Punkt ikke blot fik sin Uduelighed neutraliseret gennem Brandforsikringen⁹, men endog derved kunde faa et Forspring i Konkurrencen: blot hans Brænding blev rigtig mislykket paa Grund af for stærk Hede, var han sikker paa at faa alt udsolgt straks uden Driftsomkostninger og Driftstab, nemlig gennem Godtgørelsen fra Brandforsikringsselskabet. — Bliver Heden imidlertid saa stor, at der ligefrem gaar Ild i Tørrestuens eller Røgkamrets Indhold, foreligger der unægtelig en Brandskade, men af de nysnævnte Grunde bør slig Skade udtrykkelig undtages fra Forsikringen.

Dels derfor, dels rent ex tuto for straks at kunne imødegaa uberettigede Krav fastslaar Selskaberne ved de paagældende industrielle Forsikringer normalt udtrykkelig, at saadanne Skader ikke erstattes, eller dog kun, naar særlig Forsikring derfor er tegnet. De paagældende Klausuler er imidlertid ofte særdeles inconcist affattede. Naar det saaledes hedder: «Indholdet af Ovnene er undtaget fra For-

⁸ Et særlig karakteriserende Eksempel paa disse Ovnskaders Karakter faas ved at se hen til Afkølingsovnene paa Glasværker: De færdig forarbejdede, endnu glohede Glasvarer stilles ind i en lang Ovn paa en langsom glidende Plade, der fører Varerne fra den ene Ende, hvor Heden er meget stor, henimod den anden, idet Temperaturen efterhaanden synker ned til Luftens; her skal Heden paa de enkelte Steder og Glidningens Fart være nøje afstemt, for at Glasvarerne ikke skal springe eller tage anden Skade.

⁹ Jfr. Bunyon S. 50: «The object of insurance is not to make up to a manufaktur a loss from his want of care or skill in his art.»

sikringen», eller som i de tyske fælles Fabriksvilkaars § 18: «Der Inhalt der Trockenräume, Darren, Röstapparate, Trockenöfen, Trockenschränke, Karbonisiröfen und anderer derartiger Apparate ist von der Versicherung ausgeschlossen, sofern nicht dessen Versicherung durch die Police ausdrücklich übernommen ist» — saa rammes derved i Virkeligheden langt mere, end der bør rammes. Thi saafremt f. Eks. en Porcellænsfabrik brænder ned til Grunden ved at antændes fra et nærliggende, brændende Savværk, kan der ikke påvises nogen som helst rimelig Grund til, at Selskabets Forpligtelse ikke skal omfatte de Genstande, der i Brandens Øjeblik tilfældigvis har været i Ovnene. Og selv om Branden netop opstaar fra en af Ovnene, er der ingen fornuftig Grund til, at den ved Branden foraarsagede Skade paa de andre Ovnes Indhold ikke skal godtgøres¹⁰. Sin rette Begrænsning har Klausulen faaet i den danske Generaltarif, hvor Ovnklausulen lyder:

«Skade paa de i Ovnene værende Genstande, for-
«aarsaget ved den paagældende Ovns Opvarmning, erstattes
«ikke»,

hvortil svarer Tørreklausulen:

«Skade paa de i Tørrestuer eller paa Tørreapparater
«værende Genstande, foraarsaget ved selve den paagæl-
«dende Tørringsproces, erstattes ikke.»

Yderligere skal her anføres, at Selskaberne ved Forsikring for Indholdet af Drivhuse har fundet Anledning til at fastslaa følgende Klausul:

«Den Beskadigelse, der tilføjes de forsikrede Planter
«ved Røg fra Varmeapparaterne eller ved udstrømmende
«Damp, erstattes ikke. Forsikringen dækker kun den
«Skade, der bevislig er foraarsaget ved en virkelig ud-
«brudt Brand og dennes Følger.»

¹⁰ De samme Indvendinger rammer — dog kun til Dels — de engelske Policers almindelige Regel: «No allowance will be made . . . for any goods which may be destroyed or damaged while undergoing any process in or by which the application of fire-heat is necessary.»

Resultatet af de foregaaende Undersøgelser bliver, at en Brandskade kun foreligger, naar Skaden er forarsaget ved en Iltningsproces, der har givet sig Udslag i Flammedannelse, og kun for saa vidt de skadevoldende Flammer ikke kan betegnes som Nytteild.

§ 5. Det vil nu være yderligere at undersøge, om Udviklingen, saaledes som denne giver sig Udslag gennem de trykte Forsikringsbetingelser, Selskabernes Forsikringspraksis og Domstolenes Afgørelser, har medført nogen Modificering i det ovennævnte, saaledes at Begrebet Brandskade sædvansmæssig skulde være udvidet udover dets sproglige Ramme for Brandforsikringens Vedkommende.

a. I saa Henseende vil det efter det ovenbelyste straks springe i Øjnene, at en Del Selskabers Forsikringsbetingelser i Stedet for de sædvanlige Udtryk «Skade ved Brand», «ved Ildebrand», «ved Ildsvaade» har Ordene «Skade ved Ild»¹. Skulde disse Selskabers Ansvar bestemmes nøje efter de citerede Ord, fik det — som det vil fremgaa af det foregaaende — et meget vidt Omfang ud over alle rimelige Grænser for Brandforsikringens Omraade. I Almindelighed vil det nu af Forsikringsbetingelsernes øvrige Indhold med tilstrækkelig Tydelighed kunne ses, at Benyttelsen af Ordet «Ild» udelukkende beror paa en Skødesløshed, og i Overensstemmelse hermed hedder det i H. R. D. 13 Maj 1862 (H. R. T. 1862 S. 165): «Naar det i Begyndelsen af den 11te § i Foreningens Love siges, at «Forsikringen dækker for al Beskadigelse ved Ild», maa det antages, naar hermed sammenholdes §'ens øvrige Indhold samt § 1, at herved ikkun sigtes til den Beskadigelse, der foranlediges ved Ildvaade eller Ildebrand». At der ikke er ment noget særligt ved Benyttelsen af Ordet

¹ Saaledes det gensidige Forsikringsselskab «Danmark» og en halv Snes her arbejdende udenlandske Selskaber.

«Ild», fremgaar i de fleste af de ovennævnte Tilfælde derigennem, at i det samme Sæt Forsikringsbetingelser Ordet andet Steds erstattes med «Brand», «Ildebrand», «Ildsvaade» o. lgn. Og for saa vidt Ordet forekommer i engelske Selskabers danske Policer, kan det ved Jævnførelse med den originale engelske Tekst ses, at Ordet blot beror paa en fejlagtig Oversættelse af det engelske «fire»². I alle de Tilfælde, hvor det saaledes er klarlig indlysende, at det benyttede Udtryk «Ild» kun beror paa en Unøjagtighed, kunde der synes at mangle Føje til herpaa at bygge nogen Udvidelse af Brancheansvaret udover dets rette og rationelle Grænser, jfr. ogsaa den nysnævnte Højesteretsdom. Paa den anden Side lader det sig dog sige, at denne Dom — dens Ælde rent fraregnet — kun kan betragtes som direkte Præjudikat for en begrænset Del af nærværende Spørgsmaal, nemlig for saa vidt angaar Nytteilds direkte Indvirkning paa Genstande, der netop er bestemte til at udsættes for saadan; og endvidere kan det overensstemmende med den nedenfor i § 20 F 2 nærmere belyste Regel angaaende Forsikringsbetingelsernes Fortolkning hævdes, at det maa blive til Selskabets Skade, naar det har udtrykt sig unøjagtig. En særlig Vægt faar disse sidstnævnte Betragtninger overfor tyske Selskaber; thi naar disse har ombyttet den tyske Tekst «Brand» med det danske «Ild», uagtet den rigtige Oversættelse saa at sige maatte glide lige i Pennen, nødes man næsten til at gaa ud fra, at hermed har været forbundet en bestemt Tanke. Skønt dette Moment ikke har været fremme under Sagen, vil der derfor allerede af disse Grunde ikke kunne indvendes noget mod Gældskommissions-Dom af 13 Januar 1903³.

² Jfr. hermed nedenfor § 20 C om Maaden, hvorpaa engelske Selskabers danske Policer normalt bliver til.

³ Refereret i Assurandøren 1903 S. 66. Et tysk Selskab, hvis Betingelser lød paa «Skade ved Ild», søgtes til Betaling af 25 Kr. i Anledning af, at der paa en Jakke, som Sagsøgeren havde hængt fra sig paa en Beværtning, var svedet et lille Hul, «formentlig ved at en Gæst var kommet

b. Men det nævnte Udtryk «Skade ved Ild» maa til-
lige bedømmes ud fra den Bevægelse, der paa Indbo-Brand-
forsikringens Omraade i den sidste Snes Aar med ret stor
Styrke har gjort sig gældende for at udvide Selskabernes
Ansvar nedadtil. Der er i stadig stigende Grad gjort For-
dring paa og ogsaa af Selskaberne ydet Godtgørelse for de
saakaldte Smaaskader.

Under dette Udtryk sammenfattes en Mængde i og for
sig ret uensartede Smaauheld i det daglige Liv, for-
aarsagede ved Ild, Lys eller Hede, af den Slags som hæn-
der engang imellem i enhver Husholdning. Som Eksempler
herpaa skal anføres:

a) Svidning af Hul paa Klædningsstykker, Paraplyer,
Møbelbetræk o. lgn. ved Tændstikker eller Tobaksryg-
ning;

b) Svidning af Hul paa Gulvtæpper ved Gløder eller
Aske fra Kakkelovn;

c) Skade paa Klædningsstykker, Lagner m. m., der
anbringes til Tørring ved Kakkelovn, Komfur eller Varme-
apparat og derved svides eller antændes;

d) Skade paa Lampeskærme, Lampeglas, Koge-
apparater eller lignende Indretninger, der ødelægges eller
beskadiges under Brugen;

e) Svidning af Linned under Vadsk og Strygning;

f) Sprængning af Spejle og andet Glas eller Blase-
dannelser paa Malerier ved, at der sættes Lys for nær
derved;

g) Skade paa Genstande, der tabes eller uagtsomt
kastes i Ildsteder.

Det fælles ved alle disse Skader er det, at der her er
Tale om rent dagligdags Smaauheld, der praktisk set ikke
adskiller sig fra mange andre smaa Fortrædeligheder, som

den for nær med en tændt Cigar.» Selskabet paastod, at Skaden ikke hen-
hørte under dets Ansvar, men heri gaves der det ikke Medhold. Derimod
tilkendtes der kun Sagsøgeren 5 Kr. i Godtgørelse.

enhver er udsat for i det daglige Liv, og som man selv maa^{3a} og uden nogen særlig Gene kan bære. Om der gaar Hul paa en Paraply ved Gløden fra en henkastet Tændstik, eller ved at en anden Paraply sættes igennem den, om der fremkommer en lille Beskadigelse paa en Frakke ved Cigar-rygning, eller ved at man river sig paa et Søm, om ens Klæder beskadiges ved at gnides op ad en nymalet Dør, ved at en Opvarter vælter en Saucekande ned ad dem, eller ved at de svides op ad en Kakkelovn, bliver praktisk set hip som hap. Paa slige Smaauheld, som man oven i Købet selv hyppig i større eller mindre Grad er Skyld i, lader ingen fornuftig Forsikring sig basere; tænker man sig nemlig Sagen helt gennemført, vilde vel samtlige forsikrede faa Lejlighed til aarlig at drage Nytte af Forsikringen gennem Godtgørelseskrav; men det vilde hurtig blive opdaget, at man normalt fik mindre tilbage, end man betalte — Forsikringsadministrationen kunde jo ikke ske gratis, men vilde tværtimod ved de forholdsvis smaa Beløb blive uforholdsmæssig dyr — og hvad der var endnu værre, at de mest skødesløse og uforsigtige fik mest; Følgen vilde blive, at de forsigtige trak sig tilbage, og dermed vilde en fortsat Forsikringsdrift være umuliggjort.

Det, der bærer Brandforsikringen, er — som tidligere omtalt — Faren for den virkelige, Enkeltmands hele Økonomi truende, Ildebrand, og alle hine Smaaskader, som man paa Forhaand maa regne med, falder klarlig udenfor Brandforsikringens Formaal. Alligevel er det meget let forstaaeligt, at Kravet paa Godtgørelse af Smaaskader er kommet frem. Ser man nemlig den ovennævnte Eksempelrække igennem, vil man hurtig opdage, at en Del af Smaaskaderne er virkelige Brandskader. Overalt, hvor vedkommende Genstand har fattet Flammer, foreligger jo en virkelig Brand, selv om det saa blot drejer sig om en Papirlampeskærm. Det er da ogsaa umiddelbart indlysende, at Størrelsen af Skaden ikke kan være det af-

^{3a} For saa vidt der ikke findes en erstatningspligtig Skadevolder.

gørende, da ethvert Skelnemærke her vilde være ganske vilkaarligt. Man ser nu straks Svagheden af Selskabernes Stilling overfor hele Smaaskadeproblemet.

Retlig set er de Skader, der sammenfattes under Udtrykket Smaaskader, uensartede, idet nogle er virkelige Brandskader og derfor skal betales af Selskabet, medmindre de udtrykkelig er undtagne, medens andre derimod ikke er Brandskader og følgelig ikke skal betales, medmindre de udtrykkelig er medindfattede under Forsikringen. Praktisk set er derimod saavel fra Publikums som fra Selskabernes Standpunkt alle Smaaskaderne af fuldstændig ensartet Beskaffenhed.

Det store Publikum vil ikke kunne forstaa den — tit ret fine — retlige Forskel, der er mellem de forskellige Smaaskader. Det fæster udelukkende sin Opmærksomhed ved den rent praktiske og økonomiske Ensartethed, og opdager det, at der med Rette kan forlanges Godtgørelse for nogle af Skaderne, vil det ogsaa forlange Godtgørelse for de andre og karakterisere et Afslag fra Selskabets Side som teoretisk smaatskaaret Juristeri.

Af væsentlig de samme Grunde opfatter ogsaa Selskaberne alle Smaaskaderne som et ensartet Begreb, og forsikrings-teknisk set er dette sikkert rigtigt. Der bør utvivlsomt ikke ydes Godtgørelse for Smaaskaderne, ligegyldigt om de er Brandskader eller ej. En Del af Grundene herfor er ovenfor berørt: at disse Skader falder fuldstændig udenfor Brandforsikringens Formaål, at de unddrager sig enhver fornuftig Tarifiering⁴, og at Anerkendelse af Godtgørelsespligt her fortrinsvis vil komme de mest skødesløse og fordringsfulde forsikrede til gode. Hertil kommer nu yderligere, at den allervæsentligste Del af disse Skader skylder — tit ret stor — Skødesløshed og Uagtsomhed deres Opstaaen, og at de i ganske anderledes Grad end de virkelige Ildebrande

⁴ Jfr. Hindenburgs Formularbog 1903 S. 458.

aabner Muligheder for mislig Adfærd fra Forsikringstagerens Side⁵. En virkelig Ildebrand vil i Almindelighed være en endog notorisk Begivenhed, men ved en Smaaskade vil der derimod normalt savnes ethvert som helst Vidne om saavel Tidspunktet for som de nærmere Omstændigheder ved Skadens Opstaaen. Dernæst fører Honorering af Smaaskader nemt til, at den almindelige Agtpaagivenhed ved Omgang med Ild og Lys svækkes i en betænkelig Grad, hvorved Faren for store Brandskaders Indtræden øges; thi med samme Ret som det kan siges, at der ved enhver Brand, selv den største, har været et Tidspunkt, hvor den kunde slukkes ved et Glas Vand, med samme Føje vil det kunne paa-
staas, at der har været et Øjeblik, hvor den kun var en Smaaskade. — Yderligere sluger Reguleringen af disse talrige Skader en i Forhold til deres enkeltvise Ubetydelighed urimelig Mængde Tid og Penge, og bortset herfra hører saadanne Reguleringer til Selskabernes mest fortrædelige Arbejde. Det er en utrolig Fordringsfuldhed og Arrogance, der for disse Skaders Vedkommende hyppig udvises fra de forsikredes Side. En almindelig Rift eller et Hul paa et Klædningsstykke vil selv en velhavende Mand ikke betænke sig paa at lade reparere, men foreslaar Selskabet at lade et lille bitte brændt Hul reparere, faar det fra selv den fattigste forsikrede det ganske stereotype Svar: «Tror De, jeg gaar med lappede Klæder», som Regel udtalt med dyb Indignation over, at det «rige» Selskab vil byde en sligt⁶.

Naar Smaaskadespørgsmaalet har faaet den Betydning, som det faktisk har, navnlig her i Danmark, er Grunden dertil at søge i, at foruden hint vanskelige retlige Udgangspunkt andre betydelig kraftigere Momenter tvang det frem. Først et rent teknisk. Brand- og Bygningsforholdene i de

⁵ Jfr. Brämer S. 231.

⁶ Vedkommende Assurandør risikerer oven i Købet — som faktisk sket — den næste Dag at se Sagen ganske forvrænget omtalt i et eller andet Blad under Titlen: «Hr. Assurandør N. N. som Lappeskrædder.»

større Steder — Træbyer selvfølgelig undtagne — udvikler sig nemlig stærkt der henimod, at virkelige, nogenlunde betydelige Brandskader paa Indbo bliver sjældnere og sjældnere⁷. Nu kunde man mene, at dette blot maatte medføre, at Indbopræmien stadig bliver lavere og lavere. Det er imidlertid udelukket af den simple Grund, at Indbopræmien alt i Øjeblikket omtrent er nede ved dens tekniske Minimum. Den er saa lav, at det for den enkeltes Økonomi kun vilde spille en ganske forsvindende Rolle, om den kunde blive lidt lavere endnu, og set fra Selskabernes Standpunkt maa det erindres, at det ligefrem ikke kan betale sig at arbejde med Indbopræmier, der normalt giver under et vist Minimums-Præmiebeløb pr. Police. Det maa nemlig betænkes, at Administrationsomkostningerne bliver forholdsvis større, jo mindre Præmierne er, og at Administrationsarbejdet, Forbrug af Blanketter, Protokoller m. m. i visse Retninger endog er større ved en lille Indbopolice end ved en stor Fabrikspolice, nemlig paa Grund af de hyppige Flytninger⁸. Da der saaledes af rent tekniske Grunde ikke kan blive Tale om nogen reel, gennemført Nedsættelse af Indbopræmien, og da de virkelige Indbobrande bliver færre og færre, melder Kravet paa Udvidelse af Brancheansvaret sig ganske naturligt⁹.

⁷ Baltimore-Branden Februar 1904 kan ikke anføres herimod, da den ligesom andre store amerikanske Brande nærmest angik Forretningskvarteret og dernæst maa anses begrundet i Manglen paa Bygnings- og Brandpoliti-Lovgivningsforskrifter og den derved foraarsagede Sammenhobning af Bygninger og brandfarlige Lagre.

⁸ Alene Budløn for Inkassering af en Indbopræmie udgør normalt 15 à 20 Øre, hvad der ikke kan betragtes som for meget, da der ofte maa gaas flere Gange efter Præmien, og forandret, ikke anmeldt Bopæl hyppig maa efterspores.

⁹ Eller ogsaa finder man paa den teknisk ganske urimelige Udvej at give Tilgiftsforsikringer 3: Forsikringer mod anden Fare. Saaledes gav herhjemme i 1898 et af de danske Selskaber «gratis» som Tillæg til københavnske Indbopolicer Forsikring mod Indbrudstyveri, jfr. nærmere Assurandøren 1898 S. 27, 44; 1899, S. 76, 84. (Russiske Selskaber skal endog have fundet paa at give Ulykkesforsikring som Tilgift). — I Stedet

Havde nu Selskaberne straks fra første Færd heri Landet — som andet Steds — været enige om at modsætte sig dette Krav, vilde de, støttende sig til de ovenanførte vægtige Grunde, sikkert kunne have holdt hele Smaaskadespørgsmaalet indenfor beskedne Grænser. Men Sagen er netop, at Selskaberne, saa langt fra at være enige herom, oven i Købet selv har været dem, der har pousseret hele Spørgsmaalet frem. For at vinde frem i den ganske meningsløse store Konkurrence, der paa Brandforsikringens Omraade har hersket her i Danmark i den sidste Menneskealder¹⁰, og for at erhverve de navnlig af Hoveddirektionerne saa meget attraaede «ufarlige» Indboforsikringer benyttede Selskaberne selv deres «Kulance» i at godtgøre Smaaskader som Reklamemiddel, og de Selskaber, der nægtede at være med hertil, blev af konkurrerende Agenter udskregne som smaalige og ukulante. Allerede i 1884 havde Smaaskadespørgsmaalet derfor faaet en saadan Betydning, at Selskaberne trods deres hidsige Konkurrence blev enige om visse Regler til Begrænsning af Ondet; da Overholdelsen af disse Regler imidlertid var en frivillig Sag, varede det ikke mange Aar, inden Konkurrencen havde gjort dem til et dødt Bogstav, saa at Smaaskadespørgsmaalet rejste sig med fornyet Kraft¹¹. Og vel er nu Selskaberne principielt enige

for al den Slags Eksperimenter synes det at være en fornuftig social Tanke at benytte det mulig for store Overskud paa Indboforretningen til at støtte de farligste Risikoklasser. Thi vel er det for Privatforsikringen en uomstødelig Hovedsætning, at hver enkelt Risikoklasse bør betale Præmie i Forhold til dens egen Farlighed; men dels lader denne Sætning sig praktisk ikke gennemføre i sin fulde Skarphed, dels er det af sociale Grunde ønskeligt, at der om muligt sker nogen Lempelse for de farligste Bedrifter, der daarlig kan bære deres Egenpræmie, men dog er nødvendige for Samfundets Økonomi. Naar denne Lempelse som her kan ske, uden at nogen mærker Gene derved, kan der derfor ikke ud fra hin Hovedsætning rejses nogen tilstrækkelig Indvending derimod.

¹⁰ Jfr. nærmere herom nærv. Forf. i U. f. R. 1903 S. 231—33.

¹¹ Nogen Statistik over Spørgsmaalets økonomiske Omfang findes desværre ikke, men efter Underhaandsoplysninger fra forskellige Selskaber

om, at ikke blot bør enhver Udvidelse af Brancheansvaret tilbagevises, men at der yderligere bør gøres den Indskrænkning i dette, at alle Smaaskader udelukkes fra Erstatning; saa saare denne Enighed imidlertid skal omsættes i Praksis, melder — rent bortset fra Konkurrencehensynene — Vanskelighederne sig.

antages der aarlig her i Landet at udbetales c. $\frac{1}{4}$ Million Kr. i Erstatning for Smaaskader. Det bedste Bevis for, hvor dybtgaaende Ondet er, synes det at være, at det sidste Forsøg paa at samle Selskaberne om Regler til Bekæmpelse af Ondet udgik fra de gensidige Selskaber, altsaa i Virkeligheden fra de forsikrede selv. Udførlige Bidrag til Spørgsmaalets Belysning findes i: Fra Fverd. I 1ste Hæfte S. 3—9, 2det Hæfte med Bilag, III S. 482—501. 534, IV S. 898, 961—979, VI S. 72—86, 268—271. «Assurandøren» 1897 S. 63, 67—8, 74—5; 1899 S. 213—4; 1901 S. 3—4, 5—6, 24—5, 75, 198; 1902 S. 93—4, 120—1, 127, 138, 140, 170—1; 1903 S. 35, 66, 78, 113.

Som Eksempler paa, hvilke Krav der stilles til Selskaberne, skal anføres; Krav paa Erstatning for en forloren Tand, som under Spisning af en Pære for ikke at knækkes var taget ud af Munden, og som ved Tankeløshed blev smidt i Kakkellovnen sammen med Pæreskallen (Fra Fverd. III S. 534); Krav paa Godtgørelse, fordi en vaad Pels ved for hastig Tørring var stivnet paa et bestemt Sted (ibid. IV S. 898); Krav paa Erstatning for Skade paa Indbogenstande, fordi Petroleumslampen i Dagligstuen havde osset (samme Steds); Fordring paa Godtgørelse for Skade paa Syltetøj ved, at dette under Kogningen var blevet tilsmudset af Sod, der slog ud af Ildstedet (norsk Forsikringstidende 1903 S. 198); Fordring paa Godtgørelse for Skade, forårsaget ved at en tændt Petroleums-Hængelampe faldt ned, uagtet den i Faldet slukkedes (ibid. 1904 S. 16). I Fra Fverd. IV S. 966 findes et Eksempel paa, hvad en enkelt forsikret kan melde af Smaaskader i et Aar; ibid. VI S. 72—4 findes en lang Liste over saadanne Anmeldelser til et Selskab.

I Hamborg blev i 1895 erstattet 1730 Smaaskader til samlet Beløb Mk. 36,000. Den paagældende Beretning bemærker, «dass dadurch eine grosse Fahrlässigkeit im versicherten Publikum resp. in den betreffenden Haushaltungen documentirt ist und dass es im Interesse der allgemeinen Sicherheit liegt, diesem Unwesen in der einen oder anderen Weise zu steuern.»

Lige fornylig er det blevet opgjort, at i Aaret 1903 af 31 i Tyskland arbejdende Selskaber for 68,338 Smaaskader under 50 Rmk. er betalt i alt 1,338,552 Rmk., jfr. bl. a. «Assurandøren» 1904 S. 141 (hvor en Trykfejl i Antallet dog er indløben).

Thi Begrebet «Smaaskader» er jo ikke et bestemt begrænset Begreb, hvorfor der lader sig opstille en klar og udtømmende Definition, efter hvilken man uden videre kan afgøre, om en Skade henhører derunder eller ej. Det er blot en praktisk Gennemsnitsbetegnelse, som kan være fuld tilfredsstillende, saa længe man teoretisk drøfter Sagen, men som ikke uden videre kan anvendes i Praksis. En fuldstændig fyldestgørende praktisk Løsning vil Spørgsmaalet derfor ikke kunne faa, og dette har hidtil lagt Hindringer i Vejen for en fælles Optræden fra Selskabernes Side, uagtet der har været Forslag nok fremme i saa Henseende.

Man har saaledes til Sagens Løsning henvist til Søforsikringens Franchiseregler og foreslaaet lignende Minimumsbestemmelser fastsatte for Selskabernes Ansvar. Enten dette nu tænkes nærmere gennemført paa den Maade, at dette Minimum fastsattes til en i alle Tilfælde ens bestemt Sum, f. Eks. 50 Kr., eller ved at der bestemtes en vis Franchiseprocent af Forsikringssummen, vilde saadanne Bestemmelser sikkert vise sig uheldige. Det første vilde medføre Uretfærdighed for de smaa Policer, det andet for de store. Og om end Skadens Størrelse gennemsnitlig set er et væsentligt Moment i Begrebet Smaaskader, er det paa ingen Maade det ene karakteriserende eller afgørende. Endelig vilde der være den store Fare ved en Regel som den nævnte, at den vilde vise sig særdeles egnet til at dæmpe Folks Iver i at faa Ilden hurtigst muligt slukket; skete der en Skade, skulde den saa ogsaa helst op over Franchisen, og derved kunde let det gunstige Øjeblik til at kvæle en stor Brand blive spildt. Hver Gang saadanne Forslag er fremkomne, er de derfor ogsaa blevet forkastede som praktisk uheldige¹².

Der har dernæst været foreslaaet adskillige rent tekniske Foranstaltninger til at komme Smaaskadevæsenet til Livs,

¹² I det franske Selskab «Clémentine»s Betingelser findes dog følgende: «De convention expresse, la Compagnie a droit à une franchise d'avarie jusqu' à concurrence d'une somme de cent francs sur toute réclamation d'indemnité, qu'elle qu'en soit l'importance»

men den ene rationelle Udvej — og den, som der da ogsaa stadig vendes tilbage til — bliver dog: gennem en udtrykkeelig Forsikringsbetingelse at udelukke Smaaskaderne fra Selskabets Ansvar. Dette kan, som nævnt, ikke ske ved en alment affattet Regel, men ved en fornuftig valgt Exemplificering vil der kunne opnaas en praktisk tilstrækkelig fyldestgørende Løsning.

I saa Henseende er der da ogsaa gjort mange spredte Tilløb. I Hovedparten af de her arbejdende Selskabers Betingelser findes — med mer eller mindre forskellig redaktionel Affattelse — følgende Bestemmelse:

«For Genstande, som udsættes for eller undergives Be-
«handling ved Ild eller Varme, det være sig i Husholdning
«eller Bedrift, og derunder tager Skade, ydes ingen Er-
«statning»¹³.

Denne Bestemmelse stammer fra de fælles tyske Forsikringsbetingelser af 1874; ved disses Revision i 1886 udgik imidlertid den tilsvarende Regel, «weil die Abweisung eines Schaden aus diesem Grunde fast nie praktisch hat durchgeführt werden können,» hvorved navnlig sigtes til, at der fra forsikredes Side udvises en stor Opfindsomhed i at konstruere Skadesforløbet saaledes, at det falder udenfor Bestemmelsens Rækkevidde.

Denne de tyske Selskabers Opfattelse af Bestemmelsen som upraktisk¹⁴ har herhjemme fornylig faaet en ganske

¹³ Bestemmelsen fortolkes i et Fællescirkulære nærmere saaledes: «Genstande, som anbringes ved Kakkellovn eller Ildsted til Tørring, eller paa anden Maade forsætlig udsættes for Ild eller Varme, erstattes ikke, hvis de derunder kommer i Brand eller tager Skade. Af denne Grund erstattes ej heller Lamper, Lampeglas, Kogeapparater o. dsl., der eksploderer eller springer, medens de bruges, eller som vælter og derved gaar i Stykker. Derimod erstattes andre Genstande, der samtidig maatte blive ødelagte eller beskadigede.»

¹⁴ Herved er dog at bemærke, at Motiveringen i de tyske Selskabers Denkschrift i Anledning af det forestaaende Entw. V. V. G. lyder paa følgende afvigende Maade (se Z. f. die ges. Vwiss. II. S. 254): «Dieser Passus ist in den jetzt gebräuchlichen allgemeinen Versicherungsbedingungen ledig-

uanet Bekræftelse gennem en (hidtil utrykt) Gældskommissions Dom af 19. Maj 1903. Et tysk Selskab, der i øvrigt benyttede de tyske fælles Betingelser af 1886, men i den danske Police tillige havde indsat den ovennævnte Bestemmelse, søgtes til Betaling af en af de sædvanlige Tobaksrygningsskader: et brændt Hul paa Ærmet af en Sommerfrakke, og paastod sig frifundet under Hævdelse af, at Skaden ikke, som Betingelserne krævede, var «foraarsaget ved Ildebrand». Det hedder imidlertid i Dommen (der er afsagt af Enkeltdommer): «Naar imidlertid henses til, at Ordet Ildebrand kan tages saavel i videre som snævrere Betydning, og at det i bemeldte Betingelser maa antages taget i en videre, idet der er funden Anledning til i deres § 2. sidste Stykke udtrykkelig at undtage fra Erstatning bl. a. Beskadigelse af Genstande ved, at de i hvilket som helst Øjemed i Husholdningen udsættes for Paavirkning af Varme, findes Citantens Paastand . . . at maatte tages til Følge.»

Dommens Argumentation er særdeles behændig og virker

lich aus dem Grunde fortgelassen, weil angenommen wurde, dass aus der Bezeichnung Brandschaden hinreichend deutlich hervorgehe, dass Schäden gedachter Art nicht unter die Versicherung fallen. So selbstverständlich dies nach den angeführten Beispielen erscheint, so hat die Erfahrung doch gelehrt, dass in zahlreichen Fällen für derartige Betriebs- und Gebrauchsschäden Ersatz beansprucht wird. Es wird sich deshalb empfehlen, in das Gesetz eine Bestimmung aufzunehmen, die der in den früheren allgemeinen Bedingungen enthaltenen Bestimmung entspricht.» Øjensynlig i Anledning heraf bemærkes det i Motiverne til Entw. V. V. G. (S. 127): «Für solche Schäden, welche die versicherten Gegenstände durch ein Feuer erleiden, den sie ihrer Bestimmung gemäss ausgesetzt werden, hat der Versicherer nicht aufzukommen. Einer besonderen Vorschrift hierüber bedarf es nicht, der Begriff des Brandereignisses führt von selbst zu diesem Ergebnisse.» Jfr. endvidere Veröffentlichungen des deutschen Vereins für Vwiss. II S. 387—90. Det franske Forslag har dog fundet det fornødent i art. 41 at bestemme: «L'assureur contre l'incendie répond de tous dommages causés par conflagration, embrasement ou simple combustion. Toutefois, il ne répond pas de ceux occasionnés par la seule action de la chaleur ou par le contact direct et immédiat du feu ou d'une substance incandescente, s'il n'y a eu ni incendie ni commencement d'incendie susceptible de dégénérer en incendie véritable.»

i første Øjeblik ret overbevisende; ved en nærmere Overvejelse viser den sig imidlertid ikke uangribelig. Forskellen mellem den videre og snævrere Betydning af Ordet «Ildebrand» refererer sig nemlig kun med sproglig Føje til Forskellen mellem det strafferetlige Begreb, hvor der kræves, at Branden til en vis Grad skal have taget Overhaand, og det civilretlige, hvor dette sidste ikke kræves. Den videre Betydning er den ovenfor i §§ 3 og 4 belyste. Og i det foreliggende Tilfælde at bygge nogen endnu videre rækkende Betydning paa den citerede Forsikringsbetingelse synes udelukket allerede af den Grund, at den ikke med Nødvendighed omfatter andet end virkelige Brandskader, og at den, selv om den omfattede andre Skader, og selv om den for saa vidt retlig set maatte siges at være overflødig, dog vilde have sin praktiske Betydning til Lettelse af Selskabets Stilling overfor rejste uberettigede Krav. Hertil kommer, at det synes uberettiget paa en Bestemmelse, der er sat ind til Varetagelse af Selskabets Interesser, at opbygge en Argumentation til Selskabets Skade, en Argumentation, der vilde være udelukket, hvis hin Bestemmelse ikke fandtes. Dommens Argumentation maa derfor betragtes som overskridende alle berettigede Grænser for Forudsætnings- og Modsætningsfortolkning.

I enkelte Selskabers Betingelser begynder dernæst at dukke op Bestemmelser mod Tobaksrygningsskaderne. Saaledes findes i «Fyenske Købstæders Brandforsikringsforening»s Bestemmelser følgende: «Erstatning ydes ikke . . . for Klædningsstykker og andre Genstande, paa hvilke der svides Hul ved Tobak- eller Cigarrygning,» og paa Bagsiden af det gensidige Forsikringsselskab «Danmark»s Fornyelseskvitteringer findes bl. a. trykt: «Som Regel vil Erstatning blive nægtet for Skade paa Klædningsstykker ved Anbringelse af Cigarer, Tobakspiber, Fyrtøjer ell. lign. i Lommer»¹⁵.

¹⁵ En Bestemmelse, hvis retlige Betydning paa Grund af dens Plads og Affattelse for øvrigt er ret tvivlsom, og som vel ogsaa nærmest maa betragtes

Alle disse spredte Tilløb¹⁶ søgte man i 1901 efter langvarige Forhandlinger i Dansk Tarifförening at samle ved til Vedtagelse af samtlige Tarifselskaber at stille følgende Forslag:

«I alle efter den . . . udstedte Brandforsikringspolicer, der dækker Indbogenstande, bliver følgende Forsikringsvilkår ordlydende at indføre, enten saaledes, at det indtrykkes i de almindelige Forsikringsbetingelser eller saaledes, at det med udtrykkelig Henviisning i Policens skrevne Tekst eller paa anden Maade paatrykkes eller paaklæbes Policen; sker saadan Indførelse ikke, er det «Tarifbrud:

«Indbogenstande, der anbringes ved Kakkelovn eller Ildsted, eller paa anden Maade fortsættelig eller uagtsom udsættes for Ild eller Varme, erstattes ikke, hvis de der-

som informatorisk, som givende et forklarende Eksempel paa, hvad der maa anses som præjudicerende Uagtsomhed.

¹⁶ I forskellige franske Policer findes mere udførlige Bestemmelser, hvoraf skal nævnes:

«La Compagnie ne répond pas non plus des détériorations quelconques provenant du vice propre de la chose ou de la fermentation tant que ces détériorations ne se manifestent pas par une production de flamme . . . De convention expresse ne donneront lieu à aucune indemnité: les détériorations provenant d'un excès de chaleur non suivi d'embrasement, les brûlures aux linges ou vêtements, la destruction totale ou partielle d'objets tombés ou jetés par mégarde dans un foyer» («Phénix»).

«L'assurance contre l'incendie ne comprend pas des détériorations quelconques, provenant de la fermentation ou du vice propre de la chose assurée, non plus que les pertes résultant d'un défaut ou d'un accident de fabrication ou de tout autre accident qui n'est pas un incendie; notamment les bris de glaces, verres, cristaux, vases, ustensiles de ménage, les brûlures aux vêtements et autres accidents causés par la chaleur ou le feu, sans incendie, ne sont pas à la charge de la Compagnie» («Urbaine»).

Endvidere findes i det hollandske Selskab «de Nederlanden»s Betingelser:

«De Maatschappij is niet verplicht schade te vergoeden aan lampen en andere toestellen, waarin petroleum of spiritus wordt gebrand, noch aan roerende goederen, wanneer die veroorzaakt is door schroeijing (Svien), vlam vatten (Fængen) en dergelijke en geen brand is voorafgegaan of gevolgd.»

«under tager Skade. Derfor ydes f. Eks heller ingen Erstatning for Lampeskærme, Lamper, Lampeglas, Kogearrater og lignende Indretninger, der ødelægges eller beskadiges under Brugen, men vel for andre Genstande, der ved samme Lejlighed bliver værdiforringede. Ej heller ydes Erstatning for Klædningsstykker, Paraplyer, Parasoller eller andre Genstande, paa hvilke der svides Hul ved Tændstikker eller Tobaksrygning af enhver Art, eller for Genstande, der tabes ned i Ildsteder.»

Uagtet der udfoldedes store Anstrengelser for at faa samtlige Selskabers Tilslutning til dette Forslag, lykkedes det ikke; Grunden hertil var imidlertid ikke principiel Uenighed, men udelukkende Forretningshensyn, der ikke vedkommer nærværende Undersøgelse, derunder navnlig den uheldige Forskel til de ældre Policer samt den Omstændighed, at det ikke ligefrem skulde være forbudt at erstatte de omspurgte Smaaskader. — Sagen toges nu op paany af de gensidige Selskaber, og paa deres Initiativ forelagdes der Tarifselskaberne i 1902 et nyt Forslag til Smaaskaderegel¹⁷, men Gen-

¹⁷ Dette Forslag var saalydende:

«Erstatning ydes ikke:

«1. for Genstande, der anbringes ved Kakkellovn eller Ildsted, eller som paa anden Maade forsætlig eller uagtsom udsættes for Ild eller Varme og derved tage Skade.

«Der gives saaledes ikke Erstatning for Genstande, som beskadiges i Tørrestuer til Tørring, Desinfektion eller lignende, for Malt under Tørring i Kølle, for Fødevarer eller andre Varer under Røgning i Røgovn, for Sengklæder, naar der i Sengen har været anbragt ophedede Genstande, eller for Lamper, Lampeskærme og lignende Genstande, som beskadiges eller ødelægges ved Brugen.

«2. for Genstande, derunder Klædningsstykker, som svides eller brændes ved den Forsikredes egen eller ved andres Tobaksrøgning, eller som antændes ved henkastede Tændstikker eller Gløder under Ombæring.

«3. for Klædningsstykker, der beskadiges under Arbejde ved Ildsted, eller for Genstande, der tabes i et saadant.

«4. for Klædningsstykker, der beskadiges, uden at Aarsagen kan oplyses.»

Her kom Hensynet til de ældre Forsikringer til at spille en potenseret

nemførelsen af dette strandede ligeledes paa de nysnævnte Hensyn. Herefter er Sagen vel herhjemme stillet i Bero, men tvungen af Omstændighedernes Magt vil den sikkert atter komme frem i en nær Fremtid.

I Udlandet har Spørgsmaalet endnu ikke noget Steds antaget et blot tilnærmelsesvis Omfang som her, men som det vil ses af det foregaaende, har det dog flere Steder været fremme til Behandling; senest har det i 1903 i Østrig været Genstand for en livlig Drøftelse¹⁸. Hverken her eller andet Steds er det endnu blevet praktisk løst.

Naar det nu paa Grundlag af den foregaaende Fremstilling skal undersøges, hvorvidt der gennem Smaaskadespørgsmaalet er sket en Forskydning nedadtil af Begrebet Brandskade i forsikringsretlig Forstand, da maa der ganske vist — som paavist — her i Danmark siges at være en særdeles stærk Tendens i saa Henseende. Var denne Tendens berettiget, kunde der neppe, saalænge Selskaberne ikke i Gerning modsætter sig Tendensen, indvendes noget mod, at Domstolene i paakommende Tilfælde tog Hensyn til nævnte Tendens som svækkende Selskabernes Stilling med Hensyn til Fastholdelsen af de rette Grænser for Begrebet Brandskade.

Men da det, som ovenfor paavist, er saa langt fra, at

Rolle; thi de gensidige Selskabers Stilling var for saa vidt ulige lettere end Aktieselskabernes; ved at Reglen paa statutmæssig Maade blev indføjet i Foreningernes Statutter, blev den eo ipso gældende baade for nye og gamle Forsikringer. Aktieselskabernes Stilling var langt vanskeligere; man var enig om, at det ingen sikker retlig Betydning vilde faa for de ældre Forsikringer at paatrykke Reglen paa Fornyelseskvitteringerne, og at opsige og omskrive alle de løbende Indbopolicer vilde være en altfor kolossal og bekostelig Foranstaltning.

¹⁸ Naar det i et Referat af en af de paagældende Tarifforsamlinger hedder: «und wurden Massnahmen in Aussicht genommen, um das Publicum in geeigneter Weise darauf aufmerksam zu machen, dass der Versicherungsschutz sich nur auf Elementarschäden, d. h. auf solche Schäden erstrecke, welche durch ein Elementarereignis verursacht wurden,» saa er dette sidste fuldstændig fejlagtigt. De færreste Brande opstaar ved en Elementarbegivenhed.

Tendensen er berettiget, at den tværtimod meget bestemt maa karakteriseres som uberettiget og skadelig, vil der omvendt være Grund til skarpt at hævde, at den omtalte Praksis, hvorefter Selskaberne i ret vidt Omfang erstatter Smaaskader, paa ingen Maade er af den Beskaffenhed, at Begrebet Brandskade paa retlig bindende Maade derved kutymemæssig kan siges at være udvidet over dets rette Grænser. I saa Henseende savner nævnte Praksis alle fornødne Egenskaber: for det første vil det være umuligt at angive, hvilke bestemte Smaaskader der herefter skulde betragtes som Brandskader, dernæst kan der ikke med Rette siges at være Tale om en konstant, ensartet og langvarig Forretningsbrug, og endelig har Selskaberne ikke betalt under Formeningen om en retlig Forpligtelse, men netop til Trods for at de ikke ansaa sig forpligtede dertil.

Men maa der end saaledes i al Almindelighed frakendes Smaaskadespørgsmaalet retlig Betydning, vil det dog faa en saadan i de Tilfælde, hvor Forsikringsbetingelserne lyde paa «Skade ved Ild,» jfr. ovenfor S. 28. Thi naar Selskaberne under en faktisk Situation, der tvinger dem til at være højst forsigtige i deres Ordvalg, gaar hen og mod den sædvanlige og rimelige Udtryksmaade netop benytter sig af Ord, der peger i samme Retning som hin Tendens, maa de ogsaa finde sig i at tage Skade for Hjemgæld. Disse Selskabers Ansvar maa derfor siges med retlig forpligtende Virkning at være udvidet til at omfatte al Skade, som med Rette kan siges at være forårsaget ved «Ild».

c. En almindelig positiv Udvidelse maa Begrebet Brandskade derimod sikkert siges kutymemæssig at have faaet i den Retning, at ogsaa Skade ved koldt Lynild $\circ$: Lyn, der ikke tænder, er indbefattet under Forsikringen. Paa germansk-nordisk Retsmaade findes denne Udvidelse næsten altid udtrykkelig sanktioneret i Forsikringsbetingelserne¹⁹.

¹⁹ Jfr. endvidere hollandsk Handelslovbog § 292, belgisk Code de commerce I titre XI art. 34, luxemborgsk Lov 16. Maj 1891 art. 33, tysk Entw. V. V. G. § 83.

Men selv om dette i et enkelt Tilfælde ikke skulde være sket, maa der sikkert²⁰ gennem en hundredaarig, konstant og særdeles fornuftig Praksis siges at være skabt en Regel som nys nævnt af retlig forbindende Natur. Medens der ikke for det omtalte Retsomraade vides at foreligge nogen Retsafgørelse i saa Henseende, har derimod paa romansk Retsomraade alt for et halvt Aarhundrede siden den franske Kassationsret ved Dom af 14. April 1858²¹ fastslaaet Reglen. Dette havde for øvrigt til Følge, at de franske og italienske Selskaber siden da udtrykkelig har bestemt i deres Betingelser, at den omspurgte Risiko — som iøvrigt ikke er af særlig stor Betydning — kun er medforsikret, naar særlig Overenskomst derom er truffet, og Tillægspræmie derfor betalt²².

§ 6. Foreligger der en Brand, gælder som Brandskade ikke blot selve den ved Flammerne skete Forbrænding eller Forkulning, men ogsaa al den Skade, som Branden og den dermed følgende Hede, Røg, Kulos, Sod, Kvalm m. m. af sig selv udfolder¹. Herom har der aldrig hersket Tvivl hverken i Praksis eller Teori, og som den i Noten nævnte Højesteretsdom siger, «vilde da og Øjemedet med Brandforsikrings-Anstalterne forfejles og mangfoldige Vanskeligheder afstedkommes,» om noget andet galdt. Det maa ogsaa hævdes, at disse Skader efter naturlig Sprogbrug uden videre falder ind under Ordet Brandskade.

Derfor er Brandskade al den ved Brandheden forarsagede Skade; som Eksempler herpaa skal nævnes, at Varer som Smør eller Fedt smelter ved Heden, at Spejlglasser eller

²⁰ Jfr. Lewis S. 232—4. Tvivlende derimod Lassen II S. 525.

²¹ Se Lalande S. 60.

²² Nogle enkelte, i Danmark arbejdende engelske Selskaber erstatter ligeledes kun Lynnedslag, «naar de forsikrede Genstande i Virkeligheden er blevne antændte af samme og derved brændte.»

¹ Jfr. H. R. D. af 7. Marts 1810 (ref. i Arkiv for Retsv. V. S. 513).

Glasvarer springer, at Vine og Spirituosa ødelægges, at Varer krøller sammen eller fortørres, at Maling, Lakering eller Finering springer af, at Møbler eller andre Genstande buer eller krummer sig, at Malerier slaar Blaser osv.

Endvidere er Brandskade al den Skade, som Brandrøgen, Kulosen og Soden forvolder; saaledes ved at Genstande paa skadelig blivende Maade sværtes, ved at Varer indgaa destruerende kemiske Forbindelser med den udviklede Kulsyre og Kvælstof eller paa anden Maade, som f. Eks. Tobakslagre, beskadiges gennem Røgen; ved at Kniplinger eller andre fine Varer mister deres Glans eller mørnes, ved at Vadsketøj eller Bomuld tilsmudsas af Soden² o. l. Endelig ogsaa ganske simpelt derved, at Varer faar Røglugt og derigennem forringes i Værdi.

Her møder man de særdeles vanskelige og for Selskabene ret hyppigt ubehagelige Røgskader, hvorved i teknisk Forstand særlig tænkes paa den Beskadigelse, Manufaktur-, Mode- og Klædevarer, kort sagt alle Tekstilstoffer lider eller paaastaas at lide ved Brandrøgens Indvirkninger. I visse Tilfælde kan det her være ganske klart, at Stoffet har lidt en væsentlig Forringelse, i andre er det omvendt lige saa givet, at det ikke har lidt den ringeste Skade, men højst trænger til en ganske kortvarig Udluftning. Men i den store Mængde mellemliggende Tilfælde er Afgørelsen saare vanskelig og giver hyppig Lejlighed til kedelige Tvistigheder³. De fag-

² Ogsaa den Skade, som de af Branden ophvirvlede Stoffer forårsager ved at falde ned, er Brandskade, jfr. en tysk Rigsretsdom af 19. Februar 1904, refereret i Z. f. Vwesen 1904 S. 163: Ved Brand i en Farvefabrik blev pulveriserede Farvestoffer hvirvlede i Vejret og faldt bl. a. ned paa noget Vadsketøj, der laa paa Bleg, og som derved fik Farvepletter. Da Skaden ikke her sker ved Brandprodukter, er det tvivlsomt, om den kan kaldes umiddelbart forårsaget af Branden, men dette maa i nævnte Tilfælde blive uden retlig Betydning.

³ Jfr. hermed H. R. D. 9. Januar 1896 (U. f. R. 1896 S. 809): Af de 4 Overskønsmænd ansatte een Røgskaden til ikke under 33 $\frac{1}{8}$ pCt. af Lagerets Værdi som Salgsvare, to til ikke under 25 pCt. og den fjerde til 16 pCt. Overskønsmændene ansatte Skaden under eet for hele Lageret, me-

kyndige Vurderingsmænd vil under den forhaandenværende Uvished af kollegiale Grunde være tilbøjelige til at anslaa Skaden højt, og det er neppe uden Grund, at Selskaberne helt igennem anser sig forfordelte ved Opgørelsen af Røgskader. I mange Tilfælde former en saadan Opgørelse sig da ogsaa, ja maa forme sig som et ret tilfældigt Kompromis. Man tænke sig f. Eks., at der opstaar en mindre Brand i Magasin du Nords Stueetage; Ilden slukkes ret hurtigt, men Røgen stiger til Vejrs helt op igennem den store Salgshalle; en saadan Skade kan overhovedet kun opgøres i Form af en ren Tingen om en rund Sum. — Efter den store Kallundborgbrand i September 1901, der paa Grund af de mægtige, brændende Kulbunker udviklede en enorm Røg, gjorde flere handlende ned ad Cordilgade Fordring paa Erstatning for Røgskade. Man gik saa straks rundt fra Butik til Butik og afgjorde Sagen ved en rund Sum, uagtet man havde den Overbevisning i de fleste Tilfælde, at ingen virkelig Skade var lidt, vel vidende, at hvis Sagen kom frem til formel Opgørelse, vilde Kravene blive langt større og Omkostningerne betydelige⁴.

dens Underskønsmændene havde gennemgaaet Lageret detailléret og ansat Skadesprocenten Post for Post. Dommen foranledigede en Diskussion i «Assurandøren» 1896 S. 16—17, 26—27, 32—33, 40—41, 48—49. Hvilke Opgørelsesmomenter man her er inde paa, ses bedst af følgende Bemærkninger fra den ene Overskønsmand: «Køberen, der har Valget imellem friske Varer og røglugtende Varer, vil selvfølgelig ikke tage disse sidste uden mod en Rabat og som Regel forlange en forholdsvis stor Rabat. Størrelsen af det Tab, som Sælgeren derved lider, beror paa flere forskellige mere subjektive Forhold, f. Eks. Beskaffenheden af hans Kundekreds, Omsætningsmaaden o. a., saa det vil altid være overordentlig vanskeligt at skønne over, hvor stort Tab eller hvor stor Skade der foranlediges ved, at et Varelager paavirkes, eller som her ved Trikotage gennemtrænges, af Røg.»

⁴ Ogsaa paa dette Punkt er der fremkommet mange Forslag til Imødegaaelse af Vanskelighederne, saaledes angaaende en bestemt, indskrænkende Definition af, hvad der skal forstaas ved Røgskader, angaaende at der i Røgskade højst erstattes 5 eller 10 pCt. af Forsikringssummen m. m.; intet af disse Forslag er dog — saa vidt vides — ført ud i Praksis.

§ 7. Paa Grundlag af det foregaaende vil det være muligt at afgøre Spørgsmaalet, om og da i hvilket Omfang de saakaldte Eksplosionsskader er Brandskader.

Om Eksplosionsskadernes Karakter hersker der vedblivende en mærkelig Uklarhed saavel i Praksis som i Teori. Den almindelige Opfattelse kan vistnok siges fuldt ud at være udtrykt gennem følgende Udtalelse fra de tyske Tarifselskabers «Denkschrift» af 15. December 1901 i Anledning af det forestaaende Entw. V. V. G.¹: «Die Explosion ist eine ganz anders geartete Gefahr als der Brand, und eine Versicherung derselben hat an sich mit der Feuerversicherung ebensowenig zu thun, wie die Versicherung gegen Sturm- und Wasser-Schäden oder solche durch Einbruchdiebstahl².» Denne Udtalelse er imidlertid — som det straks skal blive paavist — i dens Almindelighed fuldstændig urigtig. Hellere skulde de tyske Selskaber have udtrykt sig mere forsigtig, som Bunyon (S. 43): «a loss by fire and a loss by explosion would, in common language, be considered as perfectly distinct things.» Dette, at der i al vag Almindelighed gøres en bestemt Forskel mellem Brandskade og Eksplosionsskade, er rigtigt nok, men kan ikke uden videre faa Betydning for Sagens retlige Afgørelse.

Det maa straks vække Tvivl om Rigtigheden af den almindelige Opfattelse, at Forsikringspraksis i vidt Omfang betragter Eksplosionsskader som uden videre indbefattede under Brandforsikringen³. Var der en saa bestemt Forskel mellem de to Arter Skader, vilde denne Praksis være temmelig uforklarlig. Thi Lewis' Forsøg paa en Forklaring (S. 232): «Der Grund ist wohl darin zu suchen, dass . . . Explosion gewöhnlich Brandschäden zu Folge haben,» er dog for godtkøbs; mærk ogsaa Ordet «wohl». Nej, Grunden

¹ Se Z. f. die ges. Vwiss. II S. 256. Omrent de samme Ord genfindes i Selskabernes «Denkschrift» af Septbr. 1903 S. 44 over det udkomne Entw. V. V. G.

² Jfr. ogsaa Lalande S. 58.

³ Jfr. Prange: Krit. Betrachtungen S. 63—71.

er den ganske simple, at en hel Del, ja de fleste Eksplosionsskader ved en nærmere Undersøgelse viser sig at være ganske utvivlsomme Brandskader.

Til nærmere Belysning heraf skal omtales de saakaldte Melstøvekspllosionsskader⁴. For omtrent 30 Aar siden vakte det stor Bestyrtelse, at to Dampmøller i Minnesota eksploderede med en saadan Voldsomhed, at de paa faa Øjeblikke raseredes helt til Grunden, medens svære Mur- og Metalmasser slyngedes langt bort. Paa samme Maade er en stor Dampmølle i Tyskland senere eksploderet. I Begyndelsen stod man ganske uforstaaende overfor dette Fænomen, men senere har man fundet den ret ligefremme Forklaring. En Trækvind har ophvirvlet noget af det fine Melstøv, der ligger alle Vegne i en Dampmølle og ført det hen forbi en aaben Flamme; det fint fordelte Støv er i et Nu forbrændt, hvad der atter i samme Øjeblik har bevirket en stærk Luftbevægelse; herved er nye, store Masser Støv kommet i Bevægelse og i Forbrænding, og saa videre i rivende Progression: der har paa faa Øjeblikke udviklet sig en saadan Mængde Forbrændingsarter og en ved den stærke Hede frembragt Udvidelse af den forhaandenværende atmosfæriske Luft, at det Fænomen er indtraadt, som kaldes en Eksplosion⁵. Der sker altsaa følgende: Melstøvet gaar i Brand, denne Brand udvikler som enhver Brand Gasarter (Røg), og disse Gasarter har den umiddelbare Virkning, at de udøver et Tryk paa Omgivelserne. Der foreligger derfor her en

⁴ Jfr. hermed M. Dennstedt: Die Feuergefahr im Hause. Leipzig 1902 S. 66—79.

⁵ Noget lignende vil tænkes et kunne indtræde ved et Savværk, og en Del af de tørre Grubeeksplosioner sker paa samme Maade, ved at Kulstøv kommer i Bevægelse. Jfr. endvidere hermed Avisreferater over Branden den 22. Januar 1904 i Helsingørsgades Sukkerraffinaderi: «Pludselig passerer et Par Tjavser fra Drivremmen for nær Lampen, antændes i et Nu, og den Blanding af Støv og Sukker, som Tid efter anden har samlet sig, eksploderer, som var det Krudt. Det knastørre Træværk staar i Lue; Jernkæden, der gaar gennem Elevatorrummet, falder ned og løsriver paa sin Vej det Støv og Sukker, der har ophobet sig i Træfugerne; en ny Eksplosion følger.»

saa regelret Brandskade som vel muligt. Akkurat det samme Fænomen gentager sig i formindsket Udgave ved enhver større Brand; naar f. Eks. Ruderne i en brændende Fabriksbygning med eet springer, er Grunden den samme. Trykket af de ved Branden udviklede og ved Heden spændte Gasarter bliver efterhaanden saa stærkt, at det sprænger Modstanden. Tagstenene kan ogsaa springe af paa denne Maade; ja, hver Gang man hører et Puf i Ilden, og Røgen bliver slynget til Vejrs, er dette egentlig talt en Eksplosion i det smaa⁶.

Til en Eksplosions Indtræden kræves ingenlunde Tilstedeværelsen af et af de saakaldte Sprængstoffer; tværtimod, saa godt som ethvert Stof kan under visse Betingelser medføre en Eksplosion; saaledes eksploderede f. Eks. den 6. December 1903 i en Maskinfabrik i Halle 150 Centner Jern under Støbningen, hvorved 15 Arbejdere kvæstedes. Der kræves blot den fornødne Ophedning, og at de derved udviklede Gasarter eller spændte Luftarter ikke kan undvige tilstrækkelig hurtig. Det særegne ved de saakaldte Sprængstoffer er kun, at Forbrændingen og derigennem Udviklingen af Gasarter foregaar saa hastig, at disse sidste selv under de gunstigste Forhold ikke faar Tid til at undvige uden et pludseligt Tryk paa Omgivelserne, der bevirker en Lyd, der kan variere fra et ganske svagt Puf til den voldsomste Detonation.

Efter det foregaaende vil det formentlig være umiddelbart indlysende, at alle Skader ved Eksplosioner, der til selve Eksplosionsvirksomheden kræver en Flammedannelse, altsaa navnlig alle Gaseksplosioner og alle Eksplosioner af Sprængstoffer, uden videre er Brandskader, forudsat at Eksplosionen ikke foretages forsætlig i teknisk Øjemed. Der foreligger her alle de ovenfor under §§ 3—6 nævnte positive

⁶ Jfr. Bunyon S. 44: «whenever a fire takes place, a disturbance of the air follows, only the more rapid and violent when gunpowder or gas suddenly ignites.»

og negative Karaktermærker paa Begrebet Brandskade, nemlig en Brand med dens umiddelbare Følger, og den Skade, de udviklede Gasarters Tryk udøver paa Omgivelserne, maa i enhver Henseende jævnstilles med de i forrige § nævnte skadelige Virkninger af Heden, Røgen, Kulosen osv. I Overensstemmelse hermed har allerede Højesteretsdom af 7. Marts 1810⁷ klart udtalt: «Nu er den omtvistede Skade, for saa vidt den ej umiddelbart er frembragt ved Ilden, dog forårsaget ved den Luftudvikling, som Krudtets Antændelse har forårsaget, og maa altsaa i Medhold af det ovenanførte anses som en Brandskade⁸.»

Naar Praxis i al Almindelighed ikke har erkendt dette, er Grunden den, at man er blevet staaende ved en ren populær Opfattelse af Eksplosionsfænomenet. Man har sagt: Skaden indtræder ikke her ved Flammerne, ved Branden, men derimod ved Luftrystelsen. I England, hvor Spørgsmaalet har været fremme til Retsafgørelse, har man saa under den meget yndede Benyttelse af Reglen: *causa proxima non remota spectatur*⁹ frifundet Selskabet med følgende Motivering¹⁰: «In this instance, it cannot be said that the loss was «occasioned by fire», it was occasioned by a concussion caused by fire, and we must therefore go to the cause of causes before we arrive at the origin of the loss; but, then, this is not what was contemplated by the parties to the policy.» Som det let ses, maa denne Argumentation uundgaaelig føre til, at kun den direkte ved Flammernes Virksomhed skete Forbrænding eller Forkulning kan betegnes

⁷ Refereret i Arkiv for Retsv. V S. 513.

⁸ Jfr. hermed ogsaa Veröffentlichungen des deutschen Vereins für Vwiss. II S. 390: «die Explosion ist ein schnelles Feuer, das plötzlich und schnell verläuft; ein Brand ist ein langsamer verlaufendes Feuer.»

⁹ Jfr. nærmere om engelsk Rets Brug af denne Regel, som Platou (i Tidsskrift for Retsvidenskab 1902 S. 145) med Rette kalder for «en gammel Levning af skolastisk Jurisprudens.» Federspiel S. 161 ff. Bunyon S. 54 kritiserer selv Reglen.

¹⁰ Case: Everett v. The London Ass. Co., refereret hos Bunyon S. 45.

som Brandskade. Vægrer man sig ved at acceptere denne Konsekvens, hvad man overalt, ogsaa i England, gør, er Motiveringen med det samme borte. Tilbage bliver da kun de mere populære Betragtninger, at det er en ganske exceptionel Maade, Forbrændingsprodukterne her virker paa, og at Virkningerne hyppig viser sig langt bort paa anden end selve den eksploderende Ejendom¹¹. Disse Betragtninger kan dog ikke tillægges noget som helst Værd; thi det vil være umuligt uden positiv Hjemmel at fastslaa, at kun visse Virkninger af Forbrændingsprodukterne er indbefattede under Begrebet Brandskade, andre derimod ikke. Og at Skaden tillige viser sig paa anden Ejendom end selve den brændende, er ikke noget for Eksplosionsskader særligt.

Det maa følgelig betragtes som utvivlsomt, at alle Eksplosionsskader, hvor selve Eksplosionsvirksomheden indbefatter en Flammedannelse, er klare Brandskader, og som saadanne uden videre indbefattede under tegnet Brandforsikring, medmindre positiv Undtagelse er gjort, jfr. den ovenfor citerede Højesteretsdom af 7. Marts 1810. Lige saa givet er det omvendt, at andre Eksplosionsskader ikke er Brandskader. Dette er umiddelbart indlysende, naar det f. Eks. er en Beholder med komprimeret Luft, der eksploderer, idet der her mangler enhver Tilknytning til Begrebet Brand. Men det samme gælder f. Eks. ved en Dampkedeleksplosion; thi vel er der her Ild under Kedlen, og vel er det denne Ild, der mer eller mindre direkte forårsager Eksplosionen, men nævnte Ild inkluderer ikke nogen Brand, se ovenfor under § 4, og selve Eksplosionsvirksomheden indbefatter ikke nogen Flammedannelse. I Overensstemmelse hermed er dansk Retspraksis, se Højesteretsdom af 13. Maj 1862¹².

¹¹ Se endvidere den ganske overfladiske Begrundelse hos Lalande S. 58: «L'explosion diffère de l'incendie en ce qu'elle ne suppose pas nécessairement (1) un embrasement initial.»

¹² H. R. T. 1862 S. 165; jfr. endvidere Dom i U. f. R. 1872 S. 154.

Rent bortset fra de Resultater, der er udvundne gennem den foregaaende Undersøgelse, er det givet, at enhver Eksplosionsskade, der sker under en forinden Eksplosionen indtraadt sædvanlig Ildebrand som en Følge af denne, — f. Eks. ved at Branden ødelægger Gasrør, og Gassen derpaa strømmer ud, ved at den paa sin Vandring naar et Sprængstoflager, eller ved at Flammerne gløder en Dampkedel, saa at den eksploderer, — uden videre er at betragte som Brandskade overensstemmende med Reglerne ovenfor i § 6. Herom er der da ogsaa Enighed¹³, og selv om Forsikringsbetingelserne indeholder Bestemmelse om, at Skade ved Eksplosion er undtaget, maa herved — medmindre det modsatte klart fremgaar af de valgte Ord — antages udelukkende at være tænkt paa isolerede Eksplosioner, ikke paa Eksplosioner, der er foraarsagede af en forudgaaende Ildebrand¹⁴.

Undersøger man nu paa Grundlag af det ovenstaaende de Regler om Eksplosionsskader, der findes i Selskabernes Forsikringsbetingelser, viser det sig, at disse normalt er ufyldstgørende affattede, fordi de er byggede paa den ovenfor kritiserede urigtige, gængse Opfattelse. Selskaberne ønsker i al Almindelighed ikke at dække mod Eksplosionsskade og gaar ud fra, at de er tilstrækkelig sikrede i saa Henseende, naar Betingelserne blot ikke indeholder noget om, at Skade ved Eksplosion er medindbefattet, hvorfor det yderligere betragtes som en positiv Udvidelse af Selskabets Ansvar, at Skade ved Gaseksplosioner dækkes. I Overensstem-

¹³ Jfr. Lassen S. 526, Lewis S. 234, Lalande S. 59, Bunyon S. 40.

¹⁴ Den ovennævnte Regel kunde nemt have faaet en meget skæbnesvanger praktisk Betydning ved den ovenfor S. 46 omtalte Kallundborgbrand, idet der her i en af de truede og senere nedbrændte Bygninger fandtes et Krudtoplag paa 2800 Pund. Var dette Oplag ikke i rette Tid blevet fjernet, vilde det halve Kallundborg være bleven raseret, idet Fareradien for et saa stort Oplag udgør c. 400 Metre, og der vilde dernæst yderligere herved være opstaaet en Mængde Ildebrande, idet Ildsteder styrtede sammen med antændelige Genstande. Disse Brande vilde det under de foreliggende Omstændigheder have været umuligt at beherske.

melse hermed lyder den korteste Definition af Selskabets Ansvar saaledes: «Skade ved Ildebrand, Lynnedslag eller Gasekspllosion»¹⁵. Efter det foranstaaende er Nævnelser af «Gasekspllosion» ved Siden af «Ildebrand» en ganske overflødig Pleonasme, der i og for sig ingen Skade kan gøre, men paa den anden Side ej heller den Nytte at sikre Selskabet mod at bære Risikoen ved andre Eksplosioner, der i sig selv indeholder en Ildebrand. Enhver Berettigelse til en saadan Modsætningsslutning mangler nemlig. Det tør vel som nævnt betragtes som utvivlsomt, at Selskabets Hensigt med særlig at nævne Gasekspllosionerne har været den ovenfor omtalte, men denne Hensigt har ikke faaet en saadan Form, at den retlig kan respekteres. — Om denne Form er naaet i de tyske Fællesbetingelser¹⁶, er tvivlsomt; thi ganske vist fremtræder hin Hensigt her yderligere præciseret gennem følgende Tilføjelse: «Falls die Gesellschaft durch besondere Uebereinkunft die Versicherung gegen andere, als durch Leuchtgas hervorgerufene Explosionsschäden übernommen hat, so finden die Versicherungs-Bedingungen auch auf eine solche Versicherung Anwendung,» men selve Reglen staar dog ikke ligefrem udtrykt, og det kunde jo ogsaa særdeles vel tænkes, at Selskabet traf en særlig Overenskomst, navnlig til nærmere Præcisering af dets Risiko, med Hensyn til visse egenartede Skader, som i og for sig i Kraft af deres Egenskab som Brandskader henhører under Selskabets Ansvar. Hertil kommer, at det altid maa blive til Selskabets Skade, naar det ikke har affattet sine Betingelser tilstrækkelig tydelig¹⁷, og at det i det foreliggende Tilfælde vilde have været særdeles nemt at sørge for en saadan Affattelse.

I forskellige andre Betingelser fremtræder den omtalte

¹⁵ Saaledes f. Eks. Landbygningernes alm. Brandforsikring, Nordisk Brandforsikring og de østrigske Concordatsbetingelser.

¹⁶ Disse Betingelser findes aftrykte bagerst som Bilag Nr. 3.

¹⁷ Se nærmere om denne Fortolkningsregel nedenfor under Afsnit III § 20 F. 2.

Begrebsforvirring paa en ganske utilsløret Maade, saa at de paagældende Bestemmelser rigtig læste bliver meningsløse. Det hed saaledes lige op til 1899 i Københavns Brandforsikrings Vedtægters § 4 b: «derimod erstattes ikke Skade, der er bevirket ved Sprængning af Krudt, Skydebomuld, Dynamit o. dsl., for saa vidt den ikke henhører under Litr. a»; dette gjorde den imidlertid altid, thi her stod Ordet «Ildebrand»¹⁸. I et tysk Selskabs Betingelser staar kort og godt: «Ved Eksplosion erstattes kun Brandskaden». Den samme intetsigende Selvfølgelighed findes udtrykt i forskellige engelske Selskabs Betingelser paa følgende Maade: «Ved enhver anden Eksplosion end ved Gas gælder Forsikringen kun det Tab, der er foraarsaget ved Ild»¹⁹.

Medens alle de ovennævnte Bestemmelser paa Grund af deres unøjagtige Affattelse ikke naar det tilsigtede, maa dette derimod sikkert siges at være Tilfældet med en Bestemmelse som den i Nye danske Brandforsikrings Selskabs Betingelser indeholdte: «I Tilfælde af Eksplosion omfatter Forsikringen kun en derved opstaaet Brandskade, naar ikke Ansvar for selve Eksplosionen udtrykkelig er overtaget. Skade ved Eksplosion af den i Forsikrings-Bygningerne indlagte Gas betragtes dog som Brandskade», om end Udtrykkene ogsaa her er paavirkede af den urigtige Opfattelse. Mere korrekt hedder det i de fælles svenske Betingelser af 1901: «Skada genom explosion af annat ämna än lysgas ersättas endast, då sådant blifvit i försäkringsbrevet uttryckligen utfäst»²⁰.

¹⁸ I 1899 er Sprængstofsskader blevet medindbefattede under Risikoen.

¹⁹ Et andet engelsk Selskabs danske Betingelser er — ved en fejlagtig Oversættelse — kommet til at indeholde følgende mærkelige Regel: »Compagniet erstatter ingen Skade ved Ildebrand, som er foraarsaget ved Eksplosion.» Selve Eksplosionsskaden undtages altsaa ikke fra Selskabets Risiko, men hvis Eksplosionen har Ildebrand til Følge, falder dennes skadevoldende Virkninger udenfor Selskabets Ansvar. Det turde være tvivlsomt, om dette Resultat har været Selskabets Mening.

²⁰ Jfr. den engelske Betingelse: «neither will the Company be respon-

Som det vil ses, ønsker samtlige Selskaber paa det omspurgte Punkt at opstille en Begrænsning i deres Ansvar, og dette er utvivlsomt ogsaa teknisk korrekt, da — som de tyske Tarifselskaber i Fortsættelse af deres ovenfor S. 47 citerede urigtige Udtalelse om Eksplosionsskadernes Karakter bemærker — «die technischen Grundlagen für die Beurtheilung der Explosionsgefahr nach Ursache und Wirkung decken sich keineswegs mit denjenigen der Brandgefahr» 20: i almindelig Forstand. I al Fald for saa vidt angaar Faren for Eksplosion af Sprængstoffer, da er denne saa ekstraordinær, uberegnelig og betydelig, at Selskaber, der vil grunde deres Forretning paa en sund Basis, nødvendigvis maa udelukke den af deres Risiko. Det maa i saa Henseende — næst en Henvisning til det ovenfor i Note 14 nævnte Forhold — være tilstrækkeligt at henpege paa, at det for faa Aar siden ret tilfældig kom frem, at en større Del af København med ganske uberegnelige Værdier vilde blive raseret, hvis et af de militære Krudttaarne paa Amager sprang i Luften²¹. Om end denne Fare nu heldigvis er fjernet, og Anordning Nr. 141 af 1. September 1902²² har formindsket Risikoen for Købstædernes Vedkommende, maa det dog bemærkes, at der i forskellige Købstæder fra ældre Tid findes Krudttaarne, der ligger meget faretruende, og hvis Ødelæggelsesevne bliver endnu større derved, at deres

sible for loss or damage by explosion, except for such loss or damage as shall arise from explosion by gas»,

og den franske: «En cas d'explosion . . . elle ne répond pas des dégâts qui en résultent; elle garantit seulement les dommages d'incendie qui en sont la suite.»

²¹ Jfr. herom nærmere Rigsdagstidende 1903—04, Folket. Forhandl. Sp. 2863 ff. samt Tillæg A Sp. 2513—16. Sammenlign tillige Bunyon S. 41.

²² Den her fastsatte Maksimalbeholdning, 100 Pd., er dog sikkert altfor stor, og synes da ogsaa temmelig meningsløs ved Siden af Maksimum paa Landet, hvor Faren paa Grund af den spredte Bebyggelse er langt ringere; thi dette Maksimum er ved Anordning Nr. 124 af 19 August 1899 sat til kun 20 Pd.

gammeldags solide Bygningsmaade vil gøre Eksplosionen langt voldsommere end, hvis de var byggede af let Materiale. Desuden fremkommer der jo stadig nye Sprængstoffer af hidtil ukendt Styrke, hvoraf blot nogle enkelte Pund vil være i Stand til at foraarsage Ødelæggelse vidt omkring²³. Under Hensyn til Opretholdelsen af en rational Forsikringsdrift er det derfor rigtigt, at Selskaberne ønsker slig exceptionel Risiko udelukket, men de bør da ogsaa sørge for at affatte de paagældende Bestemmelser saaledes, at Realisationen af dette Ønske opnaas, og at al Skade ved Eksplosion af Krudt eller andre Sprængstoffer er udelukket fra Forsikringen, ligegyldigt om Eksplosionen er foraarsaget af en forudgaaende Ildebrand eller ej²⁴.

²³ Endv. dere kan det tænkes, at et Skib, ladet med stærke Sprængstoffer, er kommet for langt ind i en Havn, ligesom der maa regnes med forbryderiske Sprængninger.

²⁴ Naar der derimod som Følge af Eksplosionen opstaar Brand, f. Eks. ved at Ildsteder eller brændende Lamper styrter ned eller ved selve Eksplosionens Flammedannelse, da maa denne Brands Følger være indbeholdte under Forsikringen, selv om al Eksplosionsskade er udelukket, og dette er ogsaa hyppig udtrykkelig anerkendt gennem Forsikringsbetingelserne. jfr. tillige Bunyon S. 46—7. En amerikansk Dom, refereret i William G. Myer: Federal Decisions XIX (St. Louis 1887) S. 551 har dog i et saadant Tilfælde frifundet et Selskab, efter hvis Betingelser Ansvar var udelukket «in case of by means of any . . . explosion.» En Eksplosion fandt Sted i et Pakhus, der derefter gik i Brand, og Ilden blev saa af Vinden baaret til et andet Pakhus og fra dette videre til det forsikrede Lager. Dommens ret karakteristiske Argumentation er i Sammendrag følgende: «One of the most valuable of the criteria furnished us by these authorities (i: Præjudikater) is to ascertain whether any new cause has intervened between the fact accomplished and the alleged cause . . . In the present case we think there is no such new cause. The explosion undoubtedly produced or set in operation the fire which burned the plaintiff's cotton. The fact that it was carried to the cotton by first burning another building supplies no new force or power which caused the burning. Nor can the accidental circumstance that the wind was blowing in a direction to favor the progress of the fire towards the warehouse be considered a new cause. That may have been the usual course of the breeze in that neighborhood. Its force may have been trifling.» Denne Dom, hvis Rigtighed som sagt ikke kan anerkendes, synes at maatte føre til højst betænkelige Konsekvenser.

Endvidere bør Faren ved Eksplosion af Gasværker, Gasklokker og Gasudviklingsapparater, der ligeledes undrager sig al fornuftig Beregning, udtrykkelig undtages fra Forsikringen, saa meget mere som Anlæg af mindre Gasværker til industriel Brug, derunder med saa eksplosible Gasarter som Acetylgas, Luftgas, Oliegas o. lgn. bliver mere og mere almindelig.

Andre Eksplosionsfarer (af Brandskade-Karakter) er der derimod neppe tilstrækkelig Grund til at udelukke; en anden Sag er det, at der kan være Anledning til at fastsætte visse Regler for saadanne Bedrifter, hvor en egen Art Eksplosion — som f. Eks. Spriteksplosion, Melstøveksplosion, Petroleumseksplosion — kan befrygtes.

Selv om Selskaberne i deres Betingelser udelukker al Eksplosionsskade fra deres Ansvar, gøres der dog altid en Undtagelse med Hensyn til Gaseksplosion²⁵. For saa vidt der nu i saa Henseende kun bruges den sidstnævnte almindelige Betegnelse, er Skade ved alle Slags Gaseksplosioner²⁶ indbefattet, ligegyldigt om Eksplosionen opstaar i de forsikrede Lokaler eller udenfor, f. Eks. ved at et Gasværk springer i Luften, og ligegyldigt af hvad Art Gassen er, eller hvortil den bruges. Men selv om Udtrykket «Belysningsgas» eller «Lysgas» er brugt, kan det neppe antages, at Eksplosion af den samme Gasart er udelukket, fordi den i det paagældende Tilfælde fungerer som Kogegas²⁷. Det maa dog indrømmes, at Spørgsmaalet er noget tvivlsomt, og endnu tvivlsommere bliver det ved Gas til

²⁵ De franske og italienske Selskaber kræver dog særlig Forsikring tegnet herfor.

²⁶ I dette Ord ligger dog sproglig, at Gassen forsætlig er udviklet ad teknisk Vej, saaledes at det ikke omfatter de Gasarter, som af sig selv dannes ved visse kemiske Processer, jfr. Bunyon S. 46. Strengt taget kan enhver Eksplosion (af Brandskade-Karakter) siges at være en Eksplosion af eller ved Gasarter, jfr. Bunyon S. 48.

²⁷ Nogle franske Policer har Udtrykket «gaz servant à l'éclairage», medens andre har Ordene «gaz d'éclairage».

Ophedning af Ovne; Gas til industrielt Brug, f. Eks. til Drift af Gasmotorer falder i al Fald ikke ind under nysnævnte Udtryk. Naar der ikke er nævnt en bestemt Gasart, f. Eks. «Kulgas», er al ad teknisk Vej udviklet Gas indbefattet.

De Eksplosioner, der ikke har Brandskadekarakter, vedkommer i og for sig ikke nærværende Undersøgelse, men da det efterhaanden bliver stadig hyppigere, at de vigtigste Eksplosioner af denne Art, nemlig Dampkedeleksplosioner, indbefattes under Selskabernes Ansvar, skal for en Fuldstændigheds Skyld gøres nogle korte Bemærkninger i saa Henseende. Det vigtigste Spørgsmaal, der her opstaar, er, hvornaar en Dampkedeleksplosion kan siges at foreligge. Dette en Del omstridte Spørgsmaal, der to Gange har foreligget vore Domstole til Afgørelse, se U. f. R. 1873 S. 154 og 1883 S. 664²⁸, har nu faaet sin praktiske Løsning gennem følgende Policeklausul, som alle Tarifselskaberne benytter, naar Forsikring mod saadan Skade overtages:

«Dampkedeleksplosion foreligger kun, naar der som Følge af Kedlens Benyttelse sker et Brud paa Kedel-væggene af et saadant Omfang, at der ved Udstrømning af Vand og Damp sker en pludselig Udligning af Spændingerne inde i og udenfor Kedlen. Formforandring af Kedlen — uden Brud eller Revne — er ikke Eksplosion. — Ved Dampkedler forstaas kun Kedler, som udelukkende tjener til Udvikling af Damp.»

Nogle danske Selskaber²⁹ bruger imidlertid i Stedet for «Dampkedeleksplosion» Udtrykket «Sprængning af Dampkedler», hvad der vistnok maa opfattes som et videre Begreb, se herom Dom i U. f. R. 1883 S. 664 og denne Doms Ord: «det konventionelle Begreb om en Dampkedels Eks-

²⁸ Jfr. endvidere herom Fra Fverd. I 11te Hefte S. 3 - 8 og «Assurandøren» 1900 S. 23—4. Ogsaa i Udlandet har Spørgsmaalet været fremme, og lignende Klausuler er vedtagne.

²⁹ Saaledes Landbygningernes almindelige Brandforsikring og «Danmark».

plosion forudsætter en Sprængning, der er hidført ved Dampens Spænding.» Da selve den eksploderende eller sprængte Kedel normalt undtages fra Forsikringen, faar denne Forskel dog ikke megen praktisk Betydning.

Tendensen gaar utvivlsomt i Retning af at indbefatte flere og flere Eksplosionsfarer under Brandforsikringen, og de nyere Lovgivningsarbejder drager gennemgaaende den yderste Konsekvens af denne Tendens ved at bestemme, at som Brandskade ogsaa bliver at betragte den Skade, som forarsages ved Eksplosion⁸⁰.

Denne Udvikling kan, som det vil fremgaa af det foregaaende, ikke billiges. Eksplosion er et i brandforsikringsteknisk Forstand ganske uensartet Begreb, og af de Eksplosionsskader, der er Brandskader, bør nogle undtages fra Forsikring for at muliggøre en rationel Forretningsførelse. Hertil kommer, at det altid vil være et underordnet Antal forsikrede, der har Brug for f. Eks. Dækning mod Skade ved Dampkedeleksplosion, og at den almindelige Inddragen af denne Risiko under Forsikringen følgelig er ensbetydende med, at den væsentligste Del af Præmien derfor betales, uden at de paagældende faktisk faar noget Vederlag til Gengæld⁸¹.

§ 8. Udover den Skade, som Branden af sig selv udfolder, maa endvidere den Skade, der forvoldes ved Arbejderne for at slukke Ilden og hindre dens videre

⁸⁰ Se italiensk Handelslovbog art. 442, 4°; belgisk Code de commerce I titre XI art. 34: «Sont assimilés aux dommages causés par l'incendie le dommage occasionné par l'action de la foudre, les explosions ou autres semblables accidents, qu'ils soient ou non accompagnés d'incendie» og den ligelydende luxemb. Lov af 16 Maj 1891 art. 33. Endvidere tysk Entw. V. V. G. § 83. Roelli; Entw. og det franske Forslag har derimod ingen saadan Bestemmelse. Den hollandske Handelslovbog § 292 ligestiller med Brandskade Skade ved Eksplosion af Krudt og ved Sprængning af Dampkedler

⁸¹ Jfr. Z. f. die ges. Vwiss. II S. 256, men derimod Prange: Krit. Betrachtungen S. 66 ff.

Udbredelse saavel som ved Foranstaltninger til Redning af truede Genstande, uden videre betragtes som Brandskade. Thi selv om Aarsagsforbindelsen her med teoretisk Føje kan siges brudt ved en mellemkommende menneskelig Handling, er dog det faktiske Causalforhold mellem disse Skader og Branden saa nøje, at der intet Steds i de sidste halvhundrede Aar har været rejst Tvivl om, at de nævnte Skader er medindbefattede under tegnet Brandforsikring¹. Naar de fleste Love² og Lovforslag³ saavel som Forsikringsbetingelser alligevel udtrykkelig fastslaar Reglen, finder dette sin naturlige Forklaring dels i, at Aarsagsforbindelsen som nys nævnt teoretisk set er af løsere Art end de i § 6 nævnte Tilfælde, dels i den Begrænsning, der altid samtidig gives Reglen, hvorefter nærmere nedenfor.

I Kraft af det nævnte bliver som Brandskade først og fremmest at betragte den Skade, der foraarsages ved Bestræbelserne for at slukke Ilden, derunder navnlig Skade fra det paasprøjtede Vand, eller ved at dette fra højere Etagere driver ned i lavere, ligegyldigt om Vandet er rettet mod allerede brændende Genstande eller mod andre for at beskytte dem mod at blive antændte. Derfor er ogsaa al Vandskade fra selvvirkende Sprinklerinstallationer i Brandtilfælde indbefattet under Forsikringen, selv om der paa Grund af Heden aabner sig langt flere Sprinklere end nødvendigt. Endvidere al den Skade, Brandvæsenet forsætlig eller uagtsom forvolder paa den brændende Bygning eller tilgrænsende Bygning for at kunne komme til at bekæmpe Ilden eller for at give denne Luft⁴. Tænker man sig frem-

¹ Reglen er i Selskabernes egen Interesse; thi var de nævnte Skader ikke medindbefattede, vilde Iveren for at slukke og redde i høj Grad blive kølnet.

² Hollandsk Handelslovbog § 291, belgisk Code de comm. I titre XI art. 34, luxemborgsk Lov 16 Maj 1891 art. 33, italiensk Handelslovbog art. 442, ungarsk do. art. 491, 2°.

³ Tysk Entw. V. V. G. § 82, Roelli: Entw. § 60.

⁴ Jfr. Lov Nr. 153 af 30 Novbr. 1874 og Bek. Nr. 36 af 30 Marts 1889 § 43.

tidig Kulsyre eller kemiske Præparater anvendte i videre Omfang til Slukning, vil de skadelige kemiske Forbindelser, der herved indgaas med Varer el. desl., ogsaa være Brandskade. Ligeledes den Skade, der — saafremt Kedeldamp benyttes til at kvæle Ilden — bevirkes ved Dampens Fugtighed.

Yderligere er som nævnt som Brandskade at betragte den Skade, der forårsages ved Foranstaltninger for at hindre Ildens videre Udbredelse, saa meget mere som der ikke kan drages nogen bestemt Grænse mellem disse Foranstaltninger og Slukningsarbejder. Som Eksempel paa saadanne Foranstaltninger kan nævnes Nedriven eller Bortsprængen⁵ af Bygninger, Skure m. m. for at berøve Ilden videre Næring⁶.

Endelig bliver som Brandskade at anse den Skade, som forårsages Genstande under Forsøgene paa at redde dem fra Brandfaren gennem Udflytning⁷.

Men samtidig med at fastslaa Reglen om, at Skade, forårsaget ved Redningsforsøg og ved Foranstaltninger til at slukke Ilden eller hindre dens videre Fremtrængen, er Brandskade, maa der gives denne Regel en bestemt Begrænsning. Aarsagsforbindelsen er som nævnt her ikke

⁵ Ogsaa den Skade, som ved saadan Eksplosion atter maatte blive forårsaget paa ikke truede Lokalteter, maa betragtes som Brandskade, uagtet Aarsagsforbindelsen her er dobbelt sammensat, jfr. Dom i U. f. R. 1885 S. 911.

⁶ Bunyon S. 56 anser dog dette for omtvisteligt efter engelsk Ret og bemærker: «although the assured may be entitled to be held harmless by his office, it would be more consistent with principle to hold that the loss ought to be divided between all those persons whose property was saved or benefited by the act. This would be upon the principle of general average in a marine policy.» Denne Analogi fra Groshaverireglerne forekommer dog noget kunstig. — Ogsaa Lalande S. 65 er noget tvivlende paa det onspurgte Punkt.

⁷ Derunder ogsaa «des détériorations que causerait aux choses assurées la pluie ou l'orage survenu pendant le sinistre ou immédiatement après», Lalande S. 64.

umiddelbar som ved de under § 6 omtalte Skader; mellem Branden og Skaden staar tværtimod en menneskelig Indgriben, og den praktiske Aarsagsforbindelse med Branden fremkommer kun derved, at denne Indgriben er umiddelbart bestemt ved Branden og foretaget i den Hensigt at indskrænke dennes skadevoldende Virkninger. Det kan nu imidlertid ikke være tilstrækkeligt, at den nævnte Hensigt paastaas at have været til Stede, ja end ikke at der føres Bevis derfor. Det maa derimod kræves, først og fremmest at det efter sund Menneskeforstand var rimeligt under Hensyn til den foreliggende Brand at fatte en saadan Hensigt, samt yderligere at denne Hensigt er virkeliggjort paa en forstandig Maade⁸. Fordi det nu til Dags brænder i den ene Ende af en med grundmurede Huse bebygget Gade, vil der ikke være nogen som helst Mening i at flytte Møblerne ud af et Hus i den anden Ende af Gaden. Og at redde Møbler fra 4de Sal ved at kaste dem ud af Vinduerne, at flytte Genstande ud af et brændende Hus og anbringe dem lige udenfor, at henstille dem under aaben Himmel, naar de lige saa nemt kunde have været anbragt under Tag, at oversprøjte et Hus, der aldeles ikke er truet, el. desl., er altsammen Handlinger, der ikke bør medføre Krav paa Assurancegodtgørelse for den derved forvoldte Skade.

Om en Handling af ovennævnte Art i det enkelte Tilfælde er af den Beskaffenhed, at den derved forårsagede Skade rettelig kan karakteriseres som Brandskade, bliver det til syvende og sidst Domstolenes Sag at afgøre. Denne Afgørelse lettes dog væsentlig ved følgende Regler:

a. Slukningen af Ildebrande er i alle civiliserede Lande anerkendt som en Samfundsopgave, til hvis Varetagelse der er indrettet offentligt Brandvæsen. Heraf maa det nødvendigvis blive en Følge, at al den Skade, der forårsages ved Brandvæsenets Virksomhed for at slukke eller begrænse

⁸ Jfr. Bunyon S. 54, Lalande S. 66.

Ilden, maa betragtes som Brandskade, ligegyldigt om de trufne Foranstaltninger kan karakteriseres som hensigtsmæssige eller ej⁹. Endvidere er det en Selvfølge, at det samme gælder om Handlinger af andre Øvrighedspersoner, der fungerer som saadanne under Branden, saaledes f. Eks. Politi eller udkommanderet Militær. Ligesom Retsordenen i det almenes Interesse maa kræve, at Ordre fra saadan Øvrighed ubetinget og hurtigst muligt efterkommes, saaledes maa Selskabernes egne velforstaaede Interesser medføre, at den forsikrede ogsaa overfor dem altid er dækket ved en saadan Ordre; thi skulde den forsikrede selv først skønne over, om Ordren under de foreliggende Omstændigheder var hensigtsmæssig eller ej, vilde dette kunne medføre en Langsomhed i at efterkomme de givne Paabud, som særdeles let kunde bevirke en væsentlig Forøgelse af Skadens Omfang.

Det maa følgelig betragtes som en utvivlsom Retsregel, at al Skade, foraarsaget ved Foranstaltninger, som Øvrigheden har truffet eller paabudt for at slukke en Ildebrand eller forhindre dens videre Udbredelse, ubetinget er at betragte som Brandskade¹⁰, og denne Regel findes da ogsaa positivt anerkendt i Forsikringsbetingelserne¹¹.

b. Endvidere maa den forsikrede ubetinget være dækket, naar han i Brandskadetilfælde har rettet sig efter de For-

⁹ Derimod vil den Skade, Brandvæsenet forvolder under Kørselen til og fra Brandstedet, ikke kunne karakteriseres som Brandskade i forsikringsretlig Forstand.

¹⁰ Jfr. Lewis S. 230, Lalande S. 66, Bunyon S. 51--2, Annalen 1902 S. 562.

¹¹ I nogle franske Policer findes følgende karakteristiske Regel: «Si les objets assurés sont détruits ou endommagés à cause des mesures prescrites par l'autorité, s'ils éprouvent des avaries par suite de déplacement pour les soustraire au feu, la compagnie répond des dégâts, comme s'ils étaient dus à l'incendie. — Mais la Compagnie n'est tenue, en aucun cas, de rembourser les frais faits par l'autorité, ni les gratifications, ni les vivres distribués aux pompiers ou autres personnes ayant porté secours, ni enfin les dégâts que ceux-ci ont pu occasionner à des objets non assurés quel qu'en soit le propriétaire.»

skrifter, han har faaet af sit Forsikringsselskabs tilstedeværende Repræsentant. Denne Regel maa gælde i Selskabernes egen Interesse. Thi var den forsikrede ikke sikker paa Erstatning, naar han fulgte saadanne Forskrifter, kunde Selskabet ikke heller forandre dem efterfulgte, hvad der selvfølgelig gennemsnitlig vilde være til langt større Skade for Selskabet end det Tab, det i et enkelt Tilfælde kan lide ved en Agents fejlagtige Forskrifter. Af de samme Grunde maa Reglen gælde, hvad enten den paagældende Repræsentant er Direktør, Inspektør, Hovedagent eller Underagent; skulde den forsikrede, forinden han rettede sig efter Forskriften, undersøge Repræsentantens nærmere Legitimation, som maaske oven i Købet ikke haves til Stede, vilde altfor megen kostbar Tid gaa til Spilde til Skade for Selskabet¹². Reglen, der herhjemme har faaet positiv Anerkendelse ved H. R. D. 26 Maj 1897 (U. f. R. 1897 S. 709), findes normalt udtalt i Forsikringsbetingelserne, almindeligvis dog paa en indirekte Maade ved en Bestemmelse om, at saafremt den forsikrede handler mod de af Selskabets Repræsentant givne Forskrifter, han da ingen Erstatning faar for den derved foraarsagede Skade.

For et mere specielt Tilfælde giver det tyske Entw. V. V. G. i § 56 følgende Regel: «Sind mehrere Versicherer beteiligt und sind von ihnen entgegenstehende Weisungen gegeben, so hat der Versicherte nach eigenem pflichtmässigen Ermessen zu handeln»¹³.

c. Yderligere maa der ved Spørgsmaalets Afgørelse nødvendigvis tages Hensyn til, at der under Ildebranden ikke bliver særlig megen Tid til roligt Overlæg, og at Brandfaren og de i øvrigt med Branden følgende Omstændigheder erfaringsmæssig i høj Grad er egnede til at berøve Folk og navnlig ængstelige Mennesker deres rolige Om-

¹² Jfr. Ehrenberg S. 233, 441, Brämer S. 232, Lewis S. 215, Fra Fverd. V S. 1476, tysk Dom Nr. 45.

¹³ Jfr. Ehrenberg S. 442.

dømme¹⁴. Man kan derfor ikke ved Spørgsmaalets Afgørelse ganske abstrakt undersøge, hvorledes et fornuftig Menneske vilde have handlet, men maa lade de nysnævnte Betragtninger faa en rimelig, om end ikke udelukkende Vægt¹⁵.

Det Punkt, hvor der her hyppigst rejser sig Tvistigheder, er, hvorvidt en stedfunden Udflytning af Møbler eller Varer var rimelig eller ej; det er nemlig et Faktum, at betydelige Værdier ofte gaar tabt derved, at saadanne Genstande uden Nødvendighed udflyttes. Forsikringsbetingelserne følger som Regel Ordet «nødvendig» til «Udflytning» og de tyske fælles Betingelser henviser yderligere til følgende Bestemmelse i deres § 6: «Jedoch dürfen bewegliche Gegenstände, mit Ausnahme des Viehes, dessen frühzeitigen Rettung freisteht, erst bei unmittelbarer Gefahr ausgeräumt werden». Der er¹⁶ stillet Forslag om hertil yderligere at føje følgende nærmere Definition: «Das Ausräumen gilt im übrigen u. a. in folgenden Fällen stets als notwendig im Sinne des § 1: 1. Wenn es auf Anordnung des zuständigen Feuerwehr- oder Polizeibeamten erfolgt; 2. wenn das Gebäude, in welchem sich die versicherten Gegenstände befinden, in Brand geraten ist; 3. wenn eine bauliche Anlage, die mit dem Versicherungsgebäude zusammenhängt oder bis auf eine Entfernung von . . . Metern an dieses heranrückt, in Brand geraten ist.» Selve dette Forslags Ordlyd, hvor Meterafstanden er ladt in blanco, og som begynder med «blandt andet», viser imidlertid bedst, hvor liden praktisk Værdi et Forsøg paa nærmere at præcisere Begrebet «nødvendig Udflytning» har. Forholdene er i Praxis paa det omspurgte Omraade saa uendelig forskellige, at hvert enkelt Tilfælde nødvendigvis maa afgøres for sig.

Forsikringsbetingelserne indeholder hyppig yderligere en

¹⁴ Jfr. Ehrenberg S. 438.

¹⁵ Jfr. Dom i Juridisk Ugeskrift 1854 S. 420 og norsk Dom i Forsikringstidende 1903 S. 141.

¹⁶ Af Deutscher Haftpflicht- und Versicherungs-Schutzverband i et Denkschrift af 1902 S. 53.

Regel om, at Selskaberne erstatter den forsikredes rimelige Udlæg til de forsikrede Genstandes Redning og Bevaring, hvilken Regel vel egentlig er indbefattet under det nysnævnte og formentlig maa betragtes som gældende dansk Ret overensstemmende med Reglerne om uanmodet Forretningsførelse¹⁷. Naar derimod nogle Betingelser ombytter Ordet «rimelige» med «i god Tro», da foreligger her sikkert en positiv Udvidelse af Selskabets Ansvar¹⁸. En Analogiseren fra Sølovens § 252 er nemlig ikke berettiget¹⁹, idet der ved Brandforsikring i Modsætning til Søforsikring næsten altid vil være Lejlighed til forinden at konferere med en Repræsentant for Selskabet om saadanne Udgifter, og Hensynet til Selskabernes Interesse kræver heller ikke en Regel af videre Omfang end her hævdet²⁰.

I øvrigt maa hermed jævnføres Reglerne om den forsikredes Redningspligt i Skadestilfælde.

§ 9. Medens det i de foregaaende §§ er undersøgt, i hvilket Omfang Ødelæggelse og Beskadigelse maa betragtes som Brandskade, frembyder der sig nu yderligere det Spørgsmaal, om og da under hvilke Betingelser Tab ved, at

¹⁷ Saaledes ogsaa Lewis S. 215, Ehrenberg S. 453.

¹⁸ Fransk Forslag vælger den særdeles praktiske Udvej ved art. 24 i al Almindelighed at bestemme, at Udgifter, afholdt for at formindske Skaden, skal godtgøres af Selskabet, men hertil at føje: «Les tribunaux peuvent l'écarter ou la réduire s'ils jugent que les dépenses ont été faites sans motif suffisant ou sont exagérées.»

¹⁹ Jfr. dog Lassen II S. 508.

²⁰ I det hele taget bliver der under moderne Forhold saare liden praktisk Trang til en Bemyndigelse for den forsikrede til som negotiorum gestor at afholde positive Udgifter i Selskabets Interesse, og tysk Brandforsikringspraksis har da ej heller hidtil anerkendt en saadan Bemyndigelse, jfr. nedenfor i § 10 ved Note 40—2, en Praksis, hvis retlige Betydning efter det ovennævnte var tvivlsom, se ogsaa en Hamburger O. L. G. Dom af 2 Juli 1894 i Z. f. Vr. & W. I S. 489. — Ganske teoretisk ved Brandforsikring er Spørgsmaalet, om saadanne Udlæg skal betales udover Forsikringssummen.

Genstande bortkommer under Branden, kan anses som Brandskade. I selve det nævnte ligger, at under bortkomne Genstande ikke indbefattes, hvad der er eller dog maa antages at være brændt. Der tænkes derimod paa Genstande, som vedblivende maa antages at eksistere, og som derfor efter Branden fremdeles vilde være i den forsikredes Besiddelse, saafremt denne ikke paa uretmæssig Maade var bragt til Ophør. Tabet er saaledes — ligesom i de under § 8 nævnte Tilfælde — ikke umiddelbart forårsaget ved Branden; Aarsagsrækken afbrydes her som der af en mellemkommende menneskelig Handling. Men der er den store Forskel, at denne Handling i de under § 8 nævnte Tilfælde er retmæssig, medens den her er retsstridig, hvormed atter hænger sammen, at Handlingen i hine Tilfælde praktisk staar i en ganske anderledes nøje Aarsagsforbindelse med Branden end i disse; der maa slukkes, naar det brænder, men der maa ingenlunde af den samme Grund stjæles eller paa anden uretmæssig Maade tilvendes Genstande. Endvidere er der her den Særegenhed, at Tabet ikke som ved de egentlige Brandskader, er absolut; det er kun relativt: Genstanden er ikke forsvunden fra den menneskelige Økonomi, men har blot skiftet Hænder og kan af rette Ejer søges tilbage efter de almindelige Regler; maatte Genstanden efter den uretmæssige Tilvendelse være konsumeret, træder et Erstatningskrav i Stedet.

Naar Praxis i vidt Omfang er kommet ind paa at anerkende de omspurgte Tab som Brandskader, og Lovgivningen til Dels har sluttet sig hertil¹, er Forklaringen nærmest den, at man ensidig har fæstet sin Opmærksomhed ved Ordet «bortkomne» som omfattende alt, hvad der efter Branden savnedes; man har da ræsonneret, at Selskabets Ansvar nødvendigvis principielt maatte omfatte alle under Branden bortkomne Genstande, idet man ellers konsekvent

¹ Jfr. hollandsk Handelslovbog § 291, belgisk Code de comm. I titre XI art. 34, luxemborgsk Lov af 16 Maj 1891 art. 33.

kom til det praktisk urimelige Resultat at paalægge den forsikrede Bevisbyrden for, at en Genstand, der savnedes efter Branden, netop var brændt; et saadant Bevis vilde i Masser af Tilfælde være umuligt at føre, og Brandforsikringens praktiske Nytte vilde i saa Fald blive betænkelig indskrænket. Som det let ses, fører hele dette Ræsonnement imidlertid ikke til nogen materiel Retsregel, men kun til en Bevisbyrde-regel, og til en Bevisbyrderregel af samme Beskaffenhed, som af sig selv fremkommer, naar Udtrykket «bortkomne Genstande» defineres korrekt overensstemmende med det i Begyndelsen af nærværende § nævnte. Med andre Ord, de ovennævnte Betragtninger fører kun til at statuere, at Selskabets Ansvar omfatter alle efter Branden ikke tilstedeværende Genstande, medmindre Selskabet beviser eller sandsynliggør, at deres Bortkomst ikke skyldes Branden, men derimod en retsstridig Handling². — Men yderligere maa Forklaringen søges deri, at Brande fra Arilds Tid har givet Anledning til Tyverier, Rapserier og bedragerske Tilvendelser; endnu betragtes det populært som en i alt væsentligt tilladelig Handling under Branden at tilegne sig endog betydelige Kvantiteter Drikkevarer, Spisevarer, Cigarer o. lg., i al Fald naar man er med til at «redde». Den populære Opfattelse vil derfor ogsaa uvilkaarlig klassificere slige Tab under Brandskader. — Der kan endvidere for Selskaberne være den praktiske Grund til at holde den forsikrede dækket mod saadanne Tab, at en modsat Praksis nemt kan føre til, at den forsikredes Opmærksomhed bliver bortledt for meget fra Sluknings- og Redningsarbejderne³.

² Saaledes foreslaar fransk Forslag art. 44 ogsaa Spørgsmaalet løst.

³ Jfr. hermed Wiedemann i Ehrenzweig XV 2 S. 109. Naar det her yderligere bemærkes, at «es auch vom Standpunkt des Versicherers bedenklich war, den Versicherten vor die Alternative zu stellen, ob er die Sache lieber verbrennen lassen oder beim Retten sie der erhöhten, nicht durch die Versicherung gedeckten Gefahr des Abhandenkommens aussetzen wolle,» saa turde denne Bemærkning have mere med Studereværelset end det virkelige Liv at gøre; under en Brand faar man virkelig ikke Tid til at anstille den Slags dybsindige Betragtninger.

Det er derfor Reglen paa germansk Retsomraade, at de omspurgte Tab gennem Forsikringsbetingelserne udtrykkelig inddrages under Selskabets Ansvar. Er dette imidlertid ikke sket, kan der af de foran udviklede Grunde neppe være Tale om alligevel at betragte disse Skader som medforsikrede; det tør med andre Ord ikke hævdes, at der for saa vidt har dannet sig en Retsregel⁴. De franske og italienske samt forskellige engelske og amerikanske Policer bemærker udtrykkelig, at de nævnte Skader ikke henhører under Selskabets Risiko. De svenske fælles Betingelser af 1901 udtaler sig derimod slet ikke om Spørgsmaalet.

Naar saadanne Skader er indbefattede under Forsikringen, opstaar Spørgsmaalet, hvilken nærmere Omgrænsning der for saa vidt maa gives Selskabets Ansvar. I saa Henseende falder det straks i Øjnene, at de paagældende Forsikringsbetingelser giver saare liden, ja undertiden endog ligefrem misvisende Vejledning. Naar det saaledes i flere her arbejdende engelske Selskabers Betingelser hedder: «Forsikringen dækker . . . imod enhver Beskadigelse, Tilintetgørelse og Bortkommen af de forsikrede Genstande», da er denne Regel i høj Grad skødesløst og ufuldstændig affattet, idet der jo dog maa kræves et eller andet Aarsagsforhold

⁴ Saaledes ogsaa Lalande S. 68, tvivlende Bunyon S. 39, 54—55; i modsat Retning Lewis S. 230 og Lassen II S. 526, sidstnævnte dog med Reservation. Jfr. endvidere en engelsk Dom: Marsden v. The City and County Ins. Co., refereret hos Bunyon S. 38—39: Et Glasforsikringsselskab, efter hvis Betingelser Forsikringen dækkede mod al Skade »originating from any cause whatsoever except fire,» paastod sig frifundet, fordi den lidte Skade maatte betragtes som Brandskade. Da en Brand paa Naboejendommen var naaet Skellet, 20 à 30 yards fra de forsikrede Ruder, tog den forsikrede Skodderne af Butiksdøren og anmodede Naboerne om at hjælpe ham med at redde Varerne. Kort derefter rev Pøbelen Skodderne ned fra Vinduerne, slog Ruderne ind og plyndrede de udstillede Genstande. Selskabet blev dømt: «it was held . . . that the loss was not within the exception; that the fire was but the remote cause of the damage.» — Her skal lejlighedsvis bemærkes, at den rette Bestemmelse af Brandskade faar Betydning for de Glas- og Tyveriforsikringsselskaber, der udelukker saadan Skade fra deres Risiko, jfr. ogsaa Dom i U. f. R. 1885 S. 911.

til en Brand. Til Betegnelse af dette Aarsagsforhold findes i nogle andre Forsikringsbetingelser Udtrykket «under Branden» eller «ved Branden», jfr. de tyske fælles Betingelsers «durch den Brand»⁵. Det første angiver egentlig kun Tidspunktet, det andet derimod ganske vagt Aarsagsforholdet; efter det første skulde Tidsfællesskabet være tilstrækkeligt, efter det sidste skulde det være nok, at blot et eller andet Aarsagsforhold kan paavises. Der kan imidlertid hverken tillægges det ene eller det andet Udtryk Betydning efter deres bogstavelige Ordlydende. Vil man ikke paa dette Punkt — hvor man allerede er ude over den egentlige Brandskade — ophæve alle fornuftige Grænser for Brancheansvaret, maa man holde paa et meget kraftigt Aarsagsforhold mellem Branden og den retsstridige Tilvendelse. Der kan saaledes ikke være Tale om at statuere Brandskade, fordi en Tyv bryder ind hos en enlig boende Brandsvend, som han ved, er fraværende i Anledning af Branden, eller fordi en Tyvbande benytter sig af Lejligheden, medens en Landsbys Befolkning er optaget af, at et Par større Gaarde i Byen brænder, til at plyndre. Men det kan end ikke være nok, at Tyveriet foretages under Branden i den selvsamme Bygning, hvori der er Brand, hvad følgende Tilfælde vil vise: i en stor Hovedstadsbygning med mange Lejligheder opstaar en ret kraftig Brand i Kvistetagen med deraf følgende Uro i hele Ejendommen, men uden at der — bortset fra Kvistetagen — sker anden Skade end, at Indholdet af 4de Sal bliver noget beskadiget ved det neddrivende Slukningsvand; en Tyv benytter Forvirringen til at bryde ind paa 1ste Sal, hvis Beboere ligger paa Landet. Kan nu dette Indbrud i en Lejlighed, der har været ganske uberørt af Branden, med nogen som helst Føje karakteriseres som Brandskade? Nej, vil man ikke ud i den rene Vilkaarlighed, bliver man nødt til at fastslaa, at Tab ved Bortkommen af Genstande over-

⁵ Jfr. hollandsk Handelslovbog § 291: «gedurende de brandblussching of beredding.» Det tyske Entw. V. V. G. § 82 har det vage Udtryk «bei dem Brande».

hovedet kun kan betragtes som Brandskade, naar Genstandene har haft deres Plads i Lokalteter, der enten direkte er ramt af Branden eller dog med Rette ryddede som truede. I Udtrykket »under Branden« ligger dernæst den yderligere Fordring, at den retsstridige Tilvendelse skal være sket, medens Branden staar paa, og Sindene derfor er optagne af at bekæmpe denne. Og det samme maa fastholdes, selv om det mere ubestemte Udtryk «ved Branden» er valgt. Naar Branden først er endt, passer Grundene til den omhandlede Regel ikke længer, og selv om de Forhold, hvorunder reddede Genstande midlertidig beror, maatte give særlig Adgang til retsstridige Tilvendelser, kan det dog forlanges og bliver altid forlangt i Forsikringsbetingelserne, at denne særlige Adgang, naar Branden ikke længer lægger Beslag paa tilstedeværende Mandskab, ophæves ved behørigt Vagthold. En modsat Regel vilde dernæst i sine Konsekvenser forflygtige enhver Grænse for Selskabets Ansvar. — Det skal dog indrømmes, at der i begge de ovennævnte Retninger kan forekomme tvivlsomme Grænsetilfælde.

§ 10¹. Gennem de i §§ 8 og 9 omhandlede Tilfælde føres Undersøgelsen naturligt over paa den Begrænsning, der utvivlsomt maa gives og praktisk altid er givet Begrebet Brandskade. Denne Begrænsning formuleres almindeligvis saaledes, at Brandforsikring kun dækker mod den direkte ved Branden foraarsagede Skade, derimod ikke mod den indirekte Skade. Der er i og for sig intet i Vejen for at benytte denne almindelige Udtryksmaade som en nem Generalisation, men for saa vidt man for at anvende Udtrykket «direkte Skade» kræver — hvad der vist nok sproglig ene kan forsvares — at den umiddelbare Aarsagsforbindelse mellem Branden og Skaden ikke maa være

¹ Jfr. med det følgende: Fra Fverd. 16. Aarg. S. 152—67 og 17. Aarg. S. 254—86, Brämer S. 232, Lewis S. 231, Lalande S. 658—61, Z. f. Vr. & W. II S. 599—609, Annalen 1902 S. 441, 463 og 485 samt 1903 S. 800 og 813.

brudt, maa man samtidig gøre sig det klart, at de i §§ 8 og 9 omhandlede Skader i Virkeligheden er indirekte Skader², og at Reglen derfor kun gælder med disse Undtagelser. Simplere og praktisk fuldt tilfredsstillende vil Reglen kunne udtrykkes saaledes, at som Brandskade i forsikrings-teknisk Forstand kun kan betragtes den Skade, der i Brandens Slukningsøjeblik er tilføjet de forsikrede Genstande ved selve Brandens Virksomhed eller ved de rimelige Sluknings- og Redningsforanstaltninger, naar det blot herved erindres, at Udtrykket »Slukningsøjeblik« praktisk ikke kan anvendes rigoristisk, idet det f. Eks. ikke kan forlanges og ej heller vil blive forlangt, at der efter et anstrengende Slukningsarbejde i Nattens Mulm og Mørke skal gøres Jagt paa de i Anledning af Branden løslupne Kreaturer.

Den nævnte Regel kan ikke begrundes logisk, idet det teoretisk særdeles vel lader sig forsvare at betragte al Skade, der gennem et eller flere Mellemed er foraarsaget af Branden, som Brandskade. Begrundelsen maa derimod søges i rent praktiske, tekniske Hensyn af noget tilsvarende Beskaffenhed som dem, der gør sig gældende i den almindelige Erstatningslære til Begrænsning af Erstatningspligtens Omfang. Enhver Begivenhed kan jo i og for sig betragtes som Begyndelsen til en lang Følgerække, og saaledes vil ogsaa en Brand af en blot nogenlunde Størrelse teoretisk set faa en uendelig lang Række Følgevirkninger, hvoraf en Del bliver til den brandlidtes Skade, andre maaske til hans Gavn. Der kan nu fornuftigvis ikke være Tale om i al Almindelighed at betragte disse Følger in infinitum som Brandskade, hvad heller ingen vilde falde paa. Der maa sættes en Grænse et eller andet Sted, og denne Grænse har Praksis sat som ovennævnt.

² Dette er ogsaa anerkendt af de tyske Selskaber, se Denkschrift zum 25jährigen Bestehen des Verbandes Deutscher Privat-Feuerversicherungs-Gesellschaften, Berlin 1897 S. 254 og de samme Selskabers Denkschrift vom 15. December 1901 i Z. f. die ges. Wiss. II S. 255.

Naar der nu videre spørges om Berettigelsen til, at Grænsen just er draget som sket, maa man begynde med at have det nysnævnte in mente, at det satte Grænseskel teoretisk set er vilkaarligt og ikke vil kunne begrundes ud fra et rent logisk Standpunkt og navnlig ikke gennem en blot Henviisning til Sætninger som f. Eks. *causa proxima non remota spectatur*. Begrundelsen maa, som alt antydet, søges i rent praktiske, derunder særlig forsikringstekniske Hensyn, og et ret tungt vejende apriorisk Bevis for Grænseskellens rette Plads ligger da i den Omstændighed, at Selskaberne har kunnet hævde denne med usvækket Styrke overfor fortsatte Angreb saavel fra det praktiske Livs Side som fra Videnskaben. Den nærmere Paavisning af de tekniske Hensyn, der betinger Grænseskellens faktiske Plads, vil lettest ske under Imødegaelsen af de nævnte Angreb, hvorfor der straks skal gaas over til Omtalen af disse.

Overfor saadanne Angreb vil det være naturligt at begynde med at spørge: «Hvor skal Grænsen for Brandforsikringsselskabernes Ansvar da ellers drages?» Dette Spørgsmaal, som Kritikken over gældende Brandforsikringspraksis i Reglen forsigtig gaar uden om, er fornylig herhjemme af H. Federspiel i dennes Doktordisputats: Begrebet Interesse i Læren om Forsikring besvaret derhen (S. 189), at Forsikringen bør «omfatte hele den forsikredes individuelle Tab, der er foranlediget ved den under Forsikrerens Risiko faldende Fare, enten dette er middelbart eller umiddelbart, direkte eller indirekte forvoldt, og at kun saadanne Følger udelukkes fra at komme i Betragtning, som skyldes Forsikrerens uvedkommende Agensers Indvirkning, og som ikke staar i nogen under normale Omstændigheder nødvendig eller naturlig Sammenhæng med den Begivenhed, for hvilken Forsikrerens har paataget sig Ansvar.»

Denne Sætning er i det nævnte Værk særdeles udførlig begrundet og belyst paa Grundlag af et omfattende Studium af Forsikrings-Retslitteraturen. Begrundelsen er imidlertid ganske teoretisk-videnskabelig og ført paa Basis af de for-

mentlig rigtige Deduktioner ud fra Brandforsikringens Karakter som Interesseforsikring. Idet nu selve Spørgsmaalet om, i hvilket Omfang Brandforsikring kan siges at være Interesseforsikring, og hvad der ret beset ligger heri, maa udskydes til nærmere Behandling under Afsnittet om Ska- dens Opgørelse, hvor de praktiske Konsekvenser ene viser sig, skal her bemærkes, at selv om det var rigtigt, at Brand- forsikring er en ren Interesseforsikring, og selv om videre den rette videnskabelige Bestemmelse af Begrebet Interesse maatte føre til i sin Konsekvens at give Begrebet Brand- skade det ovennævnte vide Omfang, betyder dette ingen- lunde det samme som, at den af Praxis satte Grænse for Begrebet er urigtig; thi som nævnte Forfatter selv siger (S. 72): «Spørgsmaal af saa stor praktisk Rækkevidde kan ikke i en Haandevending hugges over ved en Henvi- sning til rent teoretiske Operationer med juridiske Begrebskon- sekvenser.» Hele det ud fra de rette Konsekvenser af Be- grebet Interesse førte, i Formen særdeles skarpe Angreb paa gældende Brandforsikringspraxis taber eo ipso sin væsent- ligste Betydning, naar det som her paa Forhaand — om end ud fra et andet Udgangspunkt — indrømmes, at den af Praxis satte Grænse teoretisk set er vilkaarlig og ikke lader sig logisk begrunde: Angrebet er da ført paa et Punkt, hvor Forsvaret paa Forhaand er opgivet.

Bortset fra de omtalte begrebsmæssige Deduktioner og forskellige Henvi- sninger til søforsikringsretlige Forhold, der paa Grund af Forholdenes Forskellighed ingen Betydning faar for Brandforsikringsretten³, er de Argumenter, der føres i Marken til Fordel for den kritiserede Doktrin, meget faa. Det fremhæves først (S. 145), at det under ingen Omstæn- digheder kan fastholdes rent, at Selskabernes Ansvar kun udstrækker sig til de direkte og umiddelbare Følger af Bran- den; dette paastaas imidlertid heller ikke, jfr. ovenfor. Det siges dernæst (S. 155), uden at Argumentationen i saa

³ Jfr. herom nærmere nedenfor Note 14.

Henseende er ganske klar, at da Reglen om, at kun den direkte Skade falder ind under Selskabets Risiko, ikke kan fastholdes i al dens Skarphed, bliver der kun den Udvej tilbage at hævde: «Forsikreren bærer alle for den forsikredes Formue skadelige økonomiske Følger af Farens Realisation (Interesseforsikringstheorien). At ville gaa en Mellemvej vil i større eller mindre Grad føre til Usikkerhed og Vilkaarlighed.» Der tilføjes imidlertid i samme Aandedræt: »hvilket dog naturligvis, hvis man i Hovedsagen vil følge det sidste Princip, ikke er til Hinder for, at enkelte, let bestemmelige Følger ved Klausuler i Policen udtrykkelig kan være undtaget fra Forsikrerens Ansvar.» Ved dette Forbehold svækkes den i Forvejen ikke meget overbevisende Argumentation i betænkelig Grad, idet der maa spørges, hvorfor da noget tilsvarende ikke skulde kunne tænkes ud fra den modsatte Doktrin, nemlig: under Fastholden af Fordringen om den direkte Aarsagsforbindelse mellem Branden og Skaden yderligere at indbefatte under Selskabets Ansvar som Undtagelser visse enkelte, let bestemmelige indirekte Skader som de i §§ 8 og 9 omhandlede. — Naar det endvidere bemærkes⁴, at der kan fremkomme de Tilfælde, hvor det er tvivlsomt, om Skaden med Rette kan betragtes som direkte eller indirekte foraarsaget, da er dette, som alt i det foregaaende berørt, fuldkommen rigtigt, men noget lignende gælder jo om alle Begrebsbestemmelser, der kun er praktiske Gennemsnitsværdier uden absolut Gyldighed. Og naar det endelig Gang efter Gang i temmelig stærke, ja næsten agitatoriske Udtryk⁵, der giver hele Afhandlingen et vist tendensiøst Præg, hævdes, at den gældende Praksis ikke yder det levende Livs Krav Fyldest, ja ofte kommer til at virke paa en uretfærdig Maade, da skal det vel indrømmes, at der findes de bestemte Arter af indirekte Skade, mod hvilke der er en fuld legitim Trang til at kunne faa tegnet

⁴ Jfr. l. c. S. 155, 160.

⁵ Se saaledes navnlig Udviklingen S. 225—45.

Forsikring, men denne specifikke Trang vil jo naturligst kunne dækkes derved, at særlig Forsikring for saadan Risiko tegnes, saaledes som det f. Eks. sker gennem Husleje-forsikring og de nedenfor S. 85—6 nævnte Tillægsforsikringer. Og vel skal det yderligere indrømmes, at der kan tænkes de Tilfælde, hvor det satte Grænseskel kommer til at virke uretfærdigt, ja ligefrem stødende, men det vilde dog være en for stor Fordring at stille til Brandforsikringen, at den i Modsætning til alle andre menneskelige Institutioner skulde være af saa ideel Beskaffenhed, at den uden videre kunde knytte sig nøje til hvert enkelt Tilfældes individuelle Tarv. Var det satte Grænseskel derimod i al Almindelighed saa ufyldestgørende og uretfærdigt, som paastaaet, da vilde det praktiske Liv ganske simpelt ikke have fundet sig deri, og da vilde det have været udelukket, at Brandforsikringen havde taget et saa mægtigt Opsving, som den faktisk har gjort i de sidste halvhundrede Aar⁶.

⁶ For saa vidt der endvidere (S. 241) henvises til, at Hamburger Feuerkasse i længere Tid har »praktiseret dette Princip uden, saavidt vides, at have sporet økonomiske Ulemper deraf,» idet Kassen giver den forsikrede Lejlighed til ved Hjælp af et Tillæg til Forsikringssummen af 10 % af denne at skaffe sig Dækning mod indirekte Skade, saa foreligger der først og fremmest ingen tilgængelige Oplysninger om, i hvilket Omfang der er gjort praktisk Brug af denne Bestemmelse, af hvilken Tavshed enhver Praktiker vil slutte, at Brugen er meget indskrænket. Dernæst maa gøres opmærksom paa, at der er Tale om et Bygningsbrandforsikringsselskab, og at det — bortset fra Huslejetab, hvorfor Forsikring nu kan tegnes alle Vegne herhjemme — ikke er her, men derimod ved Løsøreforsikring, at Spørgsmaalet om indirekte Skade faar nogen praktisk Betydning. Endelig fremgaar det af Forhandlingerne paa den første «Konferenz der deutschen öffentlichen Versicherungsanstalten» i Berlin 1867 (jfr. Z. f. Vr. & W. II S. 601 og Prange: Theorie des Versicherungswertes in der Feuerversicherung I S. 45 og 46), hvor Sagen var til Behandling, at man var i høj Grad uklar over, hvad Meningen med den omhandlede Bestemmelse egentlig var. Ikke en eneste af de andre Societeter, der dog paa Statsvegne havde at foretræde de forsikredes Interesser, fandt sig da heller foranlediget til at optage lignende Bestemmelser i sit Reglement. — I øvrigt er rundt omkring gjort spredte Tilløb til Tegning af særlig Forsikring mod indirekte Skade, uden at disse Tilløb har ført til noget videre, jfr. nærmere nedenfor Note 25.

Medens saaledes de Argumenter, der er anførte for den kritiserede Doktrin, er ret svage, kan der fremføres flere, adskillig tungere vejende Momenter dels mod Doktrinen, dels for den gældende Praksis⁷. Mod Doktrinen maa da først fremføres, at det ikke vil blive praktisk muligt at opbygge en Forsikringsteknik, i hvert Fald ikke en Teknik, som kan arbejde med den fornødne Lethed og uden altfor store Omkostninger, paa Grundlag af en Fordring om, at foruden det direkte Tab tillige i al Almindelighed det indirekte Tab skal godtgøres. Det indirekte Tab, der i Skades-tilfælde maatte fastslaaes gennem meget vidtgaaende og derfor særdeles kostbare Undersøgelser, er nemlig af forskellig Karakter i hvert enkelt Tilfælde, medens hele Forsikringsvæsenets Livsnerve netop er Gennemsnitsbetragtningen, den statistisk udfundne Farenormal af de mange ensartede Tilfælde. Brandforsikring — som al Skadesforsikring — maa holde fast ved det gennemsnitlig rigtige Postulat, at visse Risikoer i alt væsentligt reagerer paa samme Maade overfor Brandfaren, saa at den adækvate Præmie lader sig udfinde ad statistisk Vej efter Forholdet mellem Skadesbeløbet og Forsikringssummerne⁸. Risikoernes objektive Forskellighed, navnlig i den industrielle Forsikring, er ganske vist i flere Tilfælde saa stor og deres numeriske Antal saa lille, at en rimelig Statistik ikke kan opnaas⁹, men Postulatet om den statistisk udfundne Præmie ligger dog stadig bagved; thi i samme Øjeblik denne Baggrund faldt væk, og Præmierne saaledes faktisk var den blaa Vilkaarlighed, vilde Brandforsikringen være dødsdømt.

Denne statistiske Baggrund vilde imidlertid med Nød-

⁷ Jfr. med det følgende foruden det ovenfor i Note 1 citerede: Brünings og Tschmarkes Gutachten i Zeitschrift des kgl. preuss. statistischen Bureaus, Ergänzungsheft XIX, Berlin 1897 S. 27—31.

⁸ Jfr. Federspiel S. 121.

⁹ Jfr. nærmere N. H. Bache: Om den forsikredes Pligt til at give Risikoplysninger (Forhandlingerne paa 10. nordiske Juristmøde Bilag VIII) S. 15.

vendighed svinde fuldkommen væk, saafremt Brandforsikringen i al Almindelighed skulde yde Dækning ogsaa mod den indirekte Skade. Den indirekte Skade er nemlig, som alt nævnt, af forskellig Karakter i hvert enkelt Tilfælde, hvad da ogsaa særdeles skarpt præciseres adskillige Steder i det kritiserede Værk, se saaledes f. Eks. S. 70: «det væsensbestemmende ved Interessen er dette, at den kun kan udmaales efter Hensyn til en enkelt Persons særlige Forhold og Individualitet,» og S. 142: «alle hine fint forgrenede Værditab, der væsentlig er bestemt ved den subjektive Tilknytning til Værdier.» Det hele vil da løse sig op i bar Enkeltrisikoe, alle af indbyrdes forskellig Beskaffenhed, saaledes at de til Udfindelsen af Normalpræmier fornødne Grupper af ensartede Risikoe overhovedet ikke kan dannes. Det nytter ikke noget heroverfor at komme med et saa vagt og saa lidet oplysende Postulat som, at «man vel (!) lige saa godt kunde indhente Erfaringer om de Tab, der gennemsnitlig rammer Individerne ved visse Begivenheders Indtræden, som om den Skade, der tilstøder Tingene»¹⁰. Vil man opstille en Fordring om, at den Teknik, paa Grundlag af hvilken Brandforsikringen gennem en hundredaarig Udvikling har vokset sig stor og er bleven fuldstændig uundværlig for det økonomiske Livs Trivsel, skal underkastes «en grundig Omkalfatring»¹¹, er man virkelig forpligtet til at underbygge denne Fordring med et ganske anderledes solidt Materiale end nogle vage, teoretiske Udtalelser af en saa ubestemt Form som nysnævnte¹². Var der blot anstillet det ringeste Forsøg paa en nærmere Paa-visning af, hvorledes den kritiserede Doktrin praktisk skulde føres ud i Livet, kunde det neppe være undgaaet Opmærk-

¹⁰ l. c. S. 141.

¹¹ l. c. S. 138.

¹² Eller som følgende (S. 139): »Tilfældets Love maatte søges opsporede for Individerne i deres Forhold til de udsatte Værdier og Farernes gennemsnitlige Indvirken gennem det truede Objekt paa det enkelte Individets Formuestilstand.« Det er underligt, at Forfatteren ikke selv er bleven betænkelig ved en slig umulig Fordring.

somheden, at dens ledende Tanke eo ipso indeholder en absolut Negering af Forsikringsideens Grundpostulat.

Hertil kommer et andet saare vægtigt Moment, som selve det kritiserede Værk lejlighedsvis (S. 130) præciserer, nemlig at Selskabernes Præmietariffer «er baserede paa en Iagttagelse af Tilfælde, hvor de vedkommende Ejere eller andre interesserede fandt deres Interesse i at holde Ulykken borte fra det paagældende Objekt.» Denne Interesse vilde falde bort i samme Øjeblik, som de forsikrede var visse paa ogsaa at faa det indirekte Tab ved Branden godtgjort, ja hvad mere er, de forsikrede fik i saa Fald endog en bestemt Interesse i, at «Ulykken» indtraf¹³. Thi selv om den indirekte Skade strengt kunde opgøres efter Grundsætningen om, at Forsikringen aldrig maa føre til nogen Vinding — hvad praktisk ikke lod sig gennemføre ved de vanskelige Vurderinger, der her bliver Tale om, hvor en stor Del til syvende og sidst vil komme til at bero paa et Skøn — saa vilde dog den blotte Omstændighed, at faa hele sin Interesse, saavel den direkte som den indirekte, i en Fabrik eller et Varelager omsat i klingende Mønt, for en Forretningsmand normalt betyde en væsentlig Gevinst, lad der saa endog ske nok saa mange Fradrag i Skadesbeløbet til Modvirkning heraf. Det vil ingen Praktiker falde paa at bestride. Og hvad det vilde sige, at de forsikrede gennemsnitlig fik en Interesse i, at Faren realiseredes, ved enhver, der blot har det ringeste Kendskab til praktisk Forsikringsvirksomhed. En saadan Forsikringsart vilde med det samme være dødsdømt. De uopklarede Ildebrande, der hyppig skyldes forbryderske Ildspasættelser, vilde da straks antage et foruroligende Omfang; men dette vilde dog være af underordnet Betydning ved Siden af den abnorme Stigning i Antallet af de tilfældig eller ved Uagtsomhed opstaaede Brande, som i saa Fald skulde hærge Landet. Ved de store komplicerede

¹³ Jfr. fransk Forslag art. 8: «L'assurance ne peut être qu'un contrat d'indemnité; elle ne doit pas placer l'assuré en cas de sinistre dans une situation pécuniaire meilleure que si aucun risque ne s'était réalisé.»

Bedrifter nu til Dags beror nemlig den Omstændighed, at Brandfaren ikke realiseres, paa et helt System af dels selvfølgelige, dels særlige Forsigtighedsforanstaltninger, hvis Overholdelse fra Arbejdernes Side stadig maa paases, og som for en Del koster Penge, enten til behørig Vedligeholdelse eller i sig selv, som f. Eks. Nattevagt; i samme Øjeblik, der her paa noget Punkt sløjes af, rykker Brandfaren ogsaa lige saa meget nærmere. Og der vil, saaledes som Menneskene nu engang er, uundgaaelig blive sløjet af i samme Øjeblik, der ingen Interesse haves i at afværge Farens Realisation; saa meget mere, naar Interessen endog gaar i modsat Retning¹⁴. Det maa herved endvidere ikke overses, at Udviklingen indenfor Industrien nu til Dags er saa hurtig, at selv de bedste Maskiner og Driftsmaader i Løbet af forholdsvis faa Aar forældes, hvorfor der i enhver Fabrik med visse Mellemrum bliver Trang til at gaa over til nye Maskiner og nye Metoder. Paa saadanne Tidspunkter vil en Brand kun uegentlig kunne kaldes en Ulykke, og fik man oven i Købet hele det indirekte Tab dækket, vilde Ønsket om en hastig Realisation af de gamle Værdier gennem en Totalbrand blive meget «brændende»; der vilde blive set gennem Fingre med meget, og i Brandtilfælde vilde Iveren for at slukke og redde vise sig særdeles valen¹⁵.

¹⁴ For saa vidt Udviklingen indenfor Søforsikringen paaberaabes herimod — se Federspiel S. 142 — overses den store faktiske Forskel, der paa det nævnte Punkt bestaar mellem de to Brancher; jfr. herom Brüning i det ovenfor i Note 7 citerede Gutachten S. 28: «Ein Vergleich mit der Seeversicherung trifft für die Feuerversicherung nicht zu; hier steht der Versicherte in unmittelbarer und steter Beziehung zu den Versicherungsobjekten, während diese ihm und seiner Einwirkung bei der Seeversicherung nahezu vollständig entrückt sind, so dass hier der Versicherten böser Wille bezw. seine Sorglosigkeit Gefahren für das versicherte Schiff und Gut nicht wohl herbeiführen können. Wie schwer schon jetzt Fahrlässigkeit, Unvorsichtigkeit, Sorglosigkeit die Feuerversicherung belasten, ergibt die Statistik, da nach ihr rund 75 % aller Brände auf jene Ursachen zurückzuführen sind.»

¹⁵ Den kritiserede Fortæller har heroverfor — se Fra Fverd. 17. Aarg. S. 261 — bemærket, »at disse Farer mindskes betydelig derved, at i vore

Paa Grundlag af disse Betragtninger, til hvilke der knytter sig store Almeninteresser saavel i økonomisk som moralsk Henseende, blev i Preussen ved en Forordning af 23. Juni 1892 al Forsikring mod indirekte Skade ved Brand ligefrem forbudt¹⁶, fra hvilket Forbud der kun senere er gjort nogle enkelte bestemte Undtagelser, der nedenfor nærmere skal blive omtalte. I de skandinaviske Lande har Brandforsikringsselskaberne selv taget Sagen op til Løsning og ved Tarifforeningsbeslutning vedtaget, at Tegning af visse Arter af indirekte Forsikring, til hvilke der særlig har knyttet sig praktiske Ulemper, nemlig de saakaldte Chomage- og Avanceforsikringer, skal være forbudt¹⁷.

Endnu maa nævnes et Moment af betydelig Vægt. Gennem den nuværende Begrænsning af Selskabernes Ansvar, der passer særdeles vel til det ganske overvejende Antal forsikredes Tarv, opnaas det, at Brandforsikring kan bydes til rimelige, lave Præmier. Skulde derimod den indirekte Skade i al Almindelighed være medindbefattet under Selskabernes Ansvar, maatte deraf nødvendigvis flyde en særdeles betydelig Forhøjelse af Præmierne. For saa vidt det hertil

Dage saadanne industrielle Etablissements af betydeligt Omfang, som her er Tale om, mere og mere gaar over paa Aktieselskabers Hænder, hvorved hele Forholdet faar en mere upersonlig Karakter.» Noget rigtigt er der vel heri, men dels vil der dog altid blive mange Enkeltmands-Bedrifter tilbage, dels vil Aktieselskabet saare ofte være en ren Form, idet de, der leder Foretagendet, meget hyppig er Storaktionærer, og endelig vil Tjenesteforholdet til et privat Forretningsforetagende i de mere overordnede Stillinger ingen-
sinde blive ganske upersonligt.

¹⁶ Jfr. fransk Forslag art 5: «Le profit espéré ne peut être assuré que dans les risques de transports par terre et par eau et dans les assurances de récoltes contre la grêle et contre les autres fléaux naturels.»

¹⁷ I Hansatarifforeningens almindelige Bestemmelser findes følgende interessante Regel: «Versicherungen auf Ersatz des Verlustes, welcher dem Versicherten dadurch entsteht, dass eine von ihm durch Contract verkaufte, aber noch bei ihm lagernde Waare einen Schaden erleidet zu einem Zeit, wo der Marktpreis dieser Waare niedriger ist, als der Verkaufspreis, sind nicht zulässig.» Reglen har Hensyn til specifikke bremiske Forhold ved de store Tobakslagre.

skulde blive sagt, at dette jo kun kunde blive til Selskabernes Fordel, idet de derved fik en forøget Præmieindtægt, da vilde en saadan Indvending røbe den udelukkende Teoretiker; thi praktisk er Brandforsikringsideens Fremgang netop knyttet uløselig til de lave Præmier. Der begyndes overalt med ringe Forretning og høje Præmier, og Brandforsikringens stadige Fremadskriden gennem forrige Aarhundrede har været nøje forbunden med en fortsat Synken af Gennemsnitspræmien¹⁸. Man kan praktisk set ikke saadan efter Behag forhøje Præmierne — selv om alle Selskaberne var enige derom — thi saa saare Præmierne kommer over et vist Maksimum, vil de bedste Risikoer foretrække at løbe Faren selv, helt eller delvis, og dette Maksimum ligger ved den industrielle Forsikring, hvor Spørgsmaalet om den indirekte Skade navnlig har Betydning, ikke saa særdeles langt over de nu gængse Præmier¹⁹. Og selv om den af ovennævnte Grund forhøjede Præmie for visse Risikoklasser — for saa vidt saadanne kunde opstilles — ikke af Publikum vilde betragtes som praktisk uoverkommelig, kunde det selvfølgelig ikke forbydes et Selskab kontraktmæssig at begrænse sit Ansvar overensstemmende med den nugældende Praksis og saa tilbyde den begrænsede Forsikring til væsentlig lavere Præmier²⁰. De bedste, de mindst farlige Risikoer, der ligesom nu vilde betragte deres Tarv som fuldt dækket ved en saadan Forsikring, vendte sig da til dette Selskab, og tilbage med de høje Præmier vilde da kun blive de farlige Risikoer, paa hvilke det er umuligt at bygge en stabil Forretning²¹.

¹⁸ Jfr. den tyske Tarifforenings Denkschrift af September 1903 til Entw. V. V. G. S. 41: «dem niedrigen Niveau der Gegenleistung, zu welchem die vieljährige Entwicklung zu einer möglichst vollkommenen Erfüllung des Zweckes der Versicherung im Interesse der Versicherten geführt hat.»

¹⁹ Jfr. nærmere N. H. Bache i U. f. R. 1903 S. 234.

²⁰ Jfr. Motiverne til tysk Entw. V. V. G. S. 126: «ebenso muss dem Versicherten die Wahl frei bleiben, ob er dadurch, dass er auf eine Deckung gegen bestimmte Gefahren verzichtet, eine niedrigere Prämie sich verschaffen will.»

²¹ Jfr. Fra Fverd. 17. Aarg. S. 265.

En almindelig Inddragen af den indirekte Skade under Selskabernes Ansvar vilde dernæst medføre, at der næsten ved hver eneste Skadesopgørelse vilde opstaa Tvist mellem Selskabet og den forsikrede²². Jo flere Aarsagsled der kommer mellem Branden og Skaden, des vanskeligere vil det blive at afgøre, om den lidte Skade virkelig kan siges praktisk at være foraarsaget ved Branden. Et Eksempel vil belyse det nævnte. Paa en Klædefabrik nedbrænder Kedel- og Maskinhuset, medens de øvrige Bygninger bliver staaende urørte; men selvfølgelig kommer Fabrikken for en Tid ud af Drift. Fabrikanten paastaar nu, at der ved Branden er paaført et større Parti halvfærdige Modevarer en betydelig Skade, idet disse Varer, inden Fabrikken atter er kommet i Drift, er sunken til den halve Pris, medens Selskabet paastaar, at det lidte Tab for den aller største Del ikke skyldes Branden, men fejlagtige Dispositioner fra Fabrikantens Side: Driften kunde ved interimistiske Foranstaltninger være kommet meget hurtigere i Gang igen, de halvfærdige Varer kunde være realiserede ved Salg til en anden Fabrik, eller de helfærdige Varer kunde være udbragte til langt bedre Priser²³.

Saa saare der kommer et Par Led, ja blot et enkelt, imellem, fordunkles Aarsagsforholdet, og man kommer hastig ud paa det vilde Hav, hvor Paastand staar mod Paastand, og hvor den objektive Grund svinder væk under en.

Af de ovennævnte Grunde maa det fastholdes, at der ikke kan være Tale om i al Almindelighed at inddrage ogsaa den indirekte Skade under Selskabernes Ansvar²⁴, og at den kritiserede Lære er en blaa Utopi og vil vedblive at

²² Jfr. Lalande S. 659.

²³ Jfr. den nedenfor i Note 29 citerede østrigske Klausul samt Dom i U. f. R. 1904 A S. 636.

²⁴ Jfr. som Analogon Lov af 30. Juni 1850 § 4, 6° og Lov af 17. Novbr. 1865 § 6, 3° om Erstatning for Krigsskade: «Tab ved Standsning af Handel eller Omsætning eller det Tab, som Landmanden har lidt ved ikke tilbørlig at kunne behandle sin Jord eller desl., erstattes ikke. Ej heller godtgøres Flytningsomkostninger.»

være det. Derimod vil det sikkert være korrekt at sige, at der viser sig en stadig stigende, fuldt berettiget Trang til at faa tegnet Forsikring mod visse enkelte, bestemt begrænsede Arter af indirekte Skade; men den ene rimelige tekniske Vej til Tilfredsstillelse af denne Trang er da i paakommende Tilfælde at tegne særlig Forsikring mod saadan Fare, medens det vilde være meningsløst af Hensyn til slig særlig Interesse ganske i al Almindelighed at udvide Brancheansvaret ²⁵.

Et andet Reformforslag kunde der sikkert være større Grund til at acceptere, nemlig at udvide Selskabernes Ansvar overensstemmende med den Regel, tysk Entw. V. V. G. opstiller i § 82: «Der Versicherer hat den Schaden zu ersetzen, welcher die versicherten Sachen durch die unmittelbare Einwirkung des Feuers oder als unvermeidliche Folge des Brandereignisses trifft.» Det nye i denne Regel, der kun er deklaratorisk, bestaar deri, at Selskabernes legale Ansvar ogsaa kommer til at omfatte den indirekte Skade, der er en uundgaaelig Følge af Branden. Denne Udvidelse af Brancheansvaret, der principielt er accepteret af de tyske Tarifselskaber i deres, ovenfor i Note 18 nævnte, Denkschrift under Præcisering af Reglens deklaratoriske Karakter ²⁶,

²⁵ I det foregaaende er med Vilje ikke paaberaabt det yderligere Moment, der ellers altid plejer at føres i Marken i denne Forbindelse, nemlig at Erfaringen i de forskellige Lande, hvor Forsikring mod indirekte Skade har været baade tilladt og tilbuddt, saaledes f. Eks. i Frankrig, Schweiz, England og Østrig, til Fulde har godtgjort, at der ingen virkelig Trang er til Stede i saa Henseende. Man maa nemlig for saa vidt i alt væsentligt være enig med Prange: Theorie des Versicherungswertes II 1 S. 148—9 i, at Erfaringen viser, at der selv med Hensyn til de nu til Dags aller almindeligste og aller uundværligste Forsikringsarter ikke paa Forhaand har været nogen egentlig Trang til Stede hos Publikum. men at denne Trang først har maattet vækkes til Bevidsthed ved et meget intensivt og bekosteligt Agitationsarbejde fra Selskabernes Side. Dog gælder dette ikke mere i fuldt Omfang nu til Dags, hvor Forsikringsideerne hyppigere og hyppigere tages op til selvstændig Behandling i de store Fagorganisationer.

²⁶ Derimod ikke af de gensidige Selskaber.

belyses bedst gennem den Undtagelse fra Forbuddet mod Forsikring af indirekte Skade, som den prøjsiske Indenrigsminister gjorde ved Bekendtgørelse af 29. Oktober 1892 for Bryggerier og Malterier²⁷. Til denne Undtagelse svarer følgende Klausuler i den danske Generaltarif:

a. «Bryggeriets Ølbeholdninger i Gærings- og Lager-
«kældere paa Forsikringsstedet er desuden forsikrede mod
«den Skade, som disse Beholdninger har lidt ved util-
«strækkelig Kælderafkøling som uafvendelig Følge af en
«i Forsikringstiden ved en Brand eller Eksplosion, der
«medfører Erstatningspligt for Selskabet, indtruffen Øde-
«læggelse eller Ubrugeliggørelse af Bryggeriets Isoplag
«eller Køleapparater indtil et Beløb af Kr. . . . ÷ $\frac{1}{4}$ Selv-
«forsikring»²⁸.

b. «Byg i Støb eller under Spiring i Maltgørerilokalerne
«paa Forsikringsstedet er desuden forsikret mod den Skade,
«som Bygget har lidt som uafvendelig Følge af en inden-
«for Forsikringstiden ved en Brand eller Eksplosion, som
«medfører Erstatningspligt for Selskabet, indtruffen Øde-
«læggelse eller Ubrugeliggørelse af Bryggeriets Køller ind-
«til et Beløb af Kr. . . . ÷ $\frac{1}{4}$ Selvforsikring»²⁹.

²⁷ Efter at Afslutning af saadan Forsikring kort i Forvejen paa Forespørgsel var blevet forbudt ved Cirkulære af 23. Juni 1892. De paagældende særdeles interessante Aktstykker findes aftrykte hos Prange: Krit. Betrachtungen S. 76—83.

²⁸ Lignende Forsikring kan tegnes for Køleværker og Svineslagterier.

²⁹ Hertil bemærker Motiverne til Entw. V. V. G. S. 126: «Verdirbt also die gegen Feuerschaden versicherte Gerste infolge einer durch den Brand verursachten Betriebsunfähigkeit der Darranlagen, so ist der Versicherer lediglich zur Erstattung des Wertes verpflichtet, den die Gerste zur Zeit des Eintritts des Versicherungsfalls hat.» — Den svenske Generaltarif følger forsigtig til den tilsvarende Bestemmelse, at hvis der tegnes Forsikring paa Byg under Tilberedning til Malt, uden at Tillægspræmie for den nysnævnte indirekte Skade erlægges, skal følgende Klausul indføres i Policen: «Försäkringen omfattar icke sådan skada, som kan träffa den försäkrade spanmålen därigenom, att drifkraft eller kölna helt eller delvis göras obrukbara genom brand eller explosion.» — Den østrigske Generaltarif finder det dernæst fornødent, naar saadan Tillægfsforsikring tegnes, som særlig Betingelse at foreskrive indført:

En tilsvarende Undtagelse er ved prøjsisk Forordning af 2. Februar 1901 gjort med Hensyn til «die Zwischenprodukten von Zuckerrüben in Zuckerfabriken,» hvilken Forsikring endnu ikke kendes i de skandinaviske Generaltariffer.

For saa vidt Ordene «uundgaaelig Følge» forstaas stricte, og Bevisbyrden for, at Følgen under de givne Omstændigheder ikke kunde undgaas, — hvorved en objektiv Maalestok maa anlægges —, uden Forbehold erkendes at paahvile den forsikrede, vil der neppe være nogen Betænkelighed ved en saadan Udvidelse af Brancheansvaret, der formentlig vil kunne opvejes ved en mindre Forhøjelse af Præmierne. Betænkelighederne fremkommer imidlertid derved, at det netop paa Forhaand maa befrygtes, at Domstolene i alle de tre nævnte Retninger vilde lempe sig til Fordel for den forsikrede; i saa Fald vil man nemlig faktisk komme et godt Stykke paa Vej henad den ganske almindelige Inddragen af den indirekte Skade under Selskabernes Ansvar, og da melder ogsaa alle de ovennævnte Indvendinger sig.

I Øjeblikket er det imidlertid ubestrideligt international gældende Ret, at kun den umiddelbart ved Branden forarsagede, den direkte Skade betragtes som Brandskade⁸⁰, dog at overalt de i § 8 omhandlede Skader og hyppig ogsaa de i § 9 omtalte gennem en positiv Udvidelse af Begrebet henføres under dette. Al anden, saakaldt indirekte Skade falder derimod — i Mangel af særlig Vedtagelse —

«In einem Schadenfalle hat der Versicherte schleunigst ohne das Eintreffen des Delegierten der Gesellschaft abzuwarten, dafür Sorge zu tragen, dass eine Entwertung des versicherten Grünmalzes, sei es durch Verwendung in der Spiritus- oder Presshefe-Fabrikation, durch Einsäuern in Gruben zu Futterzwecken, durch Lufttrocknung, Ausmälzen in einer benachbarten Mälzerei oder auf eine andere, ihm geeignet scheinende Art vermieden oder doch verringert werde.»

⁸⁰ Det franske Forslag bestemmer i art. 42: «Les dommages matériels résultant immédiatement et directement de l'incendie ou du commencement d'incendie sont seuls à la charge de l'assureur.»

udenfor Selskabets Ansvar³¹. Reglen vil, som ovenfor nævnt, med en i Praxis tilstrækkelig Nøjagtighed kunne udtrykkes saaledes, at som Brandskade kun betragtes den Skade, der i Brandens Slukningsøjeblik ved selve Brandens Virksomhed eller de i § 8 (og § 9) nævnte Handlinger er tilføjet de forsikrede Genstande. Herved maa dog erindres, at «Slukningsøjeblikket» paa den ene Side ikke kan tages altfor rigoristisk, se ovenfor S. 72, paa den anden Side ikke heller kan forstaas bogstaveligt, saa at det først skulde indtræde, naar den aller sidste Gnist var slukket; selv om det brænder i Grunden, hvad det jo undertiden kan blive ved med i flere Dage, vil Branden i den her omspurgte Forstand praktisk set være slukket forinden. Dernæst er det f. Eks. en Selvfølge, at den Skade, en som Følge af Branden nedstyrtende Mur uafvendelig foraarsager, selv om Nedstyrtningen først sker nogle Timer efter, at Branden er slukket, maa betragtes som direkte Skade³² lige saa vel som den Skade, det neddrivende Vand foraarsager paa Genstande, det endnu ikke har været muligt at udflytte. Disse og lignende Tilfælde vil ingen Tvivl volde i det praktiske Liv.

Al anden, senere indtrædende Skade falder udenfor Selskabets Ansvar, og navnlig vil det ikke kunne gøres gældende, at Selskabet dog maa betale den Skade, som er indtraadt i det Øjeblik, Vurderingsforretningen finder Sted. En anden Sag er det, at medens det ellers principielt er den forsikrede, der har Bevisbyrden for Skadens Størrelse og dens Egenskab af Brandskade, maa Bevisbyrden med Hensyn til den Skade, der skal være sket mellem Brandens Slukning og Vurderingsforretningen, paahvile Selskabet³³, medmindre

³¹ Jfr. Lassen II S. 526, Federspiel S. 141, Lewis S. 231, Brämer S. 232, Lalande S. 69—71 samt de nedenfor citerede Domme.

³² Derimod ikke, naar den forsikrede undlader at afstive en Mur tilbørlig og den derpaa styrter ned ved en Storm, jfr. den hos Bunyon S. 39 refererede Dom: Gaskarth v. Law Union Ins. Cp. og Lalande S. 62—3.

³³ Lalande S. 63 bemærker forsigtig: «En tout cas, après l'expertise, la compagnie cesserait d'être responsable.»

da den forsikrede i Mellemtiden har tilladt sig at foretage Dispositioner over de paagældende Genstande.

Som Følge af det foranstaaende foreligger der eksempelvis ikke Brandskade i følgende Tilfælde:

a. Den Skade, der efter Branden sker paa reddede eller delvis beskadigede Genstande ved nye Uheld, f. Eks. Uvej, Regnskyl, Tyveri o. lg., selv om den ved Branden skabte Situation maa siges at have været medvirkende Aarsag til den nye Skade, ja selv om denne under de givne Omstændigheder ikke kunde undgaas. I Overensstemmelse hermed har en tysk Rigsretsdom af 19. Juni 1886⁸⁴ frifundet Selskabet i følgende Tilfælde: De tre Fjerdedele af Byen Aux-Cayes paa Haiti nedbrændte fra den 14. til den 16. Maj 1885, hvorved et forsikret Varelager led en Skade, der den 18. Maj vurderedes til 35 0/0; Varelageret blev efter Vurderingen ladet tilbage i den brændte Bygning, da det under de foreliggende Omstændigheder ikke kunde anbringes andet Steds. I Natten mellem den 21. og 22. Maj led Lageret derpaa en betydelig Skade ved et Skybrud; denne Skade, statuerede Retten, vedkom ikke Selskabet, «uagtet den ikke vilde være sket uden den forudgaaende Brand»⁸⁵.

b. Indirekte Bedriftsskade af den ovenfor S. 85—6 nævnte Art ved Bryggerier, Malterier, Sukkerfabrikker, Svineslagterier m. m.

c. Værdiforringelse af de af Branden urørte Genstande derved, at de som Følge af Bedriftstandsningen ikke kan anvendes eller færdiggøres efter Beregning: mange

⁸⁴ Tysk Dom Nr. 303.

⁸⁵ Franske Policer indeholder følgende Regel: «Une fois l'expertise amiable terminée, le sauvetage, même en cas de contestations, demeure aux risques et périls de l'assuré, et il est seul responsable des dommages qui pourraient ultérieurement survenir.»

Hvis derimod den yderligere Skade er sket derved, at Selskabets Repræsentant har paabudt, at de reddede Genstande skal bero uforandrede og urørte, indtil den endelige Opgørelse har fundet Sted, følger det af de almindelige Erstatningsregler og Reglen ovenfor S. 63—4 under b, at Selskabet maa være ansvarlig for Skaden, jfr. tysk Dom Nr. 45.

Raastoffer kan ikke taale at henligge ret længe, adskillige Modevarer taber straks i Værdi, naar de ikke kan fremkomme i rette Tid, halvfærdige Varer vil som Regel værdiforringes gennem en Bedriftstandsning, rent bortset fra, at en ved Branden fremtvungen, utidig Realisation af ubeskadigede Genstande ogsaa kan medføre betydelige Tab.

d. Skade paa reddede Kreaturer derved, at de efter Redningen maa anbringes paa fremmede Steder, hvorved f. Eks. Køers Malkeevne hyppig reduceres, jfr. H. R. D. 14. Juni 1894 (U. f. R. 1894 S. 740). Hvis derimod en Ko maatte tabe Malkeevnen eller en Stutterihingst Bedækningsevnen af Skræk over Branden, foreligger der en virkelig Brandskade.

e. Skade ved nye Bygningsforskrifter, der bevirker, at en nedbrændt Bygning ikke kan genopføres paa samme Maade, jfr. Dom i J. U. 1853 S. 495, hvormed maa sammenlignes som analogt Tilfælde Dom i U. f. R. 1901 S. 225.

At megen anden indirekte Skade ikke henhører under Selskabets Ansvar, følger allerede deraf, at der for saa vidt ikke foreligger «Skade paa de forsikrede Genstande». Saaledes med Hensyn til det meste af den Skade, der indbefattes under Benævnelsen Chomage-Skade³⁶, hvorved forstaas al den Skade, der foraarsages ved, at en Bedrift som Følge af Branden for en Tid ligger stille: Anlægskapital og Driftskapital skal vedblivende forrentes, offentlige Afgifter betales, Gager og Løn i al Fald delvis udredes, Konventionalbøder for ikke rettidig Levering maaske betales, Kunder tabes, Omkostninger til Flytning og interimistiske Foranstaltninger haves, Bogfordringer maaske tabes ved, at Bøgerne er brændte m. m.³⁷.

Spørgsmaalet «indirekte Skade» falder i øvrigt delvis

³⁶ Jfr. særlig om Chomageforsikring Prange: *Theorie des Versicherungswertes* II 1 S. 142 ff., *Annalen* 1902 S. 463, 485 og svensk *Försäkringsföreningens Tidskrift* 1901 S. 292—301.

³⁷ Jfr. *Opregningen i Annalen* 1903 S. 813.

sammen med Spørgsmaalet om Reglerne for Skadens rette Opgørelse og Omfang, hvorunder bl. a. Reglen om, at forventet Forretningsfordel aldrig godtgøres, nærmere maa belyses. Dersteds bliver endvidere et andet Spørgsmaal, der tangerer Problemet «indirekte Skade», at behandle, nemlig i hvilke Tilfælde en Genstand rettelig maa betragtes som Del af en Helhed, af et Tingsindbegreb, og Skaden derfor paaført Helheden. Om disse Spørgsmaal maa derfor henvises til Afsnittet om Skadens Opgørelse.

Undertiden kan det være vanskeligt at afgøre, om en stedfunden Skade i Henhold til det foranstaaende kan betragtes som Brandskade eller ej³⁸; saaledes f. Eks. ved Oprydningsomkostningerne, der i den tyske Tarif defineres saaledes: «Aufräumungskosten sind die bei einem Schadenergebnisse notwendig werdenden Kosten für Aufräumung der Schadenstätte — soweit diese Kosten nicht bei Bewertung der Restwerte durch Anrechnung zur Vergütung gelangt sind — und die Abfuhrkosten des Schuttes bis zur nächsten geeigneten bzw. gestatteten Ablagerungsstätte»³⁹. Disse Omkostninger er efter tysk Brandforsikringspraksis ikke dækkede, medmindre særlig Tillægsforsikring er tegnet, men det ses dog af selve den citerede Bestemmelse, at de under visse Omstændigheder uden videre godtgøres som Brandskade; efter dansk Ret maa de vel normalt betragtes som medindbefattede under tegnet Bygningsbrandforsikring. Der var for øvrigt tidligere ogsaa for saa vidt Forskel paa dansk og tysk Brandforsikringspraksis⁴⁰, som efter dansk Praksis den forsikredes rimelige Udlæg til forsikrede Genstandes Redning og Bevaring betragtes som uden videre medforsik-

³⁸ Og praktisk set vil vel hyppig en Del af de ovenfor under a nævnte Beskadigelser blive godtgjorte af Selskaberne, jfr. Tschmarke S. 29 paa det i Note 7 nævnte Sted.

³⁹ Jfr. hermed Prange: Krit. Betrachtungen S. 94—97 og Theorie des Versicherungswertes II 1 S. 138—41.

⁴⁰ Sammenlign hermed ovenfor S. 66 Note 20.

rede, medens der efter tysk Praksis⁴¹ maatte tegnes særlig Forsikring derfor⁴². — I andre tvivlsomme Tilfælde vil Tvi-
sten for øvrigt hyppig i Virkeligheden dreje sig om de rette
Principper for Bestemmelsen af Genstandenes «sande Værdi».

Medens de tyske fælles Forsikringsbetingelser præciserer
den ovenfor behandlede Begrænsning af Begrebet Brandskade
i følgende, for øvrigt ikke fuldt betryggende Ord: «soweit
der Schaden in der Beschädigung⁴³, Vernichtung oder dem
Abhandenkommen versicherter Gegenstände besteht,» findes
Reglen i øvrigt gennemgaaende ikke nævnt paa engelsk⁴⁴
og germansk-nordisk Retsomraade; det hedder her normalt
blot, at Selskabet forsikrer mod den Skade, der tilføjes de
forsikrede Genstande ved Ildebrand m. m., jfr. saaledes og-
saa de fælles svenske Betegnelser af 1901 art. 1: «Bolaget
ersätter skada, som sker å försäkrad egendom genom brand
osv. . . .» Hverken i Udtrykket «Skade paa de forsikrede
Genstande» eller i Reglen om, at Forsikringens Formaal
kun er at erstatte de forsikrede Genstandes sande Værdi i
Brandens Øjeblik, ligger Begrænsningen; den underforstaas
derimod ganske simpelt som gældende Ret⁴⁵.

⁴¹ Efter de østrigske Betingelser erstattes derimod «zweckmässige Aus-
lagen».

⁴² Jfr. nærmere Prange: Krit. Betrachtungen S. 88—92. — Fra den
1ste Juli 1904 har imidlertid de tyske Selskaber, tvungne af Konkurrencen
med et nyt Selskab, erklæret «die durch die Umstände gebotenen Aufwen-
dungen» for medforsikrede, jfr. Annalen 1904 S. 516.

⁴³ En hel Del af de ovennævnte indirekte Skader kan godt betegnes
som «Beschädigung». I Selskabernes Denkschrift af September 1903 om
Entw. V. V. G. benyttes da ogsaa det skarpere Udtryk «körperliche Beschä-
digung».

⁴⁴ I de amerikanske Policer hedder det derimod: «This company shall
not be liable for . . . ; nor, beyond the actual value destroyed by fire, for
loss occasioned by ordinance or law regulating construction or repair of
buildings, or by interruption of business, manufacturing processes, or other-
wise.»

⁴⁵ I det gensidige Forsikringsselskab «Danmark»s Statutter Art. 19 hed-
der det dog: «Selskabet erstatter det Tab, der er foranlediget umiddelbart
ved den Skade, for hvilken der er tegnet Forsikring.» og i «Nordisk Brand-

Paa romansk Retsomraade findes Begrænsningen derimod normalt udtrykkelig nævnt i Policen. Saaledes findes i alle franske Policer med noget forskellig Redaktion følgende Bestemmelse:

«Elle (c) la compagnie) ne doit que des dégâts matériels et jamais aucune indemnité pour retards dans le paiement des dommages, changements d'alignements, défaut de location ou de jouissance, résiliation de baux, chômage, ou autres pertes de même nature.»

I de fælles italienske Betingelser lyder Reglen:

«La Compagnia non deve in verun caso qualsiasi risarcimento per danni indiretti, come cambiamenti, di livello o di costruzione, mancanza di locazione o di godimento, sospensione di lavoro, o per qualsiasi altro danno consimile che non riguardi la materialità delle cose contemplate nella polizza; salvo la facoltà alla Compagnia di assumerne l'assicurazione con polizza speciale.»

§ 11. Det Selskaberne efter den foregaaende Udvikling paahvilende Ansvar begrænses altid kontraktmæssig saaledes, at Brandskader, der har deres Grund i visse ekstraordinære Tilstande af almindelig Karakter, udelukkes fra Selskabets Risiko. Det er saadanne Skader, der umiddelbart skyldes Krigsforetagender, Oprør eller vulkanske Naturbegivenheder. Grunden hertil er¹, dels at slige ekstraordinære Tilstandes Indtræden unddrager sig enhver statistisk Beregning, dels at saadanne Tilstande meget hyppig vil medføre en Mængde Brandskader indenfor et kort Tidsrum, saa at selv det bedst funderede Selskab kunde risikere

forsikring»s Betingelser endnu tydeligere: «For indirekte ved Ildebrand foranlediget Tab ydes kun Erstatning i de Tilfælde, hvor sligt udtrykkelig er vedtaget og anført i Policen». Jfr. endvidere «Kgl. oktr. alm. Brandassurance-Kompagni»s nyeste Policer: «For indirekte ved Branden foranlediget Tab eller Ulempe kan ingen Erstatning kræves.»

¹ Jfr. Federspiel S. 122.

at blive ruineret derved, endelig at det nærmest maa blive det offentlige Sag at træde hjælpende til i Tilfælde af saadanne Nationalulykker. Om denne Begrænsning uden videre kan betragtes som en Retsregel, er noget tvivlsomt², men faar neppe nogen praktisk Betydning, da Reglen vistnok nu til Dags altid findes udtrykkelig nævnt i Forsikringsbetingelserne³.

En Krigsskade foreligger ikke, blot fordi Branden under Krigstilstand er foraarsaget af Soldater, f. Eks. ikke, naar disse under Indkvartering ved Uagtsomhed har foranlediget Skaden⁴; der maa derimod kræves, som tysk Entw. V. V. G. § 81 bestemmer, at Branden «durch Massregeln verursacht wird, die im Kriege oder nach der Erklärung des Kriegszustandes von einem militärischen Befehlshaber angeordnet worden sind.» — Som en mere speciel Fortolkningsregel skal bemærkes, at under Udtrykkene «vulkanske Naturbegivenheder», «Jordskælv», «Erdbeben», «jordbæfning» ikke kan henføres de Jordsænkninger, der undertiden sker derved, at naturlige eller ved Minedrift frembragte Hulheder i Jordens Indre pludselig skrider sammen⁵.

Det nærmere Omfang af nævnte Begrænsning maa naturligvis bestemmes efter den enkelte Polices Regler, hvorved i øvrigt er at bemærke, at der tit ved Siden af «Krig» og «Oprør» — dette suppleres i de tyske Betingelser ved «Brud

² Lassen II S. 525 kræver udtrykkelig Vedtagelse. Reglen er dog sikkert i Færd med at gaa over til at blive en Retsregel. H. R. D. 13. Marts 1850 (Schlegels Samling I S. 316) kan — bortset fra dens Ælde — ikke paaberaabes herimod, da den argumenterer, dels med at Forsikringen var tvungen, dels med at en tidligere Anordning havde haft Undtagelsen, medens den var udeladt i den senere Anordning.

³ Ligeledes i de nyere Love, se f. Eks. belgisk Code de commerce I titre X art. 19, luxemborgsk Lov af 16. Maj 1891 art. 18, Entw. V. V. G. § 81, fransk Forslag art. 23, 1°, der dog alle kun nævner Krig og Oprør.

⁴ Jfr. Dom i J. U. 1865 S. 680. Den franske Praksis for saa vidt er vaklende, se Lalande S. 82.

⁵ Jfr. hermed et længere, ret uklart Responsum i Ehrenzweig XXI S. 89—93 i Anledning af Jordsænkningen i Brüx.

paa Landefreden» — bruges ret vage og vidtrækkende Udtryk som f. Eks. «borgerlige Uroligheder» og «Opløb». Disse Udtryk maa dog fortolkes paa Baggrund af de ovennævnte Betragtninger, saa at der kræves en uregelmæssig Tilstand af en mere omfattende Karakter, hvorfor de i Storstæder ret almindelige Gadeopløb eller Bøllebedrifter ikke falder ind derunder.

Adskillige Selskabers Betingelser udelukker endvidere — i Lighed med Søforsikringens Regler om Skader, der skyldes Varernes egen indre Beskaffenhed — Skade, forårsaget ved Gæring og Selvantændelse⁶. Hvad Skade ved Gæring angaar, da foreligger her imidlertid overhovedet ingen Brandskade — se ovenfor S. 19 — og hvad Selvantændelse angaar, har Reglen — bortset fra Høstakke og Kuloplag⁷ — ikke megen Betydning, thi naar den ved Selvantændelse fremkaldte Ild breder sig videre, foreligger en almindelig Brand, hvis Følger maa erstattes uanset de nævnte Udtryk⁸.

Nogle franske Policer udelukker yderligere «les dégâts causés par les ouragans, cyclones, trombes, tornades ou tout autre phénomène météorologique ou électrique autre que le feu du ciel»⁹. Den sidste almindelige Undtagelse synes at være af noget betænkelig Karakter, og i de ita-

⁶ Jfr. hermed ogsaa italiensk Handelslovbog art. 434, 2° og belgisk do. I titre X art. 18.

⁷ Ved store Kuloplag har Reglen derimod væsentlig Betydning, idet saadanne Oplag, naar Kullene er stablede over en vis Højde, vil være meget tilbøjelige til at gaa i Selvantændelse, jfr. Oesterr. Revue 1905 S. 3. Den svenske, danske og norske Generaltarif anviser her den praktiske Udvej at fastsætte, at Forsikring for saadanne Oplag kan tegnes mod forskellig Præmie, eftersom Risikoen ved Selvantændelse ønskes medindbefattet eller ej.

⁸ Jfr. nærmere Lewis S. 208—9 og Prange: Krit. Betrachtungen S. 62 samt fransk Forslag art. 45: «L'assureur ne répond pas des pertes et détériorations de la chose assurée provenant du vice propre, mais il garanti les dommages d'incendie qui en sont la suite.»

⁹ I Overensstemmelse hermed hedder det i det franske Forslag art. 46: «L'assurance ne couvre pas les incendies occasionnés par les éruptions de volcans, les tremblements de terre, les ouragans, les trombes et autres cataclysmes.»

lienske Betingelser findes da ogsaa kun Ordene «Skypumper, Orkaner». En stor Del engelske Selskaber udelukker ligeledes Skade, foraarsaget ved Orkaner.

Bevisbyrden for, at en Skade falder ind under en af disse Undtagelsesbestemmelser, paahviler naturligvis Selskabet, hvad der meget nemt under Hensyn til de strenge Fordringer, Domstolene altid stiller til Selskabernes Bevispligt, kan betyde et væsentligt Afbræk i de nævnte Bestemmelser praktiske Værd. Derfor fastsætter Selskaberne ofte samtidig en Omfordeling af Bevisbyrden¹⁰, jfr. saaledes de fælles svenske Betingelser af 1901 art. 2: «Har skada, för hvilken bolaget eljest jemlikt art. 1 svarar, inträffat under krigstillstånd, fientligt infall, uppror, upplöpp, borgerliga oroligheter, vulkanisk utbrott eller jordbäfvning, ersättes skadan icke, med mindre det visas, att dess uppkomst berott af annan omständighet än nu är sagd»¹¹.

§ 12. A. Som det af Udviklingen i forrige § fremgaar, begrænser Selskaberne deres Ansvar med Hensyn til visse Brandskader, hvor det objektive Foraarsagelsesforhold er af en særegen Beskaffenhed. Men medens disse Begrænsninger under normale Forhold ikke har megen praktisk Betydning, er derimod den Indskrænkning i Selskabernes Ansvar, der maa opstilles under Hensyn til det subjektive Foraarsagelsesforhold, af meget væsentlig Interesse.

Det er i saa Henseende paa Forhaand givet, at Selskabernes Ansvar ikke kan omfatte enhver Brandskade, ligegyldigt hvorledes det subjektive Foraarsagelsesforhold til Branden maatte være. Mod den Brandskade, som den forsikrede forsætlig forvolder, hverken kan eller bør der ydes Forsikring. Dette har der da ogsaa saa langt fra været rejst

¹⁰ Det franske Forslag betegner en saadan Regel som «tout à fait exorbitante . . . Une pareille preuve est d'une énorme difficulté pour l'assuré», og fraskriver i art. 23, 2° Forsikringsbetingelser af den Art al Retskraft.

¹¹ Jfr. i det hele med foranstaaende Lalande S. 80—85, Bunyon S. 51—53.

Tvivl om, at man tværtimod overalt har opstillet langt videregaaende Begrænsninger i den omspurgte Retning. Som sædvanligt fandt man ogsaa her disse Begrænsninger gennem rent formelle Begrebskonstruktioner, idet man gik ud fra den uomtvistelige Sætning, at Forsikringens Formaal er at yde Dækning mod den in concreto uberegnelige Ulykke, mod den Skade, som i Forhold til den forsikrede maa kaldes tilfældig. I det sidste Ord havde man nu et bekvemt og velbearbejdet systematisk Holdepunkt; hvad «Tilfælde», «casus» var, vidste enhver Jurist, der blot havde det ringeste Kendskab til Romerret, og han vidste da tillige, at casus var udelukket, naar der forelaa culpa fra den forsikredes Side. Derfor gik det som Fod i Hose at opstille følgende Konstruktion: Da Forsikringens Formaal er at yde Dækning mod casus, maa Selskabets Ansvar eo ipso være udelukket, naar Skaden er forvoldt ved den forsikredes culpa eller dolus. Denne Lære, hvis tilsyneladende Selvfølgelighed ogsaa havde en umiddelbart tiltalende etisk Klang, fik positiv Sanktion i alle Søløve, hvad der naturligvis yderligere bidrog til at styrke dens Autoritet ogsaa for de andre Forsikringsarter.

Nævnte Lære, hvorefter ogsaa culpa levis skulde medføre Tab af Forsikringskravet, har imidlertid aldrig stemt med det praktiske Liv og vilde, hvis den virkelig skulde gennemføres, i høj Grad svække Brandforsikringens Betydning, idet saare mange Brande opstaar ved en Uagtsomhed fra den forsikredes Side, jfr. f. Eks. hermed ovenfor S. 80 Note 14. Da Teorien i Længden ikke kunde forblive blind herfor, fandt man ud af, at der for saa vidt af nævnte praktiske Grund maatte gøres en Undtagelse for Brandforsikringens Vedkommende, saa at Selskabernes Ansvar her kun udelukkedes ved den forsikredes culpa lata eller dolus¹.

¹ Jfr. Lewis S. 210—11, Lalande S. 74—5. Roelli: Entw. S. 129 bemærker i denne Forbindelse: «Ein besonderes Relief glaubt man dem in Texte angeführten Argumente durch den Hinweis auf eine Norm des römi-

Der foreligger imidlertid ikke her nogen Særegenhed for Brandforsikringen, idet sidstnævnte Regel tværtimod maa siges at være almindelig Forsikringsret og den modsatte Regel i Søloven en forældet særlig Bestemmelse, som neppe i Længden lader sig opretholde². Sagen forholder sig ganske simpelt saaledes, at Forsikringsrettens «Tilfældighed» paa ingen Maade falder sammen med Erstatningslærens «casus». Det er ganske vist forstaaeligt nok, at man her som paa andre Punkter kritikløst overførte Begreber og Regler fra den almindelige Erstatningslære til Forsikringsretten; det laa saa lige for og var saa nemt at benytte dette gammelkendte retlige Materiale, og Forsikringens Formaal var jo netop at «erstatte» lidt Skade. Men lige saa forstaaelig denne Arbejdsmetode er, lige saa overfladisk og urigtig er den ogsaa. Erstatningslæren behandler Retshaandhævelseskrav, Forsikringsretten derimod rene Kontraktskrav, to i alle Maader saa vidt forskellige Omraader, at enhver Overførelse af Regler fra det ene til det andet paa Forhaand maa stemples som uberegtiget³.

Hvad der i forsikringsretlig Forstand maa forstaas ved «tilfældig», vil være at afgøre gennem en Undersøgelse af, hvad Forsikringens Formaal og Teknik i den her omspurgte Retning kræver. Forsikringens Formaal er at yde den forsikrede Betyggelse mod, at hans økonomiske Eksistens forringes ved Realisationen af en befrygtet Fare. Det er nu

schen Strafrechtes zu geben, wonach leicht fahrlässig verursachte Brände als incendia fortuita der strafrechtlichen Ahndung nicht unterliegen. Difficile est, satiram non scribere.»

² Jfr. Federspiel S. 122 f. Tysk Entw. V. V. G. stiller Forslag om at bringe Sølovens Regler paa dette Punkt i Overensstemmelse med almindelig Forsikringsret, jfr. Motiverne S. 107 og 149.

³ For at undgaa den Slags overfladiske Deduktioner paa Basis af rene Navneligheder vil det være praktisk, overensstemmende med fra forskellige Sider stillet Forslag, overalt i Forsikringsretten at undgaa Brugen af Ordene «Erstatning» og «erstatte».

en almindelig Erfaring, at saadan Realisation nok saa hyppig afstedkommes ved den forsikredes egne uoverlagte Handlinger og Undladelser som ved Indvirkninger udefra. Man faar jo ikke altid den fornødne Tid og Lejlighed til at vise lige stor Agtsomhed, man kan være nedspændt og adspredt, ens Tanker og Evner kan være, ja være nødt til at være koncentrerede paa et enkelt Punkt, og navnlig gælder da dette for Nutidens hastig pulserende Liv; man vilde i mange Tilfælde blive en daarlig og langsom Arbejder, hvis man i hvert Øjeblik gav sig Tid til ængstelig at overveje alle Muligheder for Fare. Det moderne Menneske og navnlig det moderne Storstadsmenneske handler derfor ofte og maa i mange Tilfælde for at kunne optræde med den fornødne Bevægelsesfrihed handle paa en Maade, som man, hvis man sætter sig rolig ned ved Skrivebordet og dissikerer Tilfældet, maa karakterisere som Uagtsomhed. Det kan slet ikke være anderledes. Og disse det levende Livs Love maa Forsikringen nødvendigvis slutte sig til. Medens den paa den ene Side med Rette kan og maa fordre, at Folk ikke, fordi de er forsikrede, optræder paa en mere ufornuftig Maade, end hvis de ikke var forsikrede, maa den paa den anden Side nødvendigvis indrømme de forsikrede den almindelige Bevægelsesfrihed⁴. Det vilde stride direkte mod Forsikringens Formaal, om Forsikringskontrakten paalagde den forsikrede en Agtsomhed ud over den almindeligvis i Livet udviste. «Die Sicherung wird ja gerade deshalb begehrt, um der beständigen Beunruhigung, der ängstlichen

⁴ Forbavsende klart er disse Tanker allerede udtrykte i en hos Seuffert Bd. 21 Nr. 76 refereret Dom, afsagt af Overappellationsretten i Lübeck den 21 April 1866. Det hedder her: «die Voraussetzung des Versicherers, wenn nichts anders ausgemacht ist, nur die sein kann, das der Versicherte als gewissenhafter Mensch verfahren und sich im Hinblick auf die Versicherung keine entschieden unvorsichtige Behandlung der versicherten Gegenstände in Bezug auf Feuersgefahr erlauben, nicht aber dass er mit ängstlicherer Sorgfalt verfahren werde, als es gewöhnliche Menschen zu thun pflegen und er selbst, wenn unversichert, anwenden würde.»

Sorge für die Erhaltung von Leben und Gut enthoben zu sein. Die Versicherung darf daher unter keinen Umständen die für die menschliche Thätigkeit unentbehrliche Lebens- und Bewegungsfreiheit antasten»⁵.

Den Tilfældighed, Forsikringsvirksomheden lægger til Grund, omfatter derfor saavel den almindelige Erstatningslæres casus som dens culpa levis, og i Praksis er det ogsaa en nu overalt — udenfor Søforsikringen — anerkendt Retsregel, at Selskabernes Ansvar ogsaa omfatter den ved den forsikredes simple Uagtsomhed forvoldte Skade⁶. Hvad særlig Brandforsikring angaar, er nævnte Regel i den senere Tid — udenfor Italien — ikke blevet bestridt noget Steds, hverken i Teorien eller i Praksis.

Paa den anden Side er det en lige saa sikker Retsregel, at Brandassurandørernes Ansvar ikke omfatter den Skade, som af den forsikrede selv er foraarsaget med Forsæt eller ved grov Uagtsomhed. Hvad de forsætlige Skader angaar, behøves ingen nærmere Motivering, og med Hensyn til de ved grov Uagtsomhed forvoldte er Begrundelsen i alt væsentligt givet ovenfor: det er en prak-

⁵ Jfr. med det foregaaende den fortrinlige Udvikling hos Roelli: Entw. S. 128 ff.

⁶ Jfr. Lassen S. 504, Federspiel S. 128—9, Ehrenberg S. 421, hollandsk Handelslovbog art. 290, belgisk do. I titre XI art. 33, luxemborgsk Lov af 16 Maj 1891 art. 32, Entw. V. V. G. § 55 samt fransk Forslag art. 20. — I Forsikringsbetingelserne findes Reglen enten udtrykkelig anerkendt, eller ogsaa udtaler de sig overhovedet ikke om Spørgsmaalet. I det gensidige Forsikringsselskab «Danmark»s Statutter § 29 findes dog følgende Regel: «Ret til Erstatning fortabes, naar den forsikrede ved Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed selv har foranlediget Skaden,» hvilke Ord vel kan forstaaes i Overensstemmelse med ovenstaaende, men dog naturligst henleder Tanken paa Straffelovens § 284; herefter skulde ogsaa den simple Uagtsomhed virke præjudicerende, hvad dog neppe stemmer med Selskabets Praksis. — De italienske Forsikringsbetingelser bestemmer derimod i Tilslutning til den italienske Handelslovbog art. 441, 1° følgende: «La Compagnie non è obbligata a risarcire i danni provenienti . . . da fatto o colpa dell'Assicurato.» Jfr. endvidere nedenfor i Note 66.

tisk Selvfølgelighed, at den forsikrede ikke, fordi han er forsikret, skal have Lov til at handle mere uagtsomt, end han ellers vilde have gjort; en Forsikring maa aldrig bydes under saadanne Former, at den Fare, mod hvilken der forsikres, rykker nærmere af den blotte Grund, at Forsikring er tegnet. Hertil kommer, at det præventive Moment, der ligger i Tabet, af Hensyn til Samfundsinteressen i at bevare Værdier fra Undergang, ikke bør bortelimineres i Tilfælde af grov Uagtsomhed. Endvidere maa bemærkes, at Forskellen mellem Forsæt og grov Uagtsomhed i Praxis hyppig kan være forsvindende, og at fuldt Bevis for Forsæt ofte vil være vanskeligt for Selskaberne at føre; her vil da Reglen om grov Uagtsomhed træde supplerende til⁷.

Medens nu den Regel, at der intet Krav haves paa Selskabet, naar Skaden forsætlig er foraarsaget af den forsikrede, ikke giver Anledning til yderligere Bemærkninger⁸, vil det derimod ved den tilsvarende Regel om grov Uagtsomhed være nødvendigt nærmere at undersøge, hvornaar saadan Uagtsomhed kan siges at foreligge. I saa Henseende kan der nu neppe opstilles nogen almindelig Regel, under hvilken de mødende Tilfælde uden videre lader sig subsumere. Der kan kun gives visse vejledende Synspunkter som f. Eks. følgende: grov Uagtsomhed foreligger, naar den Agtsomhed, man maa være berettiget til at kræve udvist endog af et skødesløst Menneske, er tilsidesat, eller som det hedder i en tysk Rigsretsdom af 29 Maj 1903⁹: »Danach hat es der

⁷ Af disse Grunde bør nævnte Begrænsning i Selskabernes Ansvar sikkert i en kommende Forsikringslovgivning gøres præceptiv.

⁸ Det eneste, der her bliver Spørgsmaal om, er Beviset for Forsættet, hvilket Bevis selvfølgelig paahviler Selskabet. Medens en Domfældelse under den kriminelle Sag uden videre maa gælde som fuldt Bevis for Forsættet, følger det omvendt ingenlunde af Frifindelse under Straffesagen, at Selskabet skulde være udelukket fra under den civile Sag at føre Bevis for dolus. Jfr. hermed Ehrenberg S. 422, Lalande S. 73, Federspiel S. 125 samt Domme i U. f. R. 1873 S. 300 og 1898 S. 430 og tysk Dom Nr. 242.

⁹ Veröffentl. Dom Nr. 21 (tillige refereret i Z. f. Vwesen 1903 S. 403).

Versicherte an den durch die Umstände gebotenen und für jeden, auch einen Menschen von der bescheidensten Erfahrung erkennbaren Vorsichtsmassregeln fehlen lassen. Dies ist die culpa lata des gemeinen Rechtes (*nimia negligentia* i. e. *non intelligere, quod omnes intelligunt*, l. 213 § 2 dig. 50—16)¹⁰.

Paa et enkelt Punkt har man dog ment at kunne fastslaa et bestemt Kendemærke, idet man har hævdet, at for saa vidt Branden var forårsaget ved en strafbar, uforsætlig Handling, maatte der altid siges at foreligge grov Uagtsomhed¹¹. Denne Paastands Rigtighed maa imidlertid bestemt bestrides, og man vilde da ogsaa, hvis den var rigtig, ad en Omvej komme tilbage til den praktisk umulige Regel, at ogsaa den simple Uagtsomhed medførte Tabet af Forsikringskravet. Den simple Uagtsomhed vil nemlig normalt kunne straffes enten efter Straffeloven eller efter Brandpolitianordningerne. For dansk Rets Vedkommende er det saaledes almen anerkendt¹², at Straffelovens § 284¹³ rammer saavel den simple som den grove Uagtsomhed, og i al Fald maa den ovenfor S. 17 Note 3 citerede Regel i Brandpolitilovene kunne bringes i Anvendelse overalt, hvor en uagtsom Handling har forvoldt Brandskade¹⁴. Allerede denne Konsekvens burde have gjort Paastandens Forkæmpere betænkelige, og ved nærmere Overvejelse viser den bestridte Paastand sig da ogsaa at være et ganske vilkaarligt Postulat. Thi det

¹⁰ Jfr. endvidere Lalande S. 73.

¹¹ Saaledes ogsaa nærmest Federspiel S. 128.

¹² I Teorien, derimod ikke i Praxis, jfr. N. H. Bache i U. f. R. 1901 S. 165—70.

¹³ Der ogsaa maa anvendes overfor den forsikrede selv, for saa vidt den forsikrede Genstand er pantsat.

¹⁴ Naar de engelske Betingelser bestemmer: «The Company will not be answerable for any Loss . . . in consequence of the infringement of any Law in force for the suppression or prevention of Fires», rammer de endog de Tilfælde, hvor der ingen retlig Aarsagsforbindelse er mellem de to Omstændigheder, og hvor Branden altsaa indtræder som en rent hændelig Følge af den skete Overtrædelse af en Brandpolitiforskrift. De engelske Selskaber anvender dog neppe denne Bestemmelse.

Faktum, at Staten af en eller anden Grund mener at burde belægge et brandfarligt Forhold med Straf, har a priori aldeles intet at gøre med de Omstændigheder, der regulerer det civilretlige Mellemværende mellem den forsikrede og Selskabet. Og for saa vidt det yderligere siges, at det vilde stride mod Lov og Ærbarhed, om der kunde tegnes Forsikring mod Følgerne af en strafbar Handling, da er ogsaa denne Sætning, som det foranstaaende tilstrækkelig tydelig vil vise, et rent vilkaarligt teoretisk Postulat, hvis Rigtighed ganske simpelt maa benægtes¹⁵. — Spørgsmaalet, om den forsikredes Forhold i forsikringsretlig Henseende kan karakteriseres som grov Uagtsomhed, maa følgelig afgøres ganske uafhængigt af, om det er strafbart. I Overensstemmelse hermed er fast fransk Praksis¹⁶, og i Overensstemmelse hermed har en Dom, afsagt af Hamborgs Overappellations Ret den 21 Juni 1892 (tysk Dom Nr. 358) statueret: «Die Beurteilung der strafrechtlichen Frage, ob der Kläger sich einer fahrlässigen Brandstiftung schuldig gemacht, und der civilrechtlichen, ob er des Anspruchs an die beklagte Gesellschaft aus dem Versicherungsvertrage auf Vergütung des Schadens durch seine Verschuldung des Brandes verlustig gegangen sei, hat nicht von demselben Gesichtspunkte aus zu geschehen»¹⁷.

¹⁵ Jfr. Roelli: Entw. S. 134—5.

¹⁶ Se Lalande S. 77. I det franske Forslag hedder det i art. 37: «Sont nulles: 1° Toute clause générale frappant de déchéance l'assuré en cas de violation des lois ou des règlements, à moins que cette violation ne constitue un crime ou un délit correctionnel ou n'implique une faute lourde de l'assuré». Motiverne bemærker herom: «Avec cette clause générale, l'assurance est, dans une très large mesure, rendue sans objet.» Forslaget tilsteder dog Undtagelser, for saa vidt den paagældende overtraadte Lovbestemmelses Tekst ordret er indført i Policen.

¹⁷ Det er endvidere en Selvfølge, at Selskaberne ikke heller kan paa-beraabe sig Straffelovens § 284 jfr. § 300 til deres Fordel med følgende Motivering: «Den, der ved Tilsidesættelse af almindelig Forsigtighed afstedkommer Ildsvaade, er pligtig til at yde den skadelidte Erstatning. Vi er skadelidte, følgelig skal den forsikrede erstatte os vort Tab ved Branden,

Selv om Branden opstaar som Følge af en Overtrædelse af Brandpolitiforskrifter, der særlig er givne for den paagældende Art brandfarlige Bedrifter, f. Eks. Snedkerværksteder, Petroleumsaftpningsanstalter, Teatre o. lgn., til Undgaaelse af Brandfare, foreligger der derfor ikke uden videre grov Uagtsomhed. En anden Sag er det, at de strafferetlige Motiver til saadanne særlige Regler og de bag det forsikringsretlige Begreb: grov Uagtsomhed liggende praktiske Hensyn her stærkt nærmer sig hverandre, saa at det anbefaler sig i Forsikringskontrakten af tekniske Grunde ikke blot at fastslaa en Regel i ovennævnte Rétning, men endog at gaa et Skridt videre til at bestemme, at Overholdelsen af saadanne særlige Forskrifter er en Betingelse for Forsikringskravet, hvorved tillige opnaas, at Selskaberne fritages for det ofte saare vanskelige Bevis for Kausalitetsforholdet mellem den skete Overtrædelse og Branden¹⁸.

Saafernt der ikke foreligger saadan eller anden kontraktmæssig Vedtagelse, maa Afgørelsen af, om den forsikrede har gjort sig skyldig i grov Uagtsomhed eller ej, til syvende og sidst bero paa et frit Dommerskøn. Det er naturligt, at der ved dette Skøn tages Hensyn til, at Statueringen af grov Uagtsomhed kan blive ruinerende for den forsikrede, naar han som Følge deraf mister sit hele Forsikringskrav; men paa den anden Side kan der neppe være Tvivl om, at vore Domstoles Utilbøjelighed til at statuere grov Uagtsomhed gaar altfor vidt, og at det ensidige Hensyn, der vises den skødesløse Brandstifter, ikke er uden betænkelige Følger for den almene Brandsikkerhed og den almindelige Moral i Forsikringsforhold, ligesom det ikke maa

hvilket sker ved Modregning i Skadesummen.» I Forhold til den forsikrede bliver der overhovedet ikke Tale om at kalde Selskaberne skadelidte, men kun om, hvorvidt deres Forpligtelser indtræder eller ikke indtræder.

¹⁸ Overensstemmende hermed bestemmer flere Selskabers Betingelser: «Ved Forsikringer for næringsdrivende, hvis Virksomhed er underkastede særlige Politiforskrifter mod Ildsvaade, bliver sammes Efterlevelse at anse som en udtrykkelig Forsikringsbetingelse.»

overses, at der her ikke blot staar økonomiske Interesser paa Spil, men at en Brand meget let kan komme til at dreje sig om Menneskeliv, sammenlign hermed Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 26 af 1 Marts 1902 om Indskærping af Brandpolitilovgivningens Forskrifter¹⁹. Der findes neppe fra de sidste halvhundrede Aar²⁰ en eneste dansk Dom, der statuerer grov Uagtsomhed overfor et Forsikringsselskab, og en Dom som den i U. f. R. 1898 S. 673 refererede, hvor oven i Købet hint ovenfor omtalte Hensyn til den forsikredes økonomiske Eksistens ikke kunde paa-beraabes, har med Rette ikke blot vakt Forbavselse, men ligefrem Forargelse hos Selskaberne. Det skal her anføres, at den tyske Rigsret ikke er vejet tilbage for ved Domme af 6 Decbr. 1901²¹ og 29 Maj 1903²² at statuere Uagtsomhed og derfor at frikende Selskabet pure, uagtet det i disse Tilfælde drejede sig om Skadesbeløb paa henholdsvis 125,000 Mk. og 82,500 Mk.²³.

Angaaende Aarsagsforholdet mellem den skødesløse Handling og Branden skal bemærkes, at strengt Bevis i saa Henseende ikke kan kræves, men at det maa være nok, at der efter samtlige foreliggende Omstændigheder ikke findes Føje til at betvivle, at Branden er opstaaet ved den forsikredes Handling, jfr. f. Eks. Domme i U. f. R. 1892 S. 786 og 1893 S. 65 og 1227.

¹⁹ Jfr. iøvrigt nærmere N. H. Bache i U. f. R. 1901 S. 165—70 og 1903 S. 233.

²⁰ Derimod har en Dom i J. U. 1854 S. 420 statueret grov Uagtsomhed. Karakteristisk er det at sammenligne denne Dom med en Dom fra vore Dage som den i U. f. R. 1903 A S. 352 refererede, der i et fuldstændig analogt Tilfælde ikke engang vil anerkende, at der foreligger simpel Uagtsomhed.

²¹ Jfr. Annalen 1902 S. 137—9.

²² Veröffentl. Dom Nr. 21 og Z. f. Vwesen 1903 S. 403.

²³ Jfr. yderligere tyske Domme Nr. 341 og 343. Endvidere skal eksempelvis nævnes, at grov Uagtsomhed er statueret ved Christiania Byrets Dom af 24 Juni 1902 (refereret i norsk Forsikringstidende 1902 S. 121).

B. Særlig omstridt og utilfredsstillende behandlet er det yderligere Spørgsmaal, hvorvidt den forsikrede ogsaa kan miste sit Forsikringskrav, naar Branden med Forsæt eller ved grov Uagtsomhed er for-
aarsaget, ikke af den forsikrede selv, men af visse ham nærstaaende Personer. At den almindelige Besvarelse af dette Spørgsmaal maa gaa i benægtende Retning, er nu sikkert nok, men naar den belgiske Code de commerce i I titre XI art. 33²⁴ ganske ubetinget bestemmer: «Les risques d'incendie comprennent tous les dommages survenus aux objets assurés par suite d'incendie sans un fait ou une faute grave imputable à l'assuré personnellement»²⁵, er denne Regel paa den anden Side altfor absolut, selv om den ganske vist delvis lader sig fortolke overensstemmende med det følgende.

Der findes nemlig som Undtagelser fra Hovedreglen en hel Række Tilfælde, hvor den forsikrede helt eller delvis maa miste sit Forsikringskrav, uagtet den forsætlige eller grovt uagtsomme Brandstiftelse skyldes Tredjemand.

a. Dette er nu for det første klart, hvor den forsikrede vel ikke selv har foretaget Brandstiftelsen, men efter de almindelige Meddelagtighedsregler er medansvarlig deri, hvad ikke behøver nærmere at motiveres

b. Endvidere er det klart, at naar den brandstiftende Tredjemand som Barn eller Taabe savner Tilregnelighedsbetingelserne, vil dennes mellemkommende Handling ikke kunne ophæve den retlige Kausalitet. Her maa Forholdet ses i dets Helhed, og den blotte Omstændighed, at den forsikrede ved en Handling eller Undladelse bringer en saa-

²⁴ Og den derefter omtrent ordret afskrevne luxemborgske Lov af 16 Maj 1891 art. 32.

²⁵ H. Biots Udgave af 1897 har hertil følgende Note: «De plein droit, l'assureur répond de la faute et du fait des personnes dont l'assuré est civilement responsable.» Jfr. i øvrigt ogsaa italiensk Handelslovbog art. 441, 1°.

dan Person²⁶ i Forbindelse med Ild eller Ildfrembringelsesmidler, vil i mange Tilfælde udgøre grov Uagtsomhed²⁷, jfr. den med sund Fornuft stemmende Regel i D. L. 6—19—10 og Dom i U. f. R. 1884 S. 1101. Barnet eller Taaben behøver i øvrigt ikke at staa i noget som helst retligt eller faktisk Forhold til den forsikrede²⁸. Naar det reviderede schweiziske Forslag til Lov om Forsikringskontrakten i art. 15 opstiller som Betingelse for, at den forsikrede kan tage sit Krav ved Tredjemands Handlinger, at ogsaa Brandstiftelsen for sidstnævntes Vedkommende maa kaldes «grobefahrlässig», er denne Regel unøjagtig, idet den vilde fritage den forsikrede for ethvert Tab i de nysomtalte Tilfælde, hvor Tilregnelighedsspørgsmaalet jo slet ikke kan komme frem for Tredjemandens Vedkommende²⁹. — Om den forsikredes Forhold i den her omspurgte Retning kan karakteriseres som grov Uagtsomhed, maa iøvrigt bero paa et Skøn over det enkelte Tilfælde³⁰; for dansk Rets Vedkommende kan Reglen i D. L. 6—19—10 neppe i nogen Retning siges at indskrænke det frie Dommerskøn³¹.

c. Yderligere er det klart, at hvor den forsikrede ikke er en fysisk Person, men derimod et Aktieselskab, en Forening, en juridisk Person el. lgn., maa den forsikrede Institution ogsaa i den her omspurgte Retning staa til Ansvar for de Organer, hvorigennem den udøver sin

²⁶ Ved Taaber selvfølgelig forudsat, at den forsikrede kendte eller burde kende deres Abnormitet.

²⁷ Forholdet kan i øvrigt komme betænkelig nær op ved Forsæt, f. Eks. hvis den forsikrede giver nogle smaa Børn, der sidder i hans Høstak, en Æske Tændstikker at lege med.

²⁸ Derfor unøjagtig Ehrenberg S. 424.

²⁹ Ordet «grobefahrlässig» er sat ind under Revisionsarbejdet, men for øvrigt findes ogsaa i Roellis: Entw. art. 17, 2° det her ikke rammende Udtryk «verschuldet».

³⁰ Jfr. tysk Dom Nr. 268.

³¹ Der vilde i øvrigt være al Grund til at opstille særlige Lovregler for Forældres Ansvar for Børns Omgang med Tændstikker.

Retssubjektivitet⁸². For dansk Rets Vedkommende at støtte denne Regel paa D. L. 3—19—2 lader sig i hvert Fald ikke gøre, hvis man fastholder den sædvanlige Fortolkning, at der til Artiklens Anvendelse kræves et Retsbrud⁸³, idet et saadant ikke foreligger i Forhold til Forsikringsselskabet⁸⁴. Reglen maa siges ganske simpelt at følge af Forholdets Natur⁸⁵, og Forsikringsselskabernes Stilling vilde da ogsaa i modsat Fald blive altfor prekær, idet de saa fik en Medkontrahent, overfor hvem de ikke kunde gøre den omspurgte, væsentlige Begrænsning af deres Forpligtelser gældende, hvilken Betragtning faar saa meget større praktisk Vægt, som adskillige større Bedrifter efterhaanden er gaaet over til at blive Aktieselskaber, jfr. ovenfor S. 80 Note 15. Man tænke sig endvidere følgende Tilfælde: To Mænd ejer en Tømmerplads, som de omdanner til et Aktieselskab, hvis Aktier de alle selv beholder, og hvis Bestyrelse de vælger sig selv til; de stikker derefter Ild paa Tømmerpladsen. Den

⁸² Jfr. tysk Civillovbog § 31.

⁸³ Efter hele Danske Lovs Udtryksmaade ligger der imidlertid sikkert ikke noget saadant i Ordet «forseis», der maa opfattes ganske anderledes alment. Men endnu sikrere turde det dog være, at Artiklen — selv om en meget vidtstrakt historisk Abstraktion bringes til Anvendelse — aldeles ikke vedrører Forhold som de nysnævnte.

⁸⁴ Da der almindeligvis i Literaturen bag Behandlingen af disse Æmner mer eller mindre klart ligger Forestillingen om et Retsbrud mod Forsikringsselskabet, skal i saa Henseende følgende præciseres: Den forsikrede som saadan (eller hans ovennævnte Repræsentanter) vil kun kunne begaa Retsbrud overfor Forsikringsselskabet paa det eneste Punkt, hvor der for ham er Tale om en virkelig Kontraktspligt, nemlig med Hensyn til Præmiebetalingen; i øvrigt bliver der kun Spørgsmaal om, hvorvidt Forsikringskravet haves eller ikke haves. Og for andre Personers Vedkommende kan der kun under ganske særlige Omstændigheder blive Tale om at begaa Retsbrud mod Forsikringsselskabet, og ikke af den blotte Grund, at Brandstiftelsen er et Retsbrud overfor den forsikrede, jfr. ogsaa H. R. D. 24 Oktober 1899 (U. f. R. 1899 S. 934) og Lewis S. 217. Lassens Bemærkninger I S. 162 kan derfor ikke erkendes for rigtige; den faste Praksis at tillægge Selskaberne Erstatning i kriminelle Brandstiftelsessager maa forklares gennem Reglerne om *cessio legis*.

⁸⁵ Ehrenberg S. 188 begrunder den da ej heller.

sunde Retsfølelse vilde dog her paa det bestemteste protestere mod en saa urimelig Konstruktion som, at Aktieselskabet havde Krav paa Skadesbeløbet, og at Forsikrings-selskabet var indskrænket til, naar det havde betalt Skaden, at gøre Aktieselskabets Erstatningskrav paa de maaske ganske insolvente Brandstiftere gældende mod disse⁸⁶. Nej, i Kraft af almindelig sund Fornuft, den gamle Sætning: *cujus commodum, ejus periculum*⁸⁷, og Reglerne for Selskabsorganers Kompetence maa den juridiske Person m. m. i den her omspurgte Retning staa til Ansvar for Handlinger af de Personer, gennem hvilke den udøver sin Retssubjektivitet⁸⁸.

d. Tilsvarende Regler maa gælde for Forhold mellem Værgen og den umyndige⁸⁹.

e. Men Reglen: *cujus commodum, ejus periculum* fører videre. Hvor den forsikrede har overdraget en bestemt Person den selvstændige Ledelse af et Forsikringskompleks, maa han ogsaa overfor Forsikringsselskabet finde sig i, at denne Persons Handlinger betragtes som hans egne. Tænker man sig f. Eks. en Privatmand eller et Aktieselskab ejende en Snes Fabrikker rundt i Landet, maa den øverste lokale Leder af hver af disse Fabrikker for sin Fabriks Vedkommende staa som den, der er ansvarlig for Brandsikkerheden. Disse Personer falder maaske, for saa vidt den forsikrede er et Aktieselskab, ligefrem ind under Reglen ovenfor i c.; er den forsikrede derimod en Enkeltmand, kan for Dansk Rets Vedkommende Reglen i D. L. 3—19—2 paaberaabes,

⁸⁶ Jfr. hermed de herhjemme ret hyppige smaa Familie-Aktieselskaber, hvor Slægt og Venner skyder en Aktiekapital sammen for at give en Fallent Lejlighed til som «Forretningsfører» at fortsætte.

⁸⁷ Jfr. Lassen I S. 210.

⁸⁸ Hvem disse Personer i øvrigt er, maa afhænge af en særlig Undersøgelse i hvert enkelt Tilfælde. Paa den ene Side kan det ikke være afgørende, om vedkommende er Medlem af det øverste Organ eller kun af et underordnet; paa den anden Side kan det ikke være nok, at den paagældende er Bestyrelsesmedlem, naar han faktisk intet har med Selskabets Forretningsledelse at gøre.

⁸⁹ Jfr. Ehrenberg S. 188.

for saa vidt man tiltræder det ovennævnte, at Artiklen ikke nødvendigvis forudsætter et Retsbrud. Men i hvert Fald maa den opstillede Regel følge af Forholdets Natur: den, der — fordi han ikke kan overkomme en Bedrift — i det Øjemed at høste Nytten af denne giver en anden en udstrakt Fuldmagt til at repræsentere sig for saa vidt og saaledes gennem en Slags Selvfordobling opnaar at kunne spænde over et større Omraade, maa eo ipso tage den dermed forbundne Risiko; drager han Fordelen af Repræsentantens Arbejde, maa han ogsaa tage Tabet ved hans Fejl; ellers opnaaede han udover den legitime Fordel ved Selvfordoblingen den yderligere ganske illegitime at kunne smøge Ansvaret af sig⁴⁰. Særlig ved industrielle Bedrifter er det af ligefrem vital Interesse for Forsikringsselskaberne, at den stedlige tekniske Leder overfor dem staar som den forsikredes ansvarlige Repræsentant. Som særlig praktisk Eksempel paa saadanne Repræsentanter skal udover de alt omtalte tekniske Ledere nævnes Bestyrere af Vareforretningers Filialer.

De samme reale Synspunkter maa endvidere føre til, at den forsikrede i visse andre Forhold, hvor der faktisk eller retlig er indrømmet Tredjemand en udstrakt Raadighed over den forsikredes Ejendele, maa finde sig i, at denne Tredjemands Handlinger paa det her omspurgte Punkt ogsaa bliver for den forsikredes Risiko. Saaledes navnlig ved Ægteskab og ved ansvarligt Interessentskab.

f. Ved Ægteskab er dette faktiske Medraadighedsforhold af en saa omfattende og haandgribelig Art, at der i al Almindelighed ikke har været rejst Tvivl om, at Mandens Krav mod Selskabet maa bortfalde, naar Hustruen med Forsæt eller ved grov Uagtsomhed har foraarsaget Branden. Dette maa af de nævnte Grunde gælde, hvad enten der har været Formuefællesskab eller ej. Foreligger der Formuefællig, kommer for øvrigt den Omstændighed med i Be-

⁴⁰ Jfr. Lassen I S. 210.

tragtning, at Hustruen da baade faktisk og retlig lige saa fuldt som Manden maa betragtes som den forsikrede⁴¹.

Den nysnævnte Regel maa dog sikkert, netop i Kraft af den givne Motivering, forstaas med et væsentligt Forbehold, saaledes at den kun angaar den Del af den forsikredes Ejendele, hvorover Hustruen udøver en faktisk Raaden, altsaa normalt Indboet. Naar Hustruen, som det sædvanligt sker, styrer Hjemmet, og Manden driver en Forretning, kan hans Forsikringskrav ikke fortabes af den Grund, at Hustruen lejlighedsvis er til Stede i Forretningen og der ved grov Uagtsomhed foraarsager Ildsvaade. I Overensstemmelse hermed er ogsaa en tysk Rigsretsdom af 18 Oktober 1901⁴²: Den forsikrede, der drev en lille Cigarhandel, var rejst bort for ganske kort Tid og havde overladt sin Hustru imedens at passe Butikken; hun foraarsagede samme Aften, Manden var rejst, ved grov Uagtsomhed Brandskade paa Butikkens Indhold. Medens Underinstanserne frifandt Selskabet, paa bød Rigsretten nærmere Bevisoptagelse med den Motivering, at det ikke var oplyst, i hvilket Omfang Manden havde overdraget Forretningsførelsen til Hustruen, og at det, da hans Fraværelse var af meget kort Varighed, laa nær at antage, at Bemyndigelsen ikke havde større Omfang end en almindelig Handelsmedhjælper.

g. Paa samme Maade som ved Ægteskab maa ved det ansvarlige Interessentskab den ene Deltagers Adfærd præjudicere den andens Stilling i den her omspurgte Retning. Det følger vist nok allerede deraf, at hver af Deltagerne ogsaa formelt staar som Selskabets Medkontrahent; reelt følger det af de ovenfor under c.—f. nævnte reale Grunde: den ene Interessent har i egen Interesse indgaaet et intimt økonomisk Fællesskab med den anden i Haab om, at der gennem forenede Kræfter kan indvindes et forøget Udbytte, og har gennem Interessentskabsaftalen udstyret

⁴¹ Jfr. Ehrenberg S. 424, Lewis S. 212 samt Dom i J. U. 1854 S. 420.

⁴² Entscheidungen Bd. 51 S. 20 og Z. f. Vwesen 1902 S. 48.

ham med en vidtrækkende Fuldmagt til at handle paa sine Vegne og til at forpligte hele Interessentskabsformuen⁴³, ikke blot hans egen Kvotadel deraf. Vil han have Chancen for at høste Fordel af den andens gevinstbringende Transaktioner, maa han nødvendigvis ogsaa tage Risikoen at kunne komme til at lide Skade ved hans tabbringende Handlinger. Lige saa sikkert som hans fejlagtige, egentlige Forretningsdispositioner bliver til den anden Interessents Skade, lige saa vist maa det samme gælde om ufornuftig Adfærd med de til Interessentskabsformuen hørende Ejendele. Ingen vil være i Tvivl om, at den ene Interessent staar inde for, at i øvrigt kontraktmæssige Varer ikke ved Medinteressents Handlinger — ligegyldigt om disse bestaar i blot Ufornuftighed, f. Eks. fejlagtige Manipulationer, slet Lagring, daarlig Indpakning, eller i ligefrem svigagtige Transaktioner — bliver ukontraktmæssige. Hele Interessentskabsforholdets Livsnerve vilde blive overskaaret i samme Øjeblik, Tredjemand ikke ubetinget kunde stole paa, at den ene Interessents Handlinger med Hensyn til Forhold, der udgør væsentlige Forudsætninger for afsluttede Kontrakter, eo ipso var forbindende for Medinteressenten. Ingen fornuftig Mand vilde afslutte en Forretning med et Firma, naar den ene Interessent sagde: «Vi skal effektuere Ordren nøjagtig i det ønskede Mærke; men hvis Partiet alligevel ved min Kompagnons, mig uafvidende Fejl bliver ukontraktmæssig, skal dog ubetinget den paa min Kvotapart faldende Del af Købesummen betales.»

Den simple Konsekvens af det nysnævnte fører til, at den ene Interessent ogsaa paa det her omspurgte Omraade maa bære Følgerne af den andens Handlinger, ligegyldigt om disse kan siges at udgøre grov Uagtsomhed eller Forsæt. En H. R. D. 5 Maj 1879 (U. f. R. 1879 S. 887) har imidlertid statueret det modsatte, idet den i et Tilfælde, hvor den ene Interessent forsætlig havde stukket Ild paa

⁴³ I al Fald for saa vidt angaar de anmeldelsespligtige Interessentskaber.

Firmaets Varelager, dømte Selskabet til at udrede den Kvotadel af Assurancegodtgørelsen, der faldt paa den anden Interessent tilhørende Andel af de forsikrede Genstande. Dette Resultat motiveres ikke, men det hedder blot i Præmisserne, at der ikke kan gives Selskabet Medhold i, at der i civilretlig Henseende skulde paahvile den ene Interessent solidarisk Ansvarlighed for den andens Forhold. Denne Paastand i sin Almindelighed er utvivlsom urigtig, hvad da ogsaa nu er erkendt; derimod er Dommens specielle Resultat i Teorien accepteret uden Kritik⁴⁴. Hos Torp: Interessentskab S. 84 gives der endvidere en nærmere Begrundelse af Dommen, idet der siges, at «Interessentskabet ikke hæfter for den enkelte Interessents Retsbrud, naar dette ikke indeholder en Krænkelser af de Interessentskabet som saadant i Følge et særligt Forpligtelsesgrundlag paahvilende Pligter mod Tredjemand». Denne Begrundelse, hvis Rigtighed her skal lades uomtalt, rammer imidlertid slet ikke det omhandlede Tilfælde, hvor der — som ovenfor S. 107 Note 34 paapeget — ikke er Tale om et Retsbrud (overfor Selskabet), men kun om en bristende Forudsætning for Forsikringskontraktens Retsvirkning — akkurat paa samme Maade, som det er en Forudsætning, at den Forsikringen tegnende Interessent ved Afslutningen af Kontrakten giver rigtige Oplysninger om Risikoforholdene⁴⁵. Og i det sidste Tilfælde erkendes det netop paa det kritiserede Sted, at den anden Interessent maa finde sig i, at de urigtige Risikooplysninger betragtes som givne af ham selv⁴⁶.

⁴⁴ Jfr. Lassen II S. 505 Note 88 og Torp: Interessentskab S. 84.

⁴⁵ Jfr. Lassen II S. 493.

⁴⁶ Naar dette begrundes ved, at der her foreligger en Kontraktspligt, da kan denne Udtryksmaade maaske af Nemhedshensyn forsvares, men man maa da ogsaa være klar over, at Ordet «Pligt» i saa Fald tages i en ren objektiv Betydning som blot betegnende en Forudsætning for Kontraktens Retsvirkning. Men i saa Fald involverer Forudsætningen, at den forsikrede ikke selv ved grov Uagtsomhed eller med Forsæt forårsager Skaden, lige saa fuldt en Kontraktspligt.

I Overensstemmelse med den her hævdede Opfattelse har ogsaa en Christiania Byrets Dom af 24. Juni 1902⁴⁷ uden videre statueret, «at Forbeholdet om grov Uagtsomhed og Forsæt ogsaa maa komme i Virksomhed overfor et ansvarligt Handelsselskab som Forsikringstager, naar det er den ene af Indehaverne, der har forvoldt Ildebranden ved grov Skødesløshed,» hvorfor Dommen pure frifandt Selskabet, da grov Skødesløshed maatte statueres.

I den ovenfor givne Begrundelse ligger ogsaa de Begrænsninger, der maa gives den her forsvarede Regel, idet den paa den ene Side ikke rammer de Tilfælde, hvor Interessenten som «stille Partner» eller af andre Grunde faktisk⁴⁸ ingen Raaden har haft over Interessentskabsformuen, paa den anden Side kun angaar de Ejendele, som Selskabet maa være berettiget til at antage som henhørende til Interessentskabet, altsaa f. Eks. ikke Indbo o. lg.

h. En tysk Rigsretsdom af 22. Oktober 1895⁴⁹ gaar et betænkeligt Skridt videre, idet den statuerer, at «in der Regel der Versicherungsnehmer der Versicherungsanstalt gegenüber die Handlungen eines Dritten, welcher auf Grund eines Vertretungs- oder andern Verhältnisses an seiner Stelle steht, als die seinigen gelten lassen muss⁵⁰.» Denne Paastand er utvivlsomt i en saadan Almindelighed urigtig og vilde føre til lige saa urimelige Resultater som den fra anden Side ad ren dogmatisk Vej opstillede Sætning, at den forsikrede ogsaa mister Retten efter Forsikringskontrakten, naar en Per-

⁴⁷ Refereret i norsk Forsikringstidende 1902 S. 121.

⁴⁸ Ved «faktisk» underforstaas her «i Forhold til Tredjemand.»

⁴⁹ Refereret i Z. f. Vr. & Wiss. I. S. 769 og i Ehrenzweig XX S. 52—3: begge Steder kritiseres Dommen som alt for vidt gaaende. Førstnævnte Sted bemærkes bl. a.: «es kann wohl nur gelten für ein Vertragsverhältnis, nach welchem der Dritte zeitweise die Verfügungsgewalt über die versicherte Sache mit Einwilligung des Versicherten überkommt, und ferner unter der Voraussetzung, dass nach dem Willen der Vertragsparteien eine solche Haftung des Versicherten für fremdes Verschulden beabsichtigt war.»

⁵⁰ Jfr. Lewis S. 211: «Was von einem Verschulden des Versicherten selbst gesagt ist, gilt auch von einem solchen der Stellvertreter desselben.»

son, for hvem han har det civilretlige Ansvar, forsætlig eller ved [grov] Uagtsomhed har foraarsaget Branden⁵¹. Brandforsikringen vilde i høj Grad tabe sin Betydning, hvis noget saadant var Tilfældet, idet en stor Del af Brandene netop forvoldes af Personer, for hvilke den forsikrede har et civilretligt Ansvar, nemlig hans Tyende, Forretningspersonale, Funktionærer eller Fabriksarbejdere, hvilke samtlige Personer ligeledes falder ind under den citerede Rigsretsdoms Regel. Allerede dette meget vægtige Moment maa i og for sig anses som tilstrækkeligt Vaaben mod de nævnte Sætninger⁵², men hertil kommer, at Hovedreglen jo dog uomtvistelig er, at den forsikrede i Forsikringsforholdet kun staar til Ansvar for sine egne Handlinger, og at Undtagelse herfra kun kan gøres, hvor tilstrækkelige Grunde derfor er paaviste. Saadanne Grunde vides nu intet Steds udtrykkelig paaberaabte, men i det væsentlige maa disse antages dels at falde sammen med de ovenfor under c—g nævnte, dels at referere sig til selve Ansvarlighedsforholdet. De førstnævnte Grunde passer imidlertid ikke her; thi i alle hine Tilfælde var det afgørende, at den forsikrede havde givet Tredjemand en almindelig Dispositionsret over de forsikrede Ejendele som Helhed; her er der derimod kun givet en begrænset Raadighedsbeføjelse over enkelte Genstande, hvilken Forskel er af meget tungt vejende praktisk Betydning⁵³. Hvad dernæst angaar de Grunde, der refererer sig til Ansvarlighedsforholdet, da maa disse vel nærmest udtrykkes saaledes: Det vilde være et rent Spil med Ord her at indrømme noget Forsikringskrav; thi da den forsikrede

⁵¹ Denne Regel findes dog fastslaaet i de italienske Betingelser: «La Compagnia non è obbligata a risarcire i danni provenienti da fatto o colpa dell' Assicurato o delle persone di cui esso è legalmente responsabile.»

⁵² Platou i Tidsskrift for Retsvidenskab 1902 S. 144 og Federspiel S. 127 anfører da ej heller andet.

⁵³ En anden Sag er det, at der naturligvis kan tænkes de Tilfælde, der staar lige paa Grænsen mellem de her og de under e behandlede, og et saadant Tilfælde refererer den kritiserede Rigsretsdom sig formentlig til.

er ansvarlig for den lidte Skade, staar der mod dette et Modkrav af mindst samme Størrelse, og enten tilkommer dette Modkrav Selskabet umiddelbart, eller ogsaa kan Selskabet fordrø sig det overdraget efter de almindelige Regresregler⁵⁴. Hertil er at bemærke, at noget umiddelbart Krav som nævnt kan Selskabet ikke have, da det ikke kan betragtes som skadelidt overfor den forsikrede derved, at dets kontraktmæssige Forpligtelser bliver virksomme, og om nogen Overdragelse til Selskabet af Kravet kan der allerede af den Grund ikke blive Tale, at det omtalte Ansvar overhovedet ikke kommer til Eksistens i det her foreliggende Tilfælde, hvor Husbonden selv er den skadelidte. De nævnte juridiske Konstruktioner er i øvrigt saa kunstige, at de saa nogenlunde fælder sig selv⁵⁵, og den i Note 54 citerede tyske Dom indskrænker sig da ogsaa til at udtale, at det med retlig Nødvendighed følger af Reglerne for Selskabets Ansvar, at der ikke kan være Tale om saadanne Begrebskonstruktioner, ligesom en Christiania Byrets Dom af 23. Juli 1903⁵⁶ kort og godt statuerer, at «Reglen i N. L. 3—21—2 (D. L. 3—19—2) om Husbondens Ansvar for Tyendes Handlinger selvfølgelig ikke kan paaberaabes af Brandkassen»; jfr. ogsaa Dom i J. U. 1861 S. 23: «Skaden i Forhold mellem den forsikrede og Assurancen lige fuldt maa anses som hændelig, naar det ikke kan statueres, at den forsikrede ved en ham som Tilsidesættelse af almindelig Agtpaagivenhed tilregnelig personlig Skyld har indirekte givet Anledning til eller dog ikke forhindret den Handling af hans Folk, hvorved Skaden er bevirket,» samt Dom i U. f. R. 1904 A. S. 35: «da dernæst hans Folks mulige Forsømmelse ikke kan med-

⁵⁴ Jfr. tysk Dom Nr. 268.

⁵⁵ Fransk Forslag, der i art. 21 fastslaar: «L'assureur est garant des pertes et dommages causés même par des personnes dont l'assuré est civilement responsable,» finder dog Anledning til i art. 26 udtrykkelig at bestemme: «l'assureur n'a aucun recours contre les enfants, descendants, ascendants, alliés en ligne directe, préposés, employés, ouvriers ou domestiques demeurant habituellement chez l'assuré, sauf le cas de fraude commise par une de ces personnes,»

⁵⁶ Refereret i norsk Forsikringstidende 1903 S. 141.

føre Fortabelse af hans Krav paa Erstatning for den hans Lokomobil overgaaede Brand^{57-58.}»

I Overensstemmelse med det her anførte er ogsaa gældende Brandforsikringspraksis, der f. Eks. til de særlige Forsigtighedsbetingelser for industrielle Anlæg føjer: «Dog er den forsikrede ikke ansvarlig for Overtrædelser af de nævnte særlige Betingelser, der finder Sted mod hans Vidende og Vilje^{59.}»

Medens der saaledes ikke kan være Tale om at paalægge den forsikrede et almindeligt Ansvar som paastaaet for hans Folks Handlinger, foreligger der paa den anden Side ingen Grund til for Brandforsikringens Vedkommende at gaa saa vidt som til at statuere^{60.} at den forsikrede under ingen Omstændigheder kan miste sit Forsikringskrav, naar Branden skyldes en subjektiv normal Handling — selv om denne maa karakteriseres som forsætlig eller grovt uagtsom — fra hans Folks eller hans Husstands Side^{61.} En Analogi for en saadan Regel fra Sølovens § 248, 2. Pkt. kan paa Grund af de underliggende Forholds Forskellighed ikke paaberaabes^{62.} Overensstemmende med de almindelige Erstatningsregler og de bag Bestemmelserne i Brandpolitilovgivningen — jfr. Lov af 15. Maj 1868 § 11 og Lov af 21. Marts 1873 § 5, men

⁵⁷ Sidstnævnte Doms Rigtighed er imidlertid tvivlsom af den Grund, at den forsikredes Søn, der havde gjort sig skyldig i væsentlig Uforsigtighed, paa den forsikredes Vegne forestod Benyttelsen af det udlejede Lokomobil, saaledes at hans Stilling var analog med de ovenfor under e nævnte tekniske Lederes.

⁵⁸ Jfr. yderligere tysk Dom Nr. 232.

⁵⁹ Jfr. derimod Ehrenberg S. 423.

⁶⁰ Det franske Forslags Bemærkninger i Motiverne til art. 21: «L'assureur répondant des fautes de l'assuré, est, par cela même, garant des dommages causés par des personnes dont l'assuré est civilement responsable» er for overfladiske.

⁶¹ Jfr. Federspiel S. 127.

⁶² Under Sørejsen er den forsikrede paa Grund af selve Forholdene hyppig ude af Stand til at indvirke paa Besætningens Optræden. I øvrigt synes det ret tvivlsomt, om nævnte Lovbestemmelse virkelig indeholder en saa ubetinget Regel som paastaaet.

navnlig Bekendtg. af 30. Marts 1889 § 25⁶³ — liggende Lovgivningsgrundsætninger maa det sikkert antages som gældende Ret, at den forsikrede, der har gjort sig skyldig i grov Uagtsomhed eller uforsvarlig Forsømmelse i Henseende til at kontrollere sine Folks, Arbejderes eller Husstands Færden med Ild og Lys eller til at instruere sine Fabriksarbejdere om de Forsigtighedsregler, der vil være at iagttage til Undgaaelse af Brand, taber sit Krav paa Forsikrings-selskabet, hvis en af de undergivne ved grov Uagtsomhed foraarsager Branden, medmindre han godtgør, at der ingen Aarsagsforbindelse er mellem hans egen Pligtforsømmelse og den andens Handling⁶⁴⁻⁶⁵, jfr. ogsaa hermed den ovenfor S. 115 citerede Dom i J. U. 1861 S. 23 og den ovenfor S. 106 omtalte Regel i det schweiziske Lovforslag⁶⁶.

i. Ved det omhandlede Spørgsmaals Afgørelse maa endnu have in mente Retsstillingen i de Tilfælde, hvor Forsik-

⁶³ «hvilken Straf ej blot den er ifalden, som selv har foretaget den paa-gældende Handling eller overtraadt det givne Paalæg eller Forbud, men ogsaa den Husbond eller Husfader, hvem saadant paa Grund af grov Uagtsomhed eller uforsvarlig Forsømmelse i Henseende til det ham paahvilende Tilsyn med hans Tyende, Børn eller andre undergivne kan tilskrives. — Opstaar deraf Skade, da kommer de i den øvrige Lovgivning givne Forskrifter om Straf og Erstatningspligt i Anledning af Ildsvaade, som er foraarsaget af Uagtsomhed, til Anvendelse.»

⁶⁴ At paalægge Selskabet Bevisbyrden for en bestemt Aarsagsforbindelse vilde praktisk være det samme som at gøre Reglen betydningsløs. Foreligger der derimod Forsæt fra den undergivnes Side, er Aarsagsforbindelsen normalt brudt.

⁶⁵ I Overensstemmelse med det anførte frifandt tysk Dom Nr. 343 Selskabet.

⁶⁶ Det tyske Entw. V. V. G. har ingen særlig Regel om det her omhandlede Forhold. Efter den gamle preussiske Allg. Landesrecht §§ 2156 og 2235 taber den forsikrede ogsaa Kravet mod Selskabet, naar Branden er foraarsaget ved hans Børns eller Børnebørns Skyld, og i nogle tyske Societeters Statutter findes endnu strengere Regler, jfr. f. Eks. Allg. Bedingungen für die Versicherung beweglicher Gegenstände bei der Land-Feuer-Sozietät der Provinz Brandenburg § 24: «Nicht ersetzt werden: a, der vom

ringstageren er en anden end den i Virkeligheden interesserede, hvilke Tilfælde i Almindelighed sammenfattes under det tekniske Udtryk: Forsikring for Tredjemands (fremmed) Regning. Herved tænkes dog i Analogi med de søretlige Forhold nærmest paa de store Vareforsikringer. Ved Brandforsikring findes der imidlertid ud herover en hel Række af Tilfælde, hvor Forsikringen delvis dækker andre Personer end Forsikringstageren⁶⁷: industrielle Etablissementer tegner næsten altid Forsikringen som dækkende «for egen og/eller fremmed Regning,» Haandværkere, der til Stadighed har fremmede Ting til Reparation, gør det samme⁶⁸, Fabrikker forsikrer deres Arbejderes medbragte Tøj og Redskaber, og det bliver mere og mere almindeligt, at Indboforsikring efter de almindelige Forsikringsbetingelser udtrykkelig dækker alle de til den faste Husstand (Børn, Tyende o. lg.) henhørende Personer⁶⁹. Ved Brandforsikringen fremtræder denne Forsikring for Tredjemand med en stærk subsidær Karakter, og Forsikringstageren selv er saa godt som altid den hovedforsikrede. Selv om det derfor for Søforsikringens Vedkommende maatte være tvivlsomt, om den reelt interesserede ubetinget har at bære Følgerne af Forsikringstagerens Handlinger, saa maa det dog for Brandforsikringens Vedkommende anses som en aldeles utvivlsom Regel, at Forsikringskravet i dets Helhed bortfalder, naar Forsikringstageren forsætlig eller ved grov Uagtsomhed har

Versicherten, dessen Ehegatten oder Verwandten in auf- oder absteigender Linie, oder mit Wissen und Willen des Versicherten von einem andern vorsätzlich verursachte Schaden; b. der vom Versicherten oder dessen Ehegatten fahrlässig verursachte Schaden; c. der vom Versicherten nach § 832 B. G. B. zu vertretende Schaden.»

⁶⁷ Her skal kun behandles Ejerinteresser.

⁶⁸ Ved Virksomheder som f. Eks. Vadskerier, hvor Selskabet paa Forhaand maa vide, at saa godt som alle Varerne til Stadighed er Tredjemands, vil det være ligegyldigt, om Policen udtrykkelig lyder paa: «for fremmed Regning» eller ej, jfr. hermed Dom i U. f. R. 1875 S. 110.

⁶⁹ Jfr. tysk Entw. V. V. G. § 84, 2°, Ehrenberg S. 312. Se ogsaa Dom i U. f. R. 1904 A S. 243.

hidført Branden⁷⁰. En modsat Regel vilde føre til altfor urimelige og betænkelige Resultater. Men lige saa sikkert er det, at hvis en af de Tredjemænd, der er dækkede ved Policen, har forårsaget Branden paa nysnævnte Maade, bortfalder Selskabets Forpligtelser, for saa vidt angaar de Genstande, der tilhører denne Tredjemand; hvorledes man juridisk vil konstruere Begrundelsen for denne Regel, er ret ligegyldigt, da der ikke kan være Tvivl om dens Rigtighed.

§ 13. Resultatet af de foregaaende Undersøgelser bliver da i al Korthed følgende:

Ved Brandskade forstaas i forsikringsretlig Forstand den Skade, der direkte (eller i Brandens Slukningsøjeblik) er forårsaget ved en Brand saavel som ved de til Brandens Slukning og Bekæmpelse samt til Redning af de truede Genstande truffene rimelige Foranstaltninger. — Ved en Brand forstaas dernæst en Iltningsproces, som har givet sig Udslag i Flammedannelse, og som ikke kan karakteriseres som Nytteild.

Brandskade, som umiddelbart skyldes Krigsforetagender eller Oprør, eller som forsætlig eller ved grov Uagtsomhed er forårsaget af den forsikrede selv eller visse andre Personer, som den forsikrede har givet en almindelig Raadighedsbeføjelse over de forsikrede Genstande i deres Helhed, er ikke indbefattet under Selskabets Forsikringsløfte.

⁷⁰ I Overensstemmelse hermed har en i Z. f. die ges. Vwiss. II S. 90 refereret Rostocker-Overlandsrets Dom af 12. Marts 1898 statueret: Naar Ægtemanden i eget Navn har forsikret alt i Lejligheden værende Indbo som sin Ejendom, uagtet en Del var Hustruens Særeje, fortabes Hustruens i og for sig selvstændige Ret til Assurancegodtgørelse derved, at Manden forsætlig forårsager Branden. — Jfr. ogsaa Roelli: Entw. § 17, 1°: «Der Vertrag ist für den Versicherer unverbindlich, wenn der Versicherungsnehmer oder derjenige, dem das Recht aus dem Vertrage zusteht, das befürchtete Ereignis grob fahrlässig herbeigeführt hat,» hvilken Regel i øvrigt, som det vil fremgaa af ovenstaaende, er inconcist affattet.

AFSNIT II.

Forsikrings-Begæringen.

§ 14. Forud for Forsikringens Tegning gaar den forsikredes Ønske om at erhverve Forsikringen. Det retlige Forhold opfattes for saa vidt af Teorien normalt, af Praxis og Forsikringsbetingelserne altid saaledes, at den forsikredes Ønske udgør et Tilbud til Selskabet, en Begæring om at modtage Forsikringen¹, og at Forsikringskontraktens Afslutning følgelig beror paa en Accept fra Selskabets Side af Tilbudet. I Virkeligheden udgaar den første Tilskyndelse til

¹ Praxis' Opfattelse af det retlige Forhold her er i øvrigt særdeles uklar, jfr. f. Eks. følgende Fremstilling i det officielle Denkschrift zum 25-jährigen Bestehen des Verbandes Deutscher Privat-Feuerversicherungs-Gesellschaften, Berlin 1897 S. 183: «Der Abschluss einer Versicherung gegen Feuersgefahr vollzieht sich in der Praxis in der Weise, dass der Versicherungsnehmer auf Grund der ihm bereits bekannten oder noch bekannt zu gebenden Bedingungen eines Versicherungsgeber an diesen den Antrag stellt, die von ihm, dem Versicherungsnehmer nach Werth, Anzahl, Lage bezw. Aufbewahrungsort, Feuersgefahr etc. näher bezeichneten Objekte für eine bestimmte Zeit in Versicherung zu nehmen. Ist der Versicherungsgeber bereit, auf die ihm gemachte Offerte einzugehen, so proponirt er, nachdem er die Beschaffenheit des Risikos nach Möglichkeit geprüft hat, dem Versicherungsnehmer den Versicherungspreis — die Prämie — und stellt, sobald das gegenseitige Einverständnis über die Höhe der Prämie so wie über die Versicherungsbedingungen herbeigeführt ist, eine Urkunde — die Police — über den nunmehr zu Stande gekommenen Versicherungsvertrag aus.»

Kontraktens Afslutning som Regel fra Selskabet gennem en af dets Agenter, og ret hyppig kommer Sagen paa dens videre Gang til at foreligge saaledes, at der af Selskabet gøres et Tilbud om at overtage Forsikringen paa de og de Vilkaar, hvilket Tilbud saa accepteres af den forsikrede². Undertiden udgør endog straks den første Henvendelse fra Selskabets Side et bindende Tilbud, f. Eks. naar en General-agent henvender sig til en større handlende med Forespørgsel: «Vil De ikke gøre mig den Tjeneste ved første Forfald at tegne en Andel af den og den Forsikring i mit Selskab?»

Naar der derfor stadig tales om den forsikredes Begæring af Forsikringen, maa man paa Forhaand være klar over, at der heri ligger en teknisk Generalisation, som i retlig Henseende dækker over et uensartet Indhold. Med dette in mente — hvorefter Begæring altsaa kun udtrykker det rent faktiske: den forsikredes Ønske om at indlade sig paa Kontraktsforholdet — vil der i øvrigt intet være i Vejen for at slutte sig til Praksis' Sprogbrug.

Den tekniske Sprogbrug har imidlertid efterhaanden fortættet sig i endnu mere objektiv Retning, saa at der ved Begæringen uden nærmere Tilføjelse forstaas: den forsikredes paa den trykte Begæringsblanket nedskrevne Ønske om at erholde Forsikringen, og i Overensstemmelse hermed vil Ordet blive brugt i det følgende.

Om nu end den følgende Udvikling vil vise, at Betydningen af disse trykte Forsikringsbegæringer er svindende, vil den samtidig godtgøre, at den naturligste og klareste Belysning af de særlige forsikringsretlige Spørgsmaal, der knytter sig til Forsikringens Afslutning, faas ved at samle Undersøgelsen om den trykte Forsikringsbegæring.

² Dette Udtryk bruges her for Nemheds Skyld stadig til Betegning af Selskabets Medkontrahent, skønt det ikke passer paa Forholdet forinden Kontraktens Afslutning; der findes overhovedet intet adækvat Udtryk, idet det ret kunstige «den forsikringssøgende» ikke passer paa de Tilfælde, hvor det er Selskabet, der søger Forsikringen afsluttet.

§ 15. Tilsyneladende spiller Begæringen (5: den trykte Begæring) en mægtig Rolle i Brandforsikringsvirksomheden, Hovedparten af Selskaberne forudsætter, at Begæring altid bliver udfærdiget, ja hos nogle gensidige Selskaber betragtes Begæringen endog som det egentlige Forsikringsdokument.

I visse mindre Landbo-Brandkasser er den det virkelige ogsaa. Det tekniske Apparat indskrænker sig her til det mindst mulige: alle egentlige Landborisikoer indenfor det paagældende Distrikt er — indtil et vist Maksimumsbeløb — paa Forhaand antagne til Forsikring af Kassen, der kun har een eller maaske to Præmiesatser, og vedkommende Landboers Ønske om at tiltræde Kassen er derfor eo ipso det samme som Forsikringskontraktens Perficerung. Da et blot mundtlig udtalt Ønske dog vilde være lidt for primitivt, sker Tiltrædelsen derved, at vedkommende udfylder og underskriver en trykt Blanket om, at han «lader nedennævnte Genstande¹ forsikre» i Kassen for den og den Tid i Henhold til Kassens Love; Formanden paategner saa blot Blanketten, at han har modtaget den sammen med Præmien den og den Dag, hvorpaa den forsikrede faar en Genpart af Dokumentet. — Det næste Trin i Udviklingen er, at vedkommende vel straks ved sin Udfyldning af Blanketten er forsikret, men at Formanden kan ophæve Forsikringen ved at nægte Godkendelse af Begæringen, enten ubetinget eller betingelsesvis gennem Fordring om højere Præmie. — Herigennem naas den endelige Udvikling, at der til den enkelte Forsikrings Afslutning kræves særlig Accept fra Kassens Side, og Begæringen er da ikke længer det egentlige kon-

¹ Medens der i øvrigt i dansk Brandforsikring kun i meget ringe Grad fordres Specificering af Forsikringssummen indenfor forskellige Positioner, er Landbo-Kasserne meget strenge i at forlange de forsikrede Ejendele omhyggelig specificerede indenfor et Utal af Positioner med særlig Sum for hver enkelt, saaledes at f. Eks. de forskellige Maskiner og Kreaturer opgives med Stykketal, den antagelige Indavling af hver Kornsort anføres osv. Dette hænger imidlertid sammen med, at Forsikringen hos Landbo-Brandkasserne i alt væsentligt betragtes som takseret.

stituerende Forsikringsdokument, men kun det skriftlige Bevis for, at den forsikrede har ønsket Forsikringen og ønsket den i det og det Omfang.

Denne sidstnævnte Betydning bevarer Begæringen ogsaa ved den egentlige Forsikring, den Forsikringsvirksomhed, der er baseret paa Stordrift og en virkelig Forsikringsteknik, og denne Side af Begæringens Værdi for Brandforsikringen kan være af ret væsentlig praktisk Vægt. Hertil knytter sig imidlertid kun et enkelt forsikringsretligt Spørgsmaal, jfr. nedenfor i § 17, og naar Begæringen saavel for Forsikringsretten som Forsikringsvirksomheden kom til at staa som et særligt betydningsfuldt Dokument, var det, fordi den sig fremad arbejdende moderne Forsikringsteknik efterhaanden tildelte Begæringen en ganske særlig, saare vigtig Egenskab, nemlig som Midlet til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse. Til Forstaaelse af denne Udvikling vil det være nødvendigt at give nogle nærmere Oplysninger.

I samme Øjeblik den ganske primitive Forsikringsdrift at skære alle Risikoer over een Kam er forladt, og der stræbes hen imod Maalet, at hver Risiko saavidt muligt tariferes efter dens egen, statistiske Faresandsynlighed, maa Selskabet som Materiale for Tarifieringen have Oplysninger om de for Bedømmelsen betydningsfulde Omstændigheder. Det laa nu oprindelig ganske lige for at ræsonnere saaledes: Disse Risikooplysninger maa den forsikrede selvfølgelig skaffe Selskabet; han kender jo nemlig paa Forhaand alle de Omstændigheder, der kan faa Betydning for Bedømmelsen af Brandfaren; medens det derfor ikke volder ham en blot nogenlunde nævneværdig Ulejlighed at give disse Oplysninger, vilde det være ligefrem umuligt at paalægge Selskabet, der ikke kender Risikoen, selv at forskaffe sig disse Oplysninger, under Hensyn til den dermed forbundne ganske uforholdsmæssige Bekostning og Tidsspilde. Disse simple Fornuftsbetragtninger fik saa meget større Vægt, som de Tariferingsomstændigheder, der den Gang var Tale om, var saare faa og af en saa iøjnefaldende Art, at ethvert nogenlunde

fornuftigt Menneske maatte kunne forstaa, at de havde Betydning for Selskabets Bedømmelse; omvendt var det Efterretningsvæsen, der blot for et halvt Aarhundrede siden stod til Selskabets Raadighed udover den forsikredes Risikooplysninger, mere end tarveligt.

Paa Grundlag af disse Betragtninger saavel som under stærk Indflydelse, navnlig i juridisk Henseende, fra Søforsikringsretten kom man overalt til den Retsregel, at den forsikrede ved Forsikringens Afslutning var pligtig til af egen Drift nøjagtig og sandfærdig at opgive Selskabet alle de ham bekendte Omstændigheder, der kunde være af Betydning med Hensyn til Bedømmelsen af den Fare, Selskabet paatog sig ved at acceptere Forsikringen, eller som det teknisk bedre kan udtrykkes, alle de Omstændigheder, der kunde faa Betydning for Tarifieringen af den paagældende Risiko (*l'opinion du risque*, jfr. den franske Code de commerce art. 348).

Denne Regel om, at den forsikrede paa egen Haand skulde fremskaffe Tarifieringsmaterialet, var som nævnt oprindelig ligefrem nødvendig for Brandforsikringens Trivsel og mødte derfor ej heller Indsigelse fra nogen Side. Det mærkelige er derimod, at den saavel i Teori² som i Lovgivning³ har holdt sig formelt usvækket op til den Dag i Dag, uagtet den i Praksis, i det levende Forsikringsliv aldeles ikke mere eksisterer. Og endnu mærkeligere er det, at den principielt findes anerkendt selv i de to ganske nye, fortrinlige Forslag til Lov om Forsikringskontrakten, nemlig det schweiziske af 1896⁴ og det tyske af 1903⁵, om end begge Steder praktisk stærkt medtaget af

² Jfr. herom N. H. Bache: Om den forsikredes Pligt til at give Risikooplysninger (Bilag VIII til det tiende nordiske Juristmødes Forhandling) S. 7—12 og det der citerede.

³ Jfr. f. Eks. belgisk Code de comm. I titre 10 art. 9 og luxemborgsk Lov af 16. Maj 1891 art. 8.

⁴ Se herom nærmere Bache l. c. 10—11 og 21—23.

⁵ Jfr. dettes §§ 14—17. Ligeledes i det franske Forslag af 1904, se dettes art. 28 og 36.

Undtagelser. Forklaringen ligger imidlertid deri, dels at Forsikringsselskaberne som saadanne naturligvis ingen direkte Interesse havde i at faa Reglen forandret i de forsikredes Favør⁶, dels at de Jurister, der beskæftigede sig med Forsikringsretten, gennemgaaende — for saa vidt de da ikke selv var Organer for Forsikringsselskaber — savnede det fornødne praktiske Kendskab til Forsikringsvirksomheden til at kunne se, at Udviklingen efterhaanden var løbet fra Teorien; tillige havde de forskellige retsvidenskabelige Forklaringer for den forsikredes Oplysningspligt⁷ noget umiddelbart bestikkende for Juristerne.

Reglen om den forsikredes Pligt til paa egen Haand at fremskaffe Tariferingsmaterialet eksisterer som nævnt ikke mere i Praxis, ja kan ligefrem ikke mere eksistere. Sagen er ganske simpelt den, at Brandforsikringen i det sidste halve hundrede Aar fra saa godt som ingen Teknik at have har udviklet sig til nu at arbejde med en saare betydelig og indviklet Fagteknik med et Tariferingsmaskineri, som der kræves aarelangt Arbejde til at sætte sig virkelig ind i⁸. Og ligesom man i alle andre Fag, der ejer en virkelig Fagteknik, forlængst har erkendt det ugørligt at arbejde paa Grundlag af et Materiale, som en Lægmand paa egen Haand har fremskaffet, lige saa selvfølgelig har Brandforsikringsselskaberne indset, at det var praktisk umuligt at bygge en rationel Tarifiering paa de Risikooplysninger, som den forsikrede af egen Drift fremkom med, og at de selv som dem, der sad inde med den faglige Viden om de Omstændigheder, der fik Betydning for Tarifieringen, maatte tage Sagen i Haand. I saa Henseende gik Udviklingen af sig selv for sig paa den Maade, at Selskabet — i Stedet for rent passivt at modtage Risikooplysninger fra den forsikrede — i

⁶ Derfor har de tyske Brandforsikringsselskaber i deres «Denkschriften» og øvrige Kritik mod Lovforslaget ej heller haft noget at indvende mod Forslagets principielle Regel, men kun mod Undtagelserne.

⁷ Jfr. herom Bache l. c. S. 7—11.

⁸ Jfr. nærmere herom Bache l. c. S. 15—18.

hvert enkelt Tilfælde rettede Spørgsmaal til denne om de Risikoforhold, det ansaa for væsentlige; man opdagede dernæst hurtig, at det var meget mere bekvemt og betryggende een Gang for alle at indtrykke disse Spørgsmaal i Begæringsblanketterne. Efterhaanden som Tarifieringsteknikken nuanceredes paa Grundlag af Selskabernes stadig rigere og rigere Erfaringer om Brandfareforholdene, steg de nævnte Spørgsmaals Antal ogsaa, indtil man naaede op til de moderne, systematisk udarbejdede Begæringer («Fragebogen»), der i Spørgsmaalsform indeholder Kvintessensen af hele Tarifieringsteknikken. Som Eksempel paa saadanne Begæringer og til bedre Forstaaelse af det følgende aftrykkes bagerst som Bilag 1 og 2 Magdeburger Brandforsikringsselskabs Begæring for Iudboforsikringer⁹ og en af Dansk Tarifforening udarbejdet Begæring for Forsikring af industrielle Bedrifter.

For saa vidt nu en saadan Begæringsblanket forinden Forsikringens Afslutning forelægges den forsikrede til Udfyldning, er det klart, at der overhovedet ikke bliver Tale om nogen selvstændig Oplysningspligt fra den forsikredes Side; han skal blot besvare de ham stillede Spørgsmaal, hvad der er noget helt andet. Og for saa vidt at fastholde Reglen som at forlange¹⁰, at den forsikrede af egen Drift skulde supplere Spørgsmaalene, vilde stride mod al Rimelighed; i Begæringen stiller Selskabet — eller bør i hvert Fald gøre det — Spørgsmaal om alle de Omstændigheder, der i Kraft af dets faglige Viden har Betydning for Tarifieringen, og hvis den forsikrede skulde supplere Spørgsmaalene, vilde det sige det samme, som at han, Lægmanden skulde optræde ikke blot som Fagmand, men som en Art Overfagmand. For øvrigt vil blot en flygtig Gennemlæsning af de

⁹ Selskabets Begæringsblanket for «Fabriken in Allgemeinen» i Affattelse af 1900 har 31 Hovedspørgsmaal med 87 Underspørgsmaal, i alt 118 Spørgsmaal. Hertil kommer saa som Supplement «Besondere Fragebogen» ved forskellige særlige Arter af Bedrifter.

¹⁰ Saaledes som Lewis S. 84 gør det.

som Bilag aftrykte Begæringer gøre det indlysende, hvor praktisk umuligt et saadant Forlangende er.

Saa vel Praxis¹¹, Lovgivning¹² som den nyere Teori¹³ har da nu ogsaa erkendt, at for saa vidt der forinden Forsikringens Tegning forelægges den forsikrede til Udfyldning en Begæringsblanket med Spørgsmaal om Risikoforholdene, kan der ikke blive Tale om at forlange mere af den forsikrede med Hensyn til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse, end at han besvarer de forelagte Spørgsmaal¹⁴.

Men erkendes det saaledes, at der i de nævnte Tilfælde ikke paahviler den forsikrede nogen selvstændig Oplysningspligt, maa det alt paa Forhaand stemples som en fuldstændig Urimelighed, om den omtalte Pligt i øvrigt skulde eksistere. Thi det synes dog ganske unaturligt, om et Selskab, der normalt bruger Begæringsblanketter, ved i et enkelt Tilfælde at undlade dette — altsaa ved at unddrage den forsikrede sin Bistand — skulde kunne paabebyrde denne en saa væsentlig Forpligtelse. Det maa nemlig herved vel have i Erindring, at Begæringernes Overgang til at blive et Middel til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse ikke beroede paa en mere tilfældig Elskværdighed fra Selskabernes Side overfor de forsikrede — en Elskværdighed som Selskaberne til enhver Tid kunde tage tilbage — men at nævnte Over-

¹¹ Se de tyske Betingelsers § 3 (aftrykt bagerst som Bilag 3) og de østrigske Betingelsers § 6 (aftrykt hos Bache l. c. S. 25).

¹² Ungarsk Handelslov art. 474, 3°, Roelli Entw. art. 8, tysk Entw. V. V. G. § 17.

¹³ Jfr. f. Eks. Schevichauen hos Ehrenzweig XVI S. 131—2 og Arn. Bruschettini ibidem XXIV S. 93—4. Se nu ogsaa Forhandlingerne paa 27. tyske Juristentag om Æmnet: Die Verwirkungsklausel der Versicherungsverträge.

¹⁴ Nævnte Regel er officielt godkendt af de tyske Selskaber i deres Denkschrift af 15. December 1901, jfr. Z. f. die ges. Vwiss. II S. 262. Naar der her og ligeledes i Entw. V. V. G. § 17 gøres Undtagelse for det Tilfælde, at den forsikrede «arglistig» har fortiet en væsentlig Omstændighed, hvorom han ikke er spurgt, da behøves en saadan Tilføjelse ikke, naar det ganske almindelig fastslaas, at den forsikrede, der har optraadt svigagtig — eller i den bestemte Hensigt at forfordele Selskabet — taber ethvert Krav paa dette. Jfr. som Eksempel paa et saadant Tilfælde Dom i J. U. II S. 20.

gang var naturnødvendig bestemt ved Brandforsikringsteknikkens Udvikling.

I det Omfang den moderne Brandforsikring overhovedet vil benytte sig af den forsikredes Bistand til Fremskaffelse af Tariferingsmaterialet, maa Selskabet nødvendigvis træde hjælpende til og forklare den forsikrede, hvilke Omstændigheder det er det magtpaaliggende at faa Oplysninger om¹⁵. Om saa end alle Verdens Love fastslog Reglen om den forsikredes selvstændige Oplysningspligt, vilde den alligevel kun blive et dødt Bogstav, ikke en levende Retsregel. Thi det er og bliver umuligt at forlange, at den med Brandforsikringsteknikken og dens vidtløftige Tariffer ganske ukyndige forsikrede paa egen Haand — altsaa uden nogen vejledende Bistand — skal give Oplysning om samtlige Tariferingsomstændigheder; afklædt alle smukke Talemaader vil en saadan Fordring være det samme som at forlange, at den forsikrede paa egen Haand skulde kunne gøre det, hvad kun en ringe Brøkdels af de skolede Agenter, ja selv af Selskabernes øverste Embedsmænd er i Stand til, nemlig at affatte en fuldstændig teknisk Beskrivelse, en Inspektionsberetning, over Risikoen; thi ellers har han jo ikke opgivet samtlige Omstændigheder, der kan være af Betydning for Bedømmelse af den Fare, Selskabet paatager sig ved at acceptere Begæringen.

¹⁵ I Overensstemmelse hermed hedder det i en Spidsartikel i de tyske Selskabers officielle Organ, Zeitschrift für V.wesen 1903 S. 401: «Sache der Versicherungs-Gesellschaft ist es, durch eine präzise Fragestellung im Antragsformular die Umstände zu bezeichnen, auf deren Kenntnis es ihr ankommt. Beantwortet der Versicherte diese Frage gewissenhaft, so hat er damit seiner Pflicht Genüge getan, und die Gesellschaft besitzt die Unterlagen, deren sie in der Hauptsache für die Beurteilung des Risikos bedarf.» Ved Siden af denne velgørende klare Erklæring virker det underlig smaaligt, ja næsten irriterende at se de tyske Selskaber i deres Denkschrift af Septbr. 1903 til Entw. V. V. G. kæmpe med alle de gamle Argumenter for Bibeholdelse af Reglen om den forsikredes «Anzeigepflicht», oven i Købet i skarpere Formulering end i Lovforslaget sket. Naar saa endda Selskaberne vilde have nogen praktisk Fordel deraf!

Det maa nemlig herved vel erindres, at Reglen om den forsikredes Oplysningspligt ikke lyder paa og ikke kan lyde paa, at den forsikrede af egen Drift skal opgive alle de Faremomenter, han selv anser for væsentlige. En saadan Oplysningspligt vilde være ganske værdiløs for Selskaberne, der selvfølgelig ikke kan bygge deres Tarifiering paa, hvad den usagkyndige forsikrede mener om sin egen Risikos Brandfarlighed¹⁶; det er det objektive Materiale, det kommer an paa, og derfor er det da ogsaa overalt anerkendt, at Oplysningspligten har det objektive Omfang, saaledes at den forsikrede skal opgive alle de ham bekendte Omstændigheder, der kan være af Betydning for Bedømmelsen af Risikoen, altsaa alle de Omstændigheder, som den fagkyndige Assurandør i Kraft af sin Fagkundskab maa anse som bestemmende for Tarifieringen. Men paa den ene Side at hævde, at det med Hensyn til Omfanget af Oplysningerne kommer an paa de fagkyndiges Dom, og paa den anden Side at forlange, at den ikke-fagkyndige forsikrede af egen Drift skal vide at tilfredsstille disse Fordringer, er selvmodsigende. Den forsikrede er ikke fagkyndig, hans Dom om en Omstændigheds Betydning kan følgelig ikke være afgørende, og alligevel skal han optræde som Fagmand og forsyne den teknisk uddannede Assurandør med de fornødne faglige Oplysninger. Dette er stridende mod sund Fornuft, og det vilde da ogsaa for enhver fornuftig moderne Brandassurandør staa som en ligefrem horribel Tanke, at han ved Afslutningen af Forsikring f. Eks. for en større Fabrik kunde sidde rolig paa sit Kontor og bare nøjes med de Oplysninger, den forsikrede af egen Drift afgav om Risikoforholdene.

I Overensstemmelse med det foregaaende maa det derfor for Brandforsikringens Vedkommende fastslaas, at Reglen om

¹⁶ Denne Mening gaar i øvrigt saa godt som altid ud paa, at hans egen Risiko er noget af det bedste, der findes, og at der ikke godt kan tænkes nogen Omstændighed, som kunde befrygtes at medføre Brandfare; hvad Konkurrenternes Risikoer angaar, er det derimod en anden Sag. Jfr. i øvrigt Bache I. c. S. 21—23.

den forsikredes selvstændige Oplysningspligt er en ren og skær Anakronisme, der som principielt uforenelig med moderne Brandforsikringsteknik ikke eksisterer mere¹⁷. Og det maa følgelig i den omspurgte Retning blive uden al Betydning, om det paagældende Selskab normalt benytter sig af trykte Begæringsblanketter, eller om det ikke gør dette. Det vilde nu ogsaa være ganske fejlagtigt at søge Forklaringen paa den efter det ovenstaaende tilsyneladende ret mærkelige Kendsgerning, at mange Selskaber saa godt som ikke eller dog kun i meget beskedent Omfang benytter saadanne Blanketter, i antikverede Forestillinger om den forsikredes selvstændige Oplysningspligt. I Virkeligheden ligger Forklaringen herpaa i den stik modsatte Retning og peger ikke tilbage, men frem. Selve Brandforsikringsvirksomhedens Bevægelse frem ad den rationelle Fagtekniiks Baner, der som paavist førte til de systematiske, omfangsrige Begæringer, vil konsekvent i sin videre Udvikling føre til, at disse Begæringers Betydning mer og mer svinder væk.

Den begyndende Fagteknik medførte som paavist eo ipso, at Selskabet ikke længer kunde forholde sig passiv med Hensyn til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse¹⁸, men maatte træde hjælpende til gennem Forelæggelse af Risikospørgsmaal. Alt som nu Teknikken udviklede sig videre og videre, og Begæringens Spørgsmaal som Følge heraf svulmede op i Mængde og Indviklethed, maatte Selskabets Hjælp ogsaa

¹⁷ For en Fuldstændigheds Skyld skal endnu bemærkes, at en analogisk Paaberaabelse af Sølovens § 241 i modsat Retning ikke vil være berettiget, idet de underliggende Forhold her ikke er ensartede. Ved Søforsikring staar nemlig overfor Selskabet som forsikrede praktiske Forretningsfolk, for hvem Afslutning af Søforsikringer hører med til den daglige Forretningsdrift som Led i en stor Del af de enkelte Forretninger; Tariferingsomstændighederne er dernæst let iøjnefaldende for en Forretningsmand og desuden opregnede udtrykkelig i de vidtløftige Søforsikringsplaner. Ganske anderledes ved Brandforsikring.

¹⁸ For øvrigt hører denne absolutte Passivitet fra Selskabets Side sikkert kun hjemme i Fantasiens Verden.

blive stadig større; Agenterne maatte træde vejledende og forklarende til, og med Begæringernes nuværende Form maa Agenterne selv normalt besørge Udfyldningen for den forsikrede, hvis Assistance hyppig indskrænker sig til selve Underskriften¹⁹. Der skete saaledes i Kraft af selve Udviklingen en stadig Forskydning, saaledes at den forsikredes Bistand til Tariferingsmaterialets Hidskaffelse fra at være saare væsentlig gik over til at blive ganske underordnet, samtidig med at Selskabets Arbejde i saa Henseende undergik den modsatte Bevægelse.

Det var kun et naturligt Led i denne Udvikling, at Selskaberne først mere lejlighedsvis, efterhaanden i alt videre Omfang kom ind paa at indsamle Tariferingsmaterialet paa egen Haand uden Bistand af den forsikrede. Jo mere udviklet Fagteknikken blev, des mere ufyldstgørende maatte det ogsaa vise sig at nøjes med den usagkyndige forsikredes Bistand i nævnte Henseende. Man kan nok saa meget instruere en Lægmand om, hvad det er, man ønsker oplyst; han vil alligevel ikke kunne se Sagen ud fra den fagkyndige Synsvinkel og give Svaret, saaledes som Fagmanden ønsker det og har Brug for det. Dertil kommer, at de Oplysninger, der faas fra den forsikrede, altid i større eller mindre Grad er farvede, idet han selvfølgelig vil være tilbøjelig til at se Risikoen i for gunstig Belysning. Alt tidligt kom Selskaberne derfor ind paa som Tillæg til Begæringen at forlange en konfidentiel Rapport fra Agenten om Risikoforholdene. Ogsaa denne Bistand til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse tilfredsstillede imidlertid ikke Selskabernes Behov. De færreste Agenter egner sig til andet end den rene Acquisitionsvirksomhed, og deres Interesse i, at Forsikringen gaar i Orden, falder ret hyppig for stærkt sammen med den forsikredes Interesse i at fremstille Risikoen i rosenrødt Lys. Det viste sig derfor nød-

¹⁹ Selskaberne maa endda yderligere kæmpe med den Uskik, at Agenterne — efter en mundtlig Bemyndigelse fra den forsikrede til at ordne Forsikringen — ogsaa selv skriver den forsikredes Navn under.

vendigt for Selskaberne at uddanne særlige Embedsmænd til Indsamling af objektivt bedømt og faglig vurderet Tarifieringsmateriale, de saakaldte Inspektører. I Begyndelsen udsendtes de kun, hvor der var Tale om Afslutning af Forsikring for større Fabrikker, men hurtig blev det gennem dem indsamlede objektive Tarifieringsmateriale af større og større Betydning for Selskabernes hele Forretningsvirksomhed. Hertil føjedes saa senere de gennem Tarifforeningerne, Fagpressen, den tekniske Literatur og ad andre faglige Veje erhvervede Oplysninger, og overfor dette Materiale traadte de forsikredes Risikooplysninger mer og mer i Skygge.

I Danmark gik den ovenbeskrevne Udvikling temmelig langsomt for sig lige op indtil 1896, i hvilket Aar samtlige her arbejdende Brandforsikringsaktieselskaber stiftede det centrale Fagorgan Dansk Tarifforening; siden da er Udviklingen til Gengæld, begunstiget af Landets Lidenhed, gaaet saa hurtig for sig, at Landet nu er naaet frem i aller forreste Række. Tarifforeningen antog en Stab af særlige, fagudlærte, af de enkelte Selskaber fuldstændig uafhængige Inspektører, ved hvis Hjælp samtlige mere vigtige Risikoer over hele Landet er blevne inspicerede. Inspektøren optager efter bestemte Regler en omhyggelig Grundplan over Risikoen med dens enkelte Bygninger, der farvelægges efter deres forskellige Bygningsmaade og Tækning; paa Planen afsættes endvidere samtlige de Nabobygninger, der kan tænkes at influere paa Risikoen, med Angivelse af deres Hovedindhold, saaledes at Grundplanerne undertiden er hele Karrékort. Hver enkelt Bygning af Risikoen beskrives dernæst Etage for Etage med Angivelse af, hvad deri findes, og af Bygningsmaade, Tag, Gulve, Lofter, Skillerum, Døre, Trapper, Elevatorer, Jernkonstruktioner m. m. Dernæst gives der en nøjagtig Beskrivelse af de enkelte Bedrifter, hvori samtlige de Omstændigheder, der faar Betydning for Tarifieringen, nærmere forklares; tilsidst udtaler Inspektøren sit Skøn over Risikoen og stiller Forslag til fareformindskende Forandringer. Beretningerne, hvis Nøjagtighed kontrolleres af en Over-

inspektør, trykkes derpaa og tilstilles samtlige Tarifselskaber, hvorefter Specialtarifiering af Risikoen foretages af Tarifikomiteen. Af saadanne Inspektionsberetninger forefindes omtrent 2000, hvoraf godt Halvdelen for København med Frederiksberg, Resten for Provinserne; og disse Beretninger holdes stadig à jour ved Tillægsberetninger. Endvidere er af Tarifforeningen indsamlet andet Tariferingsmateriale, saaledes nøjagtige Oplysninger om hver enkelt Købstads Slukningsmateriel, til en Begyndelse er fuldstændigt Kort med Forklaring optaget over en enkelt Provinsby m. m.

Ved Siden heraf har forskellige Selskaber deres egne Inspektører, der supplerer det saaledes indvundne Materiale, over flere Provinsbyer haves ad anden Vej fuldstændige Kort, og Landets Lidenhed letter dernæst i al Almindelighed Overskueligheden.

Naar det nu yderligere erindres, at der ved alle de mere ufarlige Risikoer, nemlig Indboforsikringerne og de sædvanlige mindre Butiks- og Vareforsikringer saa godt som ikke bliver Tale om nogen Risikooplysning²⁰, idet det her paa Grund af de forholdsvis smaa Forskelligheder i Brandfaren og de ringe Præmiebeløb ikke kan betale sig at arbejde med mere end et Par Grundsatser, vil det ses, at der i den moderne danske Brandforsikringsvirksomhed ikke bliver særdeles stor Plads tilovers for Risiko-

²⁰ Til Sammenligning med den som Bilag 1 aftrykte tyske Begæring skal det oplyses, at den tilsvarende danske Begæring kun indeholder følgende Spørgsmaal: 1. Findes der i selve Ejendommen Hotel, Bageri, Snedkerværksted, Vatmaskine, Dampbedrift, Tørrestue, Fabrik, Mølle, Teater eller andet Forlystelses-Etablissement? 2. Benytter den forsikringssøgende Ildsteder, Ild eller kunstig Varme i noget som helst andet Øjemed end til almindeligt Husholdningsbrug? 3. Driver den forsikringssøgende nogen Næringsvej i den paagældende Ejendom og da hvilken? 4. Benyttes Ejendommen udelukkende til Beboelse (Villa, Embedsbolig o. lg.)? 5. Hvis Nr. 4 besvares bekræftende, bebos Ejendommen da af den forsikringssøgende alene eller tillige af andre? 6. Ønsker den forsikringssøgende, at Løsoegenstande ogsaa skal være forsikrede, naar de befinder sig udenfor det anførte Forsikringssted, og da for hvilket Beløb?

oplysninger fra den forsikredes Side, og at følgelig Begæringerne og alle dertil sig knyttende Spørgsmaal ikke for dansk Brandforsikringsret²¹ faar videre praktisk Interesse²². Hermed stemmer det ogsaa, at der i de danske Domssamlinger kun findes en eneste Dom, Spørgsmaalet vedrørende, nemlig H. R. D. 4. Oktober 1899 (U. f. R. 1899 S. 905), og her var der netop ikke blevet udstedt nogen Begæring, uagtet det drejede sig om et tysk Selskab²³.

I den svenske Brandforsikringsvirksomhed, hvor Tarifforeningen er over 30 Aar gammel, spiller Begæringen ligeledes af tilsvarende Grunde en ganske underordnet Rolle, og i de fælles svenske Brandforsikringsbetingelser af 1901 omtales den slet ikke.

I de større Lande, som f. Eks. Tyskland, hvor Forholdene ikke er saa overskuelige, og hvor Risikobestanden er for stor til, at den stadig kan holdes under effektivt Tilsyn, spiller Begæringen derimod stadig en ret væsentlig Rolle ved Indsamlingen af Tariferingsmaterialet, hvorfor da ogsaa Begæringen udtrykkelig omtales i Forsikringsbetingelserne²⁴, ligesom der findes adskillige Domme og en hel Del Literatur, Æmnet vedrørende. Men ogsaa her gaar Udviklingen stærkt i Retning af, at den forsikredes Medvirken til Tariferingsmaterialets Indsamling bliver ganske underordnet, og navnlig i Tyskland er det faglige Underretningsvæsen udviklet til en meget stor Højde.

Det synes — som alt ovenfor i Note 15 berørt — un-

²¹ Ved Personforsikringen vil Begæringen derimod af naturlige Grunde vedblive at spille en vigtig Rolle.

²² Adskillige her virkende Selskaber var for den danske Forretnings Vedkommende i 1896 endnu ikke naaet til at anvende Begæring i moderne Forstand, og disse Selskaber har saa helt sprunget Begæringsstandpunktet over.

²³ Dommens fældende Resultat maa saa meget mere tiltrædes, som den paagældende Ejendom var vel kendt blandt Brandassurandørerne som en af de daarligste Risikoer i København, hvorfor den da ogsaa ved første Specialtarifering ansattes til højeste Tarifpræmie, 25⁰/₁₀₀.

²⁴ Se ovenfor Note 11.

derlig kortsynet, at de tyske Tarifselskaber i deres Bemærkninger til det tyske Entw. V. V. G. lader, som om denne Udvikling slet ikke eksisterede, og — efter selv at have bemærket: «Es ist ohne Frage rechtlich eine Sonderheit des Versicherungswesens, dass die Gefahrumstände der einzelnen Versicherung von dem Versicherten anzugeben sind» — i blaa teoretisk Almindelighed forsvarer, at Reglen om den forsikredes «Anzeigepflicht» maa bibeholdes, fordi den modsatte Regel, at Selskabet selv skal fremskaffe Tariferingsmaterialet, vilde fordyre Forsikringsafslutningen ganske uforholdsmæssig, og «das Nachforschen nach den für die einzelne Versicherung in Betracht kommenden Umständen würde im Grossbetriebe, dessen Bedeutung für das Versicherungswesen auf der Hand liegt, undurchführbar sein»²⁵. Denne Fremstilling er tendensiøs allerede af den Grund, at Valget slet ikke staar alene mellem de to Alternativer: den forsikredes «Anzeigepflicht» og Selskabets «Erkundigungspflicht»²⁶, men Selskaberne i Praxis — som ovenfor paavist og af dem selv erkendt — har indført den mellemliggende, ganske simple Løsning at forelægge den forsikrede Spørgsmaal om Risikospørgsmaalene. Men dernæst har den af Selskaberne selv ledede Udvikling, som kun taler til Selskabernes Ære, jo vist, at det særdeles vel lader sig forene med rationel Forsikringsdrift, at Selskaberne for den allervæsentligste Del selv fremskaffer Tariferingsmaterialet²⁷.

Den foregaaende Undersøgelse vil have godtgjort, hvor-

²⁵ Jfr. deres Denkschrift af Septbr. 1903 S. 4.

²⁶ For øvrigt er Benyttelsen af det ukorrekte Udtryk «Pligt» i denne Sammenhæng kun egnet til at forplumre den rette Erkendelse af de foreliggende Spørgsmaal.

²⁷ Da Reglen om den forsikredes selvstændige Oplysningspligt endnu teoretisk sidder til Højbords, vil det ikke være overflødigt yderligere at gøre opmærksom paa, at en Fastholden af Reglen ved Siden af de ovenbeskrevne moderne Forretningsforhold til ingen Verdens Nytte i høj Grad vilde belemlre Forretningsgangen, idet Selskaberne saa skulde oversvømmes med dilettantmæssige Oplysninger fra de forsikredes Side om Ting, de selv sad inde med de fagmæssig vurderede og sigtede Efterretninger om.

ledes den forsikrede ved Omstændighedernes tvingende Logik fra at være den aktive Hovedperson ved Tariferingsmaterialets Fremskaffelse gaar over til at blive den rent passive Meddeler for saa efterhaanden at trænges mer og mer ud af hele Forholdet. Men eksisterer der saaledes ikke længer nogen særlig forsikringsretlig Regel om den forsikredes Medvirken i nævnte Retning, vil det omvendt være ganske meningsløst at tale om nogen særlig retlig Forpligtelse for Selskabet til selv at hidskaffe Tariferingsmaterialet. Der er her kun Tale om et rent faktisk Spørgsmaal: Selskabet maa være i Besiddelse af visse Oplysninger for paa rette Maade at kunne tarifere Risikoen; om det vil skaffe sig disse Oplysninger paa egen Haand eller ved at spørge den forsikrede om de Ting, det ønsker oplyst, maa blive dets Sag.

Uagtet Reglen om den forsikredes Oplysningspligt forlængst er død og borte, vilde det paa Forhaand ikke være egnet til at vække Forbavselse, om man endnu formelt fandt den fastslaaet i de trykte Forsikringsbetingelser. Disse udgør nemlig erfaringsmæssig hos saa godt som alle Brandforsikringsselskaber det mest konservative Punkt i hele Forretningsdriften, saaledes at de gennemsnitlig stadig vil afspejle Ideer, der er bagud for det praktiske Liv. Dette gælder i særlig udpræget Form de engelske Selskaber; medens de i Praxis viser en betydelig Smidighed til at rette sig efter de forandrede Tiders og de forskellige Landes Krav, udfolder de med Hensyn til deres trykte Forsikringsbetingelsers Affattelse en højst mærkelig, teoretisk Konservatisme²⁸, saa at de fleste engelske Selskaber arbejder med Betingelser, der er ganske antikverede; nogle synes endog i alt væsentligt at være omkring hundrede Aar gamle. Det vil da ikke vække Undren mellem disse ærværdige Fortidslevninger ogsaa at træffe den omspurgte Regel²⁹. Ikke heller

²⁸ Hvorom nærmere nedenfor i Afsnit III.

²⁹ Som Eksempel paa en saadan engelsk Bestemmelse skal anføres: «De, som ønske at assurere deres Ejendele, hvad enten Bygninger eller Bo-

kan det undre efter den franske Civilrets temmelig forstenede Formalisme, at de franske Policer indeholder Reglen med ordret Tilføjelse af den nu 100 Aar gamle Søforsikrings-Lovregel i Code de commerce art. 348. — Bortset herfra er det imidlertid mærkværdigvis en ren Undtagelse, at Reglen endnu findes i Forsikringsbetingelserne. De tyske og østrigske Betingelser indeholder — som ovenfor S. 127 ved Note 11 nævnt — den moderne Regel.

Hvad angaar de 4 danske Selskabers Betingelsers Udtalelser paa det omtalte Punkt, lader de 3 Selskabers sig særdeles vel forstaa i Overensstemmelse med det her hævdede. Det ældste, «Det kgl. oktr. alm. Brandassurance-Kompagni» har for saa vidt kun den selvfølgeligelige Regel om Svig: «Al Ret til Erstatning forbyrdes, naar den forsikrede forsætlig fordølgør eller gør falsk Angivelse om Beskaffenheden af de Lokalteter, i hvilke han tegner Forsikring, og deres Benyttelse».³⁰ Det gensidige Forsikringsselskab «Danmark»s Statutter bestemmer i Art. 8, at den forsikrede skal «indgive skriftlig Begæring til en af Selskabet autoriseret Agent paa en af Selskabets trykte Blanketter, indeholdende en Angivelse af de Genstande og Værdier, der ønskes for-

have, maa give en specificeret Forklaring over de Materialier, hvoraf Taget og Murene bestaar, Husets Beliggenhed og Beboere, om det er privat Bolig eller benyttes til andet Brug, om der drives nogen som helst farlig Fabrikation eller Haandtering, eller om farlige Sager ere opbevarede deri; i saa Fald maa disse nøjagtig beskrives. Dersom der i Bygningen er nogen Dampmaskine, Smelteovn, Teglovn, Tørreovn, Kulovn eller andet Apparat, hvorved frembringes Varme (ene undtagen almindelige Ildsteder og Ovne til huslig Brug), maa der gives nøjagtig Forklaring af sammes Konstruktion. Naar en saadan Forklaring ikke sandfærdig og omstændelig beskriver Ejendommen og alt desangaaende, saaledes at man kan faa et klart Begreb om Ildsfarligheden ved samme, vil Policen være ugyldig.»

³⁰ I Kompagniets nyeste Policer hedder det dog, at Forsikringen skal være uforbindende for Kompagniet, «saafremt Forsikrede i sin Forsikringsbegæring giver en urigtig Fremstilling af Risikoen eller forholder Kompagniet saadanne Oplysninger, som har Betydning for Bedømmelsen af Risikoens Karakter.»

sikrede, af Forsikringsstedet og de lokale Forhold paa dette³¹. . . . Den forsikringssøgende er ansvarlig for Urigtigheden af de i Begæringen indeholdte Værdiangivelser og Oplysninger.» Det yngste Selskab, «Nordisk Brandforsikring», bestemmer i sine Forsikringsbetingelser blot: «Forsikringen afsluttes paa Grundlag af de i Forsikringsbegæringen givne Oplysninger», uden at der findes noget nærmere til Forklaring af denne Regel eller om Følgerne af, at urigtige Svar er givne. Kun det fjerde Selskab, «Nye danske Brandforsikrings-Selskab» har den her kritiserede Regel: «Ved Forsikringens Indgaaelse . . . maa alle Omstændigheder oplyses, som kan faa Indflydelse ved Ildsfarlighedens Bedømmelse.»

De fælles svenske Betingelser af 1901 nævner, som alt omtalt, slet ikke Begæringen, men bestemmer derimod i Art. 5: «Vid försäkrings tagande åligger det försäkrings-tagaren att uppgifva och tillse att i försäkringsbrevet antecknas³²: (a. og b. om Ejendomsforholdet); c) om i byggnad, hvarå försäkring tages eller i hvilken egendom, som försäkras, är förvarad, finnes teater, industriel anläggning, upplag af eldfarliga varor eller annan eldfarlig inrättning; d) om, der husen icke äro byggda af sten med brandmur emellan, inom 45 meter från försäkringsstället finnes teater, industriel anläggning, upplag af eldfarliga varor, eller annan eldfarlig inrättning»³³. De hertil svarende to Spørgsmaal forelægges

³¹ Begæringen indeholder trykte Spørgsmaal om disse Forhold.

³² Det synes temmelig urimeligt saaledes at paalægge den forsikrede en Pligt til at paase, at Selskabets Kontorpersonale udfylder Policen korrekt i Henhold til de givne Oplysninger. En lignende Regel findes for øvrigt i nogle engelske Policer.

³³ Denne sidste Bestemmelse er i øvrigt ganske umulig for Byforholds Vedkommende; for det første savner en almindelig forsikret Evnen til at skønne over, om en Mur er en Brandmur, en Virksomhed industriel eller en Bedrift ildsfarlig; men dernæst synes det selv paa Papiret ret dristig forlangt, at den forsikrede skal løbe rundt at undersøge Ejendommene i 45 Meters Afstand og trænge sig ind i de paagældende Lejligheder.

selvfølgelig den forsikrede af Selskabet, og til disse 2 Punkter er følgelig her den forsikredes Medvirken til Tariferingsmaterialets Hidskaffelse indskrænket. Hvad Mening der her-
 efter bliver i den straks paafølgende Art. 6: «Försäkrings-
 brevet grundas på försäkringstagarens uppgifter, och dess
 innehåll utgör enda grunden för bolagets förpligtelser,» maa
 staa hen.

§ 16. Om end den foregaaende Undersøgelse vil have
 vist, at den forsikredes Medvirken til Tariferingsmaterialets
 Fremskaffelse er af temmelig ringe og stadig svindende Be-
 tydning, hvorfor det samme maa gælde om det sig nu frem-
 bydende Spørgsmaal, hvad Virkning den Omstændighed
 faar, at den forsikrede har givet urigtige Svar paa
 Selskabets Risikospørgsmaal, saa vil dog dette Spørgs-
 maal dels vedblivende bevare nogen Betydning, dels og
 navnlig vil de Undersøgelser, der knytter sig til nævnte
 Spørgsmaal, have betydelig Værdi til Belysning af forskellige
 brandforsikringsretlige Æmner. En nærmere Undersøgelse
 af det Spørgsmaal, hvad retlig Virkning det har, at den for-
 sikrede giver urigtige Svar paa de ham af Selskabet forelagte
 Spørgsmaal om Risikoomstændighederne¹, kan derfor ikke
 undgaas.

Det almindelige Svar paa nævnte Spørgsmaal gives

¹ Efter det ovenfor hævdede er det uden videre klart, at et Selskab,
 der har antaget en Forsikring paa Grundlag af en Begæring, hvori Spørgs-
 maal er ladte ubesvarede, ikke senere kan anfægte Forsikringen af sidst-
 nævnte Grund. Men selv ud fra Reglen om den forsikredes Oplysningspligt
 synes det samme Resultat indlysende, idet Selskabet ved sit nævnte Forhold
 maa betragtes som havende frafaldet Oplysning om de paagældende Punkter,
 jfr. Ehrenberg S. 337, Lewis S. 82—3, tyske Domme Nr. 47 og 414 samt
 Roelli Entw. art. 11, 2° — men dog i modsat Retning schweizisk Dom i
 Z. f. Vr. & W. II S. 740 og ungarsk Dom i Oesterr. Revue 1903 S. 40,
 hvilke sidste Domme argumenterer ud fra, at der har fundet en «For-
 tielse» Sted.

saavel i Lovgivningen² og Teorien³ som i Forsikringsbetingelserne derhen, at Forsikringen i saa Fald i sin Helhed er uforbindende for Selskabet, selv om det kun er et enkelt Spørgsmaal, der er urigtig besvaret. For saa vidt det undertiden som en Begrænsning opstilles, at nævnte Følge dog kun indtræder, hvis Spørgsmaalet angaar en væsentlig Risikoomstændighed, da er en saadan Begrænsning uden praktisk Betydning, eftersom Selskabet fornuftigvis paa Forhaand maa antages kun at spørge om Ting, der har Betydning for Tarifieringen, og den forsikrede saaledes faar Bevisbyrden for det modsatte⁴.

Den nævnte Regel er udsprunget dels af uberettiget Analogiseren fra Søforsikringsretten, dels af rent dogmatisk-juridiske Begrebskonstruktioner. Det vil imidlertid være uden Interesse nærmere at omtale og imødegaa alle de forskellige, hyppig saare formalistiske og overfladiske Begrundelser, der er givne for Reglen⁵; det maa være tilstrækkeligt at belyse den Begrundelse, der nu normalt gives.

Denne Begrundelse føres ud fra Forudsætningslæren: Den forsikrede maatte vide, at Selskabet ikke vilde have kontraheret, eller dog i hvert Fald ikke som sket, hvis det havde faaet alle de korrekte Risikooplysninger. Og for saa vidt det herimod bliver indvendt, at det dog ikke er sikkert, at Selskabets Tarifiering vilde være faldet anderledes ud, hvis alle Svar havde været korrekte, og at det ellers

² Ital. Handelslovbog art. 429, ungarsk do. art. 475, belgisk do. I titre 10 art. 9, hollandsk do. art. 251, Roelli: Entw. art. 9 og tysk Entw. V. V. G. § 16.

³ Se om Literatur f. Eks. hos Ehrenberg S. 347 og Roelli: Entw. S. 71 ff.

⁴ Jfr. Roelli: Entw. art. 8, 2°: «Die Gefahrstatsachen, auf welche die Fragen des Versicherers in bestimmter, unzweideutiger Fassung gerichtet sind, gelten als erheblich» og tysk Entw. V. V. G. § 17, 1°: «Ein Umstand, nach welchem der Versicherer ausdrücklich und schriftlich gefragt hat, gilt im Zweifel als erheblich.»

⁵ Jfr. herom nærmere Roelli: Entw. S. 44 ff. og Bache l. c. S. 7—9 og 30.

er en given Regel, at den, der paaberaaber sig en bristende Forudsætning, ogsaa maa godtgøre, at hans Kontrahering virkelig har været influeret deraf, svares der hertil, at den blotte Omstændighed, at Selskabet har spurgt om det paa-gældende Forhold, som ovenfor nævnt, uden videre maa tages som Bevis for, at nævnte Forhold virkelig var væsentligt; ellers vilde Selskabets Stilling blive altfor ugunstig og usikker, og Afslutning af Forsikringskontrakter altfor vanskeligjort⁶. Hertil kommer yderligere, at da Selskabet i forskellige Retninger er henvist til at stole paa den forsikredes Oplysninger, maa det ogsaa være en absolut Forudsætning, at disse i enhver Henseende er rigtige, ligesom Reglen maa betragtes som en passende Pønalbestemmelse til Værn mod, at urigtige Risikooplysninger gives⁷.

Med Hensyn til denne Regel gælder nu i Virkeligheden noget ganske tilsvarende som ovenfor i § 15 nævnt angaaende den forsikredes selvstændige Oplysningspligt. For et halvt Aarhundrede siden passede Reglen og de nysnævnte Betragtninger til Brandforsikringsvæsenets Udvikling eller rettere sagt manglende Udvikling. Da var det nødvendigt, at Selskabet kunde stole absolut paa den forsikredes Risikooplysninger, og da havde Brandforsikringen ingen udviklet Teknik, i Kraft af hvilken det kunde paavises, hvad Betydning de enkelte Fareomstændigheder fik. For da at beskytte det for det økonomiske Livs Trivsel saa vigtige Brandforsikringsvæsen var det nødvendigt at hævde Forsikringskontraktens absolutte Ugyldighed i Tilfælde af, at der blot var givet den ringeste urigtige Oplysning om væsentlige Fareforhold. Brandforsikringsretten begyndte ligesom de ældste Straffelove med kun at kende een Straf, Dødsstraffen. Men

⁶ Jfr. f. Eks. Roelli: Entw. S. 56 og 60, Lalande S. 146 og schweizisk Dom i Z. f. Vr. & W. II S. 745.

⁷ Jfr. Ehrenberg S. 75, 331, 348, 350—52. Herved er dog at bemærke, at samtlige Forfattere argumenterer med Reglen om den forsikredes Oplysningspligt som Basis, og at deres Argumentation taber sin bedste Kraft i det Øjeblik, denne Basis tages væk.

siden da har Tiderne forandret sig, de Forudsætninger, der begrundede hin strenge Regel, er bortfaldne, og naar Reglen endnu teoretisk doceres som gældende Ret, foreligger der i Virkeligheden en ren Anakronisme. Praktisk eksisterer den ikke mere, og de enkelte Retsafgørelser, der tilsyneladende kan paaberaabes for Reglens fortsatte Bestaaen, drejer sig i Virkeligheden om klare Eksempler paa svigagtigt Forhold fra den forsikredes Side⁸.

Tager man for sig en af de som Bilag 1 og 2 aftrykte Begæringer, vil det formentlig være umiddelbart indlysende, hvilken umulig Overdrivelse det vilde være at paastaa, at Forsikringskontrakten i sin Helhed skulde blive ugyldig, naar der blot paa et eneste af Spørgsmaalene er givet urigtigt Svar. Snarere vil enhver, der ikke selv er Forsikringsmand, efter blot at have læst en Fjerdedel af Spørgsmaalene igennem, udbryde: «Hvor er det muligt, at jeg skal kunne besvare de Spørgsmaal nøjagtig?» Og ingen erfaren Brand-assurandør vil da heller bestride det Faktum, at af 10 Begæringer, ved hvis Udfyldelse ikke en dygtig Agent har været medvirkende, er de 9 ganske ufyldestgørende og upaalidelige som Materiale til en objektiv Bedømmelse af Risikoen⁹. At ville søge Forklaringen herpaa i en tiltagende Ligegyldighed og «Pligtforsømmelse» fra de forsikredes Side, vil blot være med Vilje at lukke Øjnene i for Virkeligheden; den ganske simple Forklaring, der er givet ovenfor S. 131, ligger altfor lige for, til at en Fagmand kan overse den.

⁸ Næsten alle de paagældende moderne tyske Domme drejer sig om det Forhold, at der er givet urigtigt Svar paa Spørgsmaalet, om den forsikrede tidligere har været ramt af Brandskade.

⁹ Prange: Krit. Betrachtungen gennemgaar S. 133—39 de i Bilag 1 nævnte Spørgsmaal og viser, hvilke ganske selvfølgelige Misforstaaelser de kan give Anledning til, og hvorledes der for den fulde Forstaaelses Skyld først maa gives en nærmere Forklaring af deres Betydning for Tarifieringen; han konkluderer i — hvad der ikke er nogen Overdrivelse — «dass eine ganze Reihe Frage vom Antragssteller in der Regel nicht und von einem Dritten in der Regel nur dann beantwortet werden können, wenn dieser Dritte feuersicherungstechnisch geschult ist.»

Da det praktiske Retsliv ikke kunde være blind for, at den kritiserede Regel i al dens Skarphed ikke stemmede med moderne Brandforsikringsforhold, søgte man at komme ud over Vanskelighederne ved med principiel Fastholden af selve Reglen at opstille forskellige Undtagelser, af hvilke de vigtigste er optagne i det tyske Entw. V. V. G. § 16, 2°: «Der Rücktritt (des Versicherers) ist ausgeschlossen, wenn die Unrichtigkeit dem Versicherer bekannt war oder die Anzeige ohne Verschulden unrichtig gemacht worden ist.» Forslaget knytter sig her til, hvad den tyske Rigsret gennem en Række Domme har statueret, nemlig «dass hinsichtlich der Folgen einer Verletzung der Anzeigepflicht zu unterscheiden ist, ob dem Versicherten ein Verschulden zur Last fällt oder nicht. In der Tat erfüllt die Versicherung ihren Zweck nur unvollständig, wenn sie nicht jedem Versicherten, den kein Verschulden trifft, gerecht wird»¹⁰. Naar dette kombineres med de Synspunkter, der kommer til Orde i en tysk Rigsrets Dom af 9. Oktober 1882¹¹ — hvori det hedder: «Die bei dem Versicherungsvertrag vorzugsweise zu beachtende bona fides bringt es mit sich, dass der Versicherer aus einer fahrlässiger Weise gemachten unrichtigen Angabe des Versicherungsnehmers dann keinen Anlass hernehmen darf, sich seiner Verbindlichkeit zu entziehen, wenn er selbst bei gehöriger Aufmerksamkeit im Stande gewesen wäre, die Unrichtigkeit zu entdecken, und ihn ebenfalls in dieser Beziehung der Vorwurf der Nachlässigkeit trifft,» — vil det ses, at der er aabnet den videst mulige Adgang til at neutralisere Virkningerne af den kritiserede Regel.

Hele denne Maade at løse Spørgsmaalet paa er imidlertid dels ganske i Almindelighed forfejlet, dels er den i direkte

¹⁰ Jfr. Forslagets Motiver S. 72. Se i øvrigt nærmere om den hele «Verschuldungstheorie» nedenfor § 20 F 3. — De tyske Selskaber har nu ved deres nedenfor i § 20 Note 26 omtalte Erklæring tiltraadt den foreslaaede Regel i Entw. V. V. G.

¹¹ Tysk Dom Nr. 266.

Modstrid med Forsikringsteknikkens Krav. Paa den ene Side at fastholde en gammel Regel og dog paa den anden Side at søge at slippe uden om dens Konsekvenser gennem Opstilling af vidtrækkende Undtagelser turde være fejlagtigt i Stedet for at foretage en Undersøgelse af, om ikke selve Reglen er antikveret og trænger til en grundig Omformning. Men dernæst er det nøjere beset i direkte Strid med Forsikringsteknikkens Krav saavel som med den ovenfor omtalte almindelige Begrundelse for den kritiserede Regel at tillægge *bonae fidei* Betragtninger over den forsikredes subjektive Forhold en saadan Vægt som nys nævnt.

Thi det, det for Selskabet kommer an paa, er dog at faa nøjagtig Oplysning om Tariferingsomstændighederne, for at derigennem den rette Præmie og de passende Betingelser kan fastsættes, og Retsreglerne bør udformes over dette rent objektive Grundsynspunkt. Den bærende Grundide i moderne Forsikringsteknik er netop den i eminent Forstand objektive, nemlig matematisk-statistiske Undersøgelse over de hver Risikoklasse iboende Faremomenter¹². Subjektive Hensyn til den forsikredes Person kan herudfra kun faa Betydning, for saa vidt de i Virkeligheden ogsaa involverer Faremomenter, altsaa i det Omfang, hvori der i Forsikringsvirksohmheden tales om den subjektive Risiko¹³. I øvrigt maa ethvert subjektivt Hensyn til den enkelte forsikrede betragtes som principielt uforeneligt med Udgangspunktet. Af praktiske Grunde nødes man dog til at gøre den Modifikation, at Selskabet udover den rent objektive Risiko tillige — hvis det da ikke selv tilvejebringer Tariferingsmaterialet — maa løbe den Risiko, at der foreligger ikke opgivne Tariferingsomstændigheder, som ikke er, ej heller burde være den forsikrede bekendt; Forsikringen vilde nemlig tabe væsentlig i Betydning, hvis man i al Almindelighed kunde risi-

¹² Jfr. hermed V. Ehrenberg i *Z. f. die ges. Vwiss.* III S. 321.

¹³ Jfr. herom nærmere Prange: *Krit. Betrachtungen* S. 126—7 og 131—3 samt Bache l. c. S. 16.

kere, at Omstændigheder, man ingen Anelse havde om, ja som der maaske endog hørte omhyggelig Specialist-Uddannelse til at opdage, skulde kunne indvirke paa Forsikringens Gyldighed. Men udover denne ene Undtagelse vilde det være ganske irrationelt at lade Hensyn til den forsikredes bona fides faa Indflydelse paa Selskabets Retsstilling i den omspurgte Retning. Al fornuftig Statistik vilde i saa Fald blive umuliggjort.

Et lige saa teknisk utilfredsstillende Forsøg paa at slippe uden om de værste Konsekvenser af den kritiserede Regel maa det siges at være, der fra forskellig Side er fremsat¹⁴, nemlig at Forsikringskravet dog ikke skulde bortfalde, naar der i det foreliggende Tilfælde ingen Aarsagsforbindelse var mellem Skaden og den ikke eller urigtig opgivne Tariferingsomstændighed. Hele Forsikringsteknikken hviler paa Gennemsnitsbetragtninger over, hvad Betydning de forskellige Faremomenter i Almindelighed har, hvorfor det maa blive uden Betydning, hvad Rolle det enkelte Moment har spillet netop i det konkrete Skadestilfælde. Den tyske Rigsret har da ogsaa gentagne Gange udtalt sig mod denne Lære¹⁵, der i det hele taget kun har fundet ringe Tilslutning¹⁶.

Disse irrationelle Undtagelsesregler viser tilbage paa en Fejl i selve Udgangspunktet. Dette tog man imidlertid uden

¹⁴ Saaledes af O. Bähr i det af ham affattede, i Archiv für bürgerliches Recht VII S. 1 ff. offentliggjorte Entwurf eines Reichsgesetzes über den Versicherungsvertrag, og saaledes ogsaa de østrigske Concordatsbetingelsers § 6, 2°: «Diese Folgen (o: Fortabelsen) treten nicht ein, wenn der Versicherte beweist, . . . dass der Schade durch den Umstand, hinsichtlich dessen eine unrichtige oder unvollständige Angabe gemacht wurde, weder herbeigeführt noch vergrößert worden sei.»

¹⁵ Tysk Dom Nr. 298 og 314. Jfr. endvidere schweiz. Bundesgerichts Urteil 4. Juli 1896 (Z. f. Vr. & W. II S. 745) og den positive Regel i fransk Code de commerce art. 348: «L'assurance est nulle, même dans le cas ou la réticence, la fausse déclaration, ou la différence, n'auraient pas influé sur le dommage ou la perte de l'objet assuré;» ligeledes italiensk Handelslov art. 429. Jfr. nu hermed fransk Forslag art. 36, 2°.

¹⁶ Jfr. Ehrenberg S. 347, Lalonde S. 152, Roelli: Entw. S. 40, 42 og 47 Note 33 samt det sidstnævnte Sted citerede.

Kritik for givet; Selskaberne havde atter her ingen Interesse i at faa den for dem saa bekvemme Regel forandret, og Juristerne savnede dels den fornødne Indsigt i moderne Forsikringsvirksomhed, dels hindredes de af gængse Læresætninger i at anlægge nogen Kritik. Den omspurgte Regel begrundes som ovennævnt almindeligvis ud fra Forudsætningslæren, hvad der ogsaa maa anses rigtigt. Denne Lære var imidlertid i dens hidtidige Skikkelse konstrueret over et abstrakt juridisk Skema, der savnede den fornødne Bøjelighed til at bringe Læren i Overensstemmelse med det moderne Forretningslivs Krav. Lærens Hovedregel gaar ud paa, at den (for Medkontrahenten kendelige) manglende eller bristende Forudsætning gør Kontrakten ugyldig og vel at mærke fuldstændig ugyldig¹⁷. Denne skarpe Regel røber formentlig en manglende juridisk Nuanceringssevne, en bristende retspsykologisk Sans til at forme Reglerne efter det moderne Forretningsliv, hvor overalt den menneskelige Relativitet har sejret over den gamle Trang til at opstille absolutte Retsregler med den eneste Forskel mellem alt eller intet. Og Reglen synes da ej heller rent logisk set rigtig konstrueret. Thi da det udelukkende er Forudsætningen, der skal indvirke paa Kontrakten, synes den ene rigtige logiske Konsekvens at være den, at den retlig betydningsfulde Forudsætning indvirker paa Kontrakten, saa langt den rækker, men ej heller længere. Det vil altsaa sige, at den manglende eller bristende, væsentlige Forudsætning ikke gør Kontrakten i dens Helhed ugyldig, men kun i det Omfang, Forudsætningen virker. I det praktiske Resultat vil det nu ganske vist i Øjeblikket stille sig saa, at denne modificerede Forudsætningsregel i al Almindelighed kun angiver en Forskel i Synsvinklen. De fleste Retshandler maa nemlig indtil videre betragtes som udelelige i den Forstand, at der enten slet ikke eller kun ved Indrømmelsen af

¹⁷ Herom er saavel den «subjektivistiske» som den «objektivistiske» Lære enig.

en vis Dommervilkaarlighed kan være Tale om at udskille den Del, som Forudsætningen rammer, hvorfor det følgerlig bliver nødvendigt at lade Forudsætningen paavirke Rets-handlen i dens Helhed¹⁸.

¹⁸ Det synes paa nærværende Sted overflødigt at tage Standpunkt til de forskellige Forudsætningsteorier, der i øvrigt i det praktiske Resultat ikke skønnes at være altfor divergerende, og tilstrækkeligt at holde sig til følgende: En vis Kontrakt er afsluttet, et Retsforhold skabt; der foreligger altsaa et fait accompli med den Tilværelsens Ret, som den praktiske Retsfølelse altid vil tillægge et saadant; i hvert Fald er det givet, at i Tvivltilfælde den mindste Forandring i et bestaaende Retsforhold maa foretrækkes. Bag dette Retsforhold staar den ene Part med en betydelig Interesse i at bevare Forholdet og med Udsigt til et uforholdsmæssig stort Tab, hvis Kontrakten i dens Helhed skal bortfalde. Paa den anden Side har Modparten en væsentlig Interesse i, at dette sker. Mellem disse to Alternativer ligger der imidlertid et stort Spillerum, og det kan a priori i de fleste Tilfælde med Sikkerhed paastaas, at der et Sted i dette Rum findes en Skæringslinie for de to modstridende Interesser. Den anfægtendes Interesse vil normalt være fuld fyldestgjort, naar hans Modydelse blot bliver forholdsvis reduceret; navnlig gælder dette da, naar han er en Forretningsmand, der til Stadighed afslutter Kontrakter af den omspurgte Art i forskellige Kvantiteter og Kvaliteter. Omvendt vil den anden Parts Interesse normalt være bedre varetaget ved, at Retshandlen bliver staaende mod reduceret Modydelse, end hvis den helt skulde bortfalde. Den Slags Arrangementer hører derfor ogsaa i Praksis til de mest dagligdags Ting. Vanskeligheden ligger blot i at lade Tredjemand fastsætte Skæringslinien. Dette kan nemlig ikke ske med matematisk Sikkerhed. En saadan kan imidlertid heller ikke kræves, det maa her som andet Steds være tilstrækkeligt, at der foreligger en efter menneskelige Begreber tilstrækkelig Sikkerhed i Skønnet; i saa Fald maa Retshandlen paa Basis af de ovennævnte Betragtninger statueres at være delelig, medmindre den anfægtende ser sig i Stand til at sandsynliggøre, at hans Interesse alligevel ikke er (delvis) fyldestgjort ved en delvis Ydelse. Og der er saa meget mindre Fare ved at fastholde Deleligheden, som den anfægtende for sig paa Forhaand vil have en mægtig Støtte i Jurisprudensens Tilbøjelighed til at opfatte enhver Retshandel som en organisk, udelelig Helhed, suppleret med den neppe rigtige Paastand, at Storhandelens Interesser gaa i Retning af det absolutte, udelelige, hvorfor man følgerlig kan være sikker paa, at den anfægtendes Ret ikke vil komme til kort.

I Praksis maa der vistnok siges at være en stigende Tendens henimod Delelighedstanken, og denne Tendens kommer da ogsaa til Orde baade hos Forkæmpere for den «subjektivistiske» og den «objektivistiske» Forudsætnings-

I Forsikringsretten, her særlig Brandforsikringsretten er der imidlertid rig Anvendelse for den modificerede Forudsætningsregel, idet det ikke lader sig bestride, at Forsikringskontrakten par excellence maa siges at være en delelig Retshandel. Baade i kvantitativ Henseende: Forsikringen kan deles og bliver i det praktiske Liv gennem Medforsikring og Genforsikring delt akkurat, som det skal være — og i kvalitativ Henseende: det er Forsikringsteknikkens Maal saa vidt muligt at tarifere hvert enkelt Risikomoment. Og selv om man ikke vil vedkende sig den af Magdeburger Brandforsikringsselskab opstillede Lære: «Enhver Risiko kan forsikres, naar blot den adækvate Præmie kan opnaas, forudsat at den subjektive Risiko er normal,» i al dens Skarphed¹⁹, saa maa det dog være og er utvivlsomt Maalet for ethvert paa rationel Stordrift baseret Brandforsikringsselskab saa vidt muligt at tilbyde Forsikring for enhver Risiko. Med andre Ord: De Tilfælde, hvor en tilbuds Risiko principielt afslaaes, vil overalt nu til Dags udgøre de rene Undtagelser. Hovedreglen er derfor uomtvistelig, at Selskabet vilde have kontraheret alligevel, selv om det havde været vidende om de sande Forhold, og at de af den forsikrede givne Risikooplysninger følgelig ikke tjener til at afgøre det Spørgsmaal, om Selskabet overhovedet vil kontrahere, men kun som Hjælpe-midler til den rette Tarifiering. Man maa herved ikke lade

lære, jfr. Lassen I S. 81, 362—3 og II S. 67—8, 81 og Ernst Møller: Forudsætninger S. 44 Note 12.

¹⁹ Da denne Lære særlig for de smaa danske Forholds Vedkommende er bleven bestridt, skal her henvises til Referatet i Fra Fverd, 16. Aargang af et Forsikringsmøde, hvor der lige efter hinanden fra tre af de betydeligste danske Brandassurandører faldt følgende Udtalelser: «Derimod staar den gamle Sætning, at alt kan forsikres, naar blot der betales den Præmie derfor, som er nødvendig» (S. 137) . . . «Man maa imidlertid ikke sige, at man vil trække sig tilbage fra en Risiko. Det vil være en Fejl. Forsikringsselskaber er til for at paatage sig en hvilken som helst Risiko, naar blot de faar tilstrækkeligt Ækvivalent i Form af en tilstrækkelig høj Præmie» (S. 139) . . . «vi ønsker at forsikre hvor som helst, naar blot vi faar den tilstrækkelige Præmie» (S. 140).

sig vildlede af den nærværende Spørgsmaal uvedkommende Omstændighed, at adskillige Risikobedømmelser fører til Afslag, fordi Bedømmelsen praktisk ikke er fri, men derimod begrænset indenfor Rammerne af de Præmiebetingelser, der i Kraft af Konkurrenceforholdene kan opnaas. — Og den ovenfor i Note 18 nævnte Skæringslinie mellem de to Parter Interesser lader sig dernæst ved Forsikringskontrakten fastsætte med en Sikkerhed, der endog nærmer sig den matematiske.

Af det nævnte følger utvivlsomt som retlig Konsekvens, at Forsikringskontrakten ikke kan blive fuldstændig uforbindende for Selskabet, blot fordi den forsikredes Risikooplysninger viser sig at være urigtige. Denne Følge kan tværtimod kun indtræde i det Undtagelsestilfælde, hvor Selskabet godtgør, at det overhovedet ikke vilde have afsluttet Forsikringen, saafremt det havde været vidende om de sande Forhold. En særlig Anvendelse af sidstnævnte Regel er det, at Forsikringen i dens Helhed maa blive uforbindende for Selskabet, saafremt Risikooplysningerne er givne urigtige i den bevidste Hensigt at forfordele Selskabet; den subjektive Risiko er nemlig her abnorm, og paa Forsikringer med abnorm subjektiv Risiko engagerer intet forsvarlig ledet Selskab sig.

Bortset fra disse Undtagelsestilfælde bliver Følgen ikke Forsikringskravets Bortfald, men blot, at Selskabets Forpligtelser saaledes beskæres, at Selskabet derved bliver stillet paa samme Maade, som om det havde kontraheret paa Grundlag af rigtige Risikooplysninger. Videre strækker Selskabets legitime Interesser sig nemlig ikke. Selskabet vilde ogsaa i hint Fald tegnet Forsikringen, men havde da forlangt en højere Præmie (eventuelt fastsat andre Forsikringsvilkaar), og var der kun tilbudt Selskabet det Præmiebeløb, som det faktisk har oppebaaret, altsaa en proportionel Del af det rigtig beregnede Beløb, vilde det ogsaa kun have løbet en proportionel Del af Risikoen, akkurat paa samme Maade, som om der var en

Medassurandør. Den Del af Forsikringskontrakten, som er i Orden, d. v. s. hvorfor Selskabet har faaet alt, hvad det har Krav paa, udsondres altsaa som fuld gyldig; den øvrige Del bortfalder²⁰.

Den korrekte Slutning ud fra Forudsætningssynspunktet, den Regel, der stemmer med Forholdets Natur, bliver følgende, at den forsikrede, der har givet urigtige Svar paa Risikospørgsmaalene, betragtes som Selvassurandør for den forholdsmæssige Del af Risikoen, for hvilken han som Følge af de urigtige Oplysninger ikke har betalt Præmie, (og underkastet de særlige Forsikringsvilkaar, Selskabet da eventuelt vilde have stipuleret), saaledes at han i Skadestilfælde faar Skaden godtgjort pro rata.

Et Eksempel vil nærmere belyse denne Regel: En Fabrik er forsikret mod Brandfare, og den forsikrede har i

²⁰ I det ovenstaaende findes allerede den tilstrækkelige Imødegaaelse af det videre gaaende Forslag, der undertiden forsvares, at Forsikringskravet trods de urigtige Svar skal blive staaende i sin Helhed, men at Selskabet til Gengæld faar Ret til at efterkræve de for lidt betalte Præmier for hele det paagældende Tidsrum med Renter. Forudsætningen virker anfægtende ind paa Retshandlen, bevirker, at Dele deraf bortfalder; den kan ikke som saadan komme til at fungere som Grundlag for en Fordring om en forhøjet Modydelse. Det nævnte Forslag vilde dernæst føre til særdeles betænkelige Konsekvenser i teknisk Henseende. Medens Selskabet efter den ovenfor svarede Regel ikke med Rette kan beklage sig, idet det derefter kun kommer til at yde i Forhold til det Vederlag, det faktisk har modtaget, skulde det efter nysnævnte Forslag betale i Forhold til, hvad det burde have modtaget i Præmie. Det har altsaa løbet en Risiko, hvorfor det intet Vederlag har nydt, hvorved dets Ydeevne er kommet i Fare. Med en saadan Regel, hvorefter Forsømmelser med Præmiens Betaling kan rettes efter Skadens Indtræden med tilbagevirkende Kraft, kan Forsikringsvirksomheden ikke trives; Selskabet kunde i saa Fald kun være sikker paa eet: nemlig altid at komme til at betale fuldt ud; om det derimod i de mange Tilfælde, hvor Skade ikke indtræder, og som skal dække hine enkelte Tilfælde, fik, hvad det skulde have, blev med den kritiserede Regel ret problematisk. — I de offentlige eller halvt offentlige Bygningsbrandforsikringer med — retlig eller faktisk — Tiltrædelsestvang, hvor Anstalten til Gengæld er pligtig til at modtage enhver Risiko, kan der derimod være Grund til at acceptere en Ordning som den kritiserede.

Begæringen besvaret Spørgsmaalet: «Hvilken kunstig Belysning benyttes?» med: «Almindelig Kulgas.» Dette viser sig nu efter stedfunden Brand kun for saa vidt at være rigtigt, som der i Kontor-, Lager- og Indpaknings-Lokaler m. m., kort sagt i de fleste Lokaler brændes Gas, men i selve de Lokaler, hvori Fabrikationen foregaar, benyttes Petroleum. Herfor vil der efter Tariffen være at betale et Tillæg til Præmien af 25 $\frac{0}{100}$, og Skaden vil følgelig være at regulere efter Brøken $\frac{1}{2}\frac{0}{5}$. Men Tariffen foreskriver tillige, at i saa Fald følgende særlige Forsikringsvilkaar skal indføres i Policen: «Rengøring, Paafylden og Tænding af Petroleumlampen maa ikke ske i selve Fabrikslokalerne»; Policen vil da være at læse, som om dette Vilkaar var indført, og er Skaden sket derved, at Lamperne er paafyldte inde i selve Fabrikslokalerne (med den forsikredes Vidende), maa Selskabet følgelig pure frifindes.

I Overensstemmelse hermed er en tysk Rigsrets Dom af 22 Oktober 1898²¹. Klageren havde forsikret Bygninger, der til Dels ikke stod paa hans egen Grund, og havde besvaret et Spørgsmaal herom i Begæringen urigtig. Selskabet paastod efter sket Skade, at den forsikredes Krav overensstemmende med Forsikringsbetingelserne var fortabt paa Grund af den urigtige Besvarelse; subsidiært hævdede det imidlertid, at det overhovedet kun tegnede Forsikring for Bygninger paa fremmed Grund mod det særlige Forsikringsvilkaar, at Godtgørelsen først udbetaltes efter sket Genopbyggelse, og at kun Nedrivningsværdien godtgjordes, hvis Genopbyggelse ikke fandt Sted, og paastod derfor, at det i hvert Fald kun kunde dømmes overensstemmende hermed. Medens Rigsretten efter en ret vovet Fortolkning af Forsikringsbetingelserne forkastede Selskabets Paastand om pure Frifindelse, tog den dets subsidiære Paastand til Følge.

Mod selve den nysnævnte principielle Regel som saadan kan der ikke godt tænkes rejst nogen alvorlig Indven-

²¹ Refereret i Z. f. Vr. & Wiss. V S. 51.

ding fra Selskabernes Side²². For at Reglen imidlertid skal faa nogen praktisk Betydning, maa den suppleres med en bestemt Bevisbyrdefordeling. Man kunde nu i saa Henseende mene, at medens det blev Selskabets Sag at godtgøre, at den forsikrede havde givet urigtige Svar paa Risikospørgsmaalene, maatte det derefter blive den forsikredes Sag nærmere at godtgøre, hvorledes Selskabet vilde have kontraheret, hvis det havde faaet de rigtige Oplysninger. Var dette rigtigt, vilde den forsikrede i Virkeligheden gennemsnitlig være stillet lige saa slet som efter den antikverede Regel, da han normalt vilde være ude af Stand til at føre et slikt Bevis. Om noget saadant kan der da ej heller være Tale. I Kraft af det moderne fornuftige Princip, at Bevisbyrden paa Forhaand maa antages at hvile paa den Part, som har den nemmeste Adgang til Fremskaffelse af Bevismaterialet, maa det være saa nogenlunde selvindlysende, at Selskabet har at føre det omspurgte Bevis. Thi medens det, som alt nævnt, normalt vil være den forsikrede næsten umuligt at føre Bevis om de her foreliggende tekniske Æmner, som han tilmed ingen Forstand har paa, ligger omvendt Selskabet inde med Bevismaterialet fiks og færdigt. Til samme Resultat føres man ved at erindre, at Formodningen paa Forhaand er for, at Selskabet vilde have kontraheret ogsaa under de ikke oplyste Betingelser, og at der her er Spørgsmaal om at stille Selskabet gunstigere end efter Policetekstens Ordlyd. Paa den anden Side vil der dog efter Sagens Natur ikke kunne være Tale om at fordre et strengt Bevis for de omspurgte tekniske Tariferingsregler; et fornuftigt Sandsynlighedsbevis maa være tilstrækkeligt.

²² Julius Gierke i Verhandlungen des 27. deutschen Juristentags Bd. II S. 93 Note 106 erklærer dog Reglen for uantagelig. Hans Begrundelse heraf er lige saa kort som overraskende og lyder saaledes in extenso: «Es muss dem Versicherer gestattet sein, einen empfindlicheren Druck auf dem Versicherungsnehmer auszuüben, damit dieser seiner Anzeigepflicht sorgfältig genügt. Sonst hat die Statuierung der Anzeigepflicht überhaupt keinen grossen Wert.» Nej, men det er netop ogsaa det, nærv. Forf. har hævdet.

Det er til denne Bevisbyrdefordeling, at Selskabernes reelle Indvendinger vil knytte sig. Der vil først blive sagt, at det er saare uretfærdigt at statuere, at Følgen af, at den forsikrede ikke opfylder sine Forpligtelser, skal være den, at der paalægges Selskabet en Bevisbyrde. Saa saare man imidlertid erindrer, at der her kun i ganske uegentlig Forstand kan tales om «Forpligtelser» for den forsikrede, gaar Glansen af Indvendingen, som i Virkeligheden kun indeholder et behændigt Spil med Ord, en overfladisk Argumentation med Begreber i Stedet for en fornuftig Under søgelse af, hvad de Livsforhold, der skal retlig reguleres, kræver.

Den vigtigste Indvending vil være den, at den foreslaaede Regel vil blive højst skadelig for berettigede Interesser fra Selskabernes Side, idet det i mange Tilfælde vil være umuligt for Selskabet nærmere at dokumentere, hvorledes det vilde have kontraheret. Thi vel kan der opstilles og dokumenteres visse almindelige Tariferingsregler; men disse udgør kun den grove Gennemsnitsbasis for Risikovurderingen; den faktiske Tarifiering sker paa Grundlag af det individuelle Selskabs utallige opsamlede Erfaringer om de enkelte Tariferingsomstændigheder, hvortil saa kommer den paagældende Assurandørs praktiske subjektive Skøn²³,

²³ I de tyske Tarifselskabers Denkschrift af September 1903 ang. Entw. V. V. G. hedder det S. 21 i Anledning af Forslagets § 35, der i øvrigt ikke vedrører nærværende Spørgsmaal, særdeles typisk: «Bei der Feuerversicherung ist der Prämientarif nicht ein so beschaffenes Gesetz, dass man ohne weiteres die Prämie für jede Gefahr ansehen kann. Die wesentliche Bedeutung des Prämientarifs der Feuerversicherung besteht vielmehr in einer Anleitung für die Bewertung der Risiken. Die Vielseitigkeit der Feuerversicherungsobjekte und die Veränderlichkeit, der diese im Verkehrsleben unterworfen sind, verlangen, dass die Prämien der Feuerversicherung sich dem anpassen. Die durch die Erfahrungen in der Praxis gewonnene Technik des Gewerbes gehört dazu, um die Prämie nach den für die Beurteilung des Risiko gegebenen Unterlagen zu bestimmen. Deshalb kann auch regelmässig nicht der Agent oder ein Dritter nach einem festen Prämientarif die Prämie für ein Risiko bestimmen, sondern die Antragsunter-

og om alt dette vil det selvfølgelig være Selskabet umuligt at føre noget egentligt Bevis; den moderne Tarifieringsteknik kan følgelig ikke bære den foreslaaede Regel. Hertil er nu at bemærke, at der for det første ligger en mægtig Overdrivelse i saadan Tale om en indgaaende individuel Prøvelse af den enkelte Risiko; netop under den moderne Stordrift hverken kan der ofres eller bliver der ofret saa meget Arbejde og Tid paa den enkelte Forsikringsafslutning; det er kun i det rene Undtagelsestilfælde, navnlig ved de store kommercielle eller industrielle Forsikringer, at der bliver Tale om sligt, og ved disse Forsikringer kommer det omhandlede Spørgsmaal næsten ikke frem, idet den forsikredes Medvirken til Tarifieringsmaterialets Fremskaffelse her er af saare forsvindende Betydning, saaledes som ovenfor paavist. — Men dernæst har den megen Tale om Betydningen af det subjektive Assurandørskøn for en kyndig og fordomsfri Fagmand en underlig gammeldags Klang; thi Udviklingen indenfor Tarifieringsteknikkens Omraade gaar af let forstaaelige Grunde²⁴ i stærkt objektiverende Retning, saaledes at saa vidt muligt alle de Omstændigheder, der kan faa Betydning for Præmieansættelsen, formuleres som almindelige Tarifieringsregler, og at følgelig det subjektive Skøn, der saavel i Almindelighed som navnlig i Tilfælde af Personskifte kan medføre en uheldig Uensartethed, trænges saa langt tilbage som muligt. Naar denne Udvikling er naaet saa langt frem som i

lagen gehen zur technischen Beurteilung an die Generalagentur oder die Direktion. — Eben so wenig giebt es, von einigen Ausnahmen abgesehen, feste Vorschriften über Risiken, welche nicht übernommen werden, auch nicht über gewisse Gefahrumstände, welche ein Risiko unannehmbar machen.» Det sidste er ikke rigtigt, da enhver Agentinstruktion vrimer med Regler i saa Henseende. Derimod er det sikkert nok, at Tarifferne, hvor de ikke er obligatoriske, ofte ikke følges altfor nøje, det vil praktisk sige, at Risikoene tegnes under Tarifpræmie, men af den Grund vil jo Selskaberne ikke kunne beklage sig over, at Tariiffen paa det omspurgte Omraade lægges til Grund.

²⁴ Hvis en fuld detailleret Statistik kunde have, blev der overhovedet ikke Plads for noget subjektivt Skøn.

den nye tyske Fællestarifs saare udførlige almindelige Tariferingsregler, bliver der praktisk set kun meget ringe Plads tilovers for et subjektivt Skøn. Ogsaa andet Steds har denne Udvikling navnlig gennem Tarifforeningerne naaet en saadan Styrke, at der skønnes at være fuld praktisk Føje til at paastaa, at saafremt der virkelig endnu hos flere Selskaber maatte være et saa stort Spillerum tilbage for den rent subjektive Risikobedømmelse, da beror dette paa en mangelfuld udviklet Teknik, som der ingen Grund er for Retsordenen til at tage Hensyn til. For øvrigt er det en Fiktion at tale om et rent subjektivt Skøn; thi et saadant vil selvfølgelig ikke være den rene blaa Vilkaarlighed, men enten støtte sig paa analoge Tilfælde — der kan dokumenteres — eller dog paa fornuftige objektive Grunde. — Og endelig maa det skarpt præciseres, at det er ganske forvirrende i nærværende Forbindelse at tale om «alle de mange Omstændigheder, der faar Betydning for Tarifieringen.» Thi praktisk vil jo Sagen paa ingen Maade stille sig saaledes, at hele Tariferingsmaterialet eller blot den væsentlige Del deraf er urigtig opgivet; det vil næsten altid kun dreje sig om, at en ganske enkelt, som oftest særdeles markant Risikoomstændighed skal være forkert angivet.

Alt vel overvejet kan det nævnte Bevis gennemsnitlig saa langt fra volde Selskaberne Ulejlighed, at det tværtimod normalt vil være langt lettere at føre end andre Beviser, hvorom der bliver Tale under civile Retssager. Thi som alt nævnt vil Selskabet i det store Hele have Bevismaterialet liggende fiks og færdigt, at sige da, hvis det er rationelt ledet, og den her forsvarede moderne Regel vil netop for saa vidt have det væsentlige Fortrin fremfor den antikverede, at den gør Ret og Skel mellem de godt og de daarlig ledede Selskaber; thi jo bedre Orden et Selskab har i sine Sager, jo omhyggeligere dets Tariffer og Agentinstruksjoner er udarbejdede, jo nøjagtigere dets Materiale er klassificeret og registreret, des lettere vil det blive Selskabet at føre hint Bevis. Den moderne Regel tvinger saaledes Udvik-

lingen fremad, den antikverede Regel fører nærmest i modsat Retning; thi jo slettere et Selskab er ledet, jo ringere dets egen Indsats i Tariferingsmaterialet er, des flere Muligheder vil der efter sidstnævnte Regel være til at kunne hævde Kontraktens Ugyldighed²⁵.

At der muligt vil kunne paavises og navnlig teoretisk konstrueres de Tilfælde, hvor Selskabernes Interesse kommer noget til kort efter den her forsvarede Lære, er ikke nogen alvorlig Indvending; thi der findes jo ikke den Lovregel paa Jord, der uden videre passer til hvert enkelt Tilfælde. Spørgsmaalet bliver ikke, om der overhovedet kan paapeges saadanne Tilfælde, men derimod om hvor mange og særlig da hvormange i Forhold til den gamle Regel. Og her tør det da trygt paastaas, at for hvert Tilfælde, hvor den gamle Regel i dens urimelige Strengthed strider grelt mod den materielle Retfærdighed og mod Praxis, vil det blive vanskeligt at paapege et enkelt, hvor den moderne Regel ikke passer.

Nogen virkelig Indvending skønnes det ej heller at være mod den her hævdede Regel, at den forsikrede efter denne kan blive forskellig stillet, eftersom han har kontraheret med det ene eller det andet Selskab; de forskellige Selskaber har nemlig, alt efter deres forskellige Erfaringer, afvigende Tariferingsregler og afvigende Praxis om, hvilke Risikoer det overhovedet ikke overtager. Thi dette er jo kun en simpel Følge af, at den forsikrede ikke i blaa Almindelighed har tegnet en Forsikring, men at han netop har kontraheret med dette bestemte Selskab. Det er muligt, at han kunde have faaet Forsikringen til billigere Præmie og paa lempeligere Vilkaar ved at henvende sig til et andet Selskab, men denne Mulighed kan der af selvindlysende Grunde ikke tillægges

²⁵ Angaaende den Indvending, der kan tænkes rejst mod den moderne Regel ud fra Maksimeringsbedømmelsen, maa, da den forsikredes Risikooplysninger nu til Dags ved Brandforsikring neppe kan komme til praktisk at spille en Rolle for den rette Maksimering, henvises til Forfatterens oven citerede Afhandling S. 46—9. At endvidere Analogien fra Søforsikringsreglerne ikke kan paaberaabes for de øvrige Forsikringsarter i den her omspurgte Henseende, er paavist ovenfor i § 15 Note 17.

retlig Betydning. Desuden vil saadanne Uligheder efter de Former — Fællestarif, Medforsikring, Genforsikring — hvorunder moderne Brandforsikring drives, blive stadig færre og færre, ligesom Vanskelighederne ved at bevise ganske særlige Forretningsregler vil virke i samme Retning.

For saa vidt det endvidere indvendes, at Selskaberne dog ikke efter den her hævdede Regel opnaar at være sikre paa at blive stillede paa samme Maade, som om de havde kontraheret paa Grundlag af rigtige Risikooplysninger, idet det jo er muligt, at Urigtigheden af de givne Oplysninger slet ikke opdages, da er dette vel rigtigt, men denne Mulighed bliver Selskaberne nødt til at regne med, ligegyldigt hvorledes end Reglerne formuleres; og for saa vidt det videre siges, at denne Muligheds faktiske Indtræden bliver mere faretruende efter nærværende Lære, idet den gamle, strengere Regel havde en langt større præventiv Kraft til at skræmme Folk fra at give urigtige Risikooplysninger²⁶ og til at skærpe deres Aarvaagenhed ved de stillede Spørgsmaals Besvarelse, da kan dette teoretisk se meget smukt ud, men i Praxis vil Sagen stille sig lige omvendt. Nu ved Folk, at Selskaberne dog normalt ikke tør nægte at betale, og at de derfor faar den hele Godtgørelse, idet der ikke er anvist en Middelvej; men bliver det almindelig Regel, at man fremtidig kun faar Erstatning i Forhold til Rigtigheden af ens Besvarelser, vil Publikum sikkert hurtig indse, at dette er en fuldt fornuftig og rimelig Regel, som Selskaberne ikke behøver at genere sig for at anvende, og saa skal de nok lære at tage sig bedre i Agt.

De Indvendinger, der kan rejses mod Læren, kan saaledes ikke tillægges nogen afgørende Betydning, og set fra et praktisk Forretningsstandpunkt vil en Opposition fra Selskabernes Side være saa meget mere uforstaaelig²⁷, som en

²⁶ Jfr. Ehrenberg S. 348.

²⁷ Til Belysning af de tyske Tarifselskabers neppe ganske kloge Taktik paa Lovgivningsspørgsmaalets Omraade skal følgende anføres: Nærværende Forfatter bemærkede i den ovenfor citerede Afhandling, at der fra de tyske

almindelig Gennemførelse af den her hævdede Regel i det store Hele vil føre til langt gunstigere Resultater for Selskaberne end den gamle Regel. Denne er nemlig efter moderne Forhold saa urimelig streng, der er et saa skrigende Misforhold mellem Fejlen og dens Følger, at Selskaberne kun ganske undtagelsesvis tør anvende den²⁸; og hvor dette sker, finder Domstolene yderligere i de ni af de ti Tilfælde Udvej til faktisk at underkende Fortabelsesreglen, et Resultat, som Selskaberne i Kraft af Omstændighedernes tvingende Logik ikke kunde hindre, om de saa dannede et internationalt Kartel til streng Haandhævelse af Præjudice-Reglerne. Og Resultatet bliver saa, at den forsikrede nor-

Brandforsikringsselskabers Side turde forventes en skarp Kritik mod de deri fors varede Regler. Afhandlingen udkom paa tysk og blev særdeles aktuel, da Tidspunktet for dens Udgivelse netop faldt sammen med det tyske Entwurfs Publikation og Udarbejdelsen af alle de kritiske Denkschriften dertil. Som Følge heraf blev Afhandlingen læst af Hovedparten af de tyske Assurandører, hvad Forf. ogsaa ved fra Underhaandsmeddelelser, ligesom den blev særdeles velvillig omtalt i de ikke officiose Fagorganer, se Annalen 1903 S. 603 og Deutsche Versicherungs-Zeitung 1903 S. 483, jfr. endvidere Prange: Krit. Betrachtungen S. 124—5 og 143—54, hvor den endog citeres Side op, Side ned. Som Følge heraf kan det ikke bero paa en Tilfældighed, at hverken Afhandlingen eller de deri fors varede Regler med et Ord er bleven omtalt i de officiose Organer, Z. f. Vwesen og Z. f. die ges. Vwiss., i det udførlige Denkschrift af September 1903 eller i det over 400 Sider stærke Referat over Forsikringsmødet i Berlin den 10—12 December 1903, der kun drejede sig om Lovgivningsspørgsmaalet, og hvor alle herhen hørende Spørgsmaal blev indgaaende undersøgte. Dette Forsøg paa at tie Sagen ihjel synes saa meget mærkeligere, som Selskaberne dog maatte kunne sige sig selv, at det ikke kunde gennemføres. Forfatterens Regler er da ogsaa Ord til andet blevet anbefalede som Ændringer til Entw. V. V. G. af forskellige tyske Handelskamre, jfr. herom Annalen 1904 S. 121, 297. Naar disse Kamre til Forfatterens Regel 2 følger: »jedoch unbeschadet des dem Versicherten in denjenigen Fällen zugesprochenen Schutzes, wo ihn kein Verschulden trifft,» maa der dog i Henhold til det ovenfor S. 143—5 udviklede protesteres mod denne Tilføjelse. Endvidere har Forfatterens Regler været Genstand for Diskussion paa 27. tyske Juristmøde, jfr. dettes Forhandling, Band 2 S. 86 ff. og Z. f. die ges. Vwiss. V S. 129 ff.

²⁸ Det er ogsaa betegnende, at Brandassurandørerne praktisk altid fornægter Reglen, naar man spørger dem, om det virkelig er Meningen, at osv.

malt — selv om han endog har givet meget urigtige Risikooplysninger, og selv om Selskabet som Følge heraf ikke har faaet mere end en Brøkdel af den Præmie, det burde have haft — faar den hele Skade godtgjort, et Resultat, der er ganske uretfærdigt, i Strid med rationel Forsikringsteknik og slappende for Moralen i Forsikringsforholdene.

Den her forsvarede moderne Regel skyder derimod ikke over Maalet, den knytter sig nøje til rationel Forsikringsteknik, driver Udviklingen fremad og gør Skel mellem dygtig og daarlig ledede Selskaber, dens Berettigelse vil kunne forstaas af enhver rettænkende Forsikringstager, den vil blive anerkendt af Domstolene, og da den giver hver Part sin Ret, vil Selskaberne ikke i noget Tilfælde behøve at nære Betænkeligheder for nøje at haandhæve den.

I Henhold til det ovenstaaende hævdes følgelig den her forsvarede, ovenfor S. 149—50 nærmere formulerede Regel at være overensstemmende med Forholdets Natur 3: at være den Regel, der efter nøje Afvejelse af de to kontraherende Parters modstridende Interesser, moderne Brandforsikringsteknik saavel som gældende Retsregler, her særlig den danske Formuerets Grundsætninger, kommer den materielle Retfærdighed nærmest. Som stemmende med Forholdets Natur vil Reglen, da positiv Lovordning mangler og en Analogi fra Sølovens Regler er uberettiget, være at betragte som gældende dansk Ret. Af de samme Grunde maa Reglen i øvrigt ogsaa i flere andre Lande, saaledes f. Eks. i Norge, Sverrig og Tyskland, uden videre anses som Retsregel.

For saa vidt det bemærkes, at dette Resultat i Øjeblikket ikke faar stor Betydning, eftersom det ganske overvejende Antal Selskaber i deres Forsikringsbetingelser udtrykkelig har fastslaaet den gamle Regel om Forsikringens fuldstændige Ugyldighed, da vil den deklaratoriske Regel dog altid faa en væsentlig faktisk Indflydelse, navnlig hvor som her den kontraktmæssige Regel gennemsnitlig ligefrem ikke kan anvendes. Og hvad særlig dansk Brand-

forsikringsret angaar, maa gøres opmærksom paa, at af de 4 danske Selskaber savner de to Selskabers²⁹ Forsikringsbetingelser en særlig Regel om, hvad Følge urigtige Risikooplysninger fører med sig, hvorfor man altsaa her maa se hen til gældende Ret³⁰.

I øvrigt er Reglen ogsaa i Færd med at bane sig Vej i Selskabernes Praksis. For Danmarks Vedkommende er der underhaanden meddelt Forfatteren Eksempler i saa Henseende. Med Hensyn til tysk Praksis skal henvises til følgende Udtalelser: «die Gesellschaften sich damit begnügen, nur im Verhältnisse der bezahlten zu der bei richtiger Declaration des Risicos zu bezahlen gewesenenen Prämie Ersatz zu leisten»³¹ og «zur Ehre der deutschen Assekuranz muss doch gesagt werden, dass es manche Anstalten gibt, die faktisch schon bisher ab und zu nach den hier vorgeschlagenen Regeln freiwillig gehandelt haben . . . In gewissen typischen Fällen pflegen die Gesellschaften ganz arithmetisch vorzugehen, indem sie die Entschädigung in dem Verhältniss der Prämie, die sie bekommen haben, zu der Prämie, die sie bei richtiger Declaration hätten beziehen müssen, bewil-

²⁹ Næmlig Kgl. oktr. alm. Brandassurance-Kompagni (dog ikke dets allernyeste Betingelser) og Nordisk Brandforsikring.

³⁰ I to her arbejdende tyske Selskabers Betingelser findes heller ingen særlig Følge nævnt. I flere engelske Selskabers danske Betingelser findes Fortabelsesreglen kun fastsat for det Tilfælde, at den forsikrede har gjort sig skyldig i forsætlig Fordølgelse eller falsk Fremstilling. I et norsk Selskabs Betingelser findes følgende Regel: «Befindes det, at den forsikrede ved urigtigt Opgivende har foranlediget Forsikringens Tegning eller forskaffet sig Lettelse i Præmierne, har Selskabet Ret til ganske eller for en Del at nægte Skadeserstatning.» Ligesom denne Regel maa forstaaes i Overensstemmelse med det her hævdede, gælder det samme, naar det i et andet norsk Selskabs Betingelser hedder, at den forsikrede «hæfter for enhver Urigtighed i Opgivelserne», saa meget mere som der senere i samme Betingelser findes Bestemmelse om, under hvilke nærmere Forudsætninger alt Krav paa Skadesgodtgørelse tabs.

³¹ Se Ehrenzweig XVIII 2 S. 166 i en Artikel af —er, under hvilket Mærke skjuler sig en Forsikringspraktiker.

ligen»³². Angaaende fransk Praksis kan dernæst henvises til følgende Citat: «Souvent les compagnies offrent, quand le sinistre a eu lieu, de réduire l'indemnité proportionnellement à la différence des deux taux de primes; c'est une solution en somme assez équitable, et les tribunaux l'accueillent volontiers»³³⁻³⁴.

I Tyskland har det yderligere Spørgsmaal været særdeles omdebatteret saavel som Genstand for adskillige Retsafgørelser, hvad Betydning det har, at de urigtige Svar paa Risikospørgsmaalene er nedskrevne af Selskabets Agent. Medens Svaret er let i de to Ydertilfælde, at Agenten blot har nedskrevet de af den forsikrede givne Svar, og at Agenten har skrevet et urigtigt Svar, skønt den forsikrede til ham har givet den rigtige Oplysning — hvormed maa jævnstilles, at det urigtige Svar er foraarsaget ved urigtig Belæring fra Agentens Side om Betydningen af det paagældende Begæringsspørgsmaal — fremkommer Vanskeligheden i det sædvanlige mellemliggende Tilfælde, hvor Agenten paa egen Haand besørger Udfyldningen af Blanketten, som den forsikrede derefter underskriver, jfr. ovenfor S. 131. Fra den ene Side hævdes det, at det er af den forsikrede, Selskabet ønsker Oplysninger, og ikke af Agenten, og at det maa blive paa den forsikredes egen Risiko, naar han af Magelighedshensyn overlader Agenten at udfylde Begæringen, akkurat paa samme Maade som hvis han havde overladt dette til en udenfor staaende Tredjemand; desuden turde det ikke være for meget forlangt, at den forsikrede,

³² Se Prange: Krit. Betrachtungen S. 149—150.

³³ Lalande S. 151 Noten.

³⁴ Det franske Forslag af 1904, der i øvrigt opstiller den gamle Regel om Forsikringens fuldstændige Ugyldighed, jfr. art. 28 og 36, foreslaar den her forsvarede Løsning for de Tilfælde, hvor de unøjagtige Risikooplysninger har deres Grund i, at den forsikrede var uvidende om det sande Forhold, jfr. art. 36 i. f.: «Dans le cas ou la constatation (nemlig af Urigtigheden) n'a lieu qu'après un sinistre, l'indemnité est réduite en proportion de ce dont le taux des primes payées a été inférieur au taux des primes qui auraient été dues si les risques avaient été complètement et exactement déclarés.»

forinden han skriver under, læser Besvarelsene igennem. Fra den anden Side hævdes det lige saa bestemt, at Agenten i de nævnte Tilfælde netop optræder i sin Egenskab af Selskabets Repræsentant; det er hans Hverv at tilvejebringe Afslutning af Forsikringer og at træde hjælpende til herved, og Selskaberne er vel vidende om, at Masser af Forsikringer overhovedet ikke kom i Stand, hvis Agenten ikke hjalp med til at udfylde Begæringen; desuden maa den forsikrede være berettiget til at gaa ud fra, at Agenten først og fremmest paa bedste Maade vil varetage sit Selskabs Interesser, og at han selv som Lægmand rolig kan overlade Besvarelsen til den fagkyndige Agent. Efter det ovenfor udførlig udviklede om de moderne Begæringers Form og Betydning kan der vel ikke godt være Tvivl om, at Besvarelsen maa gaa i sidstnævnte Retning; men Spørgsmaalet er i øvrigt af altfor ringe praktisk Interesse for dansk Brandforsikringsret, til at en nærmere Undersøgelse her kan optages³⁵. Her skal derfor kun oplyses, at den tyske Rigsret, efter at have svinget frem og tilbage i sine Afgørelser, er havnet i en saare salomonisk Løsning, der teoretisk godkender den førstnævnte Betragtningsmaade, men praktisk tiltræder den sidstnævnte. Retten statuerer vel som principiel Regel, at den forsikrede maa svare for de urigtige Oplysninger, selv om det er Agenten, der har udfyldt Begæringen, men samtidig god-

³⁵ I Tyskland, hvor de store Forhold og de betydelige Afstande giver Spørgsmaalet om Forsikringsagenters Legitimation en ganske anderledes praktisk Betydning, er der opstaaet en hel Literatur herom, der findes samlet citeret hos H. Duthaler: *Der Versicherungsagenturvertrag* i *Z. f. Vr. & Wiss.* IV S. 784—867, hvortil skal føjes: *Ehrenzweig* XV 2 S. 122—29, XVII S. 84—90, XXII S. 41—43; *Z. f. die ges. Vwiss.* II S. 172—91, 264—65, 300—315; *Prange: Krit. Betrachtungen* S. 164—196; *Roelli: Entw. S.* 161—64; *Entw. V. V. G.* §§ 41—43 og S. 91—96; *Veröffentl. des deutschen Vereins für V. Wissenschaft* II S. 206—15, 226—30; *Lalande S.* 155—59; *Bunyon S.* 60 ff.; *N. H. Bache i Fra F.verd* 12 Aarg. S. 1453—79. Jfr. særlig om det ovennævnte Spørgsmaal tysk Dom Nr. 5, 6, 8, 13, 24, 28, 39, 48, 51, 58, 62, 66, 71, 76, 81, 82 og 105 samt *Veröffentl. Dom Nr.* 28, 32, 39 og 42.

kender den saa vidtrækkende Undtagelser, at disse praktisk ved Brandforsikring opsluger Hovedreglen. Overalt, hvor Spørgsmaalene drejer sig om ydre objektive Forhold, som Agenten lige saa godt som enhver Tredjemand kan besvare ved blot at besigtige Lokalteterne, skal den forsikrede nemlig være dækket ved Agentens Indgriben³⁶.

Den foregaaende Undersøgelse har stadig holdt sig til det Tilfælde, at den urigtige Besvarelse af Risikospørgsmaalene først konstateres, efter at Skade er indtruffen. Hvad Betydning der paa et tidligere Standpunkt maa tillægges den omtalte Omstændighed, har saare ringe praktisk Interesse; Konsekvensen af den her forsvarede Lære er, at Selskabet normalt kun kan forlange Forsikringssummen nedskreven; men da i dette Tilfælde ingen væsentlig Interesse for den forsikrede trædes for nær ved en Regel om, at Selskabet skal være berettiget til at træde tilbage fra Kontrakten, vilde en saadan Regel her sikkert anbefale sig de lege ferenda som den simpleste.

§ 17. I de foregaaende §§ er behandlet de retlige Spørgsmaal, der knytter sig til Begæringen som Middel til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse. Tilbage staar at undersøge Begæringens Betydning som Bevismiddel for den forsikredes Ønske om at indlade sig paa Kontraktforholdet. Det retlige Spørgsmaal, der her væsentligst faar Betydning, er, hvorvidt den underskrevne Begæring kan betragtes som et retlig bindende Tilbud.

Angaaende dette ret vigtige Spørgsmaal hersker der saavel i Praksis¹ som navnlig i Teorien en paafaldende Uklarhed med deraf følgende Meningsforskelligheder. Teoretisk kan Svaret i og for sig meget nemt gives derhen, at for saa vidt Begæringen indeholder — eller maa antages at

³⁶ Veröffentl. Dom Nr. 32 og 41.

¹ Jfr. hermed ogsaa ovenfor S. 120 Note 1.

indeholde — bestemte Angivelser angaaende alle Kontraktens essentialia, maa den ogsaa betragtes som et bindende Tilbud, saa at Underskriveren af Begæringen bliver pligtig til at indløse den overensstemmende med Tilbuddet udstedte Police. Men praktisk er dette Svar ikke meget værd, da det ikke giver nogen virkelig Vejledning til Afgørelsen af Vanskelighederne. Disse Vanskeligheder bliver straks iøjnefaldende, naar man gennemlæser f. Eks. følgende Udtalelse: «Sofern eine solche Deklaration in Ansehung a) des zu versichernden Gegenstandes und Interesses, b) der Art und Dauer der Versicherung, c) der Höhe der Versicherungssumme, d) der vom Versicherer in dem dem Versicherungsbewerber durch den Agenten übermittelten Deklarationsformular geforderten Mitteilungen über Art und Umfang der Gefahr vollständig und bestimmt ist, ist . . . der Antragsteller an der Antrag gebunden, es sei denn, dass er die Gebundenheit ausgeschlossen hat»². For det første kan nu de under d nævnte Risikooplysninger ingen som helst Betydning have for nærværende Spørgsmaal³; om Selskabet vil nøjes med mer eller mindre fuldstændige Svar paa Risikospørgsmaalene eller maaske paa egen Haand selv indhente Oplysning om Tariferingsomstændighederne, maa dog blive Spørgsmaalet om den forsikredes Bundethed ganske uvedkommende. Blandes der saaledes her uvedkommende Momenter ind i Undersøgelsen, studser man paa den anden Side over, at det principielt allervigtigste Moment, Vederlagets, Præmiens Størrelse lades ganske uomtalt, og man maa spørge: Kan en Begæring, der intet indeholder om dette Hovedmoment, Vederlagsydelsen, da virkelig betragtes som et bindende Tilbud?

Hertil svarer Lewis (S. 162): «Ist aber in dem Antrag ein Punkt noch nicht bestimmt, z. B. die Prämie, weil die

² Jfr. Kühlenbeck i Z. f. die ges. Wiss IV S. 17.

³ Der er for saa vidt Tale om en uheldig Indvirkning af den romanistiske Læres Opfattelse af Forsikringskontrakten som en Consensualkontrakt.

Prämiensätze dem Versicherungsnehmer nicht bekannt waren, so ist sein Antrag lediglich anzusehen als eine Aufforderung des Versicherungsnehmers an den Versicherer, eine Offerte abzugeben»⁴. Nu er Forholdet imidlertid det, at Brandforsikringsbegæringerne saa godt som aldrig indeholder noget om Præmiens Størrelse⁵. Herefter skulde da Svaret paa det rejste Hovedspørgsmaal kunne gives derhen, at Begæringen normalt ikke kan betragtes som et bindende Tilbud.

Og Grunden til, at Begæringerne ikke indeholder noget om Vederlagsydelsen, synes at pege i samme Retning. Thi den nævnte Tavshed beror selvfølgelig ikke paa Tilfældigheder, saa meget mindre som Begæringerne f. Eks. ved Personforsikringen normalt indeholder Angivelse af Præmien. Sagen er ganske simpelt den, at medens Præmien ved Personforsikring i Almindelighed enten kan udlæses umiddelbart af de trykte Tariffer eller dog udfindes ved en ganske simpel Beregning, fordrer Tariferingsvirksomheden ved Brandforsikring, saaledes som ovenfor beskrevet, en betydelig faglig Indsigt. Medens man derfor ved Personforsikringen med gennemsnitlig Rigtighed⁶ ved Agenternes Hjælp kan faa Præmiebeløbet fikseret straks i Begæringen, hvilket naturligvis altid vil være det behageligste, vilde en tilsvarende Fremgangsmaade for Brandforsikringens Vedkommende kun føre til idelig fejlagtige Præmieberegninger, hvad der praktisk vilde medføre langt større Vanskeligheder for Kontraktens Perficering, end om Præmiespørgsmaalet slet ikke havde været paa Bane i Forvejen. Ogsaa denne naturlige Grund til Begæringens Tavshed paa det omspurgte Punkt synes at maatte lede til det ovennævnte Resultat.

⁴ Jfr. hermed Lassen II S. 490—1.

⁵ En saadan Angivelse fremkommer naturligvis ikke, blot fordi det i Begæringens trykte Tekst hedder, at Forsikringen «ønskes tegnet efter Selskabets Tarif.»

⁶ Fejl opstaar ved Ulykkesforsikring endda ikke saa sjældent derved, at Agenten henfører den forsikredes Beskæftigelse under en fejlagtig Tarifposition.

Alt vel overvejet maa Svaret paa det rejste Spørgsmaal dog sikkert gaa i den modsatte Retning. Det praktiske Retsliv vil paa Forhaand betragte en saa formel Handling som den forsikredes Underskrift paa en trykt Begæringsblanket som noget mere end en rent uforpligtende Opfordring til Selskabet om at fremkomme med Tilbud; man vil heri se en forpligtende Handling, og da Præmiespørgsmaalet virkelig maa karakteriseres som et *essentiale contractus*, vil der som Følge heraf være en bestemt Tendens til at søge Begæringen suppleret andet Steds fra eller til at underforstaa Præmievilkaarene. Denne Tendens vil nu ogsaa harmonere med det praktiske Forretningsliv. Saare hyppig vil der nemlig forud for Begæringen gaa en udtrykkelig Forhandling om Kontraktsvilkaarene, der da uden videre vil give det manglende Led. Men selv om dette ikke er sket, maa det dog være berettiget at fortolke den forsikredes Begæring om Forsikringen med et underforstaaet «paa normale Præmievilkaar»⁷, forudsat at der da i al Almindelighed med Rette kan tales om normale eller sædvanlige Præmier og Forsikringsvilkaar, akkurat som til dagligt Salgsvilkaarene underforstaas i Tusinder af mindre Forretningsforhold. Og de ovennævnte Grunde til Begæringernes Tavshed om Præmiespørgsmaalet fører nu ingenlunde til Negering af «Normalpræmien». Tværtimod, for den ganske overvejende Del af Forsikringerne, nemlig Indboforsikringerne, de almindelige Vareforsikringer, Kontorforsikringerne og lignende ufarlige Risikoer findes der netop en saadan almindelig Præmiebasis, svingende om 1⁰/₁₀₀, og Forskellighederne mellem de enkelte Selskabers Præmier vil her være af saa forholdsvis underordnet Betydning, at den forsikrede ikke retlig kan antages at lægge nogen Vægt derpaa, paa samme Maade som det ikke kan nytte den, der bestiller almindelige Varer i en

⁷ Derimod kan der neppe — i al Fald ikke i Danmark — underforstaas en Forpligtelse til at betale Policepenge Stempel eller andre Omkostninger.

Butik uden at erkyndige sig om Prisen, senere at gøre gældende, at han kunde have faaet dem noget billigere et andet Sted. Hvor der dernæst — hvad der nu til Dags næsten overalt er Tilfældet — eksisterer Tarifoverenskomster med obligatoriske Minimalpræmier for samtlige eller dog det overvejende Antal Selskaber, vil Normalpræmien og den obligatoriske Tarifpræmie uden videre falde sammen. Og selv om der maatte findes Risikoer, der falder udenfor de 2 nævnte Klasser, vil der ogsaa for saa vidt altid kunne paa-peges en normal Præmiebasis, idet Nutidens skarpe Konkurrence trykker Præmieforskellighederne ned til et Minimum.

Det hævdes følgelig, at Begæringen — medmindre udtrykkeligt Forbehold er taget — udgør et bindende Tilbud, saaledes at Underskriveren af Begæringen er forpligtet til at indløse den med dennes — udtrykkelige eller underforstaaede — Indhold overensstemmende Police. Opstaar der Tvist, om Policen er overensstemmende eller ej, maa Bevisbyrden herfor paahvile Selskabet. Hvilke Fordringer der i saa Henseende kan stilles, er ovenfor nærmere belyst for Præmiens Vedkommende. Udover Præmien opstiller Selskaberne imidlertid særlige Vilkaar for at indlade sig paa Kontrakten, nemlig de almindelige trykte Forsikringsbetingelser samt endvidere hyppigt yderligere, mere specielle Vilkaar, hvilke Vilkaar ogsaa maa betragtes som *essentialia contractus*, da de i væsentlig Grad influerer paa Værdien af Selskabets Løfte. Hvad nu de almindelige trykte Forsikringsbetingelser angaar, da maa den forsikrede paa Forhaand vide, at alle Selskaber har saadanne trykte Grundregler som Basis for deres Forretningsdrift⁸, og hans Begæring maa derfor uden videre fortolkes som underforstaaende disse. Med Hensyn til de særlige Forsikringsvilkaar maa derimod lignende Synspunkter lægges til Grund som ovenfor nævnt for Præmien, saaledes at Begæringen ogsaa her maa for-

⁸ Jfr. Lassen I S. 249. Se i øvrigt nærmere under Afsnit III.

tolkes som henholdende sig til det normale. Normale kan saadanne særlige Vilkaar dog sikkert kun siges at være, hvor de er enten fastsatte i en obligatorisk Fællestarif eller dog — som de almindelige Fabriksbetingelser — kutymemæssig af Hovedparten af Selskaberne benyttede for alle under visse større Risikoklasser henhørende Forsikringer.

I Overensstemmelse med det her hævdede maa ogsaa Ehrenberg siges at være. Thi vel synes hans Hovedregel (S. 255): «Gebunden ist der Antragssteller dann, wenn er seinen Entschluss zur Eingehung des Vertrages nicht noch von der Höhe der Prämie, welche er zu zahlen haben würde, abhängig machen will», nærmest at maatte føre i modsat Retning — den forsikrede gør selvfølgelig altid enten udtrykkelig eller stiltiende sit Tilbud afhængig af Præmiens Størrelse — men hvad Meningen med den blot noget uklart formulerede Regel er, ses klart af den straks derpaa følgende Periode: «Daher ist er stets gebunden . . . wenn bei Stellung des Antrages ausdrücklich oder stillschweigend vorausgesetzt wurde, dass die Prämie einen bestimmten Betrag oder den üblichen Betrag nicht übersteigen werde, so dass es dem Versicherer überlassen bleiben sollte, innerhalb dieser Grenze die Prämiensumme festzustellen.» Der er her blot ikke sondret klart mellem de to Spørgsmaal, om den forsikrede er bunden ved Begæringen, og om han er forpligtet til at indløse den ham præsenterede Police. Det sidste er han nemlig trods sin Bundethed ikke, naar Policen i nogen Retning er ugunstigere end det fra den forsikrede udgaaede Tilbud, saaledes som dette efter det ovennævnte nærmere maa forstaas.

I det foregaaende er med Vilje set helt væk fra den Indlednings- eller Slutningsformular, Begæringen i Almindelighed indeholder. I dens simpleste Form — og hyppigst — lyder denne Formular blot paa: «N. N. ønsker følgende Forsikring tegnet» eller «ønsker at brandforsikre følgende Genstande»; det er indlysende, at der heri ikke ligger nogen særlig Forpligtelseserklæring. Men selv om Formularen lyder

paa: «N. N. andrager om Forsikring mod Brandskade af nedennævnte Genstande paa de Betingelser, som vil blive nævnt i Policen» eller endnu stærkere: «ønsker at forsikre under de mig bekendte, i Policen specielt anførte almindelige og særlige Forsikringsbetingelser og lover at betale Præmien tilligemed Omkostninger, saasnart Forsikringsdokumentet er indtruffet hos Agenten, og dette er blevet mig meddelt». er det dog klart, at herved maa underforstaas «for saa vidt Policen er udstedt i Overensstemmelse med Begæringen», saa at selv den strengeste Forpligtelseserklæring ikke siger andet, end hvad der efter det her forsvarede allerede følger af sig selv. Det maa jo ogsaa paa Forhaand være indlysende, at man ikke ved at underskrive en saadan Erklæring giver sig Medkontrahenten helt i Vold, saa at denne skulde kunne forlange, hvad det skal være.

Hvad Retspraksis angaar, da ses Spørgsmaalet kun højst sjældent at have været fremme for Brandforsikrings, ja i det hele taget for Skadesforsikringens Vedkommende⁹; en østrigsk Højesteretsdom af 6 Juni 1884¹⁰, der angaar en Brandforsikringsbegæring, indeholder dog følgende Udtalelse: «Selbst wenn eine solche Urkunde unausgefüllte Stellen enthält, wird bis auf Weiteres anzunehmen sein, dass der Aussteller der Person, welche die Urkunde aus seinen Händen erhalten hat, auch die Ausfüllung überlassen hat.» Og en anden østrigsk Højesteretsdom af 10 December 1896¹¹ udtaler i en Hagelforsikringssag: «. . . muss die Einsendung des Antrages ohne bestimmte Prämiensätze dahin ausgelegt werden, dass sich der Antragende jenen Prämiensätzen unterwerfe, welche die Versicherungsgesellschaft mit Rücksicht auf die von ihr eingehaltenen Grundsätze bestimmen wird.» Begge disse Udtalelser gaar dog sikkert i deres Almindelighed altfor vidt.

⁹ Hvad der navnlig har sin Grund deri, at Præmiebeløbene gennemsnitlig er altfor smaa til at kunne bære en Retssag.

¹⁰ Østrigsk Dom Nr. 89.

¹¹ Se Z. f. Vr. & Wiss. III S. 985.

— Ved Livsforsikring¹² har Spørgsmaalet derimod ret ofte været fremme under den Form, at den forsikrede har vægret sig ved at indløse en Police under Paaberaabelse af, at den beregnede Præmie var højere end den i Begæringen forudsatte eller af Agenten lovede, og her er det overalt antaget, at naar denne Paastand kan godtgøres, er den forsikrede, uanset nok saa strenge Forpligtelseserklæringer, ikke pligtig at indløse Policen¹³. — En østrigsk Højesteretsdom af 6 Februar 1889¹⁴ udtaler med Hensyn til en Ulykkesforsikringsbegæring, at den blotte Omstændighed, at Præmiens Størrelse var den forsikrede ubekendt, og at han antog, den vilde blive mindre end virkelig beregnet, ikke kunde fritage ham for at indløse Policen.

Da Begæringen efter det foregaaende altsaa maa betragtes som et bindende Tilbud, opstaar det yderligere Spørgsmaal, hvorlænge den forsikrede er bunden ved Tilbuddet. For saa vidt Begæringen selv indeholder en Bestemmelse herom, maa denne gælde, hvis den fastsatte Frist da ikke er altfor urimelig lang; men Brandforsikringsbegæringerne indeholder som Regel intet herom. I Mangel af positiv Lovbestemmelse kan man da sikkert kun give det ret vage Svar, at den forsikrede maa anses bunden saa længe ved sit Tilbud, som det efter forsvarlig Forretningsgang vil vare at afgive Svar¹⁵. Til nærmere Forstaaelse heraf maa det paa den ene Side erindres, at det for den forsikrede kan have stor Betydning at faa Svar snarest, for at han eventuelt kan henvende sig andet Steds om Dækning, hvorved dog maa bemærkes, at han jo altid kan gøre

¹² Hvor Præmierne hyppig er store nok til, at det kan betale sig at inddrive dem.

¹³ Jfr. saaledes østrigsk H. R. D. 28 Januar 1885 (østrigsk Dom Nr. 98), tysk Rigsretsdom 6 Marts 1897 (Z. f. Vr. & Wiss III S. 972), dansk V. O. R. Dom 21 Juli 1902 (U. f. R. 1902 A. S. 779). En anden Sag er det, at den forsikrede maaske har en vis Pligt til at reklamere om Uoverensstemmelsen i rette Tid, jfr. Dom i U. f. R. 1902 A S. 502.

¹⁴ Østrigsk Dom Nr. 127.

¹⁵ Jfr. Ehrenberg S. 256.

sit Tilbud afhængigt af, at Svar indløber inden en vis Frist. Men paa den anden Side gaar det paa ingen Maade an i al Almindelighed at forlange, at Selskabet skal svare straks eller dog i Løbet af et Par Dage; navnlig med det ovenfor i § 15 udviklede in mente, hvorefter Hovedarbejdet med Tariferingsmaterialets Fremskaffelse ligger hos Selskabet, maa der ved de mere komplicerede og farlige Risikoer levnes Selskabet en rimelig Frist til at foretage en Undersøgelse af Risikoforholdene. For saa vidt Begæringen dernæst ikke fremsættes direkte overfor Hovedkontoret — hvad der vil være en Undtagelse — men overfor et Agentur, maa der ogsaa indrømmes dette en tilstrækkelig Frist til at træde i Forbindelse med Direktionen om Sagen. Hvor hurtig Selskabets Accept bør falde, maa derfor bero paa en skønsmæssig Overvejelse af hvert enkelt Tilfælde, saaledes at Hensyn tages dels til Risikoens Art, dels til dens Beliggenhed i Forhold til Hovedkontoret, hvorved det dog atter maa komme i Betragtning, om vedkommende Agentur havde Bemyndigelse til paa egen Haand at acceptere Risikoen eller ej. Medens det derfor uden positiv Hjemmel vil være umuligt at fastslaa nogen bestemt Frist for, hvorlænge den forsikrede er bunden, vil det af de ovennævnte Grunde de lege ferenda i høj Grad anbefale sig at opstille en yderste Termin i saa Henseende. Derfor fastsætter ogsaa Roelli: Entw. i Art. 2 som almindelig Regel: «Wer dem Versicherer ohne Vorbehalt den Antrag zum Abschlusse des Vertrages stellt, bleibt zehn Tage, von der Absendung oder Uebergabe des Antrages an den Versicherer oder dessen Agenten an gerechnet, gebunden»¹⁶. Og medens det tyske Entw. V. V. G. ikke opstiller nogen almindelig Fristbestemmelse, men gennem Motiverne (S. 124) henviser til den almindelige Regel i B. G. B. § 147, har det dog for Brandforsikringens Vedkommende ment i § 80 at maatte fastslaa: «Bei der Feuer-versicherung erlischt ein dem Versicherer gemachter Antrag

¹⁶ Reglen er blevet noget omredigeret under Kommissionsbehandlingen.

auf Schliessung, Verlängerung oder Aenderung des Vertrags, wenn er nicht binnen einer Frist von zwei Wochen angenommen wird.» Hertil er imidlertid knyttet følgende Bestemmelse, der gør den foreslaaede Frist ret illusorisk: «Es kann jedoch an Stelle der im Abs. 1 Satz 1 bezeichneten Frist eine andere festbestimmte Frist gesetzt werden.»

De nævnte Bestemmelser lader, hvad der er en Urime-lighed, den forsikrede i alle Tilfælde være bunden gennem hele Fristen; for alle de mere ufarlige Forsikrings Vedkommende — som Indboforsikringer, Kontorforsikringer o. lgn. — bør Selskabets Svar normalt gives omgaaende, og ogsaa for mange andre Forsikringer vil den foreslaaede Frist, der kun bør nævnes som ubetinget Maksimum, være altfor lang. Omvendt bør Maksimalfristen neppe sættes lavere end de foreslaaede 10 eller 14 Dage, og en Bestemmelse som den ungarske Handelslovbogs art. 468, 3: «Die Eintragung (o: Selskabets Accept) wird als erfolgt angesehen, falls der Versicherer den Versicherungsantrag nicht binnen 48 Stunden, von dessen Einlangung an gerechnet, zurückgewiesen hat,» maa efter det ovennævnte siges at træde Selskabernes berettigede Interesser altfor nær.

Den forsikredes Bundethed maa endvidere betragtes som ophørt, naar Police vel indtræffer i rette Tid, men Policen ikke er i Overensstemmelse med Begæringen og derfor tilbagevises. Policen er Selskabets Svar paa det fremsatte Tilbud, og da det gennem Uoverensstemmelsen de facto er konstateret, at Tilbuddet ikke er accepteret, maa det følgelig betragtes som bortfaldet, og Selskabet kan altsaa ikke ved at love at tage Sagen under fornyet Overvejelse fastholde den forsikrede og tvinge ham til at indløse en ny, med Begæringen overensstemmende Police. I Overensstemmelse hermed er en af Amtsretten i Salzburg den 28 Februar 1903¹⁷ afsagt Dom, der udtrykkelig tilføjer, at det ingen Betydning i modsat Retning kunde faa, at den nye

¹⁷ Veröffentl. Dom Nr. 7.

Police fremkom inden den Frist — her 3 Maaneder — hvori den forsikrede efter Begæringens Ordlyd var bundet. Resultatet støttes i Dommen paa B. G. B. § 150, 2°, men maa som stemmende med Forholdets Natur ogsaa anses som dansk Ret.

Endnu skal blot bemærkes, at der ikke kan paahvile Selskabet nogen Pligt til overhovedet at svare paa den forsikredes Begæring¹⁸ i den Forstand, at det skulde blive erstatningspligtigt, saafremt Skade indtraadte efter den Frist, hvori Svar efter sædvanlig Forretningsgang skulde være indtruffet hos den forsikrede, jfr. Dom i J. U. 1862 S. 301¹⁹.

§ 18. Udover den Betydning, Begæringen efter det foregaaende har som Middel til Tariferingsmaterialets Fremskaffelse og Bevisdokument for den forsikredes Tilbud, har man til Begæringen villet knytte Retsvirkninger af langt videre rækkende Omfang. Det hævdes nemlig ret hyppigt, at for saa vidt der i givet Tilfælde maatte vise sig at være Uoverensstemmelser mellem Policen og Begæringen, maa den sidstnævntes Indhold blive det afgørende¹. Denne Lære, der reelt løber ud paa at ophøje Begæringen til det egentlige Forsikringsdokument, er i Danmark meget udbredt saavel blandt Assurandører som blandt Jurister, uden at der dog vides at foreligge nogen offentliggjort Dom til Støtte derfor eller nogen publiceret Motivering deraf. Læren maa vel imidlertid nærmest tænkes motiveret ved en Henviisning til, at Begæringen er et saavel af Selskabet formuleret som af den forsikrede udfyldt og underskrevet Dokument, medens Policen derimod

¹⁸ Jfr. Roelli: Entw. S. 29.

¹⁹ Samt Veröffentl. Dom Nr. 78. Agenten kan derimod blive erstatningspligtig overfor den forsikrede, hvis han ikke med behørig Hurtighed beforder Begæringen videre. jfr. tysk Dom Nr. 69 og Veröffentl. Dom Nr. 2.

¹ Jfr. Bunyon S. 69—70.

er ensidig udstedt og underskrevet af Selskabet². Ligesom denne Begrundelse hæfter sig ved et ganske overfladisk Moment, saaledes er hele Læren saa lidet gennemtænkt, at man ikke engang er naaet til at besvare Spørgsmaalet: Skal Begæringen da foretrækkes for Policen, baade naar det bliver til den forsikredes Gavn, og naar det bliver til hans Skade? Rejser man dette Spørgsmaal, viser det sig, at man i de to Lejre ved at opstille Sætningen hver for sig nærmest kun har tænkt paa den for vedkommende selv gunstige Konsekvens.

Her i Danmark er der god Lejlighed til praktisk at studere de temmelig betænkelige Konsekvenser, den nævnte Lære fører til. Det gensidige Forsikringsselskab «Danmark» har nemlig ligefrem sat Læren i System, hvad der delvis maa forklares ved at se hen til, at dette Selskab har udviklet sig ud fra de mindre gensidige Selskabers Ramme, jfr. ovenfor S. 122. Forsikringsbegæringen betragtes her vedblivende som det egentlige Forsikringsdokument, og i dette indføres alt, hvad der ellers har sin Plads i Policen, navnlig Risikobeskrivelsen og de særlige kontraktmæssige Begrænsninger i Selskabets Ansvar, saasom Afstandsbestemmelser, særlige Forsikringsvilkaar og Forsigtighedsbetingelser m. m.; Begæringen underskrives derefter af den forsikrede og overleveres til Selskabet, der udsteder Policen. Denne indeholder en trykt Henviisning til Begæringen, Forsikringstagerens Navn, Forsikringsstedet og de forsikrede Genstandes Art, men er i øvrigt — bortset fra de trykte Forsikringsbetingelser — blank, idet hele Policeteksten mangler³.

Hvis nu nævnte Forretningsfremgangsmaade suppleredes

² I Frankrig underskrives Policen dog tillige af den forsikrede.

³ Nævnte Forretningsgang giver — hvad der ikke turde være uden Betydning for dens Bibeholdelse — en ikke ringe Beskyttelse mod Konkurrencen fra andre Selskaber. Denne foregaar nemlig særdeles ofte i den Form, at den forsikrede efter sket Henvendelse siger til den konkurrerende Agent: «Ja, her har De min Police; kan De tegne Forsikringen paa samme Maade i Deres Selskab, maa De gerne faa Forsikringen.»

paa den Maade, at der vedhæftedes den blanke Police en Genpart af Begæringen, vilde der intet være at sige dertil. Men dette sker netop ikke, og det vil da nemt ses, hvor prekær den forsikredes hele Retsstilling bliver, hvis Begæringen, som paastaaet, altid maa gaa forud for Policen. Efter nogen Tids Forløb vil det nemlig være selv den omhyggeligste forsikrede umuligt at erindre, hvad der staar i Begæringen, eller at denne overhovedet indeholder kontraktmæssige Begrænsninger; maaske har han endog aldrig vidst det, thi en saadan Begæring udfyldes naturligvis af Selskabet eller Agenten — den forsikrede kan jo ikke udføre dette tekniske Arbejde — og det nytter ikke at lukke Øjnene for det Faktum, at ikke alle Agenter er lige omhyggelige i i netop at gøre den forsikrede opmærksom paa de Begrænsninger, Selskabets Ansvar har; det lyder ret ofte efter nogle Talemaader blot: «Naar De nu bare vil underskrive der, skal jeg nok sørge for Resten.» Nu staar der maaske i en saadan Begæring bl. a.: «Den og den Afstand skal altid holdes ubebygget og ubelastet». Den forsikrede har forlængst glemt denne Begrænsning, hvis han overhovedet nogensinde har vidst, at den nævnte Afstand var en Kontraktsforudsætning, hans Lager udvider sig og skjuler Afstanden, som der intet findes om i det Kontraktspapir, han ligger inde med. Skulde Selskabet her virkelig være berettiget til i Skadestilfælde at gøre hin Forudsætning gældende? Eller der findes i Begæringen Bestemmelser om en Række særlige Forsigtighedsregler, der til Undgaaelse af Brandfare vil være at iagttage i den daglige Drift. Skal der være nogen som helst Mening i saadanne Bestemmelser, maa de dog findes i det Dokument, der overleveres den, der skal overholde dem, og ikke i det, der blot ligger og samler Støv i Selskabets Arkiv.

Medens en lignende Forretningspraksis neppe findes hos noget andet større Brandforsikringsselskab, idet tværtimod ellers Policen betragtes som det egentlige Forsikringsdokument, der udtømmende bør beskrive den trufne Aftale, fore-

kommer det dog ret hyppigt, at der i Begæringen foreskrives en Opsigelsesfrist, medens Policen intet indeholder herom⁴, ligesom det er sket, at Begæringen er udfærdiget som lydende paa en Forsikringstid af 10 Aar, medens Policen kun angiver en Forsikringstid af eet Aar.

Naar det nysnævnte nu sammenholdes med det ovenfor udviklede om den underordnede Rolle, Begæringen spiller i moderne Brandforsikringsvirksomhed, maa det sikkert paa Forhaand være indlysende, at den paastaaede Regel ikke eksisterer. Og nogen Støtte i dansk Retspraksis finder den da som alt nævnt ej heller, idet de eneste Æmnet vedrørende Domme, nemlig i U. f. R. 1881 S. 852 og 1903 A S. 591 tværtimod synes bestemt at tale i modsat Retning.

Skal der overhovedet være Tale om at foretrække enten Begæringen eller Policen, kan der efter det ovenudviklede neppe være Tvivl om, at Policen maa være det afgørende. Men vil man i det hele taget afgøre det rejste Spørgsmaal efter saadanne ydre formalistiske Momenter, ses det ikke, hvorfor man ikke snarest maa komme til det Resultat, at naar der er Uoverensstemmelser mellem Begæringen (den forsikredes Tilbud) og Policen (Selskabets Accept), er der slet ikke kommet nogen gyldig Kontrakt i Stand⁵.

Den rette Løsning er imidlertid den selvfølgelige, at der saa lidt her som i andre Tilfælde kan lægges afgørende Vægt paa noget enkelt Moment, men at det efter en Overvejelse af samtlige foreliggende Omstændigheder — derunder foruden Begæringen og Policen tillige foregaaende og efterfølgende Korrespondance, mundtlige Aftaler med Selskabets Organer m. m. — maa afgøres, om der er kommet en gyldig Forsikringskontrakt i Stand og i bekræftende Fald,

⁴ Saaledes f. Eks.: «Endvidere anerkender jeg, at Forsikringen er løbende, indtil den fra en af Siderne opsiges med mindst 14 Dages Varsel før Forfaldstid.» Det sidste Udtryk er i øvrigt efter Reglens eget Indhold unøjagtigt.

⁵ Jfr. Bunyon S. 70 og schweizisk Dom i Z. f. Vr. & Wiss. V S. 838.

hvilket nærmere Indhold den da har. Resultatet kan her-
 efter ganske vist blive, at Begæringens Ordlyd paa et be-
 stemt Punkt maa gaa forud for Policen, men det kan lige
 saa godt blive det modsatte⁶, eller at der for saa vidt
 hverken kan lægges afgørende Vægt paa Policens eller Be-
 gæringens Ordlyd.

Da der saaledes ikke kan tillægges Begæringen den
 omtalte Retsvirkning, vil det være det naturligste at ud-
 skyde Undersøgelsen af Spørgsmaalet om Virkningen af
 Uoverensstemmelser mellem Begæringen og Policen til næste
 Afsnit.

⁶ Jfr. Veröffentl. Dom Nr. 52: «Der Inhalt des Versicherungsantrags
 blieb danach nur insoweit massgebend, als die Police auf ihn ausdrücklich
 oder stillschweigend Bezug nimmt.»

AFSNIT III.

Policen.

§ 19. Naar den forsikrede og Selskabet er blevet enige om Afslutningen af en Forsikring, oprettes der et Dokument til nærmere Præcisering af Aftalen. Dette sker paa den Maade, at Selskabet udfylder og underskriver en trykt Blanket, teknisk benævnet Policen, der derefter præsenteres den forsikrede til Indfrielse mod Betaling af første Præmie.

Til selve Udstedelsen af Brandforsikringspolicen er der ikke efter nordisk-germansk Ret knyttet nogen særlig Retsvirkning; Policen er blot den skriftlige Bevidnelse af den alt i Forvejen eksisterende Kontrakt til Lettelse af Beviset for dennes Eksistens, Omfang og Begrænsninger¹, eller ogsaa udgør den Selskabets Modtilbud. Brandforsikringspolicen er altsaa ikke blot ikke et Omsætningspapir; det er ikke engang et Legitimationsdokument. Hertil savner Brandpolicen da ogsaa alle fornødne Forudsætninger, og kun i nogle ganske specielle Forhold — som f. Eks. ved Lagerhusforsikringer — kan der maaske være Grund til positivt at knytte visse Retsvirkninger til Policen.

Brandpolicens Betydning er saaledes begrænset til det rent faktiske, at den er et Bevismiddel for den afsluttede Kontrakt, og som alt berørt i forrige §, et Bevismiddel uden

¹ Jfr. hermed Lassen II S. 502, Ehrenberg 258—60, Lewis S. 167—70.

retlig Prioritet forud for andre². Praktisk set er den nævnte Betydning imidlertid saa tungtvejende, at Policen netop derved bliver den Krumtap, hvormed hele det moderne Forsikringsmaskineri bevæger sig.

Til denne Policens Egenskab af Bevismiddel knytter sig to særlig forsikringsretlige Spørgsmaal af meget væsentlig praktisk Betydning, der opstaar gennem den særlige Maade, hvorpaa Policen i Modsætning til almindelige Kontraktsdokumenter bliver til. For det første udstedes og underskrives Policen ensidig af den ene Kontraktspart, nemlig Selskabet³; den kan derfor a priori ogsaa kun være Bevismiddel for den forsikrede mod Selskabet⁴; Bevismiddel for Selskabet bliver den først, naar og kun i det Omfang den kan siges at være antaget af den forsikrede. Der fremkommer derfor som særlig forsikringsretligt Spørgsmaal: Naar og i hvilket Omfang er Policen antaget af den forsikrede; dette Spørgsmaal skal behandles nedenfor i § 22. Dernæst: medens man ved andre gensidige Retshandler i hvert enkelt Tilfælde Punkt for Punkt vedtager Kontraktens Indhold, har her den ene Kontrahent, Selskabet paa Forhaand vedtaget udførlige Kontraktsvilkaar, der uden videre lægges til Grund for Selskabets Kontrahering og i det ganske overvejende Antal Tilfælde ikke bliver Genstand for nogen særlig Forhandling. Om disse saakaldte almindelige Forsikringsbetingelser, der findes paatrykte Policeblanketten, til Trods herfor uden videre kan sidestilles i retlig Virkning med andre, særlig i det enkelte Tilfælde vedtagne Kontraktsvilkaar, bliver derfor et særegent, saare vigtigt Spørgsmaal for Forsikringsretten. Dette Spørgsmaal skal optages til Under søgelse her.

² Noget andet maa sikkert antages for de Lovgivningers Vedkommende, der paabyder, at Police skal udstedes, jfr. italiensk Handelslovbog art. 420, ungarsk Handelslovbog art. 468 og 469.

³ I Frankrig underskrives Policen dog, som alt ovenfor omtalt, tillige af den forsikrede og udstedes derfor in duplo.

⁴ Jfr. Lassen II S. 502.

§ 20. Hvilken retlig Betydning har de trykte, almindelige Forsikringsbetingelser?

A. Dette Spørgsmaals Besvarelse kunde man anse og anser man i Reglen som yderst simpel. Forsikringsbetingelserne er jo de Vilkaar, som Selskabet har opstillet for overhovedet at indlade sig paa Forsikringskontrakten, de udgør følgelig en uadskillelig Del af Selskabets Løfte, og vil den forsikrede derfor hævde Kontrakten, maa han eo ipso tage dem med. Og selvfølgelig tage dem med i deres Helhed; enhver fornuftig Forretningsførelse vilde blive umuliggjort, hvis den forsikrede skulde kunne skyde de for ham mest generende Regler ud¹. Principielt gaar man derfor almindeligvis saavel i Teori som Praxis uden videre ud fra som givet, at de almindelige Forsikringsbetingelser har fuld saa kraftig Retsgyldighed som alle andre Kontraktsvilkaar, og at Forsikringens Omfang og Begrænsning maa fastsættes i nøje Overensstemmelse med Betingelsernes samlede Ordlyd, for saa vidt der da ikke er Tale om, at en eller anden Bestemmelse skulde stride mod Lov og Ærbarhed. Af Selskaberne omgærdes Forsikringsbetingelserne da ogsaa teoretisk med den stærkeste Autoritet som de urokkelige Grundregler for deres hele Virksomhed, hvorfra der ikke uden Skade for Selskabets Forretningsgang og Soliditet kan ske Afvigelse, og som derfor ikke kan ændres af selv den mest magtfuldkomne Generalagent; rent umiddelbart betragtes Forsikringsbetingelserne af Assurandørerne, navnlig da de underordnede, som en Art urørlig Grundlov, hvis retlige Betydning og Kraft er hævet over al Tvivl, og enhver Diskussion anses paa Forhaand udelukket, naar der kan henvises til en eller anden Passus i Betingelserne.

Trænger man imidlertid nærmere ind i det levende Forsikringsliv, og undersøger man Domstolenes Afgørelser, vil

¹ Jfr. tysk Dom Nr. 92: «Jedenfalls würde dies dem mutmasslichen Vertragswillen der Versicherungsgesellschaft widersprechen, welche nur auf Annahme des ganzen Vertrages gerichtet war.»

ens ubetingede Tro paa Forsikringsbetingelsernes Gyldighed hurtig rokkes, og man vil nemt i Kraft af den psykologiske Lov, at en stærk Følelse, naar først Tvivlen om dens Berettigelse er vakt, er tilbøjelig til at slaa over i dens Modsætning, kunne havne i det pessimistiske Synspunkt, man ofte hører udtalt netop af ældre, erfarne Assurandører: «Forsikringsbetingelserne har i Virkeligheden saa godt som ingen Betydning; thi hver Gang vi prøver paa at gøre dem gældende, bliver de underkendte af Domstolene.» At der er noget om dette, vil selv et flygtigt Studium af den internationale Forsikrings-Domstolspraksis bekræfte. Men den nævnte Udtalelse bør dog til bedre Vurdering af Forholdet suppleres med, at Selskaberne selv i meget vidt Omfang i den praktiske Forretningsdrift ser væk fra den nøje Overholdelse af Forsikringsbetingelserne, saa at der neppe findes det større Selskab, der ikke daglig betragter snart en Bestemmelse, snart en anden Bestemmelse deri som uskreven.

Men medens saaledes den kritikløse Tro paa Forsikringsbetingelsernes ubetingede Gyldighed viser sig ikke at kunne holde Stand overfor det levende Retsliv, indeholder omvendt en almindelig Fornægtelse af Betingelsernes retlige Betydning et fuldstændigt Fejlsyn. Den ene som den anden Opfattelse er lige overfladiske, og det rette Syn paa Sagen vindes kun ved en nøje Undersøgelse, der som Basis kræver en Klargørelse af, hvorfor og hvorledes de almindelige Forsikringsbetingelser i deres moderne Skikkelse er blevne til. Dette skal her søges fremstillet i store Træk.

B. Den begyndende Brandforsikring kendte ikke de almindelige Forsikringsbetingelser. Saaledes indeholder en fornylig reproduceret Brandpolice af 1725, udstedt af det engelske Selskab Union Assurance Society, intet andet end det, der nu benævnes Policeteksten. Og vel er denne Tekst som alle engelske Formularer ret lang, men udover de selvfølgeligelige Bemærkninger til Betegnelse af Forsikringens Subjekt og Objekt og Selskabskapitalens Garanti findes der i Teksten kun to Forsikringsbetingelser i moderne Forstand, nemlig at

Selskabet har 60 Dage at betale i, og at Krav paa Dækning af Skade bortfalder, hvis det ikke er rejst inden 2 Aar efter Policens Udløb. Paa samme Maade findes der i Plakat af 8. Juni 1733 angaaende en Brand-Kasses Indrettelse i København kun en eneste Bestemmelse, der kan benævnes en Forsikringsbetingelse, nemlig Reglen om, at der i Skadesbeløbet skal fradrages henholdsvis 10 og 2 pCt. «Rabat».

Man begyndte her som andet Steds med at anse det tilstrækkeligt blot at konstatere, at vedkommende var brandforsikret. I det praktiske Liv opdagede man imidlertid hurtigt, at der snart paa et Punkt, snart paa et andet Punkt var Trang til en nærmere Regulering af Forholdet mellem Selskabet og den forsikrede, navnlig da saaledes, at der ydedes Selskabet Betryggelse mod ubeføjede Krav og illoyalt eller ligefrem svigagtigt Forhold fra den forsikredes Side. Da der nu oprindelig savnedes enhver Lovregel om Brandforsikring, var der ikke andet at gøre end kontraktmæssig at faa fastslaaet de ønskede regulerende Bestemmelser, og da det vilde blive altfor uoverkommeligt i hvert enkelt Tilfælde at træffe særlig Overenskomst med den forsikrede i saa Henseende, fandt man paa den meget nærliggende Udvej at trykke disse Bestemmelser ind i Policeblanketten. Oprindelig flettedes de ind i selve den trykte Policetekst, men da denne derved efterhaanden blev altfor uoverskuelig, kom man ind paa at stille dem op for sig selv som almindelige Forsikringsbetingelser. Opbygningen af disse skete i øvrigt — fra først af uden noget bestemt System — ad 3 forskellige Veje: dels tog man ligefrem Bestemmelserne fra de gældende Lovregler for Søforsikring, (der fandtes jo næsten overalt fra ældre Tid saadanne Lovregler, og man saa i Begyndelsen ikke de store Forskelligheder mellem Søforsikring og Brandforsikring), dels havde man i Praksis, navnlig naar en Proces var tabt, følt Trang til en eller anden Regel, som saa ved første Lejlighed sattes ind i Policen, dels fandt man blandt konkurrerende Selskabers Betingelser Bestemmelser, som man ansaa for praktiske. Der skete herved ogsaa en Vekselvirkning

med Statutterne for de offentlige og halvt offentlige Selskaber og Kompagnier, som efterhaanden oprettedes. Særlig for Englands Vedkommende skete Udviklingen saaledes, at Betingelserne Punkt for Punkt formuleredes efter afsagte Dommes Ordlyd.

I første Halvdel af det 19de Aarhundrede, hvor Brandforsikringen egentlig først begyndte at vinde almindeligt Fodfæste, var der gennem den nysnævnte Udvikling skabt et ret tilfældigt Konglomerat af Forsikringsbetingelser, som vel at mærke var forskelligt for hvert enkelt Selskab. Det er forstaaeligt, at disse Betingelser var ganske ensidig i Selskabernes Interesse; det var jo Selskaberne, der havde opstillet dem Punkt for Punkt for at sikre deres Interesser, Konkurrencen var endnu altfor svag til at modarbejde dette ensidige Præg, og Tilbageslaget fra det forsikrede Publikum under hine Absolutismens Tider for betydningsløst til at udøve nogen nævneværdig Indflydelse paa Forsikringsbetingelsernes Affattelse. Dertil kom oven i Købet, at de daværende Lovgivere under Angsten for de dengang altid saa uhyggelige Ildspaa sættelser sympatiserede stærkt med strenge Betingelser.

Omkring Midten af det forrige Aarhundrede, da den moderne Brandforsikringsteknik begyndte at udvikle sig i Tyskland, fulgte ogsaa dermed, at de tyske Brandassurandører underkastede de nedarvede Forsikringsbetingelser en stadig mere systematisk Bearbejdelse, idet man stillede dem op i naturlig og overskuelig Orden, supplerede det manglende, rettede det altfor antikverede og under Presset af den vaagnende stærke Konkurrence begyndte at lade Hensynet til den forsikrede komme til Orde i Betingelserne². Gennem dette Arbejde nærmede de forskellige Selskabers Betingelser sig selvfølgeligt mer og mer hverandre, men Uoverensstemmelserne var dog endnu ret store. Da nu den moderne

² Jfr. med det følgende Verbands ovenfor S. 120 Note 1 citerede Jubilæumsskrift S. 187 ff.

Storindustri og Storhandel hobede Værdier sammen indenfor et enkelt Fareomraade, der var større end et enkelt Selskab, selv om det havde nok saa mange Genforsikringsforbindelser, kunde magte, og da det følger hyppigere og hyppigere blev Tilfældet, at flere Selskaber var interesserede paa samme Risiko, viste hine Uoverensstemmelser sig dels i det hele taget, dels navnlig i Skadestilfælde som en stadig voksende Ulempe. «Anstatt dass eine Gesellschaft im Namen und Auftrag der übrigen mit dem Brandbeschädigten hätte verhandeln können, musste jede betheiligte Gesellschaft besondere Verhandlungen mit dem Brandbeschädigten führen, woraus sich für diesen wie für die Gesellschaften häufig unerquickliche Weiterungen ergaben»³.

Det blev derfor den første og vigtigste Opgave for det i 1871 stiftede «Verband Deutscher Privat-Feuerversicherungs-Gesellschaften», hvilket omfattede saa godt som alle mere betydelige tyske private Selskaber, at udarbejde fælles Forsikringsbetingelser. Denne Opgave løstes forholdsvis hurtig, idet allerede i November 1874 saadanne fælles Betingelser i 17 §§ vedtoges og derefter indførtes af samtlige Verbandsselskaber. Da Forsikringsvirksomheden netop i de følgende Aar var i meget stærk Udvikling, viste der sig hurtig Trang til en Revision af de nævnte Betingelser, og efter at man i 10 Aar havde indsamlet Materiale i dette Øjemed, nedsattes en Revisionskomite, til hvilken man, for at ogsaa de forsikredes Interesser kunde være repræsenterede, opfordrede «Die Aeltesten der Berliner Kaufmannschaft», «Deutscher Landwirthschaftsrath» og forskellige Handelskamre om at sende Delegerede, hvilket ogsaa skete⁴. Først to Aar efter forelaa det nye Forslag, der derpaa efter en Generalforsamlingsbehandling, som varede i fulde 11 Dage, enstemmig vedtoges i den Skikkelse, hvori de endnu benyttes

³ l. c. S. 187—8.

⁴ Jfr. om Værdien af dette Medarbejderskab Prange: Krit. Betrachtungen S. 34 Note 1.

af samtlige Verbandsselskaber, og hvori de findes aftrykte bagerst som Bilag 3. Disse tyske Verbandsbetingelser af 1886 maa betragtes som det mest typiske og ideale Eksempel paa moderne Forsikringsbetingelser, og de har da ogsaa øvet en mægtig Indflydelse saavel paa Forsikringspraksis som paa Retsopfattelsen langt udover det tyske Riges Grænser.

Efter dette Forbilled er saadanne fælles Betingelser senere blevet vedtagne af de vigtigste østrigske Selskaber saavel som af de italienske Selskaber, ligesom der af de engelske Selskaber er udarbejdet en Standardpolice, der dog ikke synes at have megen praktisk Betydning, idet de engelske Selskaber netop hver for sig har deres egne, indbyrdes stærkt afvigende Betingelser. I Sverrig er efter indgaaende Forhandlinger i 1901 vedtaget fælles Forsikringsbetingelser, der er tiltraadt af samtlige i Landet arbejdende, saavel inden- som udenlandske Selskaber. Skønt de tyske Betingelser allerede er meget vidtløftige, er de andre fælles Betingelser dog endnu mere langstrakte⁵.

I Norge er nu for tredje Gang af Tarifforeningen nedsat en Komite til Udarbejdelse af Forslag til fælles Forsikringsbetingelser, efter at tidligere Forslag af 1886 og 1898 — betegnende nok er det sidste meget vidtløftigere end det første — havde vist sig ugennemførlige.

Her i Danmark er der derimod ikke gjort det ringeste praktiske Tilløb til Udarbejdelsen af fælles Forsikringsbetingelser, uagtet der netop her findes det mest brogede Virvar i saa Henseende. De 4 danske Selskaber har hver deres egne, indbyrdes meget afvigende Betingelser; de her arbejdende tyske Selskaber har Verbandsbetingelserne, de svenske Selskaber de fælles svenske Betingelser; de engelske her repræsenterede Selskaber har en halv Snes indbyrdes af-

⁵ I Frankrig har hvert Selskab sine egne, saare vidtløftige Betingelser; en fuldstændig Samling af alle disse Betingelser foreligger i en Bog paa 200 Sider: «Les clauses des Polices d'Assurances contre l'Incendie (Compagnies Françaises). Extrait de l'Avenir Économique. Paris (1895?).»

vigende Sæt Betingelser; endelig er der norske Selskaber med norske Betingelser, hollandske med hollandske osv. Der er saaledes her den rigest mulige Adgang til at studere alle forskellige Slags Betingelser og til at se deres Virken i Praksis.

C. Underkaster man nu dette samlede Materiale en principiel Undersøgelse og sammenholder det med den levende Forsikringsvirksomhed, vil man ikke kunne undgaa at komme til det for nærværende Undersøgelse særdeles vigtige Resultat, at de foreliggende Forsikringsbetingelser i al Almindelighed er antikverede. Meget stærkt gør dette sig gældende ved de fleste engelske Betingelser; Engländerne viser en ligefrem komisk Pietet overfor deres Forsikringsbetingelser, saa at flere Selskaber endog arbejder med Betingelser, der i alt væsentligt er indtil 100 Aar gamle.

Men selv ved de allerbedste, de tyske Verbandsbetingelser træder det samme Træk frem, om end ikke saa iøjnespringende. Det kunde da ej heller være anderledes efter hele den Maade, hvorpaa disse blev til. Man stillede sig nemlig, kunde overhovedet ikke stille sig paa det rationelle Standpunkt: «Lad os rent bortset fra de nedarvede Betingelser undersøge, hvilke Principper der efter den Udvikling, Forsikringsvirksomheden i Øjeblikket har naaet, bør lægges til Grund for Arbejdet, og hvilke Betingelser det herefter vil være fornuftigt at fastslaa.» Havde man gjort det, var man aldrig naaet til noget praktisk Resultat; det kunde i Forvejen være vanskeligt nok at naa til Enighed paa Grundlag af de faktisk eksisterende Betingelser, uagtet Forskellighederne ikke var saa særlig store⁶. Man valgte derfor den praktiske Udvej at beholde de Regler, der i alt væsentligt var ens for samtlige Selskaber, og gennem Kompromisser at komme ud

⁶ Til Sammenligning skal oplyses, at det ikke engang er lykkedes de danske Selskaber, skønt kun 4 i Tallet, at enes om fælles Betingelser for de Fællespolicer, der udstedes for de større Risikoer, hvorpaa de alle er interesserede.

over Forskellighederne⁷; selvfølgelig rettede man lidt hist og her og søgte at gøre Redaktionen saa klar som muligt, men det er efter det nævnte indlysende, at det ældre Materiale fik den ganske overvejende Indflydelse paa Affattelsen af de nye Betingelser. Ved Revisionen i 1886 holdt man sig af de samme Grunde saa nøje som muligt til Betingelserne fra 1874.

Mutatis mutandis har Udviklingen alle andre Steder været den samme. Der var da ej heller nogen særlig Grund for Selskaberne til uden tvingende Nødvendighed at ændre ret meget i det bestaaende; thi som ovenfor omtalt var de gamle Forsikringsbetingelser særdeles strenge, d. v. s. særdeles gunstige for Selskaberne, og man kan jo ikke fortænke disse i, at de her først og fremmest varetog deres egne Interesser.

Udviklingen har saaledes, for saa vidt angaar de almindelige Forsikringsbetingelser, været meget konservativ, hvad der atter som Tilbageslag har gjort Brandassurandørerne som Helhed meget konservative for saa vidt, saaledes at ethvert Forslag om Ændringer i de almindelige Forsikringsbetingelser paa Forhaand mødes med kølig Uvilje. Da nu den levende Forsikringspraksis i de sidste halvhundrede Aar, hvor saaledes en streng Konservatisme har hvilet over Forsikringsbetingelserne, har undergaaet en meget stærk Udvikling og Omdannelse, og dernæst den skarpe Konkurrence har gjort Selskaberne særdeles lydhøre overfor reformatoriske Ønsker paa Brandassurancens Omraade, maatte der med Naturnødvendighed fremkomme et Misforhold mellem Selskabernes Praksis og deres Forsikringsbetingelser, hvilket lige saa selvfølgelig — da det levende Liv ved Forholdenes tvingende Logik altid vil gaa forud for de skrevne Regler — maatte medføre en betænkelig Svækkelse af Forsikringsbetingelsernes Autoritet.

Hele Spørgsmaalet om Forsikringsbetingelsernes

⁷ Jfr. det ovenfor i Note 2 citerede Skrift S. 188—90.

Betydning stammer nu udelukkende fra dette Misforhold mellem Selskabernes Praksis og deres Teori. Selskaberne har i Gerning fornægtet, hvad de i Ord har paastaet, at de almindelige Forsikringsbetingelser er Grundreglerne for deres Virksomhed; thi Grundregler er dog ikke noget, der ude fra bringes ind i Forretningsdriften, de er jo ikke andet, kan ikke være andet end Kvintessensen, Destillatet af den levende Forsikringsvirksomhed, og naar denne — lykkeligvis — er i stadig og rig Udvikling og Omdannelse, maa Forsikringsbetingelserne følgelig ogsaa være det. Skal deres Betydning bevares, maa de derfor med passende Mellemrum underkastes en fordomsfri og rationel Omformulering, saa at de stadig nøje afpasses efter den levende Forsikringspraksis. Havde man gjort det, vilde Svaret paa Spørgsmaalet om deres retlige Gyldighed have givet sig ganske af sig selv.

Man har imidlertid ikke gjort dette og arbejder derfor overalt med Forsikringsbetingelser, der gennemgaaende er særdeles antikverede. Reelt viser dette sig i, at Reglerne paa mange Punkter er altfor strenge mod de forsikrede; dette kan her ikke nærmere paavises, men vil blive belyst paa de paagældende Steder. Mere formelt viser det sig dernæst i, at Forsikringsbetingelserne er belemrede med en Mængde Selvfølgeligheder.

Tager man saaledes de tyske Verbandsbetingelser — Bilag 3 — op til Undersøgelse, vil man se, at en meget stor Del af Reglerne er uden nogen selvstændig retlig Betydning, idet de enten blot gengiver, hvad der alt i Forvejen maa anses som gældende Ret, eller forklarer, hvorledes Forretningsgangen nærmere er; disse Regler kan sammenfattes under Betegnelsen instruktorske. Som saadanne blot instruktorske Regler maa nævnes⁸: § 1, 1° og 2°, § 2, 2° og 3°, § 3, 1ste Pkt., § 4, 1° og 3°, § 6, 2°, § 7, § 8, 1° og det meste af § 8, 2°, § 11, 3°; Paavisningen af, at

⁸ I andre Betingelser forekommer de i yppigere Mængde.

alle disse Regler er blot instruktoriske, maa henvises til de paagældende Steder af Systemet.

Forklaringen paa alle disse Reglers Forekomst blandt Forsikringsbetingelserne ligger i hin ovenbelyste Konservatisme. Oprindelig fandtes der ingen særlige Retsregler for Brandforsikring, og det var derfor nødvendigt at stipulere alt kontraktmæssig gennem Policen; efterhaanden er der imidlertid netop gennem Forsikringsbetingelserne, supplerede og korrigerede ved Forsikringspraksis, Domstolenes Afgørelser og Retsliteraturen overalt uddannet en hel Del faste Retsregler for Brandforsikring, og nu staar hine Bestemmelser i Forsikringsbetingelserne derfor kun som overflødige Fortidslevninger.

For saa vidt det hertil bemærkes, at selv om alle disse Regler nu blot kan betragtes som instruktoriske, det dog i hvert Fald ikke kan skade noget, at de findes blandt Forsikringsbetingelserne, da beror dette paa en stor Misforstaaelse. Thi en af de vægtigste Indvendinger mod de nu gængse almindelige Forsikringsbetingelser er deres Vidtløftighed. Det hævdes nemlig med Rette, at Betingelserne er saa lange, at det ikke med nogen som helst Billighed kan forlanges, at en Lægmand, fordi han foretager sig en saa dagligdags Handling som at tegne en Brandforsikring, skal studere dem igennem, end sige da erindre deres Indhold i paakommende Tilfælde. Jo kortere de bliver, des mere Rimelighed bliver der derimod i et saadant Forlangende.

Ved at rense alle de instruktoriske Regler ud, og ved under dette Rensningsarbejde ikke at være altfor ængstelig i Overvejelsen af, om en Regel maa betragtes som aldeles fast Retsregel, kunde Verbandsbetingelserne bringes ned under deres halve nuværende Længde, hvad der vilde være af meget væsentlig Betydning for Betingelsernes faktiske Retskraft.

Det indvendes imidlertid, at selv om en Forsikringsbetingelse ikke indeholder andet, end hvad der alt i Forvejen er gældende Ret, vil det dog i mange Tilfælde praktisk have

sin store Betydning at kunne henvise den forsikrede til, at Bestemmelsen udtrykkelig staar paa Policen og derved afskære al yderligere Diskussion. Hertil er at svare, at man jo dog alligevel kun kan faa en Brøkdel af den gældende Ret med i Policen, og at det altid bliver mer eller mindre tilfældigt, hvad man faar med. Og dernæst er Spørgsmaalet ikke, om de instruksoriske Regler overhovedet har nogen praktisk Betydning, men om hvor stor denne Betydning er sammenlignet med, hvad der taler for at stryge dem.

Endvidere indvendes det, at der netop er en Del forsikrede, der sætter Pris paa af Policen at kunne faa Oplysning om deres hele Retsstilling. Hertil maa svares, dels at disse forsikrede dog er i ganske forsvindende Minoritet, dels at det ønskede Formaal vil kunne naas paa en langt bedre Maade derved, at Selskabet f. Eks. udarbejdede et fikst lille Reklamehæfte med en populær Fremstilling af de gældende Hovedregler for Brandforsikring, ikke stillet op i tør Paragrafform, men forklaret ved praktiske Tilfælde med Angivelse af Grunden til de enkelte Regler. Dette lille Hæfte kunde saa udleveres til dem, der ønskede nærmere Besked om deres Retsstilling, men ingen var forpligtet til at gøre sig bekendt dermed⁹⁻¹⁰.

Til nærmere Belysning af det følgende maa det endvidere bemærkes, at de gængse Forsikringsbetingelser i Kraft af

⁹ Det store tyske Livsforsikringsselskab «Victoria» var ud fra de ovenkritiserede Synspunkter naaet til Forsikringsbetingelser af en ganske formidabel Længde. I 1901 svingede det imidlertid fuldstændig om og indførte saare kortfattede Betingelser. I Livsforsikringen gaar Tendensen meget stærkt henimod den helt betingelsesløse Police, saaledes at Selskaberne blot holder sig til gældende Ret.

¹⁰ For saa vidt Bunyon S. 69 siger, at Forsikringsbetingelserne «fulfil a double office, in the first place in determining the rights and liabilities under the policy, and, secondly, in explaining them to the assured,» saa maa den sidste Bemærkning ses i Belysning af hele den engelske vidtløftige Maade at skrive Love og Kontrakter paa, som for en kontinental Jurist paa ingen Maade synes at være ideal eller at gøre Tilegnelsen mere let for en Lægmand.

deres lidet rationelle Udviklingshistorie ogsaa paa anden Vis har faaet et underlig heterogent Indhold. Man træffer saaledes deri Perioder, der nærmest hører hjemme i Lærebøger og Reklameprospekter, og i selve Verbandsbetingelserne findes der en Bestemmelse som § 9, 3°, der ikke er andet og ikke retlig kan konstrueres anderledes end som en Instruktion til Vurderingsmændene. Men navnlig træffer man ret hyppigt Regler, der vel er af retlig Betydning for Kontrahenternes Mellemværende, men som dog er af en hel anden retlig Beskaffenhed end de egentlige Forsikringsbetingelser i teknisk Forstand. Det er saadanne, oprindelig i Konkurrenceøjemed indsatte Regler, der udvider Selskabets Ansvar ud over de Grænser, det vilde have, hvis disse Bestemmelser ikke fandtes. Af saadanne udvidende Regler findes der nu ganske vist kun faa i Verbandsbetingelserne, nemlig kun i § 4, 2°, § 6, 4°, § 12 og § 15, men i andre, saaledes nogle danske Selskabers Betingelser findes flere saadanne Regler, f. Eks. om at Tyendes Ejendele er medindbefattede, og at en vis Brøkdels af Indboet er forsikret overalt i Indlandet. Som det let ses, foreligger her positive Tilsagn fra Selskabets Side, som bliver fuldt retslig gyldige, naar de blot, ligegyldigt paa hvilken Maade, enten officielt er kundgjorte af Selskabet gennem Annoncer eller Reklametryksager eller særlig er meddelte den forsikrede, hvis Accept ikke udfordres. Der bliver her overhovedet ikke Plads for noget Spørgsmaal om, hvorvidt de er bindende for den forsikrede, og deres Indfletning i Forsikringsbetingelserne tjener kun til at belemre disse med uvedkommende Ting¹¹.

¹¹ Det vil herimod blive indvendt, at det netop er Forsikringsbetingelsernes Opgave — i Mangel af en Lovgivning — at fastsætte begge de kontraherende Parters Rettigheder og Pligter, hvorfor de nævnte udvidende Regler ogsaa har deres rette Plads deri. Dette lyder meget smukt, men har i Virkeligheden intet paa sig. Den forsikredes Rettigheder er i saa fuldt Omfang som ønskeligt fastslaaet i Policeteksten gennem det blotte Løfte om, at han er brandforsikret for det og det Beløb paa de og de Genstande, og det vilde kun blive til hans Fordel, om Forsikringsbetingelserne helt bortfaldt. Det

Forsikringsbetingelser i teknisk Forstand kan kun de indskrænkende Betingelser siges at være, d. v. s. de Bestemmelser, der begrænser og betinger Selskabets Ansvar saaledes, at det bliver mindre omfattende, end det vilde være, hvis disse Bestemmelser ikke fandtes. Det er disse Regler, hele Spørgsmaalet om Forsikringsbetingelsernes Betydning udelukkende drejer sig om, idet der overhovedet kun her kan blive Tale om at undersøge, hvorvidt den forsikrede maa anses som bunden ved dem eller som havende «antaget» dem. Det er disse Regler, der selv med Forsikringsbetingelsernes nuværende irrationelle Affattelse udgør den centrale Kerne deri, det er dem, den forsikrede har Interesse i at lære at kende og Selskaberne Interesse i at stipulere paa en saadan Maade, at de bliver virkelige kontraktmæssige Betingelser. Men paa den anden Side er det naturligvis ogsaa de Regler, som Selskaberne nødig vil have altfor meget fremhævede, og en væsentlig Grund til Bibeholdelsen af de instruktorske og udvidende Regler blandt Forsikringsbetingelserne ligger da ogsaa deri, at de er egnede dels til at tage Brodden af de egentlige Forsikringsbetingelser, dels til ligefrem at skjule dem imellem.

Det maa yderligere bemærkes, at vistnok ogsaa selve Systemet med almindelige Forsikringsbetingelser for alle Forsikringer maa betragtes som antikveret. Den moderne Brandforsikring har efterhaanden — bortset fra den dybt indgribende Forskel mellem Bygningsforsikring¹² og Løsøreforsikring — udsondret sig i 4 skarpt adskilte Underformer: Indboforsikring, Vareforsikring, industriel Forsikring og Landboforsikring¹³, overensstemmende med disse 4 Formers naturlige Forskelligheder. Det hele forretningsmæssige Grundlag for hver af disse Former er alt nu saa forskelligartet, at det

nytter ikke at bestride, at disse udelukkende er dikterede i Selskabernes Interesse.

¹² Verbandsbetingelsernes § 12 refererer sig kun til Bygningsforsikring.

¹³ Hertil kommer endelig som en mere speciel Form: Brandforsikring for Skibe.

stærkt nærmer sig en Fiktion at tale om almindelige Forsikringsbetingelser for al Brandforsikring, hvad der kun opnaas ved at lægge lidt til hist og trække lidt fra her. De nu gængse Forsikringsbetingelser indeholder derfor Regler, der kun har Betydning for en enkelt Underform, medens omvendt andre almindelige Regler for en saadan Underform — f. Eks. de almindelige Fabriksbetingelser og de sædvanlige Betingelser for Landboforsikringer — behandles som særlige Betingelser. I Stedet for at bibeholde denne Prokrustesseng, de almindelige Forsikringsbetingelser, hvori alle de 4 Underformer skal strækkes — saa at f. Eks. Indboforsikring faar altfor meget og den industrielle Forsikring for lidt — vilde det sikkert være til Gavn for den rationelle Udvikling, om Brandforsikringen fulgte den Udvikling, Personforsikringen har taget, og fik 4 forskellige Sæt Policer, hver med sit særlige, til den paagældende Forsikringsform passende Indhold. For øvrigt findes der nogle spredte Tilløb hertil ¹⁴.

De foranstaaende Bemærkninger, der væsentlig er gjorte i Tilknytning til de tyske Verbandsbetingelser, faar forøget Vægt, naar Spørgsmaalet bliver om andre Forsikringsbetingelser. Saaledes er selv de nye svenske Fællesbetingelser helt igennem langt mindre stringent udarbejdede, mindre gennemtænkte, mere antikverede og konservative og af en rent utaaelig Længde. Og undersøger man f. Eks. de engelske Selskabers danske Betingelser nærmere, undres man paa, at der overhovedet kan tegnes Forsikringer efter nogle af disse. De fremkommer paa følgende Maade: Naar Generalagenturet oprettes her i Landet, tilstiller Sel-

¹⁴ Jfr. med det ovenstaaende et af nærv. Forfatter stillet Forslag om betingelsesfri Indbopolicer og den derved foranledigede Debat i Assurandøren 1903 S. 107—8, 134—5, 145 og 159—60 samt Fra Fverd. 18. Aarg. S. 373—98. Et Par Maaneder efter nævnte Forslags Fremkomst, men sikkert ganske uafhængig deraf, indførte Union Assurance Society saadanne Policer i England, jfr. de sidstnævnte Citater og Prange: Krit. Betrachtungen S. 19 Note 2.

skabet Generalagenten den engelske Policeblanket med Anmodning om at lade denne oversætte af en Translatør. Af en saadan Oversættelse er det nu højst sjældent, at der kommer noget godt ud, idet der dels til den fulde Forstaaelse af Dokumentet kræves Indsigt i Forsikringsteknikken, hvad en Translatør normalt vil savne; dels hviler dernæst de engelske Betingelser og hele Policeblanket paa den engelske «common law» og kan kun forstaas til Fulde med noget Kendskab til denne. Den herefter fremkommende Oversættelse sendes lige fra Translatørens Pen over til England, hvor den danske Tekst dernæst trykkes paa et engelsk Trykkeri, hvorved selvfølgelig nye Fejltagelser indløber. Naar nu hertil kommer, at de engelske Betingelser gennemgaaende, som ovenfor omtalt, er saare antikverede og urimelig strenge¹⁵, og at de dernæst er byggede paa og delvis kun forstaaelige gennem den særlige engelske common law — hvorfor det paa Forhaand maa stemples som meningsløst at overføre dem uforandrede til kontinentalt Retsomraade — er det ikke saa underligt, at disse «danske» Betingelser for en Del er af den Beskaffenhed, at de overhovedet ikke taaler en nærmere Undersøgelse¹⁶. At der i det hele taget tegnes Forsikringer

¹⁵ Jfr. Prange: Theorie des Versicherungswertes I S. 157 Note 2.

¹⁶ Som klassisk Eksempel paa, hvad der herefter kan fremkomme, skal citeres de to første §§ af saadanne engelsk-danske Betingelser:

«I. Enhver Person, der ønsker at forsikre hos dette Selskab, maa til Kontoret eller dets Agent give følgende Oplysninger:

Beliggenheden af den Bygning, som eller hvis Indhold er foreslaaet for Forsikring, og baade med Hensyn til samme og Bygninger, der maatte støde til samme, de Materialier, af hvilke saadanne Bygningers Vægge og Tage ere opførte, Navnene paa Beboerne, Bygningernes Anvendelse, og, i Tilfælde de ikke bruges som private Beboelseslejligheder, en Beskrivelse af den Forretning, der drives, og af hvad Slags og Egenskab de deri oplagte Varer eller Gods ere.

I Tilfælde af at det Gods, der foreslaas forsikret, er forbundet med eller er i Nærheden af nogen Bygning, i hvilken nogen Fabrikation foregaar, maa samme nøjagtigt beskrives.

Enhver Dampmaskine, Ildsted, Ovn, Tørrestue, Coakle, eller andet Redskab eller Apparat, i eller ved hvilket Hede frembringes, almindelige Ka-

efter saadanne Policer, viser blot, at Folk slet ikke læser Betingelserne, men i al Almindelighed stoler paa de paa-gældende Selskabers fordelagtig bekendte Navne. — I andre Tilfælde faar Generalagenten Besked om efter eget Valg at tilstille Selskabet til Aftrykning et af de allerede heri Landet arbejdende engelske Selskabers danske Police.

Man maa imidlertid lade disse engelske Betingelser, at de ikke er bange for lige ud at sige, hvad de tyske indsvøber i forsigtige Ord; det hedder klart og tydelig § efter §: «Den forsikrede er pligtig . . . hvis ikke er Policen ugyldig», «denne Police omfatter ikke», «dette Selskab vil ikke være ansvarligt for», «denne Police ophører at være i Kraft, hvis», «Selskabet skal kunne gøre dit og foretage dat» o. s. v.

Disse samme engelske Selskaber, der med ligefrem komisk Pietet vaager over, at ikke en Tøddel i hine ærværdige

miner eller Ovne undtagne, maa nøjagtigt beskrives, naar Forsikringen foreslaas, eller ifald senere anbragt, maa Anmeldelse derom gøres til Selskabet, og, om tilladt, maa det da paaegnes Policen, hvilken Paategning maa underskrives af en af Selskabets Funktionærer eller Agenter, da Policen i modsat Fald bliver ugyldig. Hver enkelt Bygning maa særskilt værdsættes og en specificeret Sum forsikres derpaa, og maa Gods, der indeholdes i hver enkelt Bygning, paa lignende Maade forsikres for en særskilt Sum.

Ingen Forsikring af Bygninger skal anses for at indbefatte nogen Ting udenfor Bygningerne, saasom Clap Boardings, Jalousier, Gallerier, Bislage, appentis, Skure, Udbygninger eller Gjærder, uden forsaavidt som samme ere specielt nævnte og værdsatte i Policen. Ingen Spejlglas-Facader, Fæstigheder, eller noget Maskineri, ej heller nogen legale Mur- og Nagelfaste Indretninger eller som urørlige ansete Genstande, der indeholdes i nogen Bygning, skulle anses for at være forsikrede som tilhørende saadan Bygning, uden forsaavidt som de ere specielt nævnte i selve Policen.

II. Enhver væsentlig fejlagtig Beskrivelse af noget af det Gods, der herved foreslaas forsikret, eller af nogen Bygning, hvori Gods, der skal saaledes forsikres, indeholdes, og enhver fejlagtig Fremstilling af, eller Undladelse af at oplyse noget Faktum, der er af Vigtighed ved Beregningen af Risikoen, annullerer Policen, forsaavidt det Gods angaar, der berøres af saadan fejlagtig Beskrivelse eller Fremstilling eller Undladelse.»

Nævnte Police, der indeholder i alt 21 §§ i samme Stil, er i øvrigt nærmere omtalt i Assurandøren 1900 S. 227—8. Jfr. endvidere Assurandøren 1904 S. 187.

Overleveringer ændres¹⁷, har derimod i Praksis vist sig som særdeles kulante, ja deres Kulance er herhjemme gaaet noget videre end teknisk forsvarligt. Faktisk vil dette sige, at Selskaberne selv betragter deres Betingelser som saa nogenlunde betydningsløse.

Det foregaaende vil give det fornødne Materiale til den fulde Forstaaelse af det til Undersøgelse foreliggende Spørgsmaal.

D. Medens der tidligere ikke havde været rejst nogen principiel Tvivl om, at der maatte tillægges de almindelige Forsikringsbetingelser samme retlige Gyldighed som andre Kontraktsvilkaar — om end Domstolene efterhaanden havde underkendt snart en, snart en anden Betingelse — er der derimod i den sidste Snese Aar i Teorien rettet stærke Angreb mod Forsikringsbetingelsernes ubetingede Retskraft. Den fyldigste og bedst motiverede Form har disse Angreb faaet hos Ehrenberg, hvis herhen hørende Bemærkninger — S. 79 ff — i alt væsentligt er følgende:

¹⁷ Nærv. Forf. blev af et engelsk Selskabs Generalagent, der ved Nytrykning af danske Policier vilde prøve paa at faa Betingelserne bragt i mere menneskelig Form, opfordret til at affatte Forslag i saa Henseende. Under Hensyn til ovennævnte Pietet affattede Forf. to Sæt Betingelser, det ene holdende sig reelt saa tæt som muligt op ad de gamle Betingelser, det andet mere moderne. Selskabet svarede imidlertid tilbage, at det hverken vilde acceptere det ene eller det andet Forslag, men ønskede de gamle Betingelser optrykt uforandrede, idet det dog vilde gaa ind paa, at følgende Bestemmelse bortfaldt: «Den forsikrede skal i Skadestilfælde . . . (foruden meget andet) tilvejebringe og levere til Selskabet et Certifikat, underskrevet af den britiske Konsul eller Vicekonsul eller af den Øvrighedsperson eller af Notarius Publicus i den Stad eller i det Distrikt, hvori Tabet eller Beskadigelsen er sket, og som ikke er interesseret i Sagen. I dette Certifikat skal der bevidnes, at vedkommende er bekendt med den forsikredes Karakter og Stilling og har undersøgt Omstændighederne ved Tabet eller Beskadigelsen, og at han er vidende om eller i Sandhed tror, at den forsikrede paa en redelig Maade har lidt Tab eller Beskadigelse ved Ildsvaade til det forlangte Beløb.» At denne ganske umulige og abderitiske Betingelse, som selvfølgelig aldrig har været bragt til Anvendelse heri Landet, udgik, betragtede Selskabet øjensynlig som en ikke helt ubetænkelig Indrømmelse.

Forsikringsbetingelserne lader sig ikke bedømme som andre Kontraktsvilkaar, thi medens disse fremkommer gennem en fri Overenskomst mellem de to Kontrahenter, er Forholdet ved Forsikringsbetingelserne ganske anderledes. «Von einer wirklichen Zustimmung des Versicherungsinteressenten, von einem freien «Sich-Vertragen» der Parteien über die gegenseitigen Rechte und Pflichten ist meist keine Rede.» Thi for det første er Forsikringsbetingelsernes Omfang altfor stort, og deres Indhold for det meste altfor vanskelig forståeligt, til at en forsikret, selv om han er en dannet og forretningskyndig Mand, let skulde kunne gøre sig fortrolig med dem; det er derfor en almen bekendt Kendsgerning, at neppe en eneste Interessent gør sig nærmere bekendt med Betingelserne forinden Kontraktens Afslutning, ligegyldigt om Betingelserne er aftrykte i Policen eller ej. «Wenn die Bedingungen daher selbst die (übliche) Klausel enthalten, dass der Versicherte durch vorbehaltlose Annahme der Police sich mit deren gesamtem Inhalte einverstanden erkläre, so ist diese angebliche «Erklärung» wiederum nichts als die reine Fiktion, eine Zustimmung, die lediglich in dem Kopfe des Versicherers präsumirt, d. h. in seinem Interesse fingirt wird.» — Men dertil kommer endnu følgende. Forsikringselskaberne besidder saa at sige et faktisk Monopol for deres Forretningsdrift, og naar de førende Selskaber — saaledes som det almindelig sker — kommer overens om enslydende Betingelser, saa er de i Stand til næsten efter suverænt For-godtbefindende at paatvinge Forsikringsinteressenterne deres Forskrifter. «Zwar lässt sich nicht leugnen, dass viele und besonders die Feuerversicherungsgesellschaften von der illoyalen oder gar verbrecherischen Gewinnsucht mancher Versicherten bedroht sind, aber unter dem Vorwande, sich gegen solche betrügerischen Übervorteilungen schützen zu müssen, haben sie eine Menge von Bestimmungen in die Versicherungsbedingungen aufgenommen, welche ursprünglich nur auf den illoyalen Versicherten gemünzt sein mochten, durch ihre allgemeine Fassung und praktische Anwendung im Falle eines

Schadens aber zu wahren Fallstricken für den loyalen Versicherten werden.»

Naar Domstolene søger at komme udover Vanskelighederne ved vel at fastholde Forsikringsbetingelsernes ubetingede Gyldighed, men at borttjerne alle Ubilligheder ad Fortolkningens Vej, da er dette en utilfredsstillende Løsning, fordi enhver Interpretationsvirksomhed kun har til Formaal at udfinde den paagældende Bestemmelses sande Indhold, og Selskaberne derfor er i Stand til ved en ganske klar og uomtvistelig Formulering at gøre enhver anden Fortolkning umulig.

Der bliver derfor i Virkeligheden ingen anden Udvej aaben end her at bryde med Kontraktfrihedens Princip, «aber nicht unter dem Schleier einer Interpretation, die scheinbar daran festhält, sondern offen und ehrlich. Es müssen im Interesse des Versicherten absolute Rechtssätze anerkannt werden, welche durch die Versicherungsbedingungen weder aufgehoben noch eingeschränkt werden können. Und das ist nichts unerhörtes. Wirtschaftliche Anstalten, die einen stark monopolisierenden Charakter haben (z. B. Eisenbahnen) oder zur Kartellbildung hinneigen, wie zahlreiche Gewerbe mit beschränkter Konkurrenz, besonders wenn sie zugleich von grosser socialer Bedeutung sind, wenn also die Masse des Volkes ihre Benutzung nicht umgehen kann, haben sich in alter und neuer Zeit solche Einschränkungen gefallen lassen müssen. Solange aber der Gesetzgeber dieser Aufgabe noch nicht nahetritt, ist es die Pflicht der Wissenschaft und der Praxis, gewisse Rechtsnormen aufzustellen und ihres dispositiven Charakters zu entkleiden, also ihre Abänderung oder Aufhebung durch die Versicherungsbedingungen für unzulässig zu erklären.»

Denne Ehrenbergs Lære er senere Gang efter Gang blevet dels paaberaabt, dels søgt gendrevet i Teori, Fagpresse, Forhandlinger og Praksis.

Medens det ikke bestrides og ikke kan bestrides, at faktisk neppe een af hundrede forsikrede for Alvor gør sig

bekendt med Forsikringsbetingelserne, bliver det fra Selskabernes Side hævdet, at dette virkelig er de forsikredes Fejl, og at det maa anses som deres Kontraktspligt at sætte sig ind i det nærmere Indhold af den Kontrakt, de afslutter. Naar de ikke gør det, handler de derfor skødesløst, og en saadan Skødesløshed kan dog under ingen Omstændigheder blive til deres Medkontrahenters Skade. Om Folk læser Forsikringsbetingelserne eller ikke læser dem, maa blive uden Betydning for deres Gyldighed.

Dette er nu ogsaa for saa vidt rigtigt, som den blotte Indsigelse, at den forsikrede ikke kendte Forsikringsbetingelserne, maa blive uden retlig Betydning — forudsat da, at Grunden til det manglende Kendskab ikke ligger hos Selskabet. I Overensstemmelse hermed er flere tyske Domme¹⁸. Men Vægten i det pointerede Faktum ligger heller ikke i selve den Omstændighed, at saare faa forsikrede læser Betingelserne, og at endnu færre læser dem saaledes, at de virkelig kan siges at have — ikke «accepteret» dem, men — receptoreret dem. Vægten ligger derimod i Grundene til dette Faktum og i disse Grundes stærkt objektive Betydning. Grundene er dels Forsikringsbetingelsernes Længde, dels deres vanskelige Forstaaelighed. Betingelserne er af en utaalelig Længde, hvormed atter staar i Forbindelse, at de for at faa Plads paa Policen hyppig er trykt med saa smaa Typer¹⁹, at det gør ondt i Øjnene blot at læse en Del deraf igennem. Og det er en paa Forhaand saare urimelig For-

¹⁸ Jfr. tysk Dom Nr. 92, østrigsk Dom Nr. 113, 117, Rigsretsdom af 18. Juni 1895 (Z. f. Vr. & Wiss. I S. 478), østrigsk H. R. D. af 27. Oktober 1898 (ibid. V S. 403), Veröffentl. Dom Nr. 52.

¹⁹ Amerikanske Domme udtaler: «Conditions in policies, especially if numerous and in fine print, should be strictly construed against the underwriter,» jfr. Myer: Federal decisions XIX §§ 30, 32 og 1297. Teoretisk vil det være meget vanskeligt at begrunde, at Typernes Størrelse skulde have retlig Betydning, praktisk set er Begrundelsen herfor nem nok. — Paa Særtrykket af de nye svenske Fællesbetingelser staar: «Då allmänna försäkringsvilkoren af utrymmesskäl måste tryckas med ytterst liten stil.»

dring, at man i Anledning af en heldigvis saa dagligdags Ting som Afslutningen af en Brandforsikring for Indbo eller et almindeligt Butikslager²⁰ skal sætte sig hen at studere et alenlangt Reglement, og en endnu urimeligere Fordring, at man skulde belemre sin Hukommelse med at erindre det²¹. Naar det saa endda heroverfor kunde siges, at det teknisk set ikke lader sig gøre at skrive Betingelserne kortere; men som ovenfor paavist vil det med største Lethed være muligt meget betydelig at reducere deres Længde. Og skrider man til den anden ovenfor paapegede, nærliggende Reform at affatte særlige Policer for hver af de 4 naturlige Underformer, vil Betingelserne for Indboforsikring og Vareforsikring kunne reduceres til et rent Minimum. Der er da ogsaa hos Selskaberne en voksende Erkendelse af, at Betingelsernes Omfang væsentlig bør reduceres i hvert Fald for de ufarligere Forsikrings Vedkommende²².

Dernæst er Forsikringsbetingelserne gennemgaaende altfor vanskelig forstaaelige for en Lægmand. Dels hænger ogsaa dette sammen med deres Længde, dels er det begrundet i, at de hyppigt er affattede med altfor liden Omhu, i et knudret og uklart Sprog med tekniske Udtryk og i lidet gennemtænkte Perioder, hvad der paa Forhaand ikke kan undre under Hensyn til den særdeles skødesløse Maade, disse Regler, som Selskaberne dog selv ønsker opfattede som deres allervigtigste Grundbestemmelser, ofte bliver til paa. At tilkalde en fagkyndig Jurist ved dette ud-

²⁰ Ved industrielle Forsikringer er Forholdet et andet.

²¹ Det sidste kan endog de færreste Agenter. Den ovenfor i Note 17 omtalte Generalagent, en af de dygtigste danske Brandassurandører, havde saaledes ikke opdaget, at hans Selskabs Betingelser, med hvilke han havde arbejdet i mange Aar, for alle Tvistigheder foreskrev tvungen Voldgift.

²² Jfr. Fra Fverd. 18de Aarg. S. 379, 381, 383 og Z. f. Vwesen 1903 S. 402: «Bei Feststellung der künftigen Versicherungsbedingungen wird man zum mindesten ernstlich erwägen müssen, ob nicht eine Trennung nach einfachen und schweren Gefahrenklassen angezeigt ist, oder ob sich etwa auf andere Weise die Versicherung von Risiken der einfachen Gefahren leichter gestalten lässt, als jetzt.»

præget juridiske Arbejde anser Selskaberne saaledes som Regel for ganske overflødig.

Det hævdes endvidere fra Selskabernes Side²³, at det beror paa en ren Fiktion, naar der tales om, at Selskaberne skulde kunne diktere Forsikringsbetingelserne eller ensidig affatte dem i egen Interesse. Thi dels skal den skarpe Konkurrence mellem Selskaberne nok vide at tvinge Betingelserne saa langt ud i liberal Retning, som det overhovedet kan forenes med en forsvarlig Forretningsførelse²⁴, dels sker der saavel fra Domstolenes som fra Publikums Side en stadig Paavirkning i samme Retning; ogsaa de store Fagorganisationer har, navnlig i Tyskland, begyndt at gøre deres Indflydelse gældende her. Det Selskab, der vilde prøve paa at affatte sine Betingelser til Ugunst for de forsikrede, skulde berede sig selv en hastig Ende²⁵. — Noget sandt er der selvfølgelig i disse Betragtninger, men Erfaringen viser dog tilfulde, at Paavirkningen udefra op til Dato har været altfor svag, og de tyske Selskaber har da ogsaa snart i 20 Aar evnet at bevare deres Betingelser ganske uforandrede trods stærke Stormløb mod dem²⁶; Indflydelsen fra Konkurrencen mellem Selskaberne indbyrdes var jo ogsaa her borte i samme

²³ Jfr. f. Eks. Wiedemann hos Ehrenzweig XV 2 S. 100—101.

²⁴ Jfr. Lewis S. 6.

²⁵ Jfr. Verbands ovenfor S. 120 Note 1 citerede Jubilæumsskrift S. 186.

²⁶ Lige nu i Sommeren 1904 er der i øvrigt skudt en Bresche deri. Et nyoprettet, udenfor Tarifforeningen staaende Brandforsikringsselskab «Victoria» — der er et Datterselskab af det ovenfor i Note 9 nævnte mægtige Livsforsikringsselskab og støtter sig til dettes Organisation — har vedtaget, for øvrigt saare lange, Forsikringsbetingelser, der indeholder en Del særdeles rimelige Indrømmelser til de forsikrede. For at imødegaa den truende Konkurrence enedes Tarifselskaberne da om at udsende en Erklæring, hvori de med Virkning fra 1. Juli 1904 «fortolkede» forskellige Bestemmelser i Forsikringsbetingelserne, saaledes at disse faktisk paa de fleste Punkter er ændrede overensstemmende med de af «Victoria» vedtagne. De saaledes trufne Ændringer vil findes omtalte paa de paagældende Steder, se saaledes ovenfor S. 91 Note 42, S. 143 Note 10 og nedenfor Note 50, 51 og 81. Nævnte Erklæring findes bl. a. aftrykt i Annalen 1904 S. 516.

Øjeblik, man var enedes om fælles Betingelser. Her i Danmark har Paavirkningen fra Publikums Side hidtil været lig Nul, hvad de ovenfor som Prøver citerede Betingelser fra engelske Selskabers Policer tilstrækkelig tydelig turde dokumentere; noget større Betydning har Konkurrencen mellem Selskaberne haft.

Overfor Bemærkningerne om, at Betingelserne i mange Tilfælde er saa skarpt og almindelig affattede, at de «i Skadestilfælde bliver sande Faldgruber for den loyale forsikrede», anfører Selskaberne som Regel, at de nævnte Betingelser kun bringes til Anvendelse i saadanne Tilfælde, hvor der efter samtlige Omstændigheder maa antages at foreligge bedragerske Hensigter fra den forsikredes Side, og at den loyale forsikrede aldrig behøver at frygte at lide noget Skaar i Skadesgodtgørelsen af den Grund²⁷. Dette er nu ogsaa i al Almindelighed rigtigt, men indeholder blot ikke nogen virkelig Imødegaaelse af den rejste Anke, der netop lyder paa, at det er ubilligt af Selskaberne for at ramme de forholdsvis faa forsikrede, der søger at gøre sig ulovlig Fordel af Brandforsikringen, at affatte Reglerne saa alment, at de forsikrede i al Almindelighed ret hyppigt kommer til at staa uden retligt Krav paa Selskabet. Og selv om det fra dettes Side lyder, at det selvfølgelig ikke kunde falde det ind at nægte at betale Skadesgodtgørelse af den eller den Grund, bliver der dog det for den forsikredes hele Stilling ret ubehagelige og prekære Moment tilbage, at Skaden godtgøres, ikke fordi Selskabet efter den afsluttede Kontrakt er forpligtet dertil, men fordi det «liberalt» eller «kulant»²⁸ ser væk fra den

²⁷ Jfr. Fra Fverd. I 8de Møde S. 2: «Police-Betingelserne var fastsatte for at beskytte Selskaberne mod uredelige forsikrede og vilde derfor ikke kunne skræmme redelige Folk.»

²⁸ Jfr. G. Freudenstein i Ehrenzweig XVI S. 78: «Bei einer coulanten Schadenregulirung gewährt die Direction aus billigem Ermessen und in der Absicht einer liberalen Erfüllung des Versicherungsvertrages ein Mehreres, als sie nach der strengen Satzung des Versicherungsvertrages und ihrer Auslegung zu leisten brauchte.»

Ret, det strengt taget havde efter Forsikringsbetingelserne. Det maa endvidere herved bemærkes, at ikke alle Selskaber er lige kulante eller lige kulante til enhver Tid; gaar det daarlig med Forretningen, eller falder der for mange Skader paa et Generalagentur, bliver Fristelsen til at holde strengere paa Forsikringsbetingelserne stor; og naar det fra Selskabernes Side fremhæves, at det i Forhold til Policernes Mængde ganske forsvindende Antal Retssager klarlig godtgør, hvor lidt hele den rejste Kritik har paa sig, da maa det heroverfor anføres, at det Antal Forsikringstvistigheder, der naar frem til Rettergang, er ganske faatalligt i Forhold til dem, der afgøres ved Forlig underhaanden, og under saadanne Forligsforhandlinger trykkes den forsikredes Stilling væsentlig ved, at Selskabet under Henviisning til Forsikringsbetingelserne kan sige: «Strengt taget har du fortabt ethvert Krav paa os.» Men hvad der maaske har nok saa megen praktisk Betydning de lege ferenda, er den Omstændighed, at selv store Selskabers Kulance ikke er ensartet i subjektiv Henseende, men gennemgaaende i betænkelig Grad retter sig efter, hvem der er Medkontrahenten, hvorved netop de, der daarligst kan taale en Afkortning, kommer til kort.

Om det nu end er rigtigt, at de agitatoriske Angreb, der er rettede mod Brandforsikringsselskaberne paa Basis af Betragtninger i Retning af det foranstaaende, er saare tendensiøse og meget overdrevne, og at der gennemgaaende fra Selskabernes Side, særlig her i Danmark med den mægtige Konkurrence, vises en endog meget vidtdreven Liberalitet²⁹, burde dog Selskaberne selv indse, at de oven fremhævede Momenter har en uomtvistelig objektiv og for dem skadelig Betydning. Det gaar ikke i Længden at stipulere Forsikringsbetingelserne saa strenge, at den forsikrede for en eller anden Ubetydeligheds Skyld taber hele sit retlige Krav paa Selskabet; Livets uafvendelige Logik vil fordre et

²⁹ Assurandørstanden har dog — ligesom alle andre Stænder — sine sorte Faar.

rimeligt Forhold mellem Aarsag og Virkning, og spænder man Buen for højt, brister den let.

E. Det foregaaende vil gøre den Usikkerhed, der faktisk hersker angaaende Forsikringsbetingelsernes Betydning, forstaaelig. Som retlig Hovedbetragtning vil der imidlertid neppe kunne være Tvivl om, at de almindelige Forsikringsbetingelser har samme fuldstændige Gyldighed som alle andre Kontraktsvilkaar og altsaa kun kan tilsidesættes af Domstolene, for saa vidt de strider mod Lov og Ærbarhed³⁰. Ehrenbergs Lære om, at de ogsaa skal kunne tilsidesættes, naar de strider mod visse almindelige Normer, som det bliver Videnskabens og Domstolenes Sag at opstille, indtil en Kodifikation af Forsikringsretten foreligger, er ganske uholdbar og vil ikke retlig kunne begrundes. Ehrenberg gør da i Virkeligheden ej heller noget Forsøg derpaa; thi alle hans herhen hørende Betragtninger har, som det let vil ses, udelukkende Betydning de lege ferenda som højst fornuftige Motiver for, at der ad Lovgivningens Vej fastsættes visse tvingende Regler, der ikke skal kunne forandres gennem Forsikringsbetingelserne. Hans Lære vilde da ogsaa i Praxis føre til meget betænkelige Konsekvenser, i hvert Fald saa længe der ikke findes særlige faglige Domstole til Paadømmelse af Forsikringssager, idet de omtalte tvingende Regler jo nemlig saa skulde fastsættes af Dommere, der normalt ikke havde det ringeste praktiske Kendskab og kun en ganske overfladisk teoretisk Indsigt i Forsikringsvæsen.

Hvorledes Hovedreglen om Forsikringsbetingelsernes retlige Gyldighed nærmere begrundes, kan i og for sig være ligegyldigt, for saa vidt der ikke af Begrundelsen udledes

³⁰ For saa vidt Bemærkningerne hos Lassen II S. 501—2: «Urimelige, mod Forsikringskontraktens Øjemed eller mod almindelig Forsikringsbrug paa det paagældende Omraade stridende Bestemmelser i Kontrakten kan den forsikrede ikke anses bunden ved,» udtrykker noget ud over, at Betingelserne ikke maa stride mod «Ærbarhed», kan de derfor ikke anerkendes for rigtige.

urigtige Følgeslutninger. Den rigtige retlige Konstruktion er dog sikkert at betragte dem som Begrænsninger, Selskabet har givet sit Løfte om Overtagelse af Forsikringen, hvilke Begrænsninger uden videre faar Betydning derigennem, at den forsikringssøgende paa Forhaand ved eller dog bør vide, at Forsikring overhovedet kun afsluttes paa Grundlag af saadanne almindelige Forsikringsbetingelser³¹. Meget almindeligt er det, at Forholdet — overensstemmende med den romantiske Teoris Karakterisering af Forsikringsaftalen som en *contractus consensualis* — konstrueres saaledes, at Forsikringsbetingelsernes Gyldighed beror derpaa, at de er fastsatte ved Overenskomst mellem Selskabet og den forsikrede³². I Forbindelse hermed staar det, at Forsikringsbegæringernes Slutningsformular normalt lyder paa, at den forsikringssøgende i eet og alt antager Selskabets almindelige Forsikringsbetingelser som Grundlag for Forsikringen, og at det endvidere i selve Betingelserne som Regel hedder, at den forsikrede ved at antage eller modtage Policen erklærer sig indforstaaet med dennes hele Indhold. Man havde nemlig ikke kunnet overse, at det praktisk ikke var saa meget bevendt med den forsikredes consensus, og mente derfor at kunne afstive den med Bestemmelser som de nysnævnte. Det er imidlertid klart, at slige Bestemmelser paa Papiret ikke kan forandre det reelle Forhold, nemlig at den forsikredes consensus til Forsikringsbetingelserne normalt er en ren Fiktion³³, hvorfor ogsaa alt, hvad der udledes af denne consensus, hviler paa Luften. Postulatet om en consensus fra den forsikredes Side som Basis for den retlige Gyldighed af Forsikringsbetingel-

³¹ Jfr. Lassen I S. 249. Tysk Lov af 12. Maj 1901 om de private Forsikringsforetagender § 10 bestemmer, at der forinden Kontraktsafslutningen skal overleveres den forsikringssøgende et Eksempplar af Selskabets almindelige Forsikringsbetingelser, jfr. ligeledes Roelli: Entw. art. 4.

³² Jfr. f. Eks. G. Freudenstein i Ehrenzweig XVI S. 73: «Die Policebedingung ist ein Ergebnis freier Vertragssatzung.»

³³ Jfr. ovfr. S. 197 og Roelli: Entw. S. 116.

serne er imidlertid ikke andet end en ren skolastisk Begrebsdeduktion; deres Gyldighed er, som ovennævnt, tilstrækkelig retlig begrundet derigennem, at de er de Begrænsninger, Selskabet har opstillet for sit Løfte, og at den forsikrede ikke med Rette kan paaskyde Uvidenhed om, at saadanne Begrænsninger forefandtes. En saadan Indsigelse vides da ej heller nogensinde at være fremsat under en Forsikringssag hverken her eller i Udlandet.

Men medens der saaledes principielt ikke kan være Tvivl om, at Forsikringsbetingelserne har samme Gyldighed som andre Kontraktsvilkaar³⁴, er det paa den anden Side indlysende, at saalænge de bevarer deres nuværende vidtløftige og antikverede Indhold, kan Domstolene i deres Anvendelse af Forsikringsbetingelserne umuligt staa upaavirket af de Omstændigheder, der som ovenfor paavist faktisk undergraver Betingelsernes Autoritet. Det er derfor ikke til at undres over, at Domstolene overalt har bestræbt sig for at øve en rimelig, undertiden for vidtgaaende Korrektur med Hensyn til Forsikringsbetingelser, der syntes altfor ubillige mod den forsikrede, og da har gjort det ad den eneste Vej, der stod dem aaben — for saa vidt de ikke ligefrem turde stemple en Betingelse som stridende mod Lov og Ærbarhed — nemlig ad Fortolkningens Vej.

F. Gennem den internationale Retspraksis, særlig dog gennem den tyske Rigsrets Afgørelser er der efterhaanden skabt et helt Sæt af særlige Regler for Fortolkning af de almindelige Forsikringsbetingelser. Vel maa det

³⁴ De amerikanske Domstole synes dog i paakommende Tilfælde at tilade sig helt at se væk fra Forsikringsbetingelserne; i al Fald findes hos Myer: *Federal decisions* XIX § 32 refereret en Dom, der statuerer: «The conditions of a policy of insurance, printed in small type upon the back of it, are not parts of the contract to bind the assured, unless they were distinctly called to his attention when the policy was granted.» Jfr. ogsaa hermed de Oplysninger, som Lalande S. 173 giver om den tidligere, ved Cassationsrettens Dom af 1 Februar 1853 underkendte franske Praksis.

nu om disse Regler siges, at nogle af dem ved nærmere Undersøgelse viser sig at være af tvivlsom Gyldighed, andre at være temmelig intetsigende og selvfølgelige, men tilsammentagne har de været af betydelig Værdi til at tvinge Udviklingen paa det omspurgte Omraade fremad og til at neutralisere Forsikringsbetingelsernes altfor store Strengthed.

1. Den første af disse Regler gaar ud paa, at Forsikringsbetingelserne ikke tør fortolkes rigoristisk, men efter Kontrahenternes sande Mening, overensstemmende med Forsikringsforholdets hele stærkt fremtrædende Karakter af en bonae fidei-Kontrakt: «eine rigoristische, lediglich den Wortlaut beachtende Interpretation der fraglichen Versicherungsbedingung dem Zwecke des in besonders hohem Masse auf Treue und Redlichkeit der Betheiligten beruhenden Versicherungsinstitutes, wie dem vernünftigen Willen redlicher Paciscenten widerstreiten würde», se tysk Rigsoverhandelsretsdom af 4 April 1871 (Nr. 211), jfr. endvidere tysk Dom Nr. 275, 301 og 423³⁵ samt Veröffentl. Dom Nr. 10³⁶. I Overensstemmelse hermed statuerede tysk Rigsoverhandelsretsdom af 30 Oktober 1873 (Nr. 234) i et Tilfælde, hvor den forsikrede efter Betingelsernes Ordlyd inden 3 Dage efter Branden skulde andrage om at blive afhørt til Politiprotokollen om de nærmere Omstændigheder ved Branden og dernæst efter endt Afhøring skulde udbede

³⁵ Nr. 423 — Rigsretsdom af 4 Maj 1887: «dem in der oberstgerichtlichen Rechtsprechung stets zur Geltung gebrachten Grundsätze, dass allgemeine Versicherungsbedingungen nicht streng nach der Wortfassung, sondern stets unter Voraussetzung eines den Worten innewohnenden, den Gesichtspunkten der Äquität entsprechenden Willens.»

³⁶ Rigsretsdom af 10 Oktober 1899: «Denn als oberste Grundsatz beherrscht Vertragstreue jedes Versicherungsverhältnis, und eine streng an den Wortlaut sich haltende Auslegung der Verwirkungsklauseln wird, wenn sie zu Härten und Unbilligkeiten führt, der Natur und Zweckbestimmung des Vertrags nicht gerecht. Unbedenklich durfte daher der Berufsrichter bei seiner Auslegung davon ausgehen, dass auch die Beklagte, als billig denkende Gesellschaft, ihre Versicherungsbedingungen in diesem Sinne aufgestellt habe.»

sig en Udskrift af Protokollen til Overlevering til Selskabet, at da saadan Protokol virkelig hurtigst muligt var optaget og Udskrift deraf tilsendt Selskabet, kunde det ingen Betydning faa, at det ikke netop var sket efter den forsikredes Anmodning. Dommen bemærker saare forstandig: «falls der Zweck erreicht wurde, es gleichgültig erscheint, ob Beides auf Antrag und Wunsch des Brandbeschädigten geschah oder nicht.» — I Overensstemmelse med det nævnte har den franske Praksis fastslaaet: «une clause imprimée d'une police, bien que signée, pourrait, sans excès de pouvoirs, être déclarée nulle comme contraire aux intentions évidentes des parties», se Lalande S. 174.

Overfor denne Fortolkningsregel er det nu bemærket, at den ikke siger andet, end hvad der nu til Dags gælder for alle Kontrakter, og hvad der f. Eks. har faaet positiv Sanktion i den tyske Civillovbog § 157: «Verträge sind so auszulegen, wie Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte es erfordern»⁸⁷, og at dens Nævnelser som særlig forsikringsretlig Regel i Forening med den stærke Pointering af Forsikringskontrakten som i særlig Grad baseret paa bona fides kun har været egnet til at forlede manges Domme til ud fra sin subjektive Opfattelse af «Forsikringskontraktens Øjemed» faktisk at bortfortolke klare Forsikringsbetingelser. Derfor fandt allerede den ovenfor nævnte tyske Dom Nr. 234 sig foranlediget til at fastslaa: «Er derfor Meningen med en saadan Policebetingelse klar, og lader det sig ikke betvivle, at Ikke-Opfyldelsen af visse, den forsikrede paalagte Pligter skal medføre Fortabelsen af den forsikredes Krav, saa er Dommeren ikke beføjet til af Billighedshensyn at undlade at anvende Kontrakten og at underkaste denne en Korrektur; meget mere er det hans Pligt, at bringe den Kontraktslov, som Kontrahenterne har givet sig, strengt til Anvendelse, selv om det falder haardt, naar den da blot

⁸⁷ Jfr. Wiedemann i Z. f. Vr. & Wiss. II S. 39. Sammenlign ogsaa Ehrenberg S. 73.

ikke bestemmer noget utilladeligt.» I Overensstemmelse hermed hedder det hos Bunyon S. 75: «Where there is no ambiguity full effect will be given to every provision or condition, although a particular clause may be such as might not have been anticipated, or one to which the assured might probably have objected, had they carefully examined their policy». — Endvidere maa det bemærkes, at det kun er egnet til at forvirre den sunde Udlægning af Forsikringsbetingelserne at tale om, at Parternes sande Vilje skal udfindes. Naar man overhovedet har opstillet denne Sætning, er det ud fra den kunstlede Begrebskonstruering af Forsikringskontrakten som en *contractus consensualis*, hvis Perfektion med Nødvendighed forudsætter begge Parters overensstemmende Vilje³⁸. Som tilstrækkelig ovenfor paa vist er denne den forsikredes consensus til Forsikringsbetingelserne, denne fuldstændige Viljesoverensstemmelse mellem Parterne, ud fra hvilken Forsikringsbetingelserne skal være sprunget, ikke andet end en med de virkelige Forhold fuldstændig stridende, hul Fiktion, som man i og for sig gerne kan lade Romanisterne fornøje sig med, naar de blot ikke finder paa at ville deducere noget ud derfra. Skal der overhovedet være Tale om at benytte nogen af Parternes Kontraktsvilje som Fortolkningsmiddel, er det klart, at det kun kan være Selskabets, da det er Selskabet, der ensidig har formuleret og opstillet Forsikringsbetingelserne. Det er da ogsaa interessant at se, hvorledes den tyske Rigsret efterhaanden er naaet over til dette rationelle Synspunkt, se de ovenfor S. 207 citerede Domme og Ordene i Dommen af 10 Oktober 1899: «die Beklagte, als billig denkende Gesellschaft, ihre Versicherungsbedingungen in diesem Sinne aufgestellt habe.»

Nu kunde man mene, at der aldrig blev Trang til eller

³⁸ Jfr. Wiedemann l. c. S. 39: «Der Versicherungsvertrag als Konsensualvertrag setzt mit Notwendigkeit die Willensübereinstimmung über die Essentialen des Vertrages voraus.»

Plads for nævnte Fortolkningsregel. Thi naar en Bestemmelse i Betingelserne ikke er klar, vil den straks nedenfor følgende Fortolkningsregel give den fornødne Hjælp, og naar Ordene er klare, bliver der overhovedet ikke Tale om nogen Fortolkning. Saaledes siger Bunyon S. 72: «Where there is no ground for reforming the contract, the construction of this, as of all other written instruments, depends not upon the presumed intention of the parties, but upon what is the meaning of the words which they have used.» Og endnu skarpere hedder det i den ovenfor gentagende citerede Rigsoverhandelsretsdom (Nr. 234): «keineswegs aber ist es statthaft, zu untersuchen, ob im einzelnen Falle die Gründe, welche zu dieser Bedingung Anlass gaben, zutreffen, oder ob überhaupt hinreichende Gründe vorliegen die Bedingung aufzustellen; es muss genügen, dass sie aufgestellt ist.»

Den selv samme Dom tillader sig imidlertid, som ovenfor S. 207—8 nævnt, netop at gøre en Fravigelse fra Forsikringsbetingelsernes klare Ord, idet den med Hensyn til Ikke-Opfyldelsen af en Formforskrift meget fornuftig bemærker, at naar Selskabets Formaal med den opstillede Regel er naaet, maa det være ligegyldigt, om det just er sket paa den foreskrevne Maade. Dette utvivlsom rigtige Ræsonnement fører imidlertid til en Negering af Dommens nysciterede Ord, idet Dommens Resultat netop hviler paa en Undersøgelse af Grundene til Reglens Stipulering. Der kan nu heller ikke være Tvivl om den principielle Berettigelse til at anstille en saadan Undersøgelse, og en særdeles vigtig Konsekvens heraf er da ogsaa anerkendt overalt. Der er i alle Forsikringsbetingelser paalagt den forsikrede vidtgaaende Forpligtelser til ved Forsikringens Afslutning, under dens Løbetid og ved Skades Indtræden at give Selskabet forskellige Oplysninger om Risikoforholdene, og det fastslaas dernæst normalt, at hvis den forsikrede ikke opfylder disse Forpligtelser, mister han sit Forsikringskrav. Til Trods herfor er det dog overalt anerkendt, at saafremt Selskabet paa anden Vis var vidende om de paagældende

Omstændigheder, indtræder hin Følge ikke. Denne Sætning hviler paa en Undersøgelse af Formaålet for de nævnte Regler: Selskabets Interesse i at erholde Kundskab om de omtalte Omstændigheder, og en i Kraft af det erkendte Formaal foretagen indskrænkende Fortolkning af Forsikringsbetingelsernes altfor ubetinget holdte Ord³⁹.

De samme Betragtninger fører imidlertid sikkert videre til i al Almindelighed at statuere, at det rent nøgne Faktum, den forsikredes Ikke-Opfyldelse af en Forsikringsbetingelse, ikke kan berøve ham Forsikringskravet, naar der ikke derved er paaført Selskabet nogen som helst Skade. Forsikringsbetingelserne er jo ikke kategoriske Imperativer, der har deres Maal i sig selv, men Kontraktsregler, som Selskabet har opstillet til Varetagelse af sine Interesser. Er disse Interesser ikke paa noget Punkt krænkede, er ogsaa Selskabets Formaal med Forsikringsbetingelsernes Stipulering sket Fyldest⁴⁰. Der vil saa meget mindre kunne rejses Betænkeligheder mod Anerkendelsen af denne Sætning, som Bevisbyrden for, at den skete Ikke-Opfyldelse af en Forsikringsbetingelse ikke har paaført Selskabet nogen Skade, paahviler den forsikrede, og denne Bevisbyrde vil han kun

³⁹ Sætningen begrundes i Almindelighed — saaledes Ehrenberg S. 274, Lalande S. 149 og Bunyon S. 77 — paa den Maade, at Selskabet ved trods sin Viden at indgaa eller fortsætte Forholdet giver Afkald de facto paa sin Ret til at gøre Fortabelsesreglen gældende. Denne Begrundelse, der hyppig vil være tilstrækkelig, navnlig naar Selskabet har opkrævet uforandret Fornylsespræmie efter at være bleven vidende om en præjudicerende Forandring — se svensk Dom i Gjallarhornet 1904 S. 134 — slaar imidlertid ikke til i de Tilfælde, hvor Omstændighederne, enten paa Grund af den forløbne Tids Korthed eller af andre Grunde, ikke tillader nogen Slutning til et stiltiende Afkald.

⁴⁰ Jfr. Veröffentl. des deutschen Vereins für Vwiss. II S. 233: «Ich stehe auf dem Standpunkt: die Verwirkungsklauseln sollen und dürfen nicht zu einer Bereicherung des Versicherers führen, und ich habe in der Praxis stets darauf gehalten, dass in Schadenfällen von der Verwirkungsklausel nie Gebrauch gemacht werde, wenn die Versäumnis des Versicherten ohne Einfluss auf die Rechtslage gewesen ist.»

sjældent være i Stand til at fyldestgøre. Dog maa det sikkert i saa Henseende hævdes, at den forsikrede er berettiget til at provocere Selskabet til at angive, i hvad Retning det mener at have lidt nogen Skade, med den Virkning, at saafremt Selskabet ikke ser sig i Stand til at anføre noget fornuftigt herom, anses Bevisbyrden for fyldestgjort.

Af den ovennævnte i og for sig ganske almene Regel, at Forsikringsbetingelser lige saa lidt som andre Kontraktsvilkaar tør fortolkes rigoristisk, at en streng Ordfortolkning ikke er tilladelig, men at tværtimod alle de til Raadighed staaende Fortolkningsmidler maa benyttes⁴¹, bliver der efter det foregaaende tilbage som særlig forsikringsretlig Regel, at det ikke blot er tilladeligt, men endog nødvendigt ved Fortolkningen af en Forsikringsbetingelse at se hen til Selskabets objektive Formaal med Opstillingen af Betingelsen og, forsaavidt dette Formaal er klart erkendt, at undergive Betingelsens i Forhold til Formaalet altfor vidtrækkende Ord en indskrænkende Fortolkning. Umiddelbar praktisk Betydning vil denne Regel kun undtagelsesvis faa udover de ovenfor S. 210—11 nævnte Tilfælde⁴², men mere middelbart vil den have den væsentlige Betydning at ramme en forsvarlig Pæl gennem den ganske overdrevne, næsten halvt religiøse Tro, Assurandørstanden i dens store Helhed trods alt har til Forsikringsbetingelsernes blotte Ord, og bidrage til Dannelsen af et mere nøgtern Syn i saa Henseende.

2. Medens den nysnævnte Fortolkningsregel, som det

⁴¹ Jfr. Lassen I S. 246.

⁴² Jfr. dog som Eksempel Veröffentl. Dom Nr. 48: »Die Gesellschaft hat, wie anzuerkennen, ein Interesse an der Beantwortung der in ihrem Formulare gestellten, den Unfall betreffenden Fragen; dagegen ist ihr Interesse daran, dass diese Antworten gerade auf einem Formularbogen niederschrieben sind, keinesfalls genügend, um die in § 20 der Versicherungsbedingungen angedrohte Verwirkung aller Ansprüche des Versicherten zu rechtfertigen.»

vil fremgaa af det foregaaende, ikke hidtil har været klart erkendt, er det derimod overalt en anerkendt, yderligere Fortolkningsregel, at de almindelige Forsikringsbetingelser i Tvivlstilfælde altid maa fortolkes mod Selskabet, saaledes at enhver Tvivl om deres Forstaaelse bliver til dettes Skade, og at af to hinanden modstridende Bestemmelser i Betingelserne den for den forsikrede gunstigste maa foretrækkes⁴³, jfr. hermed den i denne Forbindelse stadig paaberaabte gamle Regel: *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem*. Om det nu end heroverfor med en vis Ret er sagt, at nysnævnte Regel er forældet⁴⁴, og at det lige saa fuldt her som andre Steder maa være Fortolkningens Maal under skønsmæssig Vurdering af samtlige foreliggende Omstændigheder at udfinde, hvad Meningen er, og ikke at sætte en Slags Straf for et mindre behændigt Ordvalg⁴⁵, hvortil kan føjes, at Domstolene har været villige nok til at se væk fra Ordene og søge at finde Meningen, naar dette kunde blive til den forsikredes Fordel, maa det dog hævdes, at der bag den nævnte, ganske internationale Fortolkningsregel ligger Fornuftsbetragtninger af saa betydelig praktisk Værdi, at de ikke kan fejes væk med nogle almene teoretiske Betragtninger. Det er Forsikringsselskabet, som ensidig og paa egen Haand affatter Forsikringsbetingelserne, som derfor har det i sin Magt at kunne gøre Formuleringen saa klar og tydelig, at Misforstaaelser ikke kan opstaa, og som selvfølgelig bør sørge for, at en klar Formulering opnaas. Herved bortses fra noget saa indlysende som, at en paa Skrue sat Formulering, der er beregnet paa at vildlede den for-

⁴³ Jfr. Lassen II S. 502, V. Bentzon: Dansk Søret S. 594, Ehrenberg S. 86, Lalande S. 175, Bunyon S. 73, U. f. R. 1903 A. S. 155, tysk Dom Nr. 42, 92, 255, 383, 423, 442 m. fl., Veröffentl. Dom Nr. 17, Myer: Federal decisions XIX §§ 28, 29, 30, 32, 1297, 1334, fransk Dom i Z. f. Vr. & Wiss. II S. 734.

⁴⁴ Jfr. Bunyon S. 73.

⁴⁵ Jfr. Wiedemann i Z. f. Vr. & Wiss. II S. 40.

sikrede om Reglens sande Indhold, uden Skaansel maa fortolkes saa strengt som muligt mod Selskabet — hvad den netop paa Grund af den tvetydige Formulering altid kan; der tænkes derimod paa det almindelige, desværre altfor almindelige Tilfælde, at en uklar Formulering er fremkommet paa Grund af mangelfuld Gennemtænkning eller manglende Indsigt enten i Sprogbehandling, Forsikringsteknikken eller gældende Ret. En saadan uklar Formulering af Forsikringsbetingelserne maa altid objektiv set karakteriseres som skødesløs Forretningsførelse og bør drage en tilsvarende Virkning til Skade for Selskabet efter sig; rent bortset fra Hensynet til den forsikrede bør ogsaa det Selskab, der udviser den fornødne Omhu ved et saa vigtigt Forretningsanliggende, her have Forspringet fremfor den skødesløse Konkurrent, der flikker Forsikringsbetingelserne sammen paa bedst mulige Maade. Der fuskes — i Forhold til den Vægt Selskaberne teoretisk tillægger Forsikringsbetingelserne — ualmindelig meget paa dette Punkt, saaledes som flere Steder ovenfor omtalt; og Fuskeri bør altid straffe sig.

Den nævnte Fortolkningsmaksime, at Forsikringsbetingelserne i Tvivlstilfælde altid maa fortolkes mod Selskabet, maa følgelig anerkendes som rigtig og vil i mange Tilfælde byde Dommeren det fornødne Korrektiv til Undgaaelse af en for den forsikrede altfor streng Afgørelse. Netop saalænge Forsikringsbetingelserne er saa vidtløftig og saa lidet stringent affattede som gennemsnitlig nu til Dags, vil der være rig Lejlighed til Anvendelse af den nævnte Regel, og Domssamlingerne frembyder da ogsaa mange Eksempler herpaa⁴⁶.

En særlig Anvendelse af den omtalte Fortolkningsregel gøres med Hensyn til de Bestemmelser i Forsikringsbetin-

⁴⁶ Naar nævnte Fortolkningsmaksime, der ogsaa maa bringes i Anvendelse ved Forstaaelsen af Begæringsblanketten, jfr. tysk Dom Nr. 247, anerkendes, skønnes der ikke at blive nogen Plads for den af Ehrenberg S. 231 hævdede Sætning, at Agenterne maa anses kompetente til at fortolke uklare Betingelser og Spørgsmaal.

gelserne, der fastsætter, at forskellige Omstændigheder skal medføre Tab af ethvert Krav paa Selskabet (Verwirkungsklauseln, forfeitures), i det følgende benævnedes Fortabelsesregler. Her fører Fortolkningsreglen til den særlige Regel, at Fortabelsesbestemmelser ikke analogisk kan bringes til Anvendelse paa ikke særlig nævnte Tilfælde⁴⁷.

3. De omtalte to Fortolkningsregler er i tysk Ret blevet suppleret med en tredje, idet det gennem mange Aars uforandrede Retspraksis er opstillet som fast Regel, at alle Fortabelsesregler maa læses med et underforstaaet: «medmindre den forsikrede ingen Skyld havde i Ikke-Opfyldelsen»⁴⁸. Denne «Verschuldungstheorie», der maa siges efterhaanden at have antaget Karakteren af en fast Retsregel⁴⁹ og som saadan ogsaa er indsat i det tyske Entw. V. V. G.⁵⁰, har i Domstolenes Haand vist sig som et meget virksomt Middel til at bortfortolke Fortabelsesreglerne. Alt for en Snes Aar siden var nævnte Regel hævet op til et saadant Axiom, at Rigsretten ved Dom af 4 December 1883 (Nr. 277) frakendte en Forsikringsbetingelse om, at ogsaa den uforskyldte Ikke-Opfyldelse af de den forsikrede paalagte Forpligtelser skulde medføre Tab af Forsikringskravet, Gyldighed, fordi den ikke

⁴⁷ Jfr. Ehrenberg S. 86, Myer: Federal decisions XIX § 29: «The law does not favor forfeitures, and provisions for forfeitures in contracts must be strictly construed.»

⁴⁸ Jfr. tysk Dom Nr. 38, 211, 263, 266, 276, 464, Rigsretsdom 3 Decbr. 1895 (Z. f. Vr. & Wiss. II S. 184), 18 Maj 1897 (ibid. IV S. 336), 31 Jan. 1896 (ibid. IV S. 347), Veröffentl. Dom Nr. 54 m. fl.

⁴⁹ Rigsretsdom 28 Marts 1896 (Z. f. Vr. & Wiss. III S. 336) betegner den selv som saadan.

⁵⁰ Se dettes §§ 7, 8, 15, 16, 20, 21 og Motiverne S. 73: «Mehr als die Anwendung pflichtmässiger Sorgfalt kann dem Versicherten nicht angeschlossen werden; ergiebt sich auch bei Anwendung dieser Sorgfalt ein Mangel der Anzeige, so darf er darin ein zufälliges Ereignis erblicken, das er nicht zu vertreten hat, und das ihm die Deckung aus der Versicherung nicht zu entziehen vermag». De tyske Brandforsikringsselskaber har nu i den ovenfor i Note 26 omtalte Erklæring officielt anerkendt Reglen.

særlig var accepteret af den forsikrede, med følgende skarpe Motivering: «eine Bestimmung, welche seine Vertragsrechte in auffallender Weise beschränken würde, so dass sogar Zweifel erhoben werden könnten, ob eine solche Klausel mit dem Wesen der Versicherungsverträge und den für dieselben massgebenden Grundsätzen der Loyalität überhaupt rechtlich vereinbar sei.»

Denne Fortolkningsregel er imidlertid ikke andet end et særdeles smukt Eksempel paa, hvad Begrebsjurisprudens ud fra et Ord kan føre til, naar man blot hæfter sig ved Ordet uden at undersøge, hvilke reale Momenter der ligger bagved. Her var Ordet «Pligt». Der er ved Forsikringsbetingelserne paalagt den forsikrede en hel Række Pligter: Oplysningspligten — se foran under Afsnit II — Pligten til at anmelde Forandringer under Forsikringens Løbetid, forskellige Pligter i Skadestilfælde, alt under Trusel om Fortabelse af Forsikringskravet, hvis Pligterne ikke opfyldes. Argumentationen er nu følgende: Pligten appellerer til det subjektive Sindelag, og om Tilsidesættelse eller Ikke-Opfyldelse af Pligten kan der derfor ikke tales, medmindre der foreligger en subjektiv forkastelig Handlemaade, som der maa for saa vidt enten foreligge Forsæt eller (grov?) Uagtsomhed⁵¹ fra den forsikredes Side. Med lidt andre Ord udtrykkes dette saaledes af Fuld⁵²): «die Aufstellung unrichtiger Angaben wird als eine Verletzung der Grundsätze von Treu und Glauben von der Rechtsübung betrachtet, diese Verletzung kann aber doch nur dann in ihr erblickt werden, wenn der Versicherte sich vorsätzlich oder fahrlässig der Verletzung der Wahrheitspflicht schuldig gemacht hat; wenn die falsche Angabe auch bei Anlegung eines

⁵¹ De tyske Selskabers nysnævnte Erklæring bestemmer, at Fortabelse kun skal indtræde ved «grobahrlässige Unterlassung der Anzeige» Jfr. i øvrigt Roelli: Entw. S. 69.

⁵² I Z. f. Vr. & Wiss. I S. 208—9.

strengen Massstabs entschuldbar erscheint, kann von einer Verletzung der bona fides nicht die Rede sein»⁵³.

Hele denne skønne, saare etiske Fortolkningsbygning styrter sammen i samme Øjeblik, det erindres, at Ordet Pligt i denne Sammenhæng netop ikke udtrykker noget subjektivt, men er benyttet i uegentlig Forstand til Betegnelse af det rent objektive: en Forudsætning for Selskabets Forpligtelse⁵⁴. At al fornuftig Forbindelse mellem en saadan rent objektiv Pligt og den omtalte «Verschuldungstheorie» mangler, behøver ingen nærmere Paavisning.

Det kunde paa Forhaand synes forunderligt, at de tyske Selskaber ikke forlængst har blottet denne Fejldekulation, og at de tværtimod — om end i Begyndelsen modstræbende — udtrykkelig har godkendt Læren. Sagen er imidlertid, at de ogsaa her har skudt over Maalet. De har ovenfor rejst Kritik af deres Forretningsvirksomhed saa hyppig og saa stærkt betonet de Pligtforsømmelser og de Krænkelser af paatagne Kontraktspligter fra den forsikredes Side, som de daglig maatte finde sig i, at det har været dem umuligt at vinde over paa det rent objektive Terræn, der her er Tale om. Her bliver ikke Plads for nogen sittich Entrüstung, men kun for det ganske kølige matematiske Ræsonnement: «Vore Præmier er beregnede ud fra de og de objektive Forudsætninger, og vi kan følgelig kun yde Godtgørelse, naar disse Forudsætninger foreligger; vort Ansvar omfatter kun de Skader, der falder indenfor en vis Cirkel, og det maa blive os ganske uvedkommende, om Grunden til, at en Skade falder udenfor, ligger hos den forsikrede eller ikke; det er ikke den forsikredes Skyld eller

⁵³ I Rigsretsdom 26 Novbr. 1897 (ibid. IV S. 679) hedder det ganske simpelt: «Nach dem, den Versicherungsvertrag beherrschenden Grundsatz von Treu und Glauben muss aber angenommen werden, dass diese Suspension der Versicherung nur dann eintritt, wenn ein Verschulden des Erwerbers vorliegt.»

⁵⁴ Jfr. Lassen II S. 493 og 512 samt ovenfor S. 107 Note 34 og 112 Note 46.

Uskyld, vi forsikre mod.» I øvrigt maa om det teknisk ganske forfejlede i at drage Skyldspørgsmaalet frem i denne Forbindelse henvises til Bemærkningerne ovenfor S. 143—5.

Den tyske Retspraksis har da heller ikke kunnet undgaa at føle det uholdbare i hele Teorien. Hvis virkelig den forsikredes Skyld indgik som uadskilligt Led i Begrebet Ikke-Opfyldelse af de den forsikrede i Betingelserne paalagte «Pligter», vilde den nødvendige Konsekvens heraf ogsaa blive, at Selskabet maatte have Bevisbyrden for denne Skyld; vil Selskabet nægte at betale, maa det godtgøre, at der foreligger en saadan Pligtforsømmelse fra den forsikredes Side, og det har Selskabet efter hin Forudsætning jo først godtgjort, naar Skylden er dokumenteret. Men denne Konsekvens har Rigsretten saa langt fra turdet drage, at den tværtimod med Underkendelse af indankede Landsretsdomme har fastslaaet, at Selskabet blot behøver at bevise det nøgne objektive Faktum, og at det saa bliver den forsikredes Sag at godtgøre, at der ikke falder ham nogen Skyld til Last⁵⁵. Og medens Rigsretten ved den ovenciterede Dom af 4 December 1883 næsten havde omgivet Verschuldungsteorien med en urørlig Glorie, har den senere nedstemt sine Anskuelser i saa Henseende meget væsentlig og ved Domme af 25 Oktober 1895⁵⁶ og 25 Juni 1897⁵⁷ statueret, at en Klausul, hvorved Fortabelsesvirkningen knyttedes til den blotte, objektive Kendsgerning, maatte tillægges fuld Virkning, med følgende karakteristiske Begrundelse (førstnævnte Sted): «Det lader sig ikke nægte, at Forsikringstagerne med en saadan Indskrænkning i Risikoen er udsatte for uden nogen som helst Skyld ved en tilfældig Sammentræffen af Omstændigheder at miste deres Forsikringskrav ved indtræ-

⁵⁵ Jfr. tysk Dom Nr. 59, 301, 316, Rigsretsdom 18 Juni 1895 (Z. f. Vr. & Wiss. I S. 478), Veröffentl. Dom Nr. 28, 48. Entw. V. V. G. §§ 15, 16 og 21 foreslaar Forholdet lovfæstnet i Overensstemmelse hermed.

⁵⁶ Z. f. Vr. & Wiss. II S. 180.

⁵⁷ ibid. IV S. 338.

dende Skade. Med Forsikringskontraktens Natur staar en saadan Indskrænkning ikke i Modstrid. Det bliver Parternes Sag at træffe Aftale om, i hvilket Omfang ved Skader Tabet skal bæres af Forsikreren. At Forsikringstageren med en saaledes affattet Fortabelsesregel kun ufuldkomment naar det attraaede Formaal, kan afholde ham fra at indgaa Overenskomsten, men indvirker ikke paa Virkningen og Rækkevidden af den faktisk afsluttede Kontrakt.» Og i Rigsrettens Dom af 9 Oktober 1896⁵⁸ hedder det ganske ligefrem: «die Vertragschliessenden unter Umständen auch von der objektiven Richtigkeit einer bestimmten Angabe die Wirksamkeit des Versicherungsvertrages abhängig machen können». Disse yngre Afgørelser viser i den rigtige Retning, og det kunde jo ogsaa være, at Rigsretten nu, da hin Fortolkningsmaksime har saa mange Aars uomtvistet Hævd i Tyskland, med Vilje lukker Øjnene for dens Uholdbarhed, da den yder en særdeles velkommen Hjælp til at neutralisere Virkningen af de urimelig haarde Verwirkungsklausuler⁵⁹.

Udenfor Tyskland og Østrig vilde det være ganske uberettiget at opstille den omtalte Fortolkningsregel⁶⁰.

G. Ved Siden af de to førstnævnte Fortolkningsregler er der endnu en Omstændighed, der i det enkelte Tilfælde ved Fortolkningen af Forsikringsbetingelserne vel maa tages i Betragtning, nemlig at Betingelserne i større eller mindre Omfang kan være modificerede eller ophævede ved modstaaende Aftale. og at saadan Aftale her som ellers kan være baade udtrykkelig og stiltiende. Naar blot dette sidste fastholdes, bliver det

⁵⁸ Z. f. Vr. & Wiss. IV S. 334.

⁵⁹ For øvrigt maa det bemærkes, at i flere af de Tilfælde, hvor Verschuldungsteorien er bragt til Anvendelse, vilde de to andre Fortolkningsregler i Forening med Reglerne for Agenternes Competence have ført til et lignende Resultat.

⁶⁰ Den franske Kassationsret har ved Kendelse af 30 Marts 1892 (Z. f. Vr. & Wiss. I S. 207—8) udtrykkelig underkendt Teorien, hvormed dog maa jävnføres Bemærkningerne hos Roelli: Entw. S. 69 Note 96.

i øvrigt uden Interesse at undersøge, om Aftalen i det enkelte Tilfælde kan siges at være udtrykkelig eller stil-tiende.

En saadan Aftale kan foreligge under mange Former. In optima forma træffes den saaledes, at der ligefrem i Po-licens skrevne Tekst indføjes: «De almindelige Forsikrings-betingelsers § det og det forandres saaledes» eller dermed enstyrdige Klausuler. Hyppigere sker Aftalen dog paa den Maade, at det ikke udtrykkelig siges, at den og den Forsikringsbetingelse ophæves eller forandres, men at Poli-cens skrevne Tekst er saaledes affattet, at den faktisk strider med de trykte Betingelser; det er nemlig en overalt aner-kendt Regel, at i Tvivlstilfælde maa det skrevne Ind-hold af Policen gaa forud for det trykte, fordi det skrevne udgør en under Hensyn til den foreliggende Risikos Individualitet truffen særlig Aftale og saaledes staar i et ganske anderledes kraftigt Forhold til den konkrete For-sikring end de i al Almindelighed opstillede trykte Betin-gelser⁶¹.

Medens ingen Tvivl fremkommer i de nævnte Tilfælde, vil der derimod fra Selskabernes Side blive rejst Indsigelse, naar der til Bevis for sket Afvigelse fra Forsikringelserne henvises til andet end selve Policen, eller hvad dermed maa jævnstilles, nemlig Tillæg til Policen, Fornyelseskvitteringer o. lgn. Der findes nemlig i de fleste Forsikringsbetingelser en Bestemmelse, svarende til de tyske Verbandsbetingelsers § 4, 1°: «Die Verpflichtung der Gesellschaft gegen den

⁶¹ Ehrenberg S. 85, Lalande S. 174, Bunyon S. 74, Konvention af 2 April 1850 § 149, H. R. D. i U. f. R. 1895 S. 324. Herved er dog at bemærke, at den nævnte Virkning kun kan indtræde mod den forsikrede, for saa vidt der virkelig en Tale om en særlig for den foreliggende For-sikring eller dog den paagældende Art Forsikringer truffen Bestemmelse, der er indføjet i Policeteksten, og ikke om en almindelig Regel, der med Gummistempel eller lignende paaføres alle Policer udenfor Teksten, f. Eks. paa en af den sammenlagte Polices Ydersider, jfr. hermed Dom i U. f. R. 1892 S. 37.

Versicherten bestimmt sich lediglich nach dem Inhalte der Versicherungsurkunde» (skal rettelig være «urkunden»). Meningen med denne Bestemmelse er klar og velbegrundet nok: et større Forsikringsselskabs Policer løber op til et saadant Antal, at det ikke vilde være muligt at faa fast Hold paa Forretningsførelsen, hvis Selskabet ikke i al Almindelighed kunde stole paa, at det gennem Policebøgerne med dertil hørende Registre havde det sikre Overblik over sine Forpligtelser. Det derfor højst forstaaeligt, at Selskaberne hævder: «Vi kan ikke anerkende andet for vor Forpligtelse, end hvad der følger af Policens Indhold, og det bliver virkelig den enkelte forsikredes Sag hurtigst muligt at reklamere, hvis Forsikringsdokumentet ikke er udstedt efter Ønske; vi sætter jo oven i Købet med store Typer udenpaa vore Policer: «Behag at gennemlæse Policen og straks at tilbagesende den til Rettelse, hvis den ikke er udstedt efter Ønske»». Denne Paastand er nu ogsaa rigtig som Hovedbetragtning, men lige saa sikkert er det, at Reglen om, at Policens Indhold i den omspurgte Henseende skal være det ene afgørende, ikke lader sig fastholde⁶². Saaledes er det f. Eks. givet, at en Ordning, der efter Policens Udstedelse ved Korrespondance er truffet mellem Selskabet og den forsikrede, og som faktisk modificerer Forsikringsbetingelserne⁶³, trods hin Bestemmelse maa lægges til Grund for Bedømmelsen af Forsikringsforholdet, selv om den ikke er fikseret som formelt Tillæg til Policen. Men selv om Korrespondancen gaar forud for Policens Udstedelse, maa det samme være Tilfældet: den forsikrede maa være berettiget til at gaa ud fra, at den faktisk trufne Aftale staar ved Magt, naar Selskabet ikke forinden Policens Udfærdigelse

⁶² Jfr. Ehrenberg S. 259.

⁶³ Naar en eller anden celeber Skadessag har sat Sindene i Bevægelse, faar Selskaberne altid nogle skriftlige Forespørgsler om de paagældende Betingelsers nærmere Forstaaelse, og der afgives da hyppig under Konkurrencens Tryk Svarskrivelser med forklarende Fortolkninger, der i Virkeligheden indeholder en Modificering af de trykte Forsikringsbetingelser.

har udtrykkelig erklæret, at det ikke kan udstede Police overensstemmende dermed; og er han i Kraft af Reglerne om almindelig Forretningstillid berettiget hertil, vil der overhovedet ikke være nogen Anledning for ham til at reklamere, selv om han skulde være en af de saare faa, der studerer Forsikringsbetingelserne igennem og evner at se Uoverensstemmelsen. Derfor følger ogsaa de østrigske Concordatsbetingelsers § 4 forsigtig til nysnævnte Regel: «Mit diesem Inhalte nicht übereinstimmende oder derselben ergänzende Erklärungen sind für die Gesellschaft nur dann verbindlich, wenn sie von der Gesellschaft selbst oder von der Vertretung, welche die Versicherungsurkunde ausgefertigt hat, schriftlich beurkundet worden sind.» Ordet «beurkundet» er blot for stærkt; det maa være tilstrækkeligt, at den afvigende Ordning kan udlæses af Korrespondancen. Men end ikke en skriftlig konstateret Aftale kan fordres; en bestemt mundtlig Aftale maa være tilstrækkelig. Det hedder saaledes i mange Selskabers Betingelser, at Selskabets Forpligtelser først træder i Kraft, naar Policen er betalt; ikke desto mindre hænder det saare hyppigt, at Selskabet lover den forsikrede straks at «holde ham dækket». Det vilde vel neppe her falde noget Selskab ind mod et saadant Løfte at paaberaabe sig hin Bestemmelse i Betingelserne; i hvert Fald vilde det gaa det retlig meget ilde, om det gjorde saadant.

Endvidere kan Selskabets Forhold ved Tegningen af Forsikringen være af en saadan Karakter, at det retlig maa betragtes som indeholdende en Modificering af Forsikringsbetingelserne. Naar det nemlig af Begæringen klart og tydelig kan ses, at den forsikrede gaar ud fra, at Forsikringskontrakten i visse vigtigere Retninger vil faa et bestemt Indhold, et vist Omfang eller en eller anden Begrænsning, og Selskabet uden noget Forbehold udsteder Policen med skreven Tekst ikke afvigende fra Begæringen, maa Selskabet siges at have accepteret den forsikredes Forudsætninger, selv om disse staar i Strid med Forsikringsbetingelserne.

Sæt f. Eks., at det af Begæringen om en Bygningsforsikring fremgaar klart, at Forsikringssummen er fremkommet ved, at Ejeren har holdt visse Dele af Komplekset, som han anser for meget lidet brandfarlige, ude fra Forsikringen. Har nu Selskabet, som f. Eks. de tyske Selskaber, følgende Bestemmelse i sine Betingelser: «Bei der Versicherung eines Gebäudes sind alle in der Versicherungsurkunde nicht ausdrücklich ausgeschlossenen Theile desselben in der Versicherung einbegriffen», maa det under de nævnte Omstændigheder enten forinden Policens Udstedelse gøre den forsikrede udtrykkelig opmærksom paa denne Regel, og at Skaden derefter kun vil blive godtgjort pro rata, eller ogsaa maa det finde sig i at betragtes som havende frafaldet nævnte Regel. Paa samme Maade, hvis et Garveri har forsikret «Varer, færdige og under Beredning» til et Beløb, som af Begæringen eller paa anden Maade kan ses kun at fremkomme derved, at Indholdet af Gruberne er holdt udenfor. Hvis Selskabet her uden Forbehold har accepteret Begæringen, kan det ikke senere gøre gældende, at der for saa vidt forelaa Underforsikring, og en Bestemmelse som § 2, 2° i de tyske Betingelser — se Bilag 3 bagerst — er derfor i saa Fald modificeret⁶⁴.

Beslægtet med de nysnævnte Tilfælde maa det siges at være, at et Selskab, der afslutter Forsikringen paa Grundlag af uklare, mistyldige og manglende Svar paa Risikospørgsmaalene, ikke senere kan paaberaabe sig Forsikringsbetingelsernes Regler om Ikke-Opfyldelse af Oplysningspligten⁶⁵.

De nævnte Regler har den store Fordel, at de sætter det rette Skel mellem de omhyggelige og de skødesløse Selskaber. Selskaber med paapasselig og forsvarlig Forretningsgang vil

⁶⁴ Jfr. hermed H. R. D. 8 Januar 1885 (U. f. R. 1885 S. 410) og tysk Rigsretsdom 4 Januar 1894 (Z. f. Vr. & Wiss. I S. 495).

⁶⁵ Jfr. østrigsk Dom Nr. 27 og den ovenfor S. 143 citerede Rigsretsdom 9 Oktober 1882. Sammenlign endvidere ovenfor S. 139 Note 1 og 211 Note 39.

ikke kunne komme til at lide nogen Skade ved Bestemmelser, der reelt ikke gaar ud paa andet end, at de skal lukke Øjnene behørig op og iagttage en ordentlig og loyal Forretningsgang. Tværtimod maa saadanne Bestemmelser være dem en Beskyttelse overfor skødesløse, udygtige og illoyale Konkurrenter, for hvem det blot kommer an paa at tegne løs, maaske endog med det lønlige Haab senere i Nodstilfælde at kunne benytte Forsikringsbetingelsernes Ord mod de forsikrede. Ligesom skødesløst affattede Forsikringsbetingelser vil være at fortolke mod Selskabet, saaledes maa ogsaa skødesløs Forretningsgang blive til Selskabets Skade, saaledes at den eventuelt fortolkes som indeholdende en de facto Frafaldelse af en Bestemmelse i Forsikringsbetingelserne. Disse er opstillede for at byde Selskaberne et Værn mod de forsikredes Skødesløshed og ilde Hensigter, men paa ingen Maade for at gardere Selskaberne mod deres egen Skødesløshed. Og det er forstaaeligt, at Domstolene, navnlig i de Tilfælde, hvor der er Spørgsmaal om Fortabelsesregler, vil være meget tilbøjelige til at underkaste Selskabets egen Optræden en nøje Undersøgelse i den omspurgte Retning; thi som en amerikansk Dom⁶⁶ siger: «The law does not favor forfeitures, and provisions for forfeitures in contracts must be strictly construed. Provisions for forfeitures are inserted for the benefit of the company . . . The may be waived by the company, and courts will find a waiver on slight evidence».

Men medens Berettigelsen af de ovennævnte Synspunkter neppe kan drages i Tvivl, maa det dog paa den anden Side præciseres, at en ikke-sagkyndig Dommer bør iagttage Forsigtighed ved Bedømmelsen af, hvorvidt der kan lægges Selskabets Forretningsførelse noget til Last i den antydende Retning, og at det ikke gaar an at stille for store Fordringer til Selskaberne i saa Henseende, for at ikke Afslutningen af Forsikringer skal blive vanskeliggjort.

⁶⁶ Myer: Federal decisions XIX § 29.

Den moderne Forsikringsvirksomhed beror paa Stordrift, og den Tid, der kan ofres Afslutningen af den enkelte Brandforsikringskontrakt, er saare begrænset. Eet er at faa den enkelte Kontrakt forelagt under en vidtløftig Retssag til indgaaende retslig Analyse, et andet er det praktiske Forretningsliv.

I øvrigt lader der sig ikke opstille bestemte Regler for, hvornaar og under hvilke Betingelser der kan siges at foreligge en saadan Handlemaade fra Selskabets Side, der maa betragtes som indeholdende en Modificering af Forsikringsbetingelsernes Ord⁶⁷, men alt maa i saa Henseende bero paa en Undersøgelse af det enkelte Tilfælde. Herved bliver det et meget vigtigt Spørgsmaal, hvorledes det i det foregaaende stadig brugte neutrale Udtryk «Selskabet» i det praktiske Liv nærmere maa forstaas. Det maa paa Forhaand være klart, at i et saa vigtigt Forretningsanliggende som nærværende kan ikke en hvilken som helst Agent have Bemyndigelse til at binde Selskabet. I forskellige Tilfælde kommer dette Spørgsmaal dog ikke frem; saaledes ikke, hvor Fravigelsen fremgaar af selve Policen; ikke heller, hvor Fravigelsen begrundes ved Indholdet af den forsikredes Begæring, idet denne altid maa formodes forinden Policens Udstedelse at være fremkommet for det kompetente Selskabsorgan. I øvrigt maa det fastholdes, at Selskabet i den her omhandlede Retning kun kan anses retlig repræsenteret gennem en Repræsentant, der faktisk er bemyndiget til paa egen Haand at afslutte Forsikringer. Heri Landet er Forholdet for saa vidt meget klart, idet for de udenlandske Selskabers Vedkommende kun Generalagenten har denne Bemyndigelse, og de indenlandske Selskaber kun har befuldmægtigede Agenter i de større Købstæder. De

⁶⁷ Hvorvidt en Forsikringsbetingelse kan forandres blot gennem en fast og langvarig Praksis i modsat Retning fra Selskabets Side, skal blive nærmere undersøgt under Afsnittet: Forsikringstiden ved Spørgsmaalet, om Præmien kan siges at være en «Bringschuld» eller en «Hohlschuld».

mange andre Agenter og «Akvisitører», hvis Virksomhed i heromspurgte Henseende kun bestaar i at fremskaffe og modtage Forsikringsbegæringer, men som ikke kan acceptere disse, kan naturligvis ikke forpligte Selskabet mod dets Forsikringsbetingelsers Ordlyd. Og den forsikrede kan da ej heller med nogen som helst Føje hævde, at han maatte være berettiget til at gaa ud fra, at en saadan Bemyndigelse tilkom Agenten — eftersom det i Forsikringsvirksomheden netop er Reglen⁶⁸, at Agenten ikke har Afslutningsbemyndigelse, den forholdsvis sjældne Undtagelse, at han har det⁶⁹. Fra Selskabernes Side vil det omvendt blive hævdet, at ikke engang de befuldmægtigede Agenter, ja end ikke Generalagenten kan bevilge nogen Dispensation fra de almindelige Forsikringsbetingelser, idet disse som Selskabets Forretnings-Grundregler kun kan ændres af selve Direktionen. Fuldmagten bemyndiger kun Agenten til at afslutte Forsikringer paa Grundlag af de almindelige Forsikringsbetingelser, «und der Versicherungsnehmer hat keine Ursache, anzunehmen, dass sie weiter reiche, dass sie den Agenten autorisieren solle, sich über den klar ausgesprochenen, in den gedruckten Bedingungen niedergelegten Willen des Versicherers hinwegzusetzen. Auch würde sonst ein technisch-zuverlässiger und gleichmässiger Geschäftsbetrieb der Versicherungsgesellschaft mit Hilfe zahlreicher Agenten überhaupt nicht möglich sein⁷⁰». Roelli: Entw. § 33, 3° (det endelige Forslags § 35, 3°) foreslaar denne sidste Regel lovfæstnet, medens det tyske Entw. V. V. G., der ordner Agenternes Magtfuldkommenhed i §§ 41—44, ikke udtaler sig om Spørgsmaalet. Den nævnte Lære, der sikkert maa betragtes som en Affødning af den forældede romanistiske Opfattelse af Fuldmagtsforholdene, kan imidlertid ikke anerkendes for rigtig. Har en Agent Bemyndigelse til paa egen Haand at udstede, følgerig ogsaa

⁶⁸ Jfr. Ehrenberg S. 228.

⁶⁹ I Livsforsikring har ikke engang Generalagenten Afslutningsbemyndigelse.

⁷⁰ Jfr. Ehrenberg S. 230.

affatte Policer, ses det ikke, hvorledes man praktisk vil undgaa den Konsekvens, at han ogsaa maa være bemyndiget til i det enkelte Tilfælde at fravige Forsikringsbetingelsernes Ord. Thi det maa jo vel erindres, at en saadan Fravigelse kun i de sjældneste Tilfælde sker paa den Maade, at det i Policeteksten ligefrem hedder: «De almindelige Forsikringsbetingelsers § det og det ændres herved saaledes.» I Almindelighed staar der intet herom i Teksten, og det er da kun ved en Sammenligning med Forsikringsbetingelserne, hvortil der undertiden endog hører ligefrem juridisk Specialistuddannelse, at det kan opdages, at Teksten indeholder en Afvigelse fra Forsikringsbetingelserne. Og det turde dog være en ligefrem haarrejsende Urimelighed at forlange, at den forsikrede, forinden han kunde stole paa, at en efter hans Ønske af den dertil kompetente Agent affattet Policetekst var retlig forbindende for Selskabet, skulde lade en fagkyndig Jurist undersøge, om ikke en eller anden af de trykte Forsikringsbetingelser stred mod Teksten. — Man maa ingenlunde tro, at Spørgsmaalet ikke har videre praktisk Betydning; tværtimod, efter de nu gængse Forsikringsbetingelser er der mange Policer, hvis Tekst indeholder en saadan Fravigelse. For blot at nævne et enkelt lidet kompliceret Tilfælde, bliver nu til Dags næsten alle Fabrikker til lige forsikrede mod Skade ved Eksplosion af Dampkedler⁷¹, hvorom den fornødne Bemærkning gøres i Policeteksten. En saadan Bemærkning indeholder en særdeles klar Fravigelse fra forskellige Selskabers Forsikringsbetingelser, nemlig en Udvidelse af Selskabets i Betingelserne definerede Ansvar, og det kunde være interessant at se, om Forkæmperne for den her kritiserede Teori turde paastaa, at Selskabet ikke hæftede for Eksplosionsskaden, medmindre den paagældende Passus i Policeteksten udtrykkelig var godkendt af Hoveddirektionen. Der findes her i Danmark arbejdende engelske Selskaber, blandt hvis hundredaarige, mosgroede Betingelser

⁷¹ Jfr. nærmere ovenfor S. 58—9.

der endog staar ligefrem: «Denne Police omfatter ikke . . . Tab og Beskadigelse ved Eksplosion;» Generalagenterne udfærdiger selvfølgelig daglig Policetekster, omfattende Eksplosionsforsikring. — Den kritiserede Regel lader sig overhovedet kun gennemføre for de Tilfælde, hvor Fravigelsen expressis verbis fremgaar af selve Policeteksten, og at bibeholde den for disse Tilfælde alene, vilde dog være for urimeligt. Hensynet til den forsikrede maa her langt opveje Hensynet til Selskabet: Den godtroende forsikrede maa være berettiget til at gaa ud fra, at den af den kompetente Agent udstedte Police dækker ham i det Omfang, som den skrevne Policetekst angiver, og denne Sætning er da ogsaa i Selskabernes velforstaaede Interesse, idet i modsat Fald hele Tilliden til Brandforsikringsinstitutionen vilde blive rystet. Henvisningen i Agentens Fuldmagt til de almindelige Forsikringsbetingelser kan heroverfor ikke tillægges anden Betydning end Henvisningen til Selskabets Instruktioner og Tariffer. Det kan blive langt mere skæbnesvangert for Selskabet, om Agenten tegner Forsikring paa en Risiko, som det i Følge Instruktionen er ham forbudt at tegne paa; men der er dog ingen, der her tvivler om, at Selskabet trods den skete Overtrædelse af Fuldmagten maa hæfte for Forsikringen, og at Overtrædelsen kun faar Betydning i Forholdet mellem Selskabet og Agenten. — Maa det saaledes antages, at den befuldmægtigede Agent gennem sin Affattelse af Policen er kompetent til at foretage Forandringer i Forsikringsbetingelserne, følger heraf som nødvendig Konsekvens, at han ogsaa paa anden Maade maa betragtes som kompetent Selskabsorgan paa det omspurgte Omraade.

H. Medens Fortolkningsvirksomheden aldrig kan føre til en Tilsidesættelse af det erkendte Indhold af Forsikringsbetingelserne, selv om det er nok saa strengt for den forsikrede, vil Reglen om, at Kontrakter ikke maa stride mod Ærbarhed (die guten Sitten, contra bonos mores), kunne føre til, at en Forsikringsbetingelse ligefrem

underkendes. Den tyske Jurisprudens⁷² og Judikatur⁷³ har været tilbøjelig til i ret vidt Omfang at gøre Brug heraf. En Del af de derigennem indvundne Resultater maa imidlertid i Virkeligheden siges at henhøre under de foran fremskillede Fortolkningsmaksimer, og andre er af saare tvivlsom Gyldighed. Rigsretten har da ogsaa paa dette Omraade haft Lejlighed til Gang efter Gang at udøve Korrektur overfor Underinstanserne og til at indskærpe, at den blotte Omstændighed, at en vis Forsikringsbetingelse synes særlig streng eller ubillig overfor den forsikrede, ikke er tilstrækkelig til at stemple den som stridende mod Ærbarhed⁷⁴.

Hvad der kræves hertil, er ikke saa lige at sige; rent negativt maa det anbefales den ikke fagkyndige Dommer at udvise stor Forsigtighed i saa Henseende⁷⁵, idet det overhovedet vil være sjældent, at der blandt de moderne, ordentlig affattede Brandforsikringsbetingelser findes saadanne Bestemmelser. Det mest praktiske Eksempel herpaa er de hist og her forekommende Bestemmelser om, at den forsikrede ikke skal kunne paaberaabe sig en Optræden fra Agentens Side til sin Fordel. Naar den forsikrede i øvrigt var berettiget til at anse Agentens Udtalelser, Handlinger eller Viden som forpligtende Selskabet, maa en Bestemmelse som den nysnævnte virkelig siges at stride mod Ærbarhed: Selskabet høster Fordelen af Agentens Virksomhed, men vil alligevel

⁷² Jfr. navnlig en Afhandling af Paul Hermann: Ueber die guten Sitten im Versicherungsrecht hos Ehrenzweig XXII S. 58—89. Denne Afhandlings ganske teoretisk-akademiske Tilsnit fremgaar f. Eks. af den Begrebsdefinition, der S. 62—3 gives: «Die guten Sitten sind die Norm, die das Princip der Freiheit des rechtsgeschäftlichen Verkehrs entsprechend dem Endzweck jedweder Rechtsordnung beschränkt.»

⁷³ Ogsaa undertiden Judikaturen andet Steds, se saaledes en fransk Dom i Z. f. Vr. & Wiss. V. S. 724.

⁷⁴ Jfr. eksempelvis tysk Dom Nr. 38, østrigsk Dom Nr. 11.

⁷⁵ Navnlig i Argumentationer ud fra «Forsikringskontraktens Øjemed» og «almindelig Forsikringsbrug paa det paagældende Omraade,» jfr. Lassen II S. 501—2.

søge at skyde den dermed nødvendigvis forbundne Risiko fra sig.

I Overensstemmelse hermed har saavel den franske⁷⁶, engelske⁷⁷ og amerikanske⁷⁷ som den tyske⁷⁸ Retspraksis tilsidesat Forsikringsbetingelser om, at den forsikrede i intet Tilfælde skulde kunne paaberaabe sig, at Agenten forinden Forsikringens Tegning selv har undersøgt Risikoforholdene, eller at Agenten selv har udfyldt Forsikringsbegæringen. Overfor nogle amerikanske Betingelser, hvor det videre hed, at Agenten for saa vidt kun kunde betragtes som den forsikringssøgendes befuldmægtigede, har en amerikansk Dom⁷⁹ sagt de djærve Ord: «The words have no magic power residing in them capable to transmute the real into the unreal, nor had they power to make the agent of the company an agent of the insured.»

Paa samme Maade maa en Bestemmelse om, at ingen af Selskabets Agenter skal have Bemyndigelse til at ændre de almindelige Forsikringsbetingelser, efter det ovenfor S. 226 —8 udviklede i al Fald delvis siges at stride mod Ærbarhed.

En Bestemmelse, som den ovenfor S. 196 Note 17 citerede, der paalægger den forsikrede en Pligt, som det ligefrem er ham umuligt at efterkomme, maa betragtes som klarlig stridende mod Ærbarhed.

I andre Tilfælde er det ikke saa meget selve Forsikringsbetingelsen som dens altfor vidtrækkende Affattelse eller den Brug, Selskabet gør af den, der maa stemples som contra bonos mores. Naar det saaledes i de tyske Fællesbetingelsers § 11 hedder: «Die Entschädigungssumme ist dem Versicherten binnen Monatsfrist, nachdem ihr gesammter Be-

⁷⁶ Jfr. Lalande S. 156—9 i Anledning af den franske Klausul: «L'assuré ne pourra, en aucun cas, exciper de la visite des lieux par l'agent.»

⁷⁷ Bunyon S. 62.

⁷⁸ Jfr. ovenfor S. 162 Note 35 og Ehrenberg S. 242. Se ogsaa schweizisk Bundesgerichts Urteil af 17. Juli 1896 (Z. f. Vr. & Wiss. II S. 747).

⁷⁹ Citeret hos Bunyon S. 62.

trag . . . festgestellt ist, . . . baar zu zahlen,» har tysk Rigsrettsdom af 3. Januar 1894 (Nr. 368) herom bemærket: «Ej heller kan en saadan Kontraktsbestemmelse i og for sig og i det Omfang, den tjener til at beskytte Forsikringsselskabet mod Chikaner og Forsømmelighed fra Forsikringstagerens Side, erklæres for utilladelig. Den forsikrede bliver derigennem nødt til at likvidere sin hele Skade paa een Gang og ikke at lægge Fastsættelsen af den samlede Skade nogen Hindring i Vejen, ej heller at hidføre Forhaling deraf.» Men hertil følger Dommen, at den nævnte Betingelse dog paa den anden Side ikke maa misbruges af Forsikringsselskabet til at udøve en Tvang mod Forsikringstageren. «Der § 11 darf . . . nicht dazu führen, dass es in die Hand der Versicherungsgesellschaften gelegt wird, durch Führung von Prozessen über einen Teil der Entschädigung und möglichste Ausdehnung der Prozesse sich auf Kosten der Versicherten erheblich zu bereichern und die bei völligen oder fast völligen Brandschäden, wie hier, meist gegebene Notlage des Versicherten zu einer Verkürzung desselben . . . auszubeuten. Damit wurde die Bestimmung selbst wider Treue und Glauben in ihrer regelmässigen Geltendmachung verstossen und den guten Sitten grundsätzlich zuwiderlaufen.» Og i Rigsrettens Dom af 30. Januar 1895⁸⁰ hedder det i et Tilfælde, hvor Selskabet havde opgjort Skaden til Mk. 11,006, medens den forsikrede forlangte Mk. 11,527: «Wenn die Gesellschaft wegen der geringfügigen Differenz von Mk. 521 die Auszahlung des hohen unstreitigen Beitrages dem Kläger vorenthalten, den Kläger zu einem Prozess genötigt hat, zu einem Prozess, der mehrere Jahre gewährt hat, so widerspricht die Berufung auf die Polizeibestimmung § 11 . . . in diesem Falle den guten Sitten⁸¹.»

⁸⁰ Z. f. Vr. & Wiss. I S. 482.

⁸¹ De tyske Selskaber har nu i den ovenfor S. 201 Note 26 nævnte Erklæring bestemt: «Zu § 11, Abs. 1. Was hinsichtlich der Zahlung der gesamten Entschädigung bestimmt ist, gilt auch für festgestellte Teilbeträge.»

Et tilsvarende Tilfælde frembyder Reglerne om Fareforøgelser Indvirkning paa Selskabets Ansvar. Disse Regler maa nødvendigvis forstaas med et vist alment Forbehold; det vilde saaledes utvivlsomt stride contra bonos mores, om Selskabet vilde paaberaabe sig dem i saadanne Tilfælde, hvor en Forhøjelse af Brandfaren er sket uden nogen menneskelig Medvirken, f. Eks. ved længe vedholdende Tørke og derved foraarsaget Vandmangel⁸² eller ved langvarig Frost, der faar Vandrørene til at fryse. Men det samme maa i det hele taget gælde, hvor Fareforøgelsen har en mere almindelig Karakter, saaledes f. Eks. naar en Bys Vandværk eller dets Maskineri af en eller anden Grund bliver ødelagt. I de nævnte Tilfælde kan der maaske i det hele taget ikke tales om en Brandfareforøgelse i teknisk Forstand, og der vides da ej heller, om der nogensinde fra et Selskabs Side er gjort en Betragtning som den omtalte gældende. Derimod har Spørgsmaalet om Rækkevidden af de omspurgte Regler været fremme til praktisk Afgørelse for det Tilfælde, hvor en sædvanlig teknisk Fareforøgelse er sket uden den forsikredes Medvirken. Flere Forsikringsbetingelser sonder nemlig ikke mellem, om Fareforøgelsen er foraarsaget af den forsikrede selv eller af Tredjemand og i sidstnævnte Tilfælde, om den forsikrede er vidende om Fareforøgelsen eller ej. En tysk Rigsoverhandelsretsdom af 13. Februar 1872 (Nr. 21) har nu i et Tilfælde af sidstnævnte Beskaffenhed udtalt: «Denn unter allen Umständen zieht nicht schon die nackte Thatsache der Feuergefährlichkeit, sowie der objektive Thatbestand der erhöhten oder veränderten Gefahr den Verlust der Versicherungsansprüche nach sich, wie mit einem gewissen Anschein aus § 5 der Versicherungsbedingungen gefolgert werden könnte. Vielmehr kann eine ohne jedes Zuthun und Wissen des Versicherten eingetretene Erhöhung der Feuersgefahr

Jfr. i øvrigt hermed Z. f. die ges. Vwiss. II S. 295—6. — Om et analogt Tilfælde handler tysk Dom Nr. 45 og 82.

⁸² Jfr. Lewis S. 196—7.

lediglich auf Rechnung des Versicherers gehen.» Det maa nu ogsaa staa klart, at en Bestemmelse, saaledes som den hyppig findes i Forsikringsbetingelserne: «Naar Brandfaren forøges, træder Selskabets Forpligtelse ud af Kraft,» i denne absolutte Affattelse strider mod Ærbarhed; dels vil den forsikrede herefter komme til at staa uden Dækning netop i det Øjeblik, han mest trænger dertil⁸³, dels maa han jo til enhver Tid risikere, at der i Naboomgivelserne — navnlig i en stor By — kan uden hans Vidende være indtraadt en eller anden paa hans egen Forsikring indvirkende, fareforøgende Omstændighed, og at han som Følge deraf i Virkeligheden ikke er brandforsikret. Den sidste Konsekvens vil en Domstol saa meget mindre kunne gaa ind paa at erkende tilstedelig, som der her endog har manglet al Anledning for den forsikrede til at indlede nye Forhandlinger med Selskabet eller søge Dækning andet Steds. Overfor disse med praktisk Nødvendighed afgørende Momenter vil det ikke kunne faa Betydning, naar det fra Selskabernes Side hævdes⁸⁴, at Forsikringen er afsluttet og Præmie beregnet paa Grundlag af den objektive Faresituation, og naar denne forandrer sig, derved ogsaa Grundlaget for Forsikringen af sig selv falder bort; den rigtige Grundtanke, der ligger heri, maa realiseres paa en betydelig modificeret Maade. Ved de tyske Betingelsers Revision i 1886 forandrede den paagældende Bestemmelse da ogsaa væsentlig i den forsikredes Favør, se Bilag 3 § 5. I øvrigt maa angaaende de herhen hørende Spørgsmaal henvises til Afsnittet om Forandringer under Forsikringens Løbetid.

Hermed turde det særdeles vigtige, hidtil kun brudstykkeagtig behandlede Spørgsmaal om de almindelige Forsikringsbetingelsers retlige Betydning være saa nogenlunde indgaaende belyst. Det principielle Hovedresultat af

⁸³ F. Eks. naar Nabohuset brænder.

⁸⁴ Saaledes omtrent Lalande S. 204.

denne Undersøgelse er i og for sig let nok at uddrage: Forsikringsbetingelserne har samme Retskraft som alle andre Kontraktsvilkaar, og for saa vidt de affattes med den fornødne Korthed, Klarhed og Forsigtighed i nøje Overensstemmelse med det levende Forsikringslivs Krav og Praxis, vil Domstolene ikke være i Stand til at ændre en Tøddel deri, men maa træffe Afgørelse efter deres Ordlyd. Saa længe de imidlertid beholder deres nuværende vidtløftige, antikverede og lidet omhyggelige Affattelse, maa Selskaberne finde sig i, at Domstolene udøver en ret vidtgaaende Korrektur paa Forsikringsbetingelserne gennem Beskæring af deres Udvækster, ved at underkaste dem en indskrænkende Fortolkning overensstemmende med de bag deres Ord liggende praktiske Formaal og ved at sætte den ene Bestemmelse op mod den anden. Hvad enten Forsikringsbetingelserne er affattede paa den ene eller anden Maade, er det dernæst en Selvfølge, at de enkelte Bestemmelser deri kan fraviges ved modstaaende Aftale med det dertil kompetente Selskabsorgan, hvilken Aftale har samme Retskraft, enten den er udtrykkelig eller maa udledes af konkludente Fakta.

§ 21. Udover de almindelige Forsikringsbetingelser indeholder Policen selve Policeteksten, der omtaler de til Bestemmelse af den individuelle Kontrakts Indhold nødvendige Omstændigheder. Enhver Policetekst bestaar derfor af en Risikobeskrivelse, hvortil endvidere hyppigt knytter sig særlige Forsikringsvilkaar. Medens de sidste kan være baade skrevne eller trykte, maa Risikobeskrivelsen nødvendigvis for største Delen være skreven.

A. Risikobeskrivelsen maa indeholde nærmere Betegnelse af:

- a) Forsikringens Subjekt,
- b) Forsikringens Objekt,
- c) Forsikringsstedet og
- d) Risikoens særlige Karakter.

ad a. Det almindeligste vil være, at den, der tegner Forsikringen, tillige er den, der har den materielle Berettigelse til den eventuelle Skadesgodtgørelse, eller som det teknisk kan udtrykkes, at Forsikringstageren og den forsikrede er samme Person, samt at Forsikringen dækker Ejerinteresser. Dette normale Forhold vil derfor ogsaa i Tvivlstilfælde være at lægge til Grund for Kontraktens Fortolkning. Men særdeles hyppig, navnlig da ved de store Vareforsikringer og ved de industrielle Forsikringer indeholder Policeteksten nærmere Præcisering af Berettigelsesforholdet, særlig gennem Tilføjsen «for egen og/eller fremmed Regning,» hvorefter saare indviklede retlige Spørgsmaal kan resultere. Om disse saavel som om Panthaveres Berettigelsesforhold til Skadesgodtgørelsen ved Bygningsforsikring maa imidlertid henvises til det paagældende Kapitel i Afsnittet om Skadens Udbetaling.

Angaaende Spørgsmaalet, hvem der omvendt staar som Selskabets forpligtede Medkontrahent, maa henvises til Afsnittet om Præmien; nogle herhen hørende Overvejelser findes endvidere ovenfor i Afsnit I S. 106 ff.

ad b. Forsikringens Objekt 3: de fysiske Genstande, mod hvis Tab eller Beskadigelse Forsikringen skal yde Dækning, bør nævnes saa omhyggelig som muligt i Policeteksten. Ret hyppigt findes der enten i Begæringen eller i selve Policen trykt en hel Række forskellige Artsbetegnelser, de saakaldte Policepositioner. Navnlig de tyske Selskaber gaar i saa Henseende meget vidt; som det af Bilag 1 vil ses, sondres Indbo ud i indtil 20 Underpositioner, og i Annalen 1902 S. 226—7 findes en ganske karakteristisk Opregning af, hvilke Positioner en Police for en større Vareforretning bør indeholde. I Danmark sker Genstandsangivelsen ganske anderledes summarisk; alt Indbo slaas som Regel sammen under samme Position, ja ikke saa sjældent forsikres endog Indbo og Inventar, Varer og Inventar, ja selv Indbo, Varer, Inventar og Effekter under samme samlede Forsikringssum, saaledes at en saa nødtørftig Tarifregel, som at Indbo, Varer

og Bygninger altid skal forsikres med særskilt Beløb for hver Slags, har maattet stryges¹.

Hvilke Genstande der efter Policens Positioner er forsikrede, maa naturligvis afgøres efter de i det enkelte Tilfælde valgte Udtryk, for hvis Forstaaelse den konventionelle Opfattelse maa være bestemmende. Nærmere Regler i saa Henseende kan ikke opstilles, men til Vejledning skal her refereres følgende Domsafgørelser: Under «Handelsvarer» henhører Brændevin og Øl — men derimod ikke Mæskning — uden Hensyn til, om disse Genstande er tilvirkede af den forsikrede selv eller ikke (J. U. 1851 S. 374); under «Sæd» henhører ikke Kartofler (J. U. 1851 S. 604); under «Klude» indbefattes ikke Tovværk, hverken «efter den almindelige Sprogbrug», ej heller efter særlig teknisk Sprogbrug ved Papirfabrikation, i hvilken sidste Henseende Dommen bemærker, at selv om saa var Tilfældet, «saa kunde dette dog ikke berettigede Citanten til i en Assurancebegæring at bruge Ordet i en saadan usædvanlig Betydning, eftersom den, der tegner Assurance, maa udtrykke sig tydelig eller tage Skade for Hjemgæld» (J. U. 1854 S. 676); under «Landprodukter ved Landbrug» «plejer efter almindelig Sprogbrug ikke at henregnes Gødning» (U. f. R. 1882 S. 260); under «Möbel und Bettstellen, Bettwerk, Haus- und Küchengeräte, Kleider und Wäsche aller Art, Wanduhr, Spiegel, Glas, Gemälde, Ornamente, Haushaltungsvorräte und Brennmaterial» henhører ikke «das Arbeitsgeschirr oder der Schiebkarren»; «als Gegenstände, welche bestimmt sind, dem Kläger zur Ausführung seiner beruflichen Arbeiten zu dienen, fallen sie nicht etwa unter den Begriff der Hausgeräte, worunter nur solche Gerätschaften zu verstehen sind, die den Zwecken der Haushaltung dienen sollen ebensowenig ist die vom Kläger auf 30 M. geschätzte Taschenuhr mit Kette versichert; in der Police sind nicht etwa «Uhren» als versichert aufgeführt, sondern lediglich «eine Wanduhr»» (Veröffentl. Dom Nr. 18).

¹ Jfr. hermed de ovenfor S. 122 Note 1 givne Oplysninger om den stærke Specificering ved Landbokasserne.

Hvad Betydning Specificering af Forsikringssummen i forskellige Positionsbeløb teknisk faar, vil nærmere blive belyst under Afsnittet om Underforsikring.

ad c. Ved Forsikringsstedet forstaas det lokale Omraade, hvortil Selskabets Forpligtelser er bundne. Præciseringen af dette Sted vil normalt have væsentlig Interesse for Selskabet², idet Faresandsynligheden ikke blot er bestemt ved de selve Risikoen iboende Omstændigheder, men tillige ved Omgivelsernes Indvirkning derpaa, hvormed nærmere staar i Forbindelse de tekniske Betegnelser: Smittefare og Kumulation. Alle herhen hørende Undersøgelser maa imidlertid henvises til Behandling under Afsnittet om Forandringer under Forsikringens Løbetid, særlig til Kapitlet om Flytning.

Her skal kun bemærkes, at Selskabets Forpligtelse omfatter hele det i Policen nævnte lokale Omraade, saaledes at det maa blive uden Betydning for Kontraktens Retsvirkning, om de forsikrede Genstande bringes fra en Lokalitet til en anden indenfor nævnte Omraade, selv om de derved udsættes for større Brandfare. Er der derfor ikke i Policen nævnt Bygning, omfatter Selskabets Risiko alle de paa paagældende Ejendom staaende Bygninger; er der vel nævnt en særlig Bygning, men ikke tilføjet Salsbetegnelse, er det ligegyldigt, paa hvad Sal Genstandene findes, og Flytning fra en Sal til en anden vil i saa Fald ikke kunne kaldes Flytning i brandforsikringsteknisk Forstand. Det maa af samme Grund ogsaa i saa Henseende blive ligegyldigt, om der i Begæringen ved Spørgsmaalet om, hvor de paagældende Genstande beror, er givet en nærmere Præcisering; Selskabet har ved ikke at optage denne i Policen paa retlig bindende Maade udtalt, at en saadan nærmere Præcisering er uden Betydning for dets Ansvar. I Overensstemmelse hermed er den tyske Retspraksis³.

² Jfr. Domme i U. f. R. 1881 S. 852 og 1897 S. 149.

³ Jfr. Wiedemann hos Ehrenzweig XV S. 117—8 og tysk Dom Nr. 209.

ad d. Den nærmere Betegnelse af den individuelle Risikos særlige Karakter, den egentlige Risikobeskrivelse, udgør den vigtigste Del af hele Policeteksten, idet Selskabet herigennem baade positivt og negativt fastslaar, hvilken Risiko dets Forpligtelse omfatter, og hvilke individuelle Hovedmomenter ved Risikoen der har været bestemmende for dets Kontrahering og Tarifiering⁴. Idet de herhen hørende Spørgsmaal i øvrigt nærmere vil være at belyse under Afsnittet: Fareforøgelse under Forsikringens Løbetid, skal her bemærkes, at der som retlig Hovedbetragtning sikkert maa gives Roelli Ret, naar han⁵ bemærker: «Die Frage nach dem Umfange der übernommenen Gefahr ist dahin zu erledigen, dass die Versicherung im Zweifel gegen die Gefahr überhaupt gewährt wird Der rechtsgeschäftliche Wille des Versichers ist das Ergebnis der Gefahrswürdigung; er hat dem Vertragsgegner gegenüber zum Ausdrücke zu bringen, in welcher Weise die Gefahr gewertet worden ist, wenn anders sie nicht als tale quale übernommen gelten soll.» Ligesom det af naturlige, ovenfor i Afsnit II S. 125 ff. belyste Grunde maa være Selskabets Sag at meddele den forsikrede, hvilke Omstændigheder det har Interesse i at faa Oplysninger om, saaledes maa det af de samme Grunde være Selskabets Sag i Policen nærmere at præcisere den afsluttede Forsikringskontrakts Omfang og Begrænsning⁶ ved at beskrive de Omstændigheder, der har været afgørende for den foretagne Tarifiering. Dette er da faktisk⁷ ogsaa overalt anerkendt af

⁴ Jfr. den i den tyske Generaltarif foreskrevne Klausul: «Die Gesellschaft haftet für die übernommene Gefahr nur in dem durch die vorstehende Risikenbeschreibung festgelegten Umfange.»

⁵ Entw. S. 97.

⁶ Jfr. H. R. D. 16. April 1888 (U. f. R. 1888 S. 626): Der kunde ikke tillægges et Paalæg fra Selskabets Side om Anbringelse af nogle Jerndøre præjudicerende Betydning, da der senere «var bleven udfærdiget Police, uden at der i dennes Tekst blev optaget noget om Paalægget.»

⁷ Derimod ikke teoretisk, idet de tyske Selskaber i en længere, saare uklar Udvikling stempler saavel Roellis paagældende Forslag som det tilsvarende i tysk Entw. V. V. G. § 25 som uacceptabelt, jfr. Z. f. die ges.

Selskaberne, idet samtlige Generaltariffer indeholder udtrykkelige Paabud i saa Henseende⁸.

Til Trods herfor og Risikobeskrivelsens store Betydning for Afgørelsen af, hvorvidt en Fareforøgelse i teknisk Forstand foreligger, er der vel neppe noget andet Punkt, hvor der udvises saa liden Omhyggelighed fra Selskabernes Side, som ved dette. Det er for danske Forholds Vedkommende neppe for meget sagt, at det overvejende Antal Policer er

Vwiss, II. S. 273—7 og Selskabernes Denkschrift af Septbr. 1903 S. 15—20. Atter her virker Forskellen mellem Selskabernes praktiske og teoretiske Stade gaa en underlig pinlig Maade.

⁸ Da de paagældende Bestemmelser er af betydelig forsikringsretlig Interesse, skal de her citeres:

Den danske Generaltarif: «I Policer, for hvilke Præmien beregnes efter Generaltariffen, skal enhver Omstændighed, der efter Tariffen indvirker paa Præmien, nøjagtig anføres.»

Den norske: «Enhver Brandforsikringspolice, gældende Fabriker samt deri værende Maskineri, Inventar og Varer for Fabrikens Regning — ogsaa for specialtariferet Risiko — maa foruden Opgave over Bygnings- og Tagtækningssemne samt over de specielle Forhold, som ifølge Tariffen indvirke paa Præmien, ogsaa indeholde Meddelelse om, hvilken Slags Drivkraft, hvilke Belysnings- og Opvarmningsmidler og hvilke Slukningsapparater, der anvendes ved Fabrikens eller Indretningens Drift, samt om, hvorvidt der holdes Nattevagt med eller uden Kontroluhr.»

Den svenske: «I polisen skall hvarje omständighet, som inverkar på premien, fullständigt omförmälas. Uppgift om byggnadsmateriel och taktäckningsämne för byggnad, som försäkras, eller hvarest försäkrad föremål förvaras, äfvensom till- och frånvaro af eldfarlig inrättning och eldfarligt upplag skall således alltid angifvas.»

Den tyske: »Die Tarifierungsmerkmale (Betrieb und Bauart, sowie die für die Prämien-Zu- und Abschläge entscheidenden Momente) sind möglichst erschöpfend in den Policentext aufzunehmen.»

Den østrigske: «Die Polizze soll alle wesentlichen Daten des Antrages, welche zur Beurteilung der Versicherung, sowie zur Prüfung der berechneten Prämie nötig sind, in präziser und möglichst übersichtlicher Weise wiedergeben, als z. B. Versicherungsort, Strasse, Hausnummer, Lage, Bauart, Bedachung und Benutzungsweise der einzelnen Gebäude, Haupt- und etwaige Neben- oder Hilfsbetriebe, Betriebskraft, Heizung im Allgemeinen, Beleuchtung im Allgemeinen (speziell Heizung und Beleuchtung sowie Einrichtung etwaiger Trockenräume), sowie alle die Punkte, welche der Tarif für etwaige, mit Prämien-Nachlässen bedachte besondere Einrichtungen aufführt.»

saare ufyldestgørende affattede, for saa vidt angaar Risiko-beskrivelsen⁹.

Om nu end Spørgsmaalet, hvorledes en omhyggelig Policetekst bør være affattet, nærmest er af teknisk Natur, vil det dog være nødvendigt i Hovedtrækkene at belyse det, da forskellige herhen hørende Punkter dog indirekte vil faa retlig Betydning.

Af det ovenanførte fremgaar uden videre, at Teksten med Nødvendighed maa blive des mere udførlig, jo mere kompliceret Risikoen er.

For alle Risikoers Vedkommende maa Policeteksten indeholde Omtale af ildsfarlige eller ikke ildsfarlige Omgivelser og af Murenes Beskaffenhed. Hvad Murene angaar, er det her i Danmark teknisk fastslaaet, at det kun er Ydermurenes Konstruktion, det kommer an paa, saaledes at det altsaa er ligegyldigt, om Gavl- og Skillemure er af Bindingsværk eller Træ. — Hvad Tagtækningsæmne angaar, da spiller dette vel en Rolle for alle Risikoer, men det vil være overflødigt at nævne noget herom, for saa vidt den paagældende Risiko er beliggende i By eller andet Steds, hvor der kun maa bygges med haardt Tag¹⁰. Hvad der i øvrigt skal forstaas herved, er et teknisk Fortolkningsspørgsmaal; den danske Generaltarif bestemmer haardt Tag som «Tag af Metal, Skifer, Tegl, Cementtagsten, Bitumen (Træcement) eller asfalteret Tagpap.»

Ved en Indboforsikring bliver der ikke Tale om yderligere Tarifieringsomstændigheder¹¹, og den almindelige Tekst

⁹ Jfr. Assurandøren 1904 S. 78—9. Det er klart, at Risikobeskrivelsen ikke kan erstattes ved en almindelig Bemærkning i Policeteksten om, at Forsikringen er afsluttet paa Grundlag af de i Begæringen givne Oplysninger.

¹⁰ Det skal dog bemærkes, at for Træbyers Vedkommende betragtes krumme Tagsten som en brandfareforøgende Omstændighed, dels fordi de lettere kommer til at frembyde Huller end fladt Tækningsmateriale, dels fordi de flygende Gnister bedre kan samle sig og ligge at ulme i Krumningerne.

¹¹ Principielt burde der dog gøres Forskel i Tarifieringen, eftersom Belysningen er Petroleum eller Elektricitet.

vil derfor her indskrænke sig til: «beroende paa 2den Sal i det grundmurede Forhus paa Ejendommen . . . , i hvilken intet ildsfarligt Næringsbrug drives,» eller de og de bestemte Bedrifter.

Ved alle andre Risikoer bliver Belysningens Karakter¹² tillige bestemmende for Tarifieringen. Nævner Teksten intet herom, er det en teknisk Fejl, der faar den retlige Følge, at al Slags Belysning uden videre maa anses som tilladt, saaledes at ogsaa Overgang fra en mindre brandfarlig Belysning til en mere brandfarlig ikke teknisk kan betragtes som en fareforøgende Omstændighed.

Drejer Forsikringen sig om en almindelig, mindre Butikshandel gælder i Mangel af, at andet udtrykkelig er nævnt i Policeteksten, følgende Fortolkningsregler: Policens Betegnelse af Risikoen som Handel en detail udelukker vel i al Almindelighed, at der kan være Tale om Ansvar for nogen Bedrift eller Frembringelsesvirksomhed, men en vis underordnet Behandling af Varerne som Emballering, Etikettering, Afpudsning o. lg. maa dog være medindbefattet under Selskabets Risiko. Det nærmere i saa Henseende maa komme an paa det kutymemæssige, hvorefter Behandlingen godt kan fremtræde med et stærkere Præg; saaledes maa ved Urtekramhandel og Købmandshandel Petroleumsaftapning og Kaffebraending til eget Detailforbrug uden videre anses medindbefattet under Forsikringen, ved Fouragehandel Hakkelse-skæring, ved Møbelhandel og Cyclehandel en mindre Reparationsvirksomhed¹³. Det maa selvfølgelig ogsaa blive ligegyldigt, om saadan Behandling allerede fandt Sted, da Forsikringen tegnedes, eller først senere tilkom. Bevisbyrden for det kutymemæssige paahviler selvfølgelig den forsikrede. — Af Varer maa anses forsikret alle Varer, der med Rette kan

¹² Se om nogle herhen hørende Fortolkningsspørgsmaal ovenfor S. 57.

¹³ Jfr. om et analogt Tilfælde H. R. D. 16, April 1869 (U. f. R. 1869 S. 478): Ved Forsikring for en Kro paa Landet maa et mindre Bageri anses som uden videre medindbefattet.

siges at henhøre til den paagældende Art Butikshandel, altsaa ogsaa brandfarlige og eksplosionsfarlige Varer, dog kun i Kvantiteter rimelige for en Detailhandel og indenfor de i Lovgivningen for saadanne Varer fastsatte Maksima. — Ved Butikshandel, der stærkt nærmer sig Haandværksudsalg, som f. Eks. Guldsmedebutik, Uhrforretning, Handskeudsalg, Skomagerbutik, maa almindeligt, haandværksmæssigt Værksted betragtes som medindbefattet.

Ved de store Varehuse og Pakhuse kommer en Mængde forskelligartede Tariferingsomstændigheder i Betragtning.

Ved industrielle Bedrifter kommer foruden de ovennævnte Omstændigheder: Naboskab, Mure, Tag og Belysning tillige altid Drivkraftens Art i Betragtning som Tariferingsomstændighed, og Policen bør derfor altid indeholde den fornødne Bemærkning i saa Henseende, altsaa ogsaa eventuelt: «Der benyttes ingen mekanisk Drivkraft.» Mangler saadan Bemærkning, er det en grov teknisk Fejl, der maa faa samme retlige Følge som ovenfor nævnt for det Tilfælde, at Bemærkning om Belysningens Karakter savnes. Dette maa gælde, selv om i Begæringen en bestemt Drivkraft, f. Eks. Damp, er nævnt; Selskabet maa ved ikke i Policen at have bemærket: «Drivkraften er Damp» betragtes som havende udtalt, at Drivkraftens Art er det ligegyldigt, hvorfor det ogsaa maa blive uden Betydning for Selskabets Ansvar, om Dampen senere ombyttes med en anden Drivkraft, f. Eks. en Petroleumsmotor, uagtet en saadan Ændring i øvrigt maa betragtes som en væsentlig Fareforøgelse.

Udover de nævnte Omstændigheder bør Risikobeskrivelsen ved en industriel Bedrift indeholde Angivelse af adskillige andre Omstændigheder, der er af Betydning for Tarifieringen, først og fremmest om Bedriftens nærmere Beskaffenhed, dernæst om Arbejdsmaskinernes Karakter, eventuelt deres Antal, om Opvarmning, Tørring, Reservebelysning, Slukningsmidler, om Træbearbejdning og Nattearbejde finder Sted m. m. Og det maa med Hensyn hertil gælde, at hvis Selskabet vil have sit Ansvar paa et eller andet Punkt for-

staaet i snævrere Betydning, maa det ved Omtalen af den paagældende Tarifieringsomstændighed udtrykkelig præcisere denne Begrænsning. Hedder det f. Eks.: »Belysningen er Gas«, er Selskabets Ansvar for saa vidt langt videre rækkende, end hvis der staar: «Belysningen er almindelig Kulgas fra kommunalt Gasværk; Brænderne er Auerbrændere med Glas og Kupler.» Ved en større Bedrift med forskellige Bygninger bør der vedhæftes Policen en nøjagtig Grundplan og i Teksten bemærkes, hvad de enkelte Bygninger benyttes til.

Som særlige Fortolkingsregler ved industrielle Bedrifter maa nævnes: Kutymeræssig Bibedrift maa uden videre anses indbefattet under Hovedbedriften, saaledes f. Eks. Model snedkeri under Maskinfabrik, Maltgøreri under Bryggeri¹⁴, Kalkbrænderi og Saltrafinaderi under Cindersfabrik. — Hvor en bestemt Art Belysning er nævnt, maa i Mangel af anden Bestemmelse en anden Art Belysning dog være tilladt som blot Reservebelysning.

Som særlig Fortolkingsregel ved Landboforsikring skal nævnes, at naar Indavlingen er forsikret, maa Stakke anses medforsikrede, i hvert Fald naar de staar i Nærheden af de i Policen nævnte Bygninger, jfr. Dom i J. U. 1851 S. 604.

¹⁴ Jfr. hermed tysk Rigsretsdom 28. Marts 1896 (Z. f. Vr. & Wiss. III S. 336): Vaad Kaffe var indbragt til Tørring i Køllen paa et Malteri, hvilket Selskabet betragtede som en fareforøgende Omstændighed; Dommen benægter dette: «Dass es aber seit Jahren etwa ganz gewöhnliches und gebräuchliches sei, dass Mälzereien sich nebenher damit beschäftigen, auf ihren Darren anderer Art als zur Malzbereitung dienliches Getreide zu behandeln, wenn sie einer erhöhten Temperatur ausgesetzt werden müssen, namentlich also infolge stattgehabter Durchnässung getrocknet werden sollen, erachtet das Berufungsgericht durch die fast einmütigen Aussagen der vernommenen Zeugen und Sachverständigen für vollständig erwiesen Ein nach dem Beweisergebnisse seit Jahren bestehender allgemeiner Geschäftsgebrauch der Mälzereien, den auch der Kläger wiederholt geltend habe, dürfe aber als bekannt vorausgesetzt werden und die Beklagten dürfen sich, wenn sie Inventar und Warenvorräte einer Mälzerei versicherten, sich dieser Erkenntnis nicht verschliessen.»

De sædvanlige Forsikringsbetingelser for Landboforsikring gaar i øvrigt i saa Henseende langt videre.

Endnu maa nævnes, at det ved H. R. D. 24. Januar 1881¹⁵ er statueret, at i et Tilfælde, hvor der var tegnet Forsikring for Løsøre «i grundmuret-bindingsværks Ejendom Matr. Nr. x», kunde Kontrakten ikke forstaas saaledes, at Forsikringen alene omfattede de Genstande, der havde deres Plads inde i Bygningerne, «men maa anses tillige at have angaaet de under dens Positioner hørende Effekter, der enten efter Skik og Brug i Reglen eller midlertidig var anbragte udenfor Bygningerne i Gaarden, for saa vidt ikke særlige Grunde maatte beføje til at anse dem for undtagne.»

B. Som alt ovenfor nævnt indeholder Policeteksten udover Risikobeskrivelsen tillige særdeles hyppigt saakaldte særlige Forsikringsbetingelser. Under denne Betegnelse sammenfattes en Mængde tekniske Kontraktsvilkaar af indbyrdes meget forskelligartet Indhold¹⁶. Dels er deres Opgave undertiden ligefrem at afstikke Grænselinier for Selskabets Forpligtelser, saaledes f. Eks. naar det ved Tændstikfabrikker stipuleres: «For Tændstikker, som under Tørringen kommer i Brand, ydes ingen Erstatning,» jfr. endvidere de ovenfor S. 26 nævnte Ovn- og Tørringsklausuler; dels indeholder de i Brandsikkerhedens Interesse Paabud om, at noget skal finde Sted, eller Forbud mod, at noget andet foretages, saaledes f. Eks.: «Samtlige Arbejdslokaler skal hver Dag efter endt Arbejde efterses af en paalidelig Mand,» og «Tobaksrygning og Brug af aabent Lys er forbudt;» endelig er de i en Del Tilfælde nærmest at betragte som gode Raad fra den fagkyndige Assurandør om, hvorledes Brandfare bedst undgaas. Saadanne særlige Forsikringsbetingelser findes nu til Dags i Mængde i enhver Brandforsikringstarif og spiller i den moderne Brandforsikringsteknik en saare vigtig Rolle.

¹⁵ U. f. R. 1881 S. 464.

¹⁶ Jfr. Prange: Krit. Betrachtungen S. 224—7.

Den store tekniske Betydning af disse særlige Forsikringsbetingelser vil bedst fremgaa af, hvad Magdeburger Feuerversicherungs-Gesellschaft derom bemærker. «Wir haben bei unserem Studium stets unser besonderes Augenmerk darauf gerichtet, welche der Gefahrsmomente unlöslich mit dem Betriebe verbunden sind, also von uns getragen und bei Uebnahme der Versicherung richtig abgewogen werden, resp. bei Bemessung der Prämie massgebend sein müssen, welche andern aber sehr wohl ohne jede Störung des Betriebes beseitigt werden können und müssen, wenn das betreffende industrielle Risiko zu practisch erreichbarer Prämie überhaupt versicherbar sein soll Der Zweck unserer Vorsichtsbedingungen ist in erster Linie, die Versicherten auf die mit ihrem Betriebe erfahrungsgemäss verknüpften Gefahrsmomente, deren Abschwächung oder Beseitigung ohne Beeinträchtigung des Betriebes möglich ist, hinzuweisen, und sie im beiderseitigen Interesse zu verpflichten, diesen Gefahrsmomenten unseren Vorschriften entsprechend, entgegen zu treten.» Hertil kan føjes, at det under Nutidens Arbejdsforhold for mange Fabriksejere, der gerne vil gøre alt for at reducere Brandfaren til det mindst mulige, er en stor Hjælp og Behagelighed overfor Fabriksarbejderne at kunne henvise til, at Brandassurandørerne har stillet den og den Fordring, f. Eks. at Tobaksrygning ikke maa finde Sted¹⁷. Faktisk har de særlige Forsikringsbetingelser virket som en mægtig Løftestang til Hidførelse af større Brandsikkerhed og har saavel herigennem som ved den Indflydelse, de har øvet paa Brandpolitianordningerne, tillige haft væsentlig social Betydning. — Undertiden kan en særlig Forsikringsbetingelse dog have et andet Formaal, f. Eks. at betrygge Beviset for Skadens Størrelse, jfr. den nedenfor omtalte Klausul: «at der føres lovmæssige Handelsbøger¹⁸.»

¹⁷ Jfr. hermed Fra Fverd. Referat af Forsikringsforeningens 8de Møde.

¹⁸ Se om Spørgsmaalet ogsaa den ovenfor S. 160 Note 31 citerede interessante Afhandling.

Overfor denne de særlige Forsikringsbetingelsers store tekniske Betydning er Spørgsmaalet om deres retlige Betydning i den Grad traadt i Baggrunden, at der neppe noget Steds findes nogen Undersøgelse i saa Henseende¹⁹. Træder dette retlige Spørgsmaal imidlertid end faktisk sjælden frem, er det dog paa Forhaand klart, at det i Virkeligheden er af betydelig Interesse, da det jo til syvende og sidst er den retlige Virkning, der forlener de særlige Forsikringsbetingelser med deres Autoritet. Men en nærmere Undersøgelse af Spørgsmaalet vil endvidere af den Grund vise sig af væsentlig Betydning, som der af en saadan Undersøgelse vil resultere, at der bør drages en ganske anderledes skarp Forskel mellem disse Betingelser og de risikobeskrivende Elementer af Policeteksten, end der nu sker.

Det almindelige Svar paa det rejste Spørgsmaal vil fra Selskabernes Side — afklædt alle Omsvøb — lyde: «Vor Forpligtelse til at godtgøre indtrædende Skade bortfalder, hvis Betingelserne overtrædes eller ikke er opfyldte²⁰.» Med andre Ord: de særlige Forsikringsbetingelser er at betragte som egentlige resolutive Betingelser for Selskabets Forpligtelser. Dette Svar harmonerer i og for sig med den hidtil gængse Anskuelse i Forsikringsretten, hvorefter enhver Ikke-Opfyldelse af den forsikredes «Pligter» medfører Tabet af Forsikringskravet.

En nærmere Undersøgelse vil nu straks give det umiddelbare Resultat, at det nysnævnte Svar umuligt i al Almindelighed kan være rigtigt. Thi medens det vel lader sig forsvare, at Overtrædelse af en Klausul som: «Flammer, der tjener til Belysning, maa ikke anbringes nærmere end 3 Fod ved brændbart Materiale, naar dette findes over Flammen,» skal eo ipso medføre Forsikringskravets Bortfald, vil det være umiddelbart indlysende, hvilken praktisk Uhyrlighed en

¹⁹ Det har ikke været Forf. muligt at opdage et Ord herom hos Ehrenberg. Hos Lewis findes (S. 190) de nedenfor citerede 4 Linier om Sagen.

²⁰ Se f. Eks. Z. f. die ges. Vwiss. II S. 274.

lignende Regel vilde være ved Klausulen: «Tobaksrygning er forbudt.» Selskabet skulde efter sket Skade kunne paa-staa Forsikringskravet retlig fortabt, naar det lod sig godtgøre, at der ved en enkelt Lejlighed for et Par Maaneder siden var røget Tobak! Undersøger man nu Grunden til, at ens Retsfølelse ganske umiddelbart gør Forskel paa de 2 nævnte Tilfælde, vil man faa den simple Forklaring, at der er en Væsensforskel mellem de to Klausuler. Denne Forskel har man vel i Forsikringspraksis ikke helt kunnet undgaa at bemærke; Magdeburger Feuerversicherungs-Gesellschaft siger saaledes: «Bezüglich ihrer Tragweite gegenüber dem Versicherungs-Vertrage ist wesentlich zu unterscheiden zwischen denjenigen Vorsichtsbedingungen, welche sich auf mehr oder weniger stabile Einrichtungen, z. B. die Heizanlagen, feuersichere Leitung der Heizrohre, Entfernung der Gasflammen oder Lampen von brennbaren Gegenständen und dergleichen beziehen, und denjenigen Vorsichtsbedingungen, welche sich auf solche Einrichtungen beziehen, die mehr oder weniger der willkürlichen, verschiedenartigen Behandlung der einzelnen in den Fabriken beschäftigten Personen unterliegen.» Men man har undladt at tænke den store faktiske og retlige Forskel, der er mellem de to Sæt Regler, igennem og drage de rette tekniske Konsekvenser deraf, først og fremmest ved at skille dem ud fra hverandre. For Øjeblikket findes de sammenblandede paa en tilsyneladende ret tilfældig Maade.

Giver man sig f. Eks. til at læse de danske almindelige Fabriksbetingelser igennem, vil man straks i første Stykke, saalydende:

«Brændbare Stoffer maa ikke anbringes i Dampkedler-rum eller i umiddelbar Nærhed af Dampkedler, Ovne, «Røg- eller Dampledninger. Ikke isolerede Ledninger for «direkte Damp maa holdes mindst 2 Tommer fra Træ-værk, eller dette maa beskyttes ved en Asbestplade el. «lign. imellem Ledning og Træværk»

finde en Regel af hver Slags broderlig Side om Side. Det første Punktum indeholder en Forskrift for den forsikrede og

hans Arbejderes daglige Handlemaade, det andet derimod en Regel om, hvorledes de rent objektive Risikoforhold skal være indrettede. Og læser man videre, vil man finde mellem hverandre dels Regler om, hvorledes Tørreapparater og Gasblus m. m. skal være indrettede, dels Forskrifter om, at Pudsemateriale hver Aften skal opbrændes, at brændbart Af-fald mindst een Gang daglig skal fjernes o. lg. Har man først faaet Øjnene op for den store Forskel, der er mellem disse 2 Sæt Regler, undres man over, at nævnte Forskel ikke forlængst er anerkendt og har faaet sit ydre Udtryk.

De Regler, der bestemmer, hvorledes de rent objektive Risikoforhold skal være indrettede, er i Virkeligheden ikke Forsikringsbetingelser, men Dele af Risikobeskrivelsen, og at stipulere dem som Forsikringsbetingelser fører praktisk til Urimeligheder. Naar det f. Eks. hedder: «Ledninger med direkte Damp skal være brandsikkert isolerede,» vil dette ikke sige andet end en Fordring om, at Ledningerne een Gang for alle lægges paa en bestemt Maade; er dette sket, kommer Reglen qua Paa-bud til at svæve i Luften. Paa samme Maade ved de andre Regler om Risikoforholdene. Den rette tekniske Løsning bør her være, at Selskabet forinden Forsikringens Afslutning forespørger den forsikrede, om Rørledninger, Tørreapparater, Gasblus m. m. er i Orden som ønsket — for saa vidt Selskabet eller Tarifforeningen da ikke selv efterser dette; viser det sig ikke at være Tilfældet, maa Selskabet enten forlange Forholdene ændrede, inden Police udstedes, eller ogsaa maa det tage Risikoen, som den er²¹, teknisk korrekt mod forhøjet Præmie med Løfte om Nedsættelse, naar Forholdene rettes. Men — som det nu er Skik — at stipulere som Betingelse for Forsikringens Gyldighed f. Eks., at Rørledninger med direkte Damp skal være isolerede og saa sam-

²¹ Findes der i Begæringen Spørgsmaal om de nævnte Forhold, og den forsikrede korrekt har besvaret dem benægtende, kan Selskabet, der uden at forlange Forholdene rettede har udstedt Police, hvori de nævnte særlige Forsikringsbetingelser findes indført, selvfølgelig ikke paaberaabe sig disse.

tidig skrive: «Sidstnævnte Præmiesats vil kunne nedsættes med $\frac{1}{2}$ ‰, naar Rørledninger med direkte Damp overalt isoleres,» er selvmodsigende. Da den sidstnævnte Passus selvfølgelig er den, hvorefter Forholdet maa bedømmes, staar den første altsaa som meningsløs. Er Forholdene derimod i Orden, savner Paabuddet: «skal være» fornuftig Grund; derimod bør det her — som ved andre Tariferings-omstændigheder — i Risikobeskrivelsen fikseres, at saadan og saadan er Forholdet. — Det vil nu være let at bestemme de retlige Følger af, at der sker en Fravigelse fra disse Regler; der er i saa Fald ganske simpelt sket en Forandring i Tariferingsgrundlaget, en fareforøgende Forandring i teknisk Forstand, og Retsvirkningerne af Fareforøgelse maa derfor bringes til Anvendelse, hvoraf bl. a. følger, at det bliver uden Betydning, om der er Aarsagssammenhæng mellem Fravigelsen og Branden eller ej²².

Det andet Sæt Regler, de egentlige, særlige Forsikringsbetingelser har derimod intet som helst med Risikobeskrivelsen at gøre; de indeholder ikke Beskrivelse af, hvorledes Forholdene er, men Forskrifter til den forsikrede om, hvorledes han og hans Arbejdere har at optræde Dag efter Dag eller under visse bestemte Omstændigheder; at brændbart Affald daglig skal fjernes, at Arbejdslokalerne hver Dag efter endt Arbejde skal efterses af en paalidelig Mand, at Petroleumslamper kun maa rengøres og paafyldes ved Dagslyset, at ved Bryggerier Udbrænding af Fade kun maa ske under aaben Himmel i mindst 30 Fods Afstand fra den øvrige Risiko m. m. Fordi der nu en enkelt Gang eller flere Gange sker Afvigelse fra saa-

²² I Overensstemmelse hermed statuerer tysk Dom Nr. 298 i et Tilfælde, hvor det i Policen for et Snedkerværksted var fastsat, at Indfyringen til Limovnen skulde være forsynet med en Jernkasse, hvad der ikke var Tilfældet, at det ingen Betydning kunde faa, at der ikke var fyret i Ovnene paa den Tid, da Brand opstod. — Et godt Eksempel til Belysning af, hvor uklare de gængse Anskuelser her er, findes i Rigsretsdom af 27. Novbr. 1903 (Veröffentl. Dom Nr. 52).

danne Forskrifter, kan der ikke teknisk siges at være indtraadt en Fareforøgelse — Reglen om, at en saadan snarest skal anmeldes til Selskabet, passer jo ej heller her; der foreligger derimod i saa Fald en Ikke-Opfyldelse af den særlige Forsikringsbetingelse, og Spørgsmaalet bliver da, hvad retlig Betydning en saadan Ikke-Opfyldelse har.

For saa vidt det nu svares, at Følgen principielt maa blive, at den forsikrede mister sit Forsikringskrav, er det alt ovenfor berørt, hvilken umulig Overdrivelse der ligger heri. Blot Selskabet saa sig i Stand til at bevise, at der en eller anden Dag maaske for et Aar siden var paafyldt Petroleumslamper ved kunstigt Lys eller undladt at bortfjerne brændbart Affald, skulde den forsikrede have tabt sit Forsikringskrav. En saadan Paastand stempler sig selv som umulig, og et Forsøg paa at undgaa de værste Urimeligheder ved at opstille en Tidsgrænse forinden Branden som det afgørende vilde dels savne ethvert retligt Støttepunkt, dels vilde en hvilken som helst fast Tidsgrænse i Praksis vise sig som ganske vilkaarlig. Paa den ene Side maatte Selskabet da godtgøre en Skade, selv om den klarlig var foraarsaget ved det kontraktstridige Forhold, naar blot den fastsatte Frist var udløben, paa den anden Side skulde Forsikringskravet være fortabt, naar en Brand tilfældig indtraadte hurtig efter en saadan Overtrædelse, uagtet der ikke var ringeste Aarsagsforbindelse mellem den og Overtrædelsen.

Den nævnte Paastand kan følgelig ikke være rigtig, og der er da i Mangel af udtrykkelig Aftale ej heller nogen som helst Hjemmel til at opfatte de særlige Forsikringsbetingelser paa anden Maade end som almindelige Kontraktsvilkår med den sædvanlige Retsvirkning, at den forsikrede bliver Selskabet erstatningspligtig for den Skade, der foraarsages ved hans kontraktstridige Forhold, hvilket atter vil sige, at Selskabet fritages for at godtgøre saadan Skade²³.

²³ Saaledes ogsaa Lewis S. 190: «Weicht der Versicherte von solchem ihm kontraktmäßig zur Pflicht gemachten Verhalten ab, so macht er sich

Herved faar de særlige Forsikringsbetingelser en fuld tilstrækkelig og rationel Betydning.

Kausalitetsforholdet mellem det kontraktstridige Forhold og Branden bliver altsaa det afgørende. Er Ilden opstaaet ved Overtrædelsen, maa Forsikringskravet helt være tabt, i modsat Fald maa det helt være bevaret, medmindre Selskabet da ser sig i Stand til at sandsynliggøre, at en paa anden Maade opstaaet Brand for en bestemt Del af Skadens Vedkommende maa tilskrives det kontraktstridige Forhold. Hedder det f. Eks.: «Det er en Betingelse, at de brandsikre Døre i Muren mellem A og B altid holdes lukkede udenfor Arbejdstiden,» men dette i Brandens Øjeblik ikke har været Tilfældet, hvorved en i A opstaaet Brand faar Lejlighed til at brede sig til B, maa Selskabet være berettiget til at erklære Skaden i B som sig uvedkommende. I Almindelighed foreligger et delvis Kausalitetsforhold imidlertid ikke saa klart, og da det hyppig kan falde Selskabet vanskeligt at godtgøre Aarsagsforbindelsen mellem Overtrædelsen og Skaden, selv hvor den stærkt maa formodes, stipulerer Selskaberne ret ofte, at Overholdelsen af Forskrifterne skal være «en Betingelse for Forsikringens Gyldighed²⁴.» Denne hævdevundne Klausul kan imidlertid ikke betragtes som noget heldigt Udtryk for de Tanker, der ligger bag. Rent bortset fra, at det dog ikke er Forsikringen i dens Helhed, men kun Selskabets Forpligtelser, der paavirkes af det kontraktstridige Forhold, — i saa Henseende er det i den nyeste Tid brugte Udtryk «en Betingelse for Selskabets Erstatningspligt» bedre — lader det sig umuligt praktisere, at Selskabets Forpligtelser eo ipso skulde være bortfaldne, saasnart en Ikke-Opfyldelse af Forskriften foreligger uden Hensyn til al Aarsagsforbindelse med en Brand. Betydningen af den

einer culpa schuldig und kann dementsprechend für den daraus erwachsenen Schaden keine Entschädigung fordern.»

²⁴ Jfr. nærmere en tysk Rigsretsdom af 8. Februar 1899 (Z. f. Vr. & Wiss. V. S. 655).

nævnte eller lignende Klausuler maa derimod være den rationelle, at Bevisbyrden omfordeles, saaledes at Betingelsen læses med et underforstaaet: «medmindre den forsikrede godtgør, at der ingen Aarsagsforbindelse er mellem det kontraktstridige Forhold og Branden²⁵.» Med en saadan Løsning er enhver berettiget Interesse fra Selskabets Side fyldestgjort, og noget ud herover skal Selskabet ikke kunne paastaa, jfr. den ovenfor S. 212 hævdede Fortolkningsregel. Paa analog Maade maa en særlig Forsikringsbetingelse, der ikke indeholder Forsigtighedsregler, men derimod gaar ud paa at sikre Beviset for eventuel Skades Størrelse, forstaaes; saaledes f. Eks. naar det foreskrives som en udtrykkelig Betingelse for Forsikringens Gyldighed, at der føres lovmæssige Handelsbøger og at disse opbevares saaledes, at Varelagret og Bøgerne ikke kan gaa til Grunde ved en og samme Brand²⁶, eller naar der ved Forsikring for Samlinger foreskrives, at der skal føres en nøjagtig Fortegnelse over Samlingen, at opbevare andet Steds end denne. Ser den forsikrede sig,

²⁵ Jfr. de østrigske Concordatsbetingelser § 14: «Wenn der Versicherte f. eine ihm in der Versicherungsurkunde zum Zwecke der Verhütung oder Einschränkung des Schadens aufgetragene besondere Vorschrift nicht erfüllt hat, so verliert er; im Falle f. hat er nur dann Anspruch auf Entschädigung, wenn er nachweist, dass der Schadenfall durch Nichterfüllung der besonderm Vorschrift weder herbeigeführt noch vergrößert werde.» — I Tyskland findes en tilsvarende Regel kun anerkendt i de særlige Betingelser for Landboforsikring, og kun for saa vidt angaar Forsigtighedsforskrifterne for Brug af Lokomobiler: «Wenn eine der obigen Bedingungen nicht erfüllt wird, so tritt die Entschädigungsverpflichtung der Gesellschaft vom Auffahren der Lokomobile an bis 24 Stunden nach dem Abfahren ausser Kraft, sofern nicht der Versicherte den Beweis erbringt, dass die Entstehungsursache eines während dieser Zeit etwa entstandenen Brandes mit dem Lokomobilbetrieb in keinem Zusammenhange gestanden hat.»

²⁶ Jfr. svensk Dom i Fra Fverd. 10. Aarg. S. 1239 og tysk Dom Nr. 309 samt østrigske Concordatsbetingelser § 34: «Diejenigen Bücher, welche zum Nachweise des jeweiligen Bestandes der versicherten Gegenstände, Waaren und sonstigen Vorräthe dienen, müssen, insbesondere über Nacht, an einem sicheren, gegen Brand und Diebstahl geschützten Orte aufbewahrt werden.»

uanset at saadan Bestemmelse ikke er opfyldt, i Stand til at føre fuldt Bevis for, at han mindst har lidt en saa og saa stor Skade, vilde det være en haarrejsende Hævden af Sætningen: «fiat justitia, pereat mundus» alligevel pure at fri-finde Selskabet.

Den retlige Betydning af de særlige Forsikringsbetingelser er altsaa i al Almindelighed den, at Selskabet ikke er forpligtet til at erstatte den Skade, der er foraarsaget ved Ikke-Opfyldelsen af Betingelserne²⁷. Retsvirkningen kan dog være mere begrænset, idet Overholdelsen af visse særlige Regler nærmest maa opfattes som Betingelse for, at en vis nedsat Præmie bibeholdes, og Ikke-Iagttagelsen har i saa Fald kun den Betydning, at Selskabet kan kræve en højere Præmie. I Overensstemmelse hermed hedder det udtrykkelig i de danske Regler for Sprinkler-Anlæg: «For det ovennævnte, fuldstændige Sprinkler-Anlæg med tilhørende Slukningsmidler indrømmes der Forsikringstageren en Rabat af . . . % paa Tarifpræmien . . . %/100. Det er imidlertid en udtrykkelig Betingelse for denne Rabats Bibeholdelse, at» Anlæggets stadige Effektivitet paa forskellige Maader prøves. I Mangel af udtrykkelig Aftale tør en saadan begrænset Retsvirkning dog kun statueres i Tilfælde, hvor Selskabet tidligere har haft Forsikringen, og hvor der — uden at Selskabet har stillet Forlangende herom — er indført visse Slukningsforanstaltninger, for hvilke der er indrømmet en vis Nedsættelse i Præmien med tilføjet Betingelse, at de underkastes visse periodiske Prøver.

Undertiden er visse Forsigtighedsforskrifter affattede paa en saadan Maade, at der ikke kan tillægges dem nogen retlig Virkning, idet de kun er at betragte som Anvisninger om, hvorledes Brandfare bedst kan undgaas.

De særlige Forsikringsbetingelser indeholder Forskrifter

²⁷ Selskabet bør dog sikkert tillige have Ret til i Tilfælde, hvor det ved stedfundne Inspektion eller paa anden Maade er konstateret, at saadanne Betingelser overtrædes, at hæve Forsikringen med et rimeligt Varsel, f. Eks. en Uge.

om, hvorledes der til daglig skal optrædes eller ikke optrædes paa den forsikrede Risiko, og Overholdelsen af dem kommer derfor for en stor Del til at hvile i Funktionærens og Arbejderes Hænder. Det er imidlertid klart, at de samme Grunde, der medfører, at den forsikrede med Hensyn til Spørgsmaalet: forsætlig eller grovt uagtsom Hidførelse af Branden ikke kan staa til Ansvar i al Almindelighed for sine Arbejderes Forhold, — jfr. ovenfor S. 113—117 — saa meget mere maa føre til, at den forsikredes Krav mod Selskabet ikke uden videre kan præjudiceres, fordi en eller anden Arbejder har overtraadt en særlig Forsikringsbetingelse. Den industrielle Brandforsikrings Betydning vilde i saa Fald svinde ind til det mindst mulige. Der kan kun forlanges af den forsikrede, at han selv overholder Reglerne, at han indskærper sine Funktionærer og Arbejdere at overholde dem, og at han paa bedste Maade fører Kontrol med sine Folks Forhold i saa Henseende. Overensstemmende hermed bestemmer den danske Generaltarif: «Paa Forlangende kan til hver af Klausulerne tilføjes: «Dog er Forsikrede ikke ansvarlig for Overtrædelser af dette Paabud, der finder Sted mod hans Vidende og Vilje».»

Da der som paavist er betydelig Forskel mellem den retlige Virkning af de virkelige særlige Forsikringsbetingelser og af de ovenomtalte uegentlige Forsikringsbetingelser, der faktisk hører ind under Risikobeskrivelsen, maa det, saalænge den nuværende irrationelle Sammenblanding bibeholdes, altid først afgøres, om en Klausul er af den ene eller den anden Art. Normalt vil dette ikke volde Vanskelighed, men der kan dog forekomme de Klausuler, hvor Afgørelsen er tvivlsom. Saaledes f. Eks. naar det stipuleres: «Det er en Betingelse, at Træoplaget altid holdes fjernet 10 Meter fra Fabriksbygningerne.» I saadanne Tilfælde bør overensstemmende med tidligere omtalte Fortolkningsmaksimer den for den forsikrede gunstigste Løsning vælges.

Til yderligere Belysning af det foregaaende skal citeres

nogle Retsafgørelser. Amerikanske Domstole har statueret²⁸: at en Policeklausul saalydende: «Møllen er kun i Drift om Dagen» ikke var overtraadt derved, at Kraftmaskinerne alene ogsaa gik om Natten; at Klausulen; «Der holdes Nattevagt» var opfyldt, naar dette var Tilfældet, selv om Nattevagten hverken var fast eller til Stede hele Natten; at Betingelsen: «Lagring (storing) af brandfarlige Varer forbudt» ikke kunde betragtes «to prevent the assured from keeping a small stock of mineral oil for retail sale»²⁹. Tysk Rigsoverhandelsrets Dom af 6. Novbr. 1878³⁰ har statueret, at Klausulen: «Zeitweise Nacharbeit. Während des Betriebs und an Ruhetagen bewacht. Arbeiter wechseln ab in der Bewachung» ved en Oliefabrik, der kun var i Drift i en saakaldt Kampagnetid, kun kunde antages at referere sig til denne Tid og ikke til den øvrige Tid af Aaret, hvor Fabrikken laa stille. Endvidere følgende ved tysk Rigsretsdom af 13. Februar 1896³¹ afgjorte Tilfælde: I et Væveri var der udbrudt Ild derved, at en Hund havde stødt en Petroleumslampe ned, som den forsikrede havde stillet paa en Klste i Forberedningssalen for at skaffe det fornødne Lys til Forberedningsarbejderne. Forsikringsbetingelserne foreskrev, at Petroleumslamper skulde være fasthængende. Retten dømte alligevel Selskabet med følgende Motivering: «Die Verwendung solcher Lampen in der Art, wie hier geschehen, lässt sich nach den Resultaten der Beweiserhebung gar nicht umgehen. Das Berufungsgericht hat angenommen, dass die ausdrückliche Versicherungsbefugung nur die regelmässige Verwendung bei dem Fabrikbetrieb selbst regeln, dass der Versicherte die Versicherungsbedingungen bei Abschluss des Vertrags in dem Sinne verstanden habe, und dass sich der Vertreter der Beklagten dieser Auffassung nicht habe entziehen können. Das verstösst nicht gegen reversible Rechtsnormen.» Medens denne

²⁸ Se Bunyon S. 88—9.

²⁹ Ibid. S. 92.

³⁰ Tysk Dom Nr. 247.

³¹ Jfr. Z. f. Vr. & Wiss. IV S. 342

sidste Retsafgørelse neppe kan staa for en nærmere Kritik, lader der sig sikkert ikke indvende noget mod de andre nævnte Domme.

Endelig maa som almindelig Regel bemærkes, at ligesom de almindelige Forsikringsbetingelser kan være fravegne ved modstaaende — udtrykkelig eller stiltiende — Aftale, saaledes gælder det samme om Policetekstens enkelte Led⁸².

§ 22. Tilbage staar endnu at behandle det i Begyndelsen af nærværende Afsnit omtalte Spørgsmaal: Naar og i hvilket Omfang kan Policen siges at være antaget af den forsikrede.

Dette Spørgsmaal synes efter den stadige Omtale, der saavel i Teori som Praxis bliver det til Del, at være af vidtrækkende Betydning. Ved en nærmere Undersøgelse viser det sig imidlertid, at dette kun er tilsyneladende, idet det Omraade, hvor der kan blive Tale om at knytte nogen Retsvirkning til den forsikredes Antagelse af Policen, i Virkeligheden er ret begrænset. Paa den ene Side udgaar nemlig alle de Tilfælde, hvor Policen allerede af andre Grunde er bindende for den forsikrede i den foreliggende Affattelse, paa den anden Side bliver der i forskellige Tilfælde overhovedet ikke Tale om, at den formelle Redaktion af Policen er afgørende for forsikredes Retsstilling.

I førstnævnte Henseende skal bemærkes, at naar Policens Affattelse stemmer med den forsikredes Begæring, saaledes som denne lyder eller efter samtlige foreliggende Omstændigheder maa antages at lyde, jfr. ovenfor i § 17, bliver der overhovedet ikke Tale om, at den forsikrede skulde kunne «antage» eller ikke antage Policen.

De almindelige Forsikringsbetingelser maa dernæst den forsikrede, saaledes som ovenfor i § 20 paavist, paa Forhaand anses at have accepteret som Grundlag for Forsikrin-

⁸² Jfr. tysk Dom Nr. 100, 347 og 360.

gen; her bliver der kun Spørgsmaal, om de eventuelt er forandrede ved modstaaende Aftale.

Hvor Policeteksten paa Forhaand er tilsendt den forsikrede til Gennemsyn, eller den forsikrede forinden Policens Indløsning udtrykkelig er gjort opmærksom paa de Uoverensstemmelser, der er mellem Begæring og Police, er det klart, at den forsikredes forbeholdsløse Indfrielse af Policen indeholder en de facto Anerkendelse af den skete Affattelse.

I alle disse Tilfælde binder Policen den forsikrede, ikke fordi den er antaget af ham, men fordi den stemmer med de trufne Aftaler.

I andre Tilfælde bliver der af modsatte Grunde ikke Tale om, at den foreliggende Redaktion af Policen kan være Genstand for nogen «Antagelse» fra den forsikredes Side. Hvor det saaledes kan oplyses, at de brugte Udtryk i Policen beror paa en Fejlskrivning eller en ren Misforstaaelse uden reel Betydning, er det klart, at Policen uden videre maa læses i Overensstemmelse med det korrekte Forhold. Derfor statuerer flere tyske Domme ogsaa, at unøjagtig Angivelse i Policen af Forsikringsstedet ikke kan tillægges nogen Betydning til Skade for den forsikrede, naar Unøjagtigheden maa antages at have været uden reel Interesse for Selskabet¹.

Dernæst er det klart, at hvor der overensstemmende med det ovenfor S. 220—23 udviklede foreligger en Selskabet forbindende Fravigelse fra Forsikringsbetingelserne eller Policeteksten, bliver der ej heller Tale om, at en blot «Antagelse» af Policen skulde kunne forandre den nævnte modstaaende Aftale.

Hvad endvidere angaar det Tilfælde, at Policens Risiko-beskrivelse er ukorrekt, kan der aldrig blive Tale om en Antagelse af Policen i den Forstand, at den forsikrede skulde være pligtig til at fortsætte med Præmiebetaling efter den

¹ Jfr. tysk Dom Nr. 100 og 347 samt schweizisk Dom i Z. f. Vr. & Wiss. II S. 747.

ikke med Virkeligheden stemmende Police, selv om denne f. Eks. er afsluttet paa 10 Aar med aarlig Præmiebetaling.

Hvad endelig Præmiens Størrelse angaar, da er denne normalt anerkendt derigennem, at den forsikrede indløser Policen.

Tilbage som vedrørende nærværende Undersøgelse bliver herefter kun de Tilfælde, hvor Policen i en eller anden Retning er strengere end Begæringen, eller hvor den ikke stemmer med Tilsagn fra Agenter, der var inkompetente til at forpligte Selskabet, uden at Uoverensstemmelserne bringes paa Bane ved Policens Præsentation. Strengere end Begæringen kan Policen navnlig være derigennem, at den indeholder særlige Forsikringsbetingelser, som ikke kan anses som uden videre forudsatte, jfr. ovfr. S. 167—8, eller kun omfatter en Del af de Genstande, som efter Begæringen er ønsket forsikrede².

Den retlige Karakter af disse Tilfælde fremstilles kort og klart i følgende Udtalelse af tysk Rigsretsdom af 27. November 1903³: «Da die Police über den Inhalt des Antrags hinaus neue Bestimmungen und Einschränkungen enthielt, stellt sie keine bindende Annahme des Versicherungsantrags dar, sondern ein neues Vertragsangebot, das der Kläger annehmen oder ablehnen konnte » Den forsikrede kan altsaa nægte at modtage en saadan Police; gør han imidlertid ikke dette, men indløser Policen, opstaar Spørgsmaalet, om han eo ipso derved maa siges at have accepteret Selskabets ændrede Kontraktstilbud. Til større Klarhed over den retlige Stilling skal straks bemærkes, at hvis Svaret maa lyde benægtende, kan dette kun medføre, at Kontrakten helt bortfalder, men aldrig, at Policen skulde være at læse paa en anden, for Selskabet mere byrdefuld Maade. Uagtet dette ved den ringeste Omtanke maa være indlysende, og at der ingen fornuftig Vej fører fra en Ikke-Forpligtelse for den

² Jfr. Dom i U. f. R. 1881 S. 852.

³ Veröffentl. Dom Nr. 52.

forsikrede til en Forpligtelse for Selskabet til noget andet end det af dette gjorte Tilbud, vil man dog overalt træffe en besynderlig Begrebsforvirring paa dette Punkt. Altsaa, hvor den forsikrede paastaar, at han trods Indløsningen ikke har «antaget» Policen, vil den retlige Konsekvens af, at denne Paastand tages til Følge, ufravigelig være, at ingen Forsikringskontrakt gyldig er kommet til Eksistens⁴. En saadan Paastand vil derfor under en Sag, hvor Selskabet søges til Skadeserstatning, være af en højst mærkelig, selv-morderisk Beskaffenhed.

Dette har man imidlertid, som alt nævnt, saa langt fra været klar over, at man almindeligvis i vag Ubestemthed er gaaet ud fra, at Gennemførelsen af Anfægtelsespaastanden maatte føre til, at Forsikringen blev staaende, men Police-teksten rettedes overensstemmende med Begæringens virkelige eller antagne Indhold, hvilken Anskuelse maa antages at være bestyrket ved Postulatet om, at i Tvivlstillælde Begæringen maa foretrækkes for Policen, jfr. ovenfor S. 173 ff. Det er saadanne Betragtninger, der som Modtræk har affødt de almindelige Forsikringsbetingelsers Regel om, at den forsikrede ved at antage Policen erklærer sig enig med dennes hele Indhold, og det er lignende Betragtninger, der gør sig gældende, naar det i Motiverne til § 6 i Entw. V. V. G. S. 62 hedder: «Für den Geschäftsbetrieb des Versicherers bedeutet es eine wesentliche Erleichterung, wenn der Versicherte möglichst bald in die Rechtslage versetzt wird, sich nicht mehr darauf berufen zu können, dass der Inhalt des von ihm gestellten Versicherungsantrags oder des etwa schon vor der Aushändigung zu stande gekommenen Vertrags im

⁴ Jfr. Bunyon S. 70: «Where the Court was of opinion, that the parties had never agreed upon the terms of the policy, the real proposal not having been accepted, it dismissed the bill and ordered the return of the premium», samt tysk Dom Nr. 92: «Befand sich Kläger bei Abschluss des Versicherungsvertrages nachweislich in einem recht erheblichen Irrtume, so konnte er auf Aufhebung des Vertrages klagen, wodurch er allerdings gegebenen Falles seinem ganzen Anspruche den Boden entzogen haben würde.»

Versicherungsschein unrichtig wiedergegeben sei. Namentlich liegt es im Interesse des Versicherers, sich dagegen zu schützen, dass der Versicherte gegen den Inhalt des Scheines erst in einem Zeitpunkte Widerspruch erhebt, in welchem die Beweisführung erschwert, oder die Gefahr, welche den Anlass zur Versicherung gab, ganz oder teilweise erledigt ist.»

Yderligere uklar bliver hele Sagen, naar Entw. V. V. G. § 6 til Reglen om Antagelsen af Policen føjer, at den forsikrede dog, selv om der er gaaet nok saa lang Tid, kan «die Genehmigung wegen Irrtums anfechten.» Ved at saaledes hele den romerretlige Error-Lære drages med ind under Spørgsmaalet, bliver dette først ret for Alvor kompliceret⁵.

Og det uagtet Sagen i Virkeligheden er simpel nok. Thi enten er der inden Policens Udstedelse truffet en bindende Aftale med Selskabet, hvilken Aftale den forsikrede til enhver Tid kan henholde sig til, for saa vidt han mod Policens derfra afvigende Ord formaar at bevise dens Eksistens. Dette gør han imidlertid praktisk kun i de ovenfor S. 220—23 nævnte Tilfælde, hvor Aftalen altsaa foreligger konstateret i Selskabets eget Arkivmateriale⁶. Her at tale om en Anfægtelse «wegen Irrtums» tjener kun til at forvikle det ganske simple faktiske Forhold.

Eller ogsaa foreligger der ikke nogen saadan foregaaende Aftale, men Policen er — se ovenfor — Selskabets Modtilbud, som den forsikrede enten kan afvise, hvorved Forsikringskontraktens Tilblivelse forhindres, eller antage, hvorved han bliver bunden til Policen overensstemmende med dennes Ordlyd.

Antagelsen af Policen faar da to Retsvirkninger: i de førstnævnte Tilfælde, at Policen bliver Bevismiddel for Selskabet mod den forsikrede, saa at Bevisbyrden for modstaa-

⁵ Jfr. hermed de uklare og urigtige Udtalelser i Veröffentlichungen des deutschen Versicherungsvereins II S. 94.

⁶ En mundtlig Aftale vil der næsten aldrig kunne føres Bevis for.

ende Aftale glider over paa den forsikrede, i de sidstnævnte Tilfælde, at en Forsikringskontrakt kommer i Stand med Indhold som i Policen angivet. Begge disse Retsvirkninger er vel ret vigtige, men svarer i praktisk Betydning ingenlunde til det tyske Entw. V. V. G.'s ovenciterede Bemærkninger.

Naar der nu spørges om, hvad der kræves, for at en saadan Antagelse kan siges at foreligge, maa det først betragtes som givet, at den rent faktiske Omstændighed, at den forsikrede modtager Policen, tager den i Haand, dog umuligt kan betragtes som en Antagelse; den forsikrede maa jo nødvendigvis modtage Policen, forinden han kan læse den igennem, og før han har haft Lejlighed dertil, vil det være udelukket at tale om en Antagelse⁷. For saa vidt Ordet «modtaget» bruges i de almindelige Forsikringsbetingelser i denne Forbindelse, kan det derfor ikke betragtes som andet end et unøjagtigt Udtryk for «antaget»⁸. Men ej heller kan der i Vederlagsydelsens Betaling, i den blotte Indløsning af Policen ses en Antagelse; den forsikrede maa have en rimelig Frist til at gennemstudere Policen, ved en større Fabriks-police til eventuelt at konferere med en Tillidsmand. Naar det erindres, at denne Undersøgelse ikke drejer sig om de almindelige Forsikringsbetingelser, der jo paa Forhaand maa betragtes som antagne, men kun om selve Policeteksten, er det dels klart, at Fristens Længde maa variere efter Police-tekstens Omfang, dels at den overhovedet maa være ret kort; ved de sædvanlige kortfattede Tekster maa en Dag være rigelig Tid, ved de lange Fabrikstekster maa nogle

⁷ Jfr. østrigsk Dom Nr. 126: «es ist kein Grund vorhanden, wenn von der Annahme die Rede war, dies auf den rein äusserlichen Act der Entgegennahme des durch einen Boten überbrachten Schriftstückes zu bezeichnen, da es der Natur der Sache entspricht, dass eine derartige Urkunde zunächst einer eingehenden Untersuchung unterzogen wird.»

⁸ Paa samme Maade maa Ordet «modtage» betragtes som brugt hos Lassen II S. 502.

enkelte Dage være tilstrækkeligt⁹. Nogen praktisk Trang til her at opstille Tidsgrænser, er der neppe; i hvert Fald maatte disse da være Maksimalfrister, og naar Roelli: Entw. § 14 og tysk Entw. V. V. G. § 6 ganske ubetinget opstiller en Anfægtelsesfrist af en hel Maaned, maa denne Frist karakteriseres som ganske urimelig lang og som givende den forsikrede en uberettiget Adgang til at spekulere paa Selskabets Bekostning¹⁰.

Som nævnt bliver Policen ved den forsikredes forbeholdsløse Antagelse et Bevismiddel for Selskabet mod den forsikrede, saaledes at denne maa bevise modstaaende Aftale, medens Selskabet blot kan henholde sig til Policens Ordlyd. For saa vidt det nu i Forsikringsbetingelserne hedder, som i de tyske: «Durch Annahme der Versicherungsurkunde wird das Einverständnis des Versicherten mit dem gesamten Inhalte derselben constatirt,» har man ment, at der heraf yderligere maatte følge, at den forsikrede overhovedet blev udelukket fra at føre Modbevis mod Policens Ordlyd, hvilket Selskaberne skulde have al Grund til at fastslaa, «um Sicherheit und Beständigkeit in den sie angehenden Versicherungsverhältnissen zu haben, und um der Notwendigkeit überhoben zu sein, stets für einen umständlichen Beweisapparat zu sorgen»¹¹. Dette kan imidlertid paa ingen Maade erkendes for rigtigt¹²; den givne Motivering er vildledende, da det jo netop efter Udgangspunktet ikke er Selskabet, der skal have Bevisapparatet i Orden¹³, og de nævnte Ord, der

⁹ Jfr. Forsikrings-Aktieselskabet «Heimdal»s Forsikringsvilkaar § 1, 2°: «Saafremt den forsikrede ikke senest 8 Dage efter Modtagelsen af et saadant Dokument overfor Selskabet har rejst Indsigelse mod dets Rigtighed, betragtes han som i eet og alt at have anerkendt dets Indhold.»

¹⁰ Fristens Urimelighed bliver saa meget mere indlysende, naar det erindres, at der tegnes adskillige Policer med Forsikringstid paa 1, 2 eller 3 Maaneder.

¹¹ Jfr. Lewis S. 169.

¹² Jfr. Ehrenberg S. 259 og ovenfor S. 205 og 220 ff.

¹³ Den samme Misforstaaelse gaar i øvrigt igen i det ovenfor S. 259 —60 givne Citat fra tysk Entw. V. V. G.

i al Fald vilde være en særdeles tilsløret Udtryksmaade for den paastaaede Regel, nøder ingenlunde til at statuere en saa alvorlig Indgriben i den forsikredes Retsstilling; det vilde dog ogsaa være ganske urimeligt at tænke sig, at Selskabet skulde kunne fragaa et i foregaaende Korrespondance bestemt givet Løfte, naar det blot undlod at optage noget derom i Policen.

I den nysnævnte Forsikringsbetingelse findes indføjet: «insbesondere mit der darin bestimmten Prämie und Dauer der Versicherung.» Dette maa dog overensstemmende med det ovenfor S. 222—3 bemærkede forstaas med den Modifikation, at en i Begæringen nævnt Forsikringstid paa eet Aar ikke uden særlig Omtale kan forandres ved Policen til f. Eks. fem Aar, saa meget mindre som Aarstalsangivelser let overses. Betydning faar Bestemmelsen derimod i det Tilfælde, hvor Begæringen lyder paa et Aar, medens Policen indeholder en Opsigelsesregel. Hvor denne findes i selve Policeteksten ved Siden af Tidsangivelsen, maa den overensstemmende med det ovenanførte være bindende for den forsikrede, naar han har antaget Policen. Staar Opsigelsesreglen derimod blandt de almindelige Forsikringsbetingelser, og Forsikringstiden i Policeteksten er angivet til eet Aar uden Tilføjelse, saaledes at Forsikringen i Teksten er betegnet som tidsbestemt, i Forsikringsbetingelserne som fortløbende, maa efter de ovenfor S. 213 og 220 nævnte Fortolkningsregler Forsikringen betragtes som tidsbestemt. Af de samme Grunde med Tillæg af de ovenfor S. 238 nævnte maa Forsikringen i øvrigt ogsaa anses som tidsbestemt, naar Begæringen vel omtaler et Opsigelsesvarsel, men Policen intet nævner herom.

Bilag 1.

Antragsformular für gewöhnliche Mobiliarversicherungen.

(Aftrykt efter Prange: Krit. Betrachtungen S. 128—30.)

1. Sind die zu versichernden Gegenstände sämtlich Eigentum des Antragenden? — Andernfalls, welche Gegenstände sind fremdes Eigentum und wem gehören sie?
2. Wo liegt das Grundstück, in welchem versichert werden soll? Ort, Kreis, Strasse, Hausnummer.
3. Wem gehört es?
4.
 - a. Wie sind die Gebäude des Grundstücks gebaut? —
 - b. Wie sind sie gedeckt?
 - c. Wie ist die Lage der einzelnen Gebäude, sowie deren Entfernung von einander und von den benachbarten Gebäuden? Werden sie von diesen durch Brandmauern getrennt?

Bemerkungen. 1. Bei Ziegelbedachung ist anzugeben, ob die Ziegel etwa auf Strohdocken liegen.

2. Die Einreichung einer Situationszeichnung, durch die sich die obigen Fragen beantworten, ist wünschenswert; sie ist stets erforderlich, wenn es sich um ein Grundstück mit Gebäuden verschiedener Bauart oder Bedachung, mit feuergefährlichem Gewerbebetriebe oder mit feuergefährlicher Nachbarschaft handelt.

d. Sind die Schornsteine in den Gebäuden sämtlich massiv vom Fundamente aus senkrecht aufgemauert?

5. Werden Gewerbe auf dem Grundstück betrieben? — Welche und in welchen Gebäuden?

Bemerkung. Wenn von seiten des Antragenden ein feuergefährliches Gewerbe betrieben wird, ist der besondere «Fragebogen für Gewerbebetriebe» zu beantworten und hier beizufügen. Als feuergefährlich gelten alle Gewerbe, zu deren Betrieb grössere Feuerungsanlagen oder geheizte Trocknereien erforderlich sind, leicht brennbare Stoffe, Holz, Stroh, Papier oder dgl. verarbeitet, oder die ad 6. bezeichneten Gegenstände verwandt werden.

6. Werden auf dem Grundstücke feuergefährliche Gegenstände in grösseren Quantitäten, als zum gewöhnlichen Hausbedarf, aufbewahrt, ev. welche und in welchen Räumen?

Bemerkung. Als feuergefährlich gelten insbesondere: Erntefrüchte, Heu und Stroh, Harze, Fette, Öle, Mineralöle, Spiritus, entzündliche Chemikalien, Zündwaren und alle Explosivstoffe.

7. Befinden sich innerhalb einer Entfernung von 30 m. Fabrikanlagen, Mühlen, Theater, Holz- und Kohlenlager oder grosse Warenspeicher? Werden innerhalb derselben Entfernung überhaupt feuergefährliche Gewerbe betrieben oder lagern daselbst feuergefährliche Gegenstände in grösseren Quantitäten? Welche und in welcher Entfernung?

8. Stehen innerhalb einer Entfernung von 30 m. Gebäude unter Strohdach-, Schindel-, Rohr- oder Strohdach, Stroh-, Heu- oder Fruchtschober, und wie weit sind diese entfernt?

9. Wann soll die Versicherung beginnen und für welche Zeitraum soll dieselbe abgeschlossen werden?

Bemerkung. Die Verpflichtung der Gesellschaft beginnt mit der Einlösung der Versicherungsurkunde, wenn nicht entweder ein späterer Zeitpunkt in der Urkunde selbst bestimmt wird oder ein früherer Zeitpunkt vor Aushändigung derselben durch die Generalagentur zugesagt ist. Die Einlösung der Urkunde wird durch Zahlung der Prämie und Nebenkosten bewirkt.

10. Will der Antragende die Prämie jährlich, also mit Beginn jedes einzelnen Versicherungsjahres, oder für die ganze Dauer der Versicherungsperiode vorausbezahlen?

Bemerkung. Bei Versicherungen mit Vorausbezahlung der Prämie auf mehrere Jahre werden besondere Vorteile bewilligt.

Bei Versicherungen auf kürzere als Jahresdauer tritt ein Zuschlag auf den Jahresprämiensatz ein.

11. Bei welcher Anstalt war die Versicherung bisher geschlossen? Für welche Versicherungssumme und zu welcher Prämie?

Bemerkung. Das betreffende bei der Konkurrenz ablaufende Versicherungsdokument ist hier zur Einsicht beizufügen.

12. Auf welche der hier zu versichernden Gegenstände hat der Antragende anderweitig noch versichert? Bei welcher Anstalt, in welchen Lokalen, und zu welchen Beträgen?

Bis wann läuft diese anderweitige Versicherung?

Bemerkung. Die Deklaration für Gegenstände, auf welche noch anderweite Versicherung genommen ist, muss mit der Deklaration der letzteren wörtlich übereinstimmen.

13. Wünscht der Antragende, dass das zu versichernde häus-

liche Mobiliar zu einem von ihm anzugebenden Höchstbetrage ohne besondere Lokalveränderungsanzeige und Genehmigung auch dann versichert gelten soll, wenn es sich aus irgend einem Grunde an irgend einem in Europa belegenen Orte ausserhalb der deklarierten Versicherungslokalitäten befindet? (Aussenversicherung.)

Bemerkungen. 1. Die Prämie für diese Versicherung beträgt $2\frac{1}{2}$ ‰ p. a. mindestens aber 1,25 M.

2. Diese Versicherung kann sich nur auf Gegenstände des häuslichen Mobiliars erstrecken. Die Aussenversicherung anderer Gegenstände (z. B. von Fuhrwerk und Gespannen, Reitpferden, Werkzeugen u. dgl.) bedarf besonderer Vereinbarung.

14. Soll der Versicherungsvertrag beim Ablauf ohne weiteres auf eine gleiche Versicherungsperiode wie die jetzt beantragte, fortgesetzt werden?

Bemerkung. Im Falle der Bejahung besteht der Versicherungsvertrag ohne Unterbrechung so lange fort, bis er einen vollen Monat vor Ablauf einer Versicherungsperiode von der einen oder andern Seite schriftlich gekündigt wird.

$\frac{\text{Ich der}}{\text{Wir der}}$ unterzeichnete N. N. wohnhaft in X. X. beantrage unter genauer Beantwortung der vorstehenden Fragen bei der Magdeburger Feuerversicherungsgesellschaft unter deren $\frac{\text{mir}}{\text{uns}}$ bekannten, in der hierauf zu erteilenden Police speziell aufgeführten allgemeinen und besonderen Versicherungsbedingungen die Versicherung gegen Feuerschaden auf nachbenannte Gegenstände, für die angegebene Zeitdauer, und verspreche . . . die Prämie, sowie auch die Nebenkosten, nachdem $\frac{\text{mir}}{\text{uns}}$ die Versicherungsurkunde von der Gesellschaft bei dem Agenten zur Verfügung gestellt ist, sofort prompt zu bezahlen.

Der følger dernæst en saalydende Opregning af Positioner:

1. Möbel. 2. Spiegel und Uhren. 3. Kleider und Leinenzeug. 4. Betten und Matrassen. 5. . . Nähmaschine. 6. Vorhänge nebst Zubehör, Teppiche, Decken und Stickerien. 7. Gemälde, Bilder, Konsolen und sonstige Wandzierraten. 8. Beleuchtungsgegenstände und lackierte Sachen. 9. Schmucksachen und Goldgeräte. 10. Silberzeug, Britannia- und Alfenidgegenstände. 11. Porzellan, Steingut und Glassachen. 12. Bilderwerke, Albums, Statuetten, Galanterie- und Luxusartikel. 13. Gedruckte Bücher, Karten und Musikalien. 14. Musikalische Instrumente. 15. Waffen- und Jagdgeräte. 16. Optische und physikalische Instrumente. 17. Reiseutensilien, Schirme und Stöcke. 18. Haus- und Küchengeräte. 19. Haushaltungsvorräte, Wein und andere Getränke für den häuslichen Bedarf. 20. Brennmaterial.

Bilag 2.

Forsikringsbegæring for ikke specialtariferede industrielle Bedrifter med Totalforsikringssum over Kr. 20.000.

1. a. Ejendommens Beliggenhed
(By, Gade, Hus-Nr. etc.)?
b. Hvem ejer Ejendommen?
Obs. De enkelte Bygningers indbyrdes Beliggenhed
maa fremgaa af vedlagte Grundrids, paa hvilket hver
Bygning maa mærkes med fortløbende Bogstav samt
med Angivelse af Etageantallet (Kælder og Tagloft
regnes hver for sig som Etage).
2. a. Af hvilket Materiale bestaar de enkelte Bygningers
Ydervægge og Tag?
b. Er Bygningerne adskilte indbyrdes og/eller fra
Nabobygningerne ved lovlige Brandmur uden Aabning
eller hvorledes?
c. Hvis der findes Afstand mellem Bygningerne, er
denne da fri og ubelastet eller hvorledes?
d. Findes der Siloer, Elevatorer eller andre indvendige
Hejseapparater, i saa Fald i hvilke Bygninger og
gennem hvilke Etager?
e. Hvilken er Bygningernes omtrentlige Alder?
f. Er Bygningerne opførte til deres nuværende Brug
eller hvortil?

g. Findes der Lysafledere, og bliver disse da regelmæssig prøvede?

3. Hvilken Virksomhed driver Forsikringstageren paa Forsikringsstedet?

Bemærk. Hvis Forsikringstageren driver mere end een Virksomhed paa Forsikringsstedet, maa dette opgives samt da hvilke Virksomheder.

4. Hvilke Raastoffer anvendes og hvilke Brugsgenstande fremstilles?

5. Anvendes der ved Fabrikationen noget som helst særlig brandfarligt, let eksplosivt, eller let antændeligt Stof og da hvilket, og i hvor stort Kvantum kan dette paa noget Tidspunkt af Forsikringstiden antages at være tilstede?

Hvis der haves Lager af saadanne Stoffer, hvor findes da dette?

6. Anvendes der nogen som helst Maskine, der frembringer Støv, let antændeligt Affald, eller ved hvis Arbejde der er Fare for Antændelse af de Stoffer, der arbejdes med, i bekræftende Fald da hvilke eller hvilken?

Hvor (i hvilken Bygning, Etage og Rum) er den eller disse Maskiner anbragte?

Er dette Rum brandsikkert adskilt fra den øvrige Del af Bygningen, i saa Fald af hvilket Materiale er:

- a. Gulvet?
- b. Væggene?
- c. Loftet?
- d. Hvilke Aabninger findes der i Vægge, Gulv eller Loft (Døre, Vinduer, Transmissionsaabninger, Ventilatorer etc.), hvor fører disse Aabninger hen, er de

lukkede med brandsikkert Lukke og da paa hvilken Maade, eller hvorledes?

7. Findes der andre Haandværks- eller industrielle Bedrifter i de til Forsikringsstedet hørende Bygninger, i bekræftende Fald da hvilke, i hvilke Bygninger og i hvilke Etager?

Bemærk. For saa vidt disse fremmede Bedrifter er Træbearbejdningssværksteder, maa opgives Antallet af Høvlebænke og Træbearbejdningmaskiner saavel som Antallet af Arbejdere.

8. a. Finder der paa Forsikringsstedet nogen som helst Kogning, Smeltning, Svidning eller Destillering af let antændelige Stoffer Sted, i saa Fald hvor (i hvilken Bygning, Etage og Rum) er de hertil benyttede Apparater anbragte? hvilke er disse Apparater?
- b. Paa hvilken Maade bliver disse Apparater opvarmede, ved direkte Indfyring eller hvorledes?
- c. Er Rummet, hvori disse Apparater er anbragte, brandsikkert fraskilt den øvrige Del af Bygningen, i saa Fald af hvilket Materiale er:
- Gulvet?
 - Væggene?
 - Loftet?
 - Hvilke Aabninger findes der i Vægge, Gulv eller Loft (Døre, Vinduer, Transmissionsaabninger etc.) hvor fører disse Aabninger hen, er de lukkede med brandsikkert Lukke og da paa hvilken Maade, eller hvorledes?
- d. Hvis Apparaterne har direkte Indfyring, hvilke Forsigtighedsregler er der da truffet for at forhindre, at

den overkogende Masse kan komme i Berøring med selve Fyret?

9. Findes der paa Forsikringsstedet (foruden hvad der muligt maatte være anført under Spørgsmaal 4 og 5) Oplag af:
Benzin, Blaar, Bomuld, Hamp, Hør, Ildtændere, Kalciumkarbid, Kemikalier, Kul, Nafta, Petroleum, Salpeter, Solution, Sprit, Terpentin, Trælast, Træuld eller Tændstikker,
i saa Fald hvilke, hvor store og hvor findes disse Oplag?
10. a. Anvendes der i Ejendommen nogen som helst mekanisk Drivkraft, i saa Fald hvor og hvilken?
b. Hvis Dampkraft benyttes, hvor ligger da Dampkedlerne?
c. Hvormange Kedler og efter hvilket System?
d. Hvilket Materiale benyttes til Indfyringen?
e. Er Dampkedelrummet brandsikkert adskilt fra den øvrige Del af Bygningen, og af hvilket Materiale er dets:
a. Gulv?
b. Vægge?
c. Loft?
d. Hvilke Aabninger findes der i Kedelhuset, hvor fører disse hen, og hvorledes lukkes de?
f. Findes der i Kedelrummet noget Oplag af let antændeligt Brændselsmateriale, i saa Fald hvilket?
g. Bliver Slagger og Aske overhældte med Vand og bragte til et sikkert Sted?
h. Hvis elektrisk Drivkraft benyttes:
a. Hvorfra faas Drivkraften?
b. Hvis fra egen Dynamo, hvor er denne da opstillet?
c. Hvem har besørget det elektriske Anlæg?

- d. Foretages der aarligt betryggende Eftersyn af det elektriske Anlæg og da af hvem?
- i. Hvis Motorkraft anvendes:
 - a. Hvilken Slags Motor benyttes (Gas-, Petroleum-, Benzin- etc.)?
 - b. Er Motoren opstillet i særskilt Rum eller hvorledes?
 - c. Er Gulvet, hvorpaa Motoren staar, brandsikkert eller dog beslaaet med Jernplader, der række mindst 20 Tommer (ved Benzin-Motor 2 Fod) paa alle Sider udenfor Motoren?
 - d. Hvilken Afstand er der ovenover Motoren og hvilken Afstand paa Siden til Træværk eller andre brændbare Genstande?
- 11. Foretages der nogen som helst kunstig Tørring i Ejendommen, i saa Fald:
 - a. i hvilke Lokaler?
 - b. ved Damp eller paa hvilken Maade?
 - c. Hvilke Genstande tørres?
 - d. Hvorledes er Lokalerne, hvori Tørringen foregaar, indrettede (af hvilket Materiale bestaar Gulv, Vægge, Loft, Døre etc.)?
 - e. Hvorledes er Aabningerne til andre Lokaler beskyttede?
 - f. Er Tørrestilladser og lignende af Metal, Træværk eller hvorledes?
 - g. Hvorledes sker Opvarmningen og til hvilken højeste Temperatur?
 - h. Er der draget Omsorg for, at de til Tørring værende Genstande eller Affald fra disse ikke kan komme i direkte Berøring med Varmeapparater, Ledninger eller Rør?
 - i. Benyttes Belysning i Tørrelokalerne og da hvilken?

12. Hvorledes opvarmes Forsikringslokalerne?
Hvis Damp benyttes, er den da direkte eller Spilde-
damp?
13. Finder der Træbearbejdning Sted?
I saa Fald:
Hvor stort er Antallet af:
 - a. Arbejdere?
 - b. Høvlebænke?
 - c. Save- og Drejemaskiner?
 - d. Fræse- og Høvlemaskiner?
 - e. Andre Træbearbejdningsmaskiner og da hvilke?
 Findes Limovne med Indfyring eller andre Ildsteder i
Værkstederne?
14. Finder der Mølleri Sted?
I saa Fald:
 - a. Hvor stort er Antallet af:
 - a. Kværne?
 - b. Dismembratorer?
 - c. Presser?
 - b. Med hvor mange Valser (ikke Valsestole) arbejdes
der, og hvor lange er disse Valser i Millimeter?
 - c. Findes der Magnetapparat?
15.
 - a. Hvilken Belysning anvendes?
 - b. Er Lamper eller Gasblus overalt anbragte i tilbørlig
Afstand fra antændelige Genstande?
 - c. Er Gasarmene faste eller bevægelige?
 - d. Er Petroleumsbeholderne af Glas eller Metal?
 - e. Bliver Lamper, om saadanne anvendes, rengjorte og
paafyldte i et dertil bestemt Rum, og sker dette om
Dagen og ved en bestemt Person?
 - f. Hvis elektrisk Lys benyttes, haves da egen Dy-
namo, og hvor er denne opstillet?
 - g. Hvem har besørget Installationen?

- h. Foretages der aarligt betryggende Eftersyn (ved kyn-
dige Folk) af det elektriske Anlæg og da af hvem?
 - i. Benyttes anden Gasart end almindelig Kulgas og
da hvilken?
 - k. Hvis Forsikringstageren har eget Gasværk, hvor er
da dette beliggende, og til hvor mange Blus er det
indrettet?
 - l. Anvendes Reservebelysning og da hvilken?
16. a. Findes der Slukningsmidler og da hvilke, i hvilke
Bygninger og i hvilke Etager?
- b. Bliver de regelmæssig prøvede og eftersete?
- c. Hvorledes foregaar Vandforsyningen?
- d. Hvilke Dimensioner har Vandrørene?
17. a. Fremkommer der ved Fabrikationen noget som helst
let antændeligt Affald, i bekræftende Fald da hvilket?
- b. Bliver det daglig borttjernet fra Arbejdslokalerne og
hvorhen?
- c. Hvor og hvorledes opbevares det brugte Pudse-
materiale?
18. a. Er Tobaksrygning forbudt ved Opslag paa pas-
sende og iøjnefaldende Steder?
- b. Gælder Forbuddet alle eller hvilke Lokaler?
19. a. Bliver Lokalerne eftersete efter endt Arbejdstid,
naar og af hvem?
- b. Efterses Etablissementet paa de Dage, hvor der ikke
arbejdes?
- c. Arbejdes der om Natten?
- d. Holdes der Nattevagt? Med eller uden Kontrolur?
20. a. Hvor stor er Deres samlede Forsikringssum paa
Forsikringsstedet (Indbo og Bygninger dog ikke med-
regnede)?

- b. Hvorledes fordeler denne sig paa:
1. Maskiner, fast og løst Inventar samt Værktøj?
 2. Materialier samt færdige og under Arbejde værende Genstande (Varer og Fabrikata)?
 3. Modeller, Forme, Clichéer, Tegninger o. lign.?
 4. Vogne, Seletøj og Staldrekvisiter?
 5. Heste og Kreaturer?
21. Er de Genstande, der ønskes forsikrede, allerede i det hele eller tildels forsikrede i noget andet Selskab, eller begæres der samtidig hermed Forsikring andet Steds, i bekræftende Fald:
I hvilket Selskab?
For hvor stor en Sum?
Hvorledes er Genstandene betegnede i dette andet Selskab?
22. Beror de angivne Forsikringsgenstande i mere end een af de paa vedlagte Grundrids angivne Bygninger, i bekræftende Fald da
i hvilke og
med hvilket Beløb i hver enkelt Bygning?
23. Benyttes een eller flere af Bygningerne udelukkende som Lagerbygning?
I saa Fald:
- a. Findes der Siloer, Elevatorer, andre indvendige Hejseapparater eller Trapper indenfor Lokalerne, da hvor og gennem hvilke Etager?
 - b. Findes der Ildsteder og da hvilke?
 - c. Hvor stort Beløb af de forsikrede Genstande skal være forsikret i hver af de nævnte Lagerbygninger?

24. a. Findes nogle af de angivne Forsikringsgenstande under aaben Himmel, da hvilke og med hvilket Beløb?
 b. Findes Oplagene umiddelbart op til nogen af Bygningerne og da til hvilken?
 Er Genstandene fjernede fra Bygningerne, maa Afstanden fra disse angives.
25. Ønskes nogen Del af Forsikringsgenstandene tillige dækkede udenfor Forsikringsstedet, i saa Fald hvilke?
 indenfor hvilket Omraade og
 for hvilket Beløb?
26. Ønskes nogen Del af Forsikringsgenstandene tillige dækkede mod Eksplosion, i saa Fald imod hvilken Art af Eksplosion, hvilke Genstande og for hvilket Beløb?
27. Findes der indenfor en Afstand af 60 Fod (ved Landrisiko 100 Fod) uden Adskillelse ved lovlige Brandmur nogen af de efterfølgende Bedrifter:
 Asfalt- og Tagpapfabrik, Bageri med Mølle, Begkoger, Benmelsfabrik, Benkulsfabrik, Benzinoplag, Cikoriefabrik, Dampmølle, Dampvæveri, Farvefabrik, Gummivarefabrik, Halmvarefabrik, kemisk Fabrik, Klædefabrik, Kradsuldfabrik, Oliemølle, Petroleumsoflag, Piano- og Pianofortemekanikfabrik, Savværk eller Maskinsnedkeri, Spinderi, Spritfabrik, Stearinfabrik, Sukkerfabrik, Teater, Trankoger, Træmassefabrik, Træuldfabrik, Tændstikfabrik, Valfabrik, Voksdugsfabrik.
 I bekræftende Fald da hvilken, i hvilken Afstand, og er Afstanden fri og ubelastet eller hvorledes?
 Bemærk. Hvis der findes nogen Bygning med Straa-

tag indenfor angivne Afstand, maa dette ligeledes anføres.

Paa vedlagte Grundrids maa Afstandene angives i Fod saavel mellem Bygningerne indbyrdes som ogsaa mellem disse og Nabobygningerne indenfor 60 Fods Afstand (ved Landrisikoer dog 100 Fod), dersom sidstnævnte Bygninger ikke er adskilte ved Brandmur.

Bilag 3.

Allgemeine Versicherungs-Bedingungen.

§ 1. Die Gesellschaft versichert gegen den Schaden, welcher an den versicherten Gegenständen durch Brand oder Blitzschlag oder durch Explosion von Leuchtgas, sowie das durch solche Ereignisse veranlasste Löschen, Niederreißen oder nothwendige Ausräumen (§ 6) verursacht ist, soweit derselbe in der Beschädigung, Vernichtung oder dem Abhandenkommen versicherter Gegenstände besteht.

Falls die Gesellschaft durch besondere Uebereinkunft die Versicherung gegen andere, als durch Leuchtgas hervorgerufene Explosionsschäden übernommen hat, so finden die Versicherungs-Bedingungen auch auf eine solche Versicherung Anwendung.

Ausgenommen von der Versicherung sind solche Schäden, welche während eines Krieges durch militärische, auf Anordnung eines Befehlshabers getroffene Massregeln entstehen oder die Folge eines Aufruhrs, eines Landfriedensbruches oder eines Erdbebens sind.

§ 2. Geld und Werthpapiere werden nicht versichert. Documente, Gold- und Silberbarren, Edelsteine, echte Perlen, goldene und silberne Sachen, Uhren, Spitzen, Gemälde und sonstige Gegenstände, welche einen Kunstwerth haben, sind nur dann versichert, wenn sie in der Versicherungsurkunde

besonders benannt sind. Gegenstände, welche einen Liebhabeiwert haben, sind zu diesem Werth nur dann versichert, wenn derselbe als solcher beantragt und in der Versicherungsurkunde gekennzeichnet ist.

Alle zur Zeit der Versicherungsnahme vorhandenen sowie nachträglich hinzugekommenen beweglichen Gegenstände derselben Gattung fallen unter die für diese Gattung genommene Versicherung, insoweit sie nicht ausdrücklich von der Versicherung ausgeschlossen sind oder die letztere sich nicht ausdrücklich auf individuell bestimmte Gegenstände bezieht.

Bei der Versicherung eines Gebäudes sind alle in der Versicherungsurkunde nicht ausdrücklich ausgeschlossenen Theile desselben in der Versicherung einbegriffen.

§ 3. Wer eine Versicherung beantragt, ist verpflichtet, im Versicherungs-Antrage nach Anleitung seines eingedruckten Inhaltes und in den sonstigen neben dem Antrage etwa der Gesellschaft eingereichten Schriftstücken nicht nur die zu versichernden Gegenstände, deren Eigenthumsverhältniss, die Versicherungs-Localitäten und jede anderweit schon auf den Versicherungs-Gegenstände geschlossene Versicherung richtig anzugeben, sondern nach jener Anleitung auch die auf die Feuergefährlichkeit einwirkenden Umstände gewissenhaft anzuzeigen. Ist diese Verpflichtung nicht erfüllt, so hat die Gesellschaft keine Entschädigungs-Verpflichtung.

§ 4. Die Versicherungsurkunde (Police, Prolongations-Schein, Nachtrag, Veränderungsgenehmigung) wird dem Antragsteller bei dem Agenten zur Verfügung gestellt. Die Verpflichtung der Gesellschaft beginnt mit der Einlösung der Versicherungsurkunde, wenn nicht entweder ein späterer Zeitpunkt in der Urkunde selbst bestimmt oder ein früherer Zeitpunkt vor Aushändigung derselben durch das zu ihrer Ausstellung berechnigte Gesellschaftsorgan schriftlich zugesagt ist. Die Einlösung der Urkunde wird durch Zahlung der Prämie und Nebenkosten bewirkt. Durch Annahme der

Versicherungsurkunde wird das Einverständniss des Versicherten mit dem gesammten Inhalte derselben, insbesondere mit der darin bestimmten Prämie und Dauer der Versicherung constatirt. Die Verpflichtung der Gesellschaft gegen den Versicherten bestimmt sich lediglich nach dem Inhalte der Versicherungsurkunde.

Die jährlich zahlbare Prämie einer mehrjährigen Versicherung ist mit Beginn jedes Versicherungs-Jahres an den Agenten zu entrichten. Unterbleibt die Zahlung, so ist der Versicherte auf seine Kosten zur Einlösung der Prämien-Quittung schriftlich aufzufordern. Erfolgt alsdann die Zahlung nicht innerhalb zweier Wochen nach Empfang der Aufforderung, so ruht von da ab auf die Dauer des Verzuges die Entschädigungs-Verpflichtung der Gesellschaft.

In allen Fällen des Verzuges der Prämienzahlung ist die Gesellschaft berechtigt, entweder den Versicherungs-Vertrag durch schriftliche Mittheilung an den Versicherten aufzuheben oder die Einlösung der Versicherungsurkunde beziehungsweise der Prämien-Quittung klagend zu erwirken.

§ 5. Wenn der Versicherte im Laufe der Versicherung

- 1) eine Vermehrung der Feuergefährlichkeit herbeiführt oder zulässt,
- 2) versicherte Gegenstände noch anderweit versichert,
- 3) sie in eine andere Localität als diejenige, wo sie versichert sind, verbringt oder verbringen lässt,

oder wenn

- 4) versicherte Gegenstände, abgesehen von Erbschaftsfällen, den Eigenthümer wechseln,

so ruht bis zur schriftlichen Genehmigung dieser Veränderungen seitens der Gesellschaft oder bis zur Wiederherstellung des früheren Zustandes die Entschädigungs-Verpflichtung der Gesellschaft, und zwar in den Fällen unter 1 und 2 bezüglich aller, in den Fällen unter 3 und 4 bezüglich der davon betroffenen versicherten Gegenstände.

Umstände, welche, unabhängig von dem Willen des

Versicherten eintretend, die Feuergefährlichkeit vermehren, werden nur dann den unter 1 aufgeführten Umständen gleich geachtet, wenn der Versicherte unterlässt, der Gesellschaft nach erlangter Kenntniss davon ohne Verzug schriftlich Anzeige zu machen. Erstattet aber der Versicherte diese Anzeige ohne Verzug, so ist die Gesellschaft, falls sie die Versicherung nicht fortsetzen will, berechtigt, die letztere durch schriftliche Anzeige mit Ablauf von zwei Woche nach Zustellung jener Anzeige aufzuheben.

§ 6. Der Versicherte hat dem Agenten binnen 24 Stunden, der Ortspolizeibehörde binnen drei Tagen nach einem Brande Anzeige vom demselben zu machen.

Im Falle eines Brandes ist der Versicherte ferner verpflichtet, die versicherten Gegenstände, soweit es in seiner Macht steht, zu retten und während des Rettens sowie nach demselben für ihre Sicherung und Erhaltung zu sorgen. Jedoch dürfen bewegliche Gegenstände, mit Ausnahme des Viehes, dessen frühzeitigere Rettung freisteht, erst bei unmittelbarer Gefahr und nicht gegen das etwaige Verbot des Agenten oder eines Beauftragten der Gesellschaft ausgeräumt werden. Handelt der Versicherte diesen Vorschriften zuwider, so hat die Gesellschaft für den daraus entstandenen Schaden, falls die Ersatzansprüche des Versicherten nach § 10 nicht überhaupt verwirkt sind, nicht aufzukommen.

Ersatz für abhanden gekommene Gegenstände wird nur dann geleistet, wenn der Versicherte der Ortspolizeibehörde unter Bezeichnung jener Gegenstände binnen drei Tagen nach dem Brande Anzeige von dem Abhandenkommen gemacht hat.

Die genannten Fristen beginnen im Falle erwiesener Unmöglichkeit, sie inne zu halten, sobald letztere aufhört.

§ 7. Die Versicherung soll nicht zu einem Gewinne führen; ihr alleiniger Zweck ist der Ersatz des nach dem wahren Werthe der versicherten Gegenstände zur Zeit des

Brandes unter Ausschluss des entgangenen Gewinnes festzustellenden Schadens, gegen welchen nach § 1 Versicherung gewährt ist.

Die Versicherung selbst begründet keinen Beweis für das Vorhandensein und den Werth der versicherten Gegenstände zur Zeit des Brandes. Die Versicherungssumme, dieselbe möge auf Taxation beruhen oder nicht, bildet lediglich die Grenze für die Ersatzpflicht der Gesellschaft und zwar für jede einzelne Position der Versicherungsurkunde.

Uebersteigt der Werth der versicherten Gegenstände zur Zeit des Brandes die darauf versicherte Summe oder sind sie noch anderswo versichert, so wird der Schaden *pro rata* vergütet. Haben sie einen geringeren Werth als die darauf versicherte Summe, so wird der Schaden nur nach dem geringeren Werthe vergütet.

§ 8. Die Gesellschaft ist berechtigt, jede auf den Werth sowie auf den Schaden, dessen Ursache und Höhe bezügliche Untersuchung anzustellen und von dem Versicherten über seine Angaben Beläge und sonstige Beweise, die er liefern kann, zu fordern.

Bei Schäden an beweglichen Gegenständen ist der Versicherte verpflichtet, auf Verlangen der Gesellschaft specielle Verzeichnisse der zur Zeit des Brandes vorhanden gewesenen, der verbrannten oder abhanden gekommenen und der beschädigt sowie unbeschädigt geretteten Gegenstände anzufertigen und innerhalb einer ihm zu stellenden Frist von mindestens zwei Wochen dem Agenten einzureichen. Diese Frist beginnt im Falle erwiesener Unmöglichkeit, sie inne zu halten, sobald letztere aufhört. Die Verzeichnisse müssen auf Verlangen der Gesellschaft mit speciellen Werthangaben nach dem Grundsatz des § 7 versehen und von dem Versicherten unterzeichnet sein, und es darf darin weder ein nicht vorhanden gewesener Gegenstand als vernichtet oder abhanden gekommen angegeben, noch das Vorhandensein eines geretteten Gegenstandes verschwiegen sein.

Die Gesellschaft ist nicht verbunden, sich auf Verhandlungen über den Schaden und die Entschädigung mit anderen Personen als dem Versicherten einzulassen.

§ 9. Sowohl die Gesellschaft wie der Versicherte haben, unbeschadet der Bestimmungen in § 8, das Recht, zu verlangen, dass der Betrag des Schadens an den versicherten Gegenständen durch ein Abschätzungsverfahren festgestellt werde, welches mit verbindlicher Kraft für beide Parteien auf gemeinschaftliche Kosten nach folgenden Grundsätzen zu erfolgen hat:

Iede Partei ernennt zu Protokoll oder sonst schriftlich einen Sachverständigen. Zeigt eine Partei, nachdem sie dazu von der andern unter Benennung des ihrerseits gewählten Sachverständigen schriftlich aufgefordert ist, nicht binnen einer Woche nach Empfang der Aufforderung die Ernennung des zweiten Sachverständigen schriftlich an, so geht das Recht, diesen zu wählen, auf die auffordernde Partei über. Beide Sachverständigen ernennen vor Beginn des Abschätzungsverfahrens einen dritten Sachverständigen als Obmann, welcher für den Fall, dass jene sich nicht einigen, nach beendigter Abschätzung in Thätigkeit tritt und alsdann nur über die streitig gebliebenen Punkte innerhalb der Grenzen der Abschätzungen der Sachverständigen entscheidet. Können sich die letzteren über die Wahl des Obmannes nicht einigen, so wird derselbe auf Antrag der Parteien oder einer von ihnen durch das für den Brandort zuständige Amtsgericht ernannt.

Die von den Sachverständigen schriftlich zu beurkundenden Abschätzungen müssen jedenfalls enthalten:

- 1) den Werth des Gegenstandes unmittelbar vor dem Brande — bei Gebäuden und Maschinen ausserdem auch den Neubauwerth beziehentlich Neuanschaffungswerth —,
- 2) den Werth des Gegenstandes nach dem Brande, beziehentlich der übrig gebliebenen Theile und Ma-

terialien unter Berücksichtigung der Verwendbarkeit derselben für die Wiederherstellung.

Auf Grund der Abschätzung erfolgt die Feststellung der Entschädigung nach den Grundsätzen des § 7.

Die Abschätzungsverhandlungen sind dem Versicherten auf Verlangen abschriftlich mitzutheilen.

§ 10. Wenn der Versicherte den Brand vorsätzlich oder durch grobes Verschulden verursacht, wenn er rechtzeitig dem Agenten von dem Brande Anzeige zu machen unterlassen hat (§ 6 Abs. 1), wenn er böswillig den Vorschriften des § 6 Abs. 2 zuwiderhandelt oder die Beibringung der Beläge, Beweise und Verzeichnisse, welche die Gesellschaft nach § 8 zu fordern berechtigt ist, verweigert oder wiederholter Aufforderung ungeachtet nicht liefert, oder endlich, wenn er sich bei Ermittlung des Schadens einer betrügerischen Angabe oder Verschweigung schuldig macht, so verliert er jeden Anspruch auf Entschädigung und zwar für alle an dem betreffenden Brande beteiligten Versicherungen.

§ 11. Die Entschädigungssumme ist dem Versicherten binnen Monatsfrist, nachdem ihr gesammter Betrag und die Verpflichtung der Gesellschaft zur Zahlung durch Anerkenntniss beider Theile, Vergleich oder rechtskräftiges Urtheil festgestellt ist, an dem Orte der Ausstellung der Versicherungsurkunde — unbeschadet der Bestimmungen des § 12 — baar zu zahlen. Zur Vergütung von Zinsen ist die Gesellschaft erst von dem Tage an verbunden, mit welchem sie sich im Verzuge der Zahlung befindet, also erst nach Ablauf der vorbezeichneten Monatsfrist.

Wenn durch Legitimationsmängel oder durch gesetzliche Gründe die Auszahlung der Entschädigung gehindert wird, so ist die Gesellschaft vor Aufhebung des Hindernisses weder zur Hinterlegung noch zur Zahlung, auch nicht zur Vertre-

tung der Folgen des Zahlungsaufschubes oder zu irgend einer Zinsvergütung verbunden.

Durch Zahlung der Entschädigung gehen in Höhe derselben alle dem Versicherten gegen Dritte zustehenden Rechte auf Schadenersatz für die versicherten Gegenstände von selbst auf die Gesellschaft über und sind ihr auf Verlangen schriftlich abzutreten.

Alle nicht innerhalb sechs Monaten nach dem Brande entweder ihrem Betrage nach von der Gesellschaft schriftlich und vorbehaltlos anerkannten oder durch Klage bei dem zuständigen Gerichte und deren Zustellung geltend gemachten Ansprüche auf Entschädigung sind durch den blossen Ablauf jener Frist erloschen.

§ 12. Wenn auf versicherte Gebäude Hypotheken, Grundschulden oder andere Realverpflichtungen vor dem Brande eingetragen sind, so wird die Entschädigung nur behufs der Wiederherstellung und nachdem letztere gesichert worden, bezahlt, die sämtlichen vor dem Brande eingetragenen Gläubiger müssten denn in die unbedingte Zahlung willigen oder selbst zur Empfangnahme berechtigt sein. Geht aber der Entschädigungs-Anspruch des Versicherten durch seine Schuld verloren, so verwendet die Gesellschaft die Entschädigung, soweit nöthig, zur Befriedigung der erwähnten Gläubiger nach Massgabe ihrer Rangordnung gegen entsprechende Cession ihrer Rechte. Sind im Falle solcher Cession noch ungetilgte, vor dem Brande eingetragene Ansprüche vorhanden, so ist die Gesellschaft auf Verlangen verpflichtet, denselben vor der ihr cedirten Forderung den Vorrang einzuräumen.

§ 13. Durch einen Brand vermindert sich die Versicherungssumme um der Betrag der zu leistenden Entschädigung.

Nach einem jeden Schaden, gegen welchen nach § 1 Versicherung gewährt ist, hat sowohl der Versicherte, wie

die Gesellschaft, letztere auch nach einem ohne Schaden an den versicherten Gegenständen verlaufenen Brande in den Versicherungslocalitäten, das Recht, mittels schriftlicher Anzeige jede zwischen den Parteien bestehende Versicherung mit Ablauf von zwei Wochen nach Zustellung jener Anzeige aufzuheben. Dieses Recht erlischt jedoch, wenn es nicht spätestens bei Auszahlung der Entschädigung oder, wenn der Brand keine Entschädigung zur Folge hatte, von dem Versicherten nicht binnen Monatsfrist, nachdem dies festgestellt ist, und von der Gesellschaft nicht binnen Monatsfrist, nachdem sie Kenntniss von dem Brande erhalten hat, ausgeübt wird.

§ 14. In allen Fällen der Aufhebung der Versicherung ist die über das laufendes Versicherungsjahr vorausbezahlte Prämie unter Wegfall etwaiger Freijahre und des Discounts zurückzuzahlen. Die Prämie des laufenden Versicherungsjahres ist ebenso wie die Prämie für eine auf kürzere als Jahresdauer geschlossene Versicherung verfallen, wenn der Versicherte von dem Rechte der Aufhebung Gebrauch macht, während sie im Falle der Aufhebung von Seiten der Gesellschaft nach Verhältniss der Zeit, und zwar bei Aufhebung nach einem Schaden nur für den nach Abzug der Entschädigung verbleibenden Theil der Versicherungssumme, zurückzugewähren ist.

§ 15. Für alle Streitigkeiten aus dem Versicherungsvertrage unterwirft sich die Gesellschaft, sofern nicht gesetzliche oder Concessionsbestimmungen entgegenstehen, dem Gerichte desjenigen Ortes, an welchem die Versicherungsurkunde ausgestellt ist.

ALFABETISK SAGREGISTER.
(De store Tal angiver Siderne, de smaa Noterne.)

Acceptfrist	170—3	Belysningsgas	57
Acetylgas	57	Bestyrer af Filialer	108—9
Administrationsudgifter	30, 32, 33	Bortkomne Genstande	66 ff.
Afkølingsovne	25 ⁸	Brandfarlige Bedrifter	103
Afpudsning	241	Brandfarlige Varer	242, 255
Agenter 64, 121, 131, 153 ²³ , 161—3, 165, 170, 171, 173 ¹⁹ , 175, 214 ⁴⁶ , 225—8, 229—30, 258		Brandpolitiforskrifter, Overtrædelser deraf	101 ff.
Agentrapport	131	Brandsikre Døre	251
Agitationsarbejde	84 ²⁵	Brandvæsen	62—3
Aktieselskaber	80 ¹⁵ , 106 ff.	Bryggerier	85, 243, 249
Akvisitører	226	Brændevin	236
Analogi, se Søforsikring.		Brændingsovne	24
Ansvarlighedsforhold	113—7, 254	Brændingsskader	24—6
Ansvarligt Interessentskab	110—3	Butikshandel	241—2
Arbejdere	114—7, 118, 254	Bygninger paa fremmed Grund	151
Aske	19	Bygningsforsikring	76 ⁹ , 150 ²⁰ , 223
Aux-Cayes-Branden	88	Bygningsforskrifter	89
Avanceforsikring	81	Byg under Tilberedning	85
		Børn, se Barn.	
Bageri	241 ¹⁸	Casus	96 ff.
Bagerovn	24	Cessio legis	107 ⁸⁴ , 115
Baltimore-Branden	18 ¹ , 33 ⁷	Chomageforsikring	81, 84 ²⁶ , 89
Barn som Brandstifter	105, 113—7	Cindersfabrik	243
Bedriftstandsning	83, 88—9, 255	Culpa	96 ff.
Belysning	241	Cyklehandel	241
Belysningsflammer	246	Cykloner	94

- Dampkedelekspllosion** 51, 58—9, 227—8
Dampkedelrum 247
Dampkedler 22
Dampledning 247
Dampmøller 48, 255
Dansk Tarifforening 132—3
Delelighed, Forsikringskontraktens 148
Desinfektionsovne 24
Dolus 96 ff.
Drivhuse 26
Drivkraft 242

Efterbetaling af Præmie 150²⁰
Ehrenberg, V. 11, 196
Ekspllosionsskader 47 ff.
Elektricitetsskader 19—21
Elektricitetsværker 20
Emballering 241
Etikettering 241

Fabriksarbejdere .. 114—7, 118, 254
FamilieAktieselskaber 108¹⁸
Fareforøgelse 232—3, 238 ff., 249, 250
Farvestoffer, Skade derved 45²
Federspiel, H. 73 ff.
Filialbestyrere 108—9
Flytning 237
Fornylseskvitteringer 39, 41¹⁷
Forretningspersonale 114—7
Forsigtighedsregler 80, 103, 116, 167
 —8, 175, 244 ff., 258
Forsikringsstedet 237, 257
Forsæt 96 ff.
Forældres Ansvar 106²¹, 114—7
Forøgelse af Brandfaren 232—3, 238 ff.,
 249, 250
Franchiseregler 36
Fremmed Regning 118—9
Frost 232
Fuldmægtige 113 ff.
Funktionærer 114—7, 254
Furagehandel 241

Gaardsplads 244
Garveri 223
Gasekspllosion 52, 57—8
Gasmotorer 58
Gasværker 57
Gavl 240
Genopbyggelse 89, 151
Glasforsikring 61⁵, 69⁴
Glasværker 25⁸
Gløder 19, 29 ff.
Groshavariregler ...! 61⁶
Grov Uagtsomhed 96 ff.
Grubeeksplosioner 48⁵
Guldmedebutik 242
Gummistempel 220⁶¹
Gæring 19, 94
Gødning 236

Haardt Tag 240
Hakkelseskæring 241
Handelsbøger 252
Handelsvarer 236
Handskeudsalg 242
Hingst 89
Husbonds Ansvar 113—7
Husgeraad 236
Huslejeforsikring 76
Husstand 113—7, 118
Hustrus Brandstiftelse 109—10
Høstakke 94

Indbopolicer, betingelsesfri 193¹⁴
Indbrudstyveri, Forsikring mod 33⁸, 69⁴
Indirekte Skade 71 ff.
Indkvartering 93
Inkassering 33⁸
Inspektionsberetninger 132—3
Inspektører 132
Instruktøriske Forsikringsbetingelser
 188—90
Interesseforsikring 74
Interessentskab 110—13
Internationalitet 10

Jordskælv	92 ff.	Limovn	249 ²²
Jordsænkning	93	Lokomobil	116 ⁶⁷ , 252 ²⁵
Juridisk Person	106	Lommeuhr	236
Kaffe	243 ¹⁴	Luftgas	57
Kaffebrænding	241	Lynild	18 ⁸ , 20 ¹⁰ , 43—4
Kakkellovnserøg	23	Lysgas	57
Kalkbrænderi	243	Magdeburger Feuerversicherungs-Ge-	
Kallundborgbranden	46, 52	sellschaft	6, 245, 247
Kampagnetid	255	Maksimering	156 ²⁵
Kartofler	236	Malerier	29
Kausalitetsteorien	145	Malkeevne	89
Klude	236	Malt	85
Klædefabrik	83	Malterier	85, 243
Knoblauch	6	Maskinfabrik	243
Kogegas	57	Medassurandør	150
Kogekar	22	Meddelagtighed	105
Komprimeret Luft	51	Melstøvekspllosion	48, 57
Konkurrenceforhold 34, 41, 174 ⁸ , 183,		Meteor	94
201, 221 ⁶³		Middelbar Skade	71 ff.
Konservatisme	187	Modelsnedkeri	243
Kortslutning	20	Modevarer	83, 89
Kraftmaskiner	255	Mur	87, 240
Kreaturer	72, 89	Mæskning	236
Krigsskade	83 ²⁴ , 92—3	Møbellhandel	241
Kro	241 ¹⁸	Mølle	255
Krudtekspllosion	52 ¹⁴ , 55—6	Naboskab	138 ³⁸ , 233, 240
Krudtoplag	52 ¹⁴ , 55	Nattearbejde	255
Krudttaarn	55	Nattevagt	80, 255
Krumme Tagsten	240 ¹⁰	Nedrivningsværði	151
Kulance	202—3	Nedstyrtnng af Mur	87
Kuloplag	94	Normalpræmier	166—7
Købmandshandel	241	Nytteild	21 ff.
Køleapparater	85	Oliefabrik	255
Køleværker	85 ²⁸	Oliegas	57
Køller	24, 85, 243 ¹⁴	Omsætningspapir	178
Lagerhusforsikringer	178	Opløb	94
Lakerovne	24	Oprydningssomkostninger	90
Lamper	23—4, 29 ff., 250, 255	Oprør	92
Landbo-Brandkasser	122	Opsigelsesfrister	176, 263
Landprodukter	236	Organer for Selskaber	106
Legitimationspapir	178		

- Orkaner.....94—5
Overtrædelser af Brandpolitiforskrifter
101 ff.
Ovnskader.....24—6
- P**
Papirfabrikation.....236
Petroleumsaftapning.....103, 241
Petroleumbelysning...151, 249—50
Petroleumsekspllosion.....57
Petroleumsmotor.....242
Petroleumsoplag.....255
Plyndringsskade.....69⁴
Policepenge.....166⁷
Policepositioner.....122¹, 235—7
Positioner.....122¹, 235—7
Præmieaftaler.....164 ff.
Præmieniveau.....33, 82, 166
Præmierabat.....248, 253
- R**
Redningsskader.....59 ff.
Regnskader.....67⁷, 88
Regresregler.....102¹⁷, 115
Reparationsværksted...118, 241, 242
Reservebelysning.....243
Retsbrud i Forhold til Forsikrings-
selskabet.....107³⁴
Revisionsklausul.....244
Roelli, H.....238
Røgkamre.....24
Røgskader.....23, 45—6
Rørledninger.....247
- S**
Saltraffinaderi.....243
Samlinger.....252
Savværk.....48⁵
Selskabsorganer.....106
Selvantændelse.....94
Selvassurandør.....150
Skillemur.....240
Skomagerværksted.....242
Skubkarre.....236
Skypomper.....94
Slukningsskader.....59 ff.
- Slukningsøjeblik.....72, 87
Smaaskader.....29 ff.
Snedkerværksted.....103, 249²³
Specialtarifiering.....133
Spejle.....29
Sprinkler.....60, 253
Spritekspllosion.....57
Sprængning af Kedler.....58
Sprængstoffer.....49, 52¹⁴, 55—6
Stakke.....94, 243
Statistisk Grundlag...77 ff., 144—5
Stempel.....166⁷
Stille Partner.....113
Strafbare Handlinger.....101 ff.
Subjektiv Risiko.....144, 148
Subjektivt Assurandørskøn...153 ff.
Subsidiær Forsikring.....118
Sukkerfabrik.....48⁵, 86
Sukkerraffinering.....24⁷
Svidningsskader.....19, 23, 29 ff.
Svigagtigt Forhold.....127¹⁴
Svineslagteri.....85²⁸
Sæd.....236
Særeje.....119⁷⁰
Sæsonbedrift.....255
Søforsikring, uberettiget Analogi derfra
2, 61⁶, 66, 80¹⁴, 96, 116, 130¹⁷, 140
- T**
Taaber.....105
Tag.....240
Takseret Forsikring.....122¹
Teatre.....103
Tekniske Ledere.....108—9
Telefonstationer.....20, 21
Tilfældighed.....96 ff.
Tilgiftsforsikring.....33⁹
Tobaksrygning.....245, 247
Tobaksrygningsskader 19, 28⁹, 29 ff.
Tovværk.....236
Tyende.....114—7, 118
Tyveri efter Brand.....88
Tyveriforsikring.....33⁹, 69⁴
Tyveri under Brand.....66 ff.

Tændstikfabrik.....	244	Vandværk.....	232
Tændstikskader.....	19, 29 ff.	Verband Deutscher Privat-Feuerver-	
Tørke.....	232	sicherungs-Gesellschaften.....	184
Tørreovne.....	24	Verschuldungsteorien 143—5, 215—19	
Tørrestuer.....	25	Viden, Selskabets.....	210, 248 ²¹
Tørringsskader.....	23, 24—6, 29 ff.	Vulkanske Begivenheder.....	92—3
		Vurderingsforretning.....	87
Uagtsomhed.....	96 ff.	Værger.....	108
Udflytningsskader.....	65	Værksted.....	242
Udlæg til Redning.....	66, 90	Værktøj.....	236
Uhrforretning.....	242	Væveri.....	255
Underformer af Brandforsikring..	192	Ydermur.....	240
Uroligheder, borgerlige.....	94	Ægteskab.....	109—10
Urtekramhandel.....	241	Øl.....	236
Uundgaaelig Skade.....	84	Ølbeholdning.....	85
Vadskerier.....	118 ⁶⁸	Øvrighedshandlinger under Brand	62—3
Vandskade.....	60 ff., 87		